

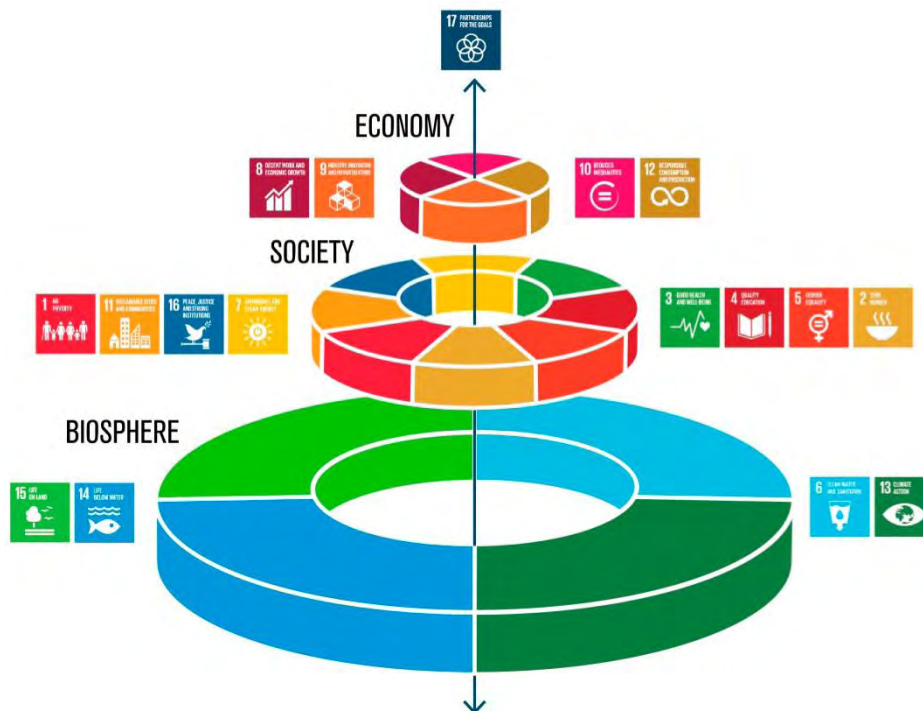
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΟΗΕ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΧΩΡΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ.

Copyright by Berlin University of Applied Sciences

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: ΔΕΛΛΑ ΔΗΜΗΤΡΑ-ΑΣΗΜΙΝΑ

Α.Μ: 0313018

**ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΑΣΠΡΟΓΕΡΑΚΑΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ, ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ
ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ**

ΒΟΛΟΣ, ΙΟΥΝΙΟΣ 2019

Δήλωση

Βεβαιώνω ότι η παρούσα εργασία είναι δική μου, δεν έχει συγγραφεί από άλλο πρόσωπο με ή χωρίς αμοιβή, δεν έχει αντιγραφεί από δημοσιευμένη ή αδημοσίευτη εργασία άλλου και δεν έχει προηγουμένως υποβληθεί για βαθμολόγηση στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας ή αλλού. Βεβαιώνω ότι είμαι εν γνώσει των κανόνων περί λογοκλοπής του ΤΜΧΠΠΑ και ότι στο πλαίσιο αυτού έχουν τηρηθεί όλοι οι κανόνες κατά την ακαδημαϊκή δεοντολογία, σχετικά με αναφορές, βιβλιογραφία, κ.λπ., τόσο από έντυπες όσο και από ηλεκτρονικές πηγές. Σε περίπτωση λογοκλοπής αποδέχομαι όλες ανεξαιρέτως τις ποινές που προβλέπουν οι εκάστοτε Κανονισμοί του ΠΘ ή και του ΤΜΧΠΠΑ.

Ημερομηνία: 02/07/2019

Ονοματεπώνυμο: Δέλλα Δήμητρα-Ασημίνα

Υπογραφή:

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Περίληψη	8
Εισαγωγή – Μεθοδολογία	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: Η ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΩΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΟΗΕ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΕ	12
1.1. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	12
1.1.1. ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΜΕΓΕΘΥΝΣΗ ΣΤΗ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	12
1.1.2. ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΟΡΙΣΜΟΙ	13
1.1.3. ΑΡΧΕΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	19
1.1.4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	21
1.2. ΟΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΤΟΥ ΟΗΕ ΓΙΑ ΤΗ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ.....	22
1.2.1. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ	22
1.2.2. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΒΑΣΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΩΝ ΔΙΑΣΚΕΨΕΩΝ	25
1.2.3. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	31
1.3. Η ΑΤΖΕΝΤΑ 2030.....	32
1.3.1. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΣΤΟΧΩΝ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	35
1.3.2. ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΣΤΟΧΩΝ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΜΕ ΤΟΥΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΥΣ ΣΤΟΧΟΥΣ ΤΗΣ ΧΙΛΙΕΤΙΑΣ	40
1.3.3. ΕΚΘΕΣΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΟΥ ΟΗΕ ΤΟ 2018 ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΤΖΕΝΤΑ 2030	41
1.3.4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	44
1.4. Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ, Η ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	46
1.4.1. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ	46
1.4.2. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ	48
1.4.3. Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΙ Η ΑΤΖΕΝΤΑ 2030	52
1.4.4. Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΜΕΤΑ ΤΟ 2020.....	55
1.4.5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	58
1.5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ΤΗΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	59
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: ΧΩΡΙΚΟΣ ΧΣΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	61
2.1. ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ	61
2.1.1. ΟΡΙΣΜΟΙ ΧΩΡΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ	62
2.1.2. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	67
2.1.3. ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΤΗΣ ΧΩΡΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	70

2.1.4. ΕΔΑΦΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗ, ΤΟΜΕΑΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΧΩΡΙΚΗ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ	72
2.1.5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	79
	80
2.2. ΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ Η ΣΧΕΣΗ ΤΟΥΣ ΜΕ ΤΟ ΧΩΡΙΚΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ.....	82
2.2.1. ΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΧΩΡΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥΣ.....	83
2.3. ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ	88
2.3.1. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ	88
2.3.2. ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΚΑΙ ΧΩΡΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ	89
2.3.3. Η ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	90
2.3.4. ΤΑ ΕΠΟΜΕΝΑ ΒΗΜΑΤΑ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ.....	93
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	96
3.1. ΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	96
3.2. Η ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΘΝΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ.....	99
3.2.1. ΟΙ ΟΚΤΩ ΕΘΝΙΚΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ.....	99
3.2.2. ΟΙ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ Η ΘΕΣΜΙΚΗ ΔΟΜΗ.....	101
3.2.3. Η ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΗΣΗ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ.....	105
3.2.4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	108
3.3. Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΩΝ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΝ	110
3.3.1. ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΣ	110
3.3.2. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ.....	111
3.3.3. ΣΥΖΗΤΗΣΗ/ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ ΠΟΥ ΠΡΟΚΥΠΤΟΥΝ ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ	114
3.3.4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ	122
3.4. ΟΙ ΚΑΛΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΚΑΙ Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ.....	125
3.4.1. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ (UNDP).....	125
3.4.2. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ	130
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	132
4.1. ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ, ΣΒΑ ΚΑΙ ΧΩΡΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ	132
4.2. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	134
4.3. ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	135
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α	138
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β.....	143

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ.....	145
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ	157

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 0.1: Οι στόχοι της εργασίας και η μεθοδολογία.....	10
Πίνακας 1.1: Η οικονομική και περιβαλλοντική διάσταση της βιώσιμης ανάπτυξης.....	15
Πίνακας 1.2: Θεσμική προσέγγιση βιώσιμης ανάπτυξης.....	17
Πίνακας 1.3: Οι αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης κατά των Δεκλερής (2003).....	20
Πίνακας 1.4: Ορόσημα για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη.....	24
Πίνακας 1.5: Οι 17 ΣΒΑ της Ατζέντας του 2030	33
Πίνακας 1.6: Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα των σεναρίων.....	57
Πίνακας 2.1: Τα χαρακτηριστικά του χωρικού σχεδιασμού συνοπτικά.....	66
Πίνακας 2.2: Οι ΣΒΑ και οι χωρικές επιπτώσεις τους	84
Πίνακας 2.3: Οι ΣΒΑ και το αντικείμενο του χωρικού σχεδιασμού.	87
Πίνακας 3.1: Η συσχέτιση των εμπλεκόμενων υπουργείων με τις 8 εθνικές προτεραιότητες	107
Πίνακας 3.2: Στοιχεία τηλεφωνικών συνεντεύξεων	113
Πίνακας Α.1: Ορόσημα για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη.....	138
Πίνακας Α.2: Το πλαίσιο πολιτικής για κάθε τομεακή πολιτική που προέβλεπε το κείμενο «Το Κοινό μας Μέλλον».....	142

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ

Σχήμα 1.1: Η συμμετοχή και η διακυβέρνηση ως εργαλεία για την επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης	21
Σχήμα 1.2: Οι πέντε πυλώνες της Ατζέντας 2030 και η σχέση τους με τους ΣΒΑ	33
Σχήμα 1.3: Το περιεχόμενο των πέντε πυλώνων	34
Σχήμα 1.4: Ο κεντρικός ρόλος των εταιρικών σχέσεων της Ατζέντας 2030.....	34
Σχήμα 1.5: Οι ΣΒΑ και η σχέση τους με τη βιώσιμη ανάπτυξη.....	45
Σχήμα 2.1: Ο χωρικός σχεδιασμός και η βιώσιμη ανάπτυξη	66
Σχήμα 2.2: Η βιώσιμη ανάπτυξη ως μια κάθετη έννοια, η οποία αλλάζει τη λογική σχεδιασμού και ανάπτυξης πολιτικών	69
Σχήμα 2.3: Στην κατανόηση της σύνδεσής τους εισέρχονται και άλλες έννοιες	69
Σχήμα 2.4: Το πεδίο της χωρικής ανάπτυξης	72
Σχήμα 2.5: Η σημασία της εδαφικής συνοχής.....	75
Σχήμα 2.6: Η Χωρική Πολιτική.....	80
Σχήμα 2.7: Η σύνδεση του χωρικού σχεδιασμού και της βιώσιμης ανάπτυξης.....	80
Σχήμα 2.8: Η σχέση της βιώσιμης ανάπτυξης με την εδαφική συνοχή και τον χωρικό σχεδιασμό.....	80
Σχήμα 2.9: Η διαδικασία σχεδιασμού χωρικής πολιτικής	81
Σχήμα 2.10: Η σχέση των ΣΒΑ με τον χωρικό σχεδιασμό.....	83

Σχήμα 3.1: Ο σκοπός και οι επιμέρους στόχοι που επιδιώκονται από την εξέταση της περίπτωσης μελέτης.....	98
Σχήμα 3.2: Οι οκτώ εθνικές προτεραιότητες και η κατηγοριοποίησή τους στους τρεις πυλώνες της βιώσιμης ανάπτυξης. Οι ΣΒΑ υποδηλώνονται με το αντίστοιχο χρώμα τους (ενότητα 1.3.1.).....	101
Σχήμα 3.3: Δομή του Συστήματος Εφαρμογής και Συντονισμού των ΣΒΑ.....	104
Σχήμα 3.4: Ο σκοπός και οι επιμέρους στόχοι που αναμένονται να καλυφθούν από τις συνεντεύξεις.....	111
Σχήμα 3.5: Ο κεντρικός ρόλος της ΓΓΚ στις διαδικασίες διακυβέρνησης για τη βιώσιμη ανάπτυξη.....	116

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1.1: Ο δρόμος για την Ατζέντα 2030.....	31
Εικόνα 1.2: Οι ΣΒΑ και οι τρεις πυλώνες της Βιώσιμης Ανάπτυξης.....	41
Εικόνα 1.3: Η παγκόσμια αύξηση των ανθρώπων που πεινούν.....	43
Εικόνα 1.4: Η παγκόσμια πτώση της βρεφικής θνησιμότητας.....	43
Εικόνα 1.5: Η πρόοδος υλοποίησης των ΣΒΑ στην ΕΕ.....	54
Εικόνα 1.6: Οι stakeholders και ο ενεργός τους ρόλος κατά τη μετάβαση στη βιωσιμότητα.	56

ΑΡΤΙΚΟΛΕΞΑ- ΣΥΝΤΜΗΣΕΙΣ

ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
ΑΣΧ	Αναπτυξιακοί Στόχοι της Χιλιετίας
ΓΓΚ	Γενική Γραμματεία της Κυβέρνησης
ΓΣΘΔΕΘ	Γραφείο Συντονισμού, Θεσμικών, Διεθνών και Ευρωπαϊκών Θεμάτων
ΔΔΣ	Διυπουργικό Δίκτυο Συντονισμού
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΕΑ	Εθελοντική Εθνική Αξιολόγηση
ΕΣΕ	Εθνικού Σχεδίου Εφαρμογή
ΜΚΟ	Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΟΚΕ	Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή
ΟΧΕ	Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις
ΣΑΚΧ	Σχέδιο Κοινοτικού Χώρου
ΣΒΑ	Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης
ΣΟΑΠ	Σχέδια Ολοκληρωμένων Αστικών Παρεμβάσεων
ΤΑΠΤΟΚ	Τοπική Ανάπτυξη με Πρωτοβουλία Τοπικών Κοινοτήτων
ΥΠΕΝ	Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ανάπτυξης
ΥΠΟΙΑΝ	Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης

«Εξ εργασίας θηριώδους ουσίας μεν πλήθος συσσωρεύεται, βίος δε ταλαίπωρος συνίσταται»
Επίκουρος, 341-270 π.Χ., Αρχαίος Φιλόσοφος

Σε όλους εκείνους που με στήριξαν...
και πίστεψαν σ' εμένα...

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Για τη διεκπεραίωση της παρούσας διπλωματικής εργασίας θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέπων καθηγητή Ασπρογέρακα Ευάγγελο, για τη συνεργασία και την πολύτιμη συμβολή του στην ολοκλήρωσή της. Ευχαριστώ επίσης, την οικογένειά μου και όσους ήταν δίπλα μου σε όλα τα χρόνια των σπουδών μου.

Περίληψη

Ο ΟΗΕ έχει πρωτοστατήσει στο ζήτημα της βιωσιμότητας εδώ και αρκετές δεκαετίες, με πιο πρόσφατο σχετικό κείμενο πολιτικής την Ατζέντα 2030, που εγκρίθηκε το 2015 και περιλαμβάνει τους 17 Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ) που φιλοδοξούν να δώσουν μια δυναμική, επιχειρησιακή διάσταση στην αντιμετώπιση των οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών προκλήσεων της εποχής μας. Σημαντική ως τώρα, στην προσπάθεια προώθησης της βιωσιμότητας ήταν και η συμβολή της ΕΕ που επηρέασε και τη σχετική πολιτική στην Ελλάδα.

Η παρούσα εργασία επιχειρεί να αναζητήσει το ρόλο του χωρικού σχεδιασμού στην προώθηση της βιωσιμότητας και πιο συγκεκριμένα στο υπό εξέλιξη εγχείρημα υιοθέτησης των ΣΒΑ από τη χώρα μας. Μεθοδολογικά, βασίζεται (α) σε βιβλιογραφική επισκόπηση και (β) στη διενέργεια ημιδομημένων συνεντεύξεων με εκπροσώπους της ελληνικής δημόσιας διοίκησης.

Στο πλαίσιο αυτό, διερευνώνται οι πτυχές που καλύπτουν οι ΣΒΑ σε σχέση με την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης καθώς και οι δυνατότητες και προοπτικές επιρροής τους στη διαμόρφωση χωρικής και αναπτυξιακής πολιτικής στην Ελλάδα. Θέματα που αναδεικνύονται σχετίζονται με τη διαδικασία διαμόρφωσης πολιτικής όπως για παράδειγμα ο συντονισμός των εμπλεκόμενων, τα ζητήματα διακυβέρνησης, η θεσμική δομή, ο τρόπος και ο βαθμός ενσωμάτωσης στρατηγικών κατευθύνσεων, οι επικρατούσες αντιλήψεις κ.ά. Στα συμπεράσματά επιχειρείται μια πρώτη αναγνώριση των βασικών προϋποθέσεων για την επιτυχή υιοθέτηση των ΣΒΑ στην Ελλάδα.

Λέξεις κλειδιά: βιώσιμη ανάπτυξη, Ατζέντα 2030, χωρικός σχεδιασμός, χωρική πολιτική, αναπτυξιακή πολιτική.

Summary

The UN has been leading the viability issue for several decades, with a more recent policy paper on Agenda 2030, adopted in 2015 and includes 17 Sustainable Development Goals (SDGs) that aspire to give a dynamic, operational dimension to address economic, social and environmental challenges of our time. The contribution of the EU, that has influenced the relevant policy in Greece, is also significant.

This research attempts to seek the role of spatial planning in promoting sustainability and more specifically, in the ongoing process of adoption of the SDGs by our country. Methodologically, it is based on a) bibliographic review and b) semi-structured interviews with representatives of the Greek public administration.

In this context, the aspects covered by SDGs are explored in relation to the concept of sustainable development, as well as the potential and perspectives of their influence on the formulation of spatial and development policy in Greece. Issues that are highlighted are related to the policy-making process, such as stakeholder co-ordination, governance issues, institutional structure, the way and degree of integration of strategic directions, prevailing perceptions etc. In the conclusions is attempted a first recognition of the basic preconditions for the successful adoption of SDGs in Greece.

Keywords: sustainable development, Agenda 2030, spatial planning, spatial policy, development policy

Εισαγωγή – Μεθοδολογία

Η παρούσα διπλωματική εργασία, πραγματεύεται το ζήτημα της υιοθέτησης οικουμενικών πολιτικών από τα εθνικά κράτη και το ρόλο του χωρικού σχεδιασμού στη διαδικασία αυτή. Πιο συγκεκριμένα, αφορά την Ατζέντα 2030 που εγκρίθηκε το Σεπτέμβριο του 2015 κατά τη Σύνοδο Κορυφής του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) και την προσπάθεια ενσωμάτωσης και εφαρμογής της από την Ελλάδα. Η ατζέντα αυτή περιλαμβάνει ένα σύνολο δεκαεπτά Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ) για τη μετάβαση όλου του κόσμου σε ένα βιώσιμο μοντέλο ανάπτυξης.

Για την προσέγγιση του ζητήματος, μελετήθηκαν, αρχικά στο πρώτο και δεύτερο κεφάλαιο της εργασίας, μέσω βιβλιογραφικής επισκόπησης βασικές έννοιες, όπως η βιωσιμότητα, ο χωρικός σχεδιασμός και οι ΣΒΑ αλλά και οι μεταξύ τους συσχετίσεις. Στο πλαίσιο αυτό, τέθηκαν τρεις βασικοί στόχοι που αφορούν α) τη διερεύνηση της εξέλιξης της έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης και τη συμβολή των στόχων (ΣΒΑ), β) την ανάδειξη της σύνδεσής της με το χωρικό σχεδιασμό και γ) την ανάδειξη της σχέσης του τελευταίου με τους ΣΒΑ (Πίνακας 0.1). Για την κάλυψη των ανωτέρω ερευνητικών ερωτημάτων, πραγματοποιήθηκε σύντομη καταγραφή των πολιτικών για τη βιώσιμη ανάπτυξη σε παγκόσμιο (ΟΗΕ) και ευρωπαϊκό επίπεδο και ανάλυση εννοιών όπως η εδαφική συνοχή, η χωρική ολοκλήρωση, η διακυβέρνηση, οι οικοσυστημικές υπηρεσίες κ.ά..

Στο τρίτο κεφάλαιο, σχετικά με την Ελλάδα, ως περίπτωση μελέτης για την εφαρμογή των ΣΒΑ, οι επιδιωκόμενοι στόχοι είναι δύο και αναφέρονται στο επίπεδο της κεντρικής κυβέρνησης¹. Έτσι, ο πρώτος αφορά τη διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο προσεγγίζεται η προσπάθεια υλοποίησής τους και ο δεύτερος το ρόλο του χωρικού σχεδιασμού. Ο πρώτος, καθώς είναι πολύ διευρυμένος μελετήθηκε από τέσσερις συγκεκριμένες σκοπιές, τη θεσμική, την πολιτική, της διακυβέρνησης και του συστήματος παρακολούθησης. Αναλυτικότερα, η πρώτη έχει να κάνει με την ανάληψη των αρμοδιοτήτων και τις θεσμικές προσαρμογές, η δεύτερη με τη συμβολή των ΣΒΑ στη χωρική και αναπτυξιακή πολιτική και τη μεταξύ τους σχέση αλλά και τη συμβολή τους στα εργαλεία που αυτές διαθέτουν, η τρίτη αναφέρεται στις διαδικασίες οριζόντιας και κάθετης συνεργασίας, ενώ η τέταρτη σχετίζεται αποκλειστικά με τους δείκτες. Ο δεύτερος στόχος μελετήθηκε σε θεωρητικό επίπεδο, ώστε να εξακριβωθεί αν οι αντιλήψεις για το ρόλο του χωρικού σχεδιασμού συμπίπτουν με εκείνον που του έχει

¹ Χωρίς να συμπεριλαμβάνονται οι αποκεντρωμένες διοικήσεις.

αποδοθεί από τη βιβλιογραφία και σε πρακτικό επίπεδο για να διερευνηθεί κατά πόσο διατηρεί αυτόν τον ρόλο του στην πράξη και αν όχι να προσδιοριστούν οι ανασταλτικοί παράγοντες.

Η μεθοδολογία για την κάλυψη των ανωτέρων στόχων βασίστηκε, αρχικά, στη μελέτη της Εθελοντικής Εθνικής Αξιολόγησης (ΕΕΑ) της Ελλάδας. Το σχετικό κείμενο, αναφέρεται στην εφαρμογή των στόχων αλλά και τον προσδιορισμό του αρχικού της σημείου (starting point) για το ζήτημα αυτό. Ωστόσο, κατά τη διάρκεια της ερευνητικής διαδικασίας, διαπιστώθηκε ότι δεν καλύφθηκαν όλοι οι στόχοι που είχαν τεθεί και σε συνδυασμό με την έλλειψη ποιοτικής και επίκαιρης πληροφορίας για το θέμα, ήταν πλέον απαραίτητο να οργανωθούν συνεντεύξεις με κατάλληλα άτομα της ελληνικής δημόσιας διοίκησης. Τα πορίσματα των συνεντεύξεων, κρίνεται πως συνείσφεραν επαρκώς στους στόχους της διπλωματικής εργασίας.

Επιπρόσθετα, με βάση μελέτες του ΟΗΕ σχετικά με τις καλές πρακτικές και τη διεθνή εμπειρία στο ζήτημα της υιοθέτησης και εφαρμογής των ΣΒΑ, έγινε μία σύντομη κριτική-σχολιασμός για την περίπτωση της Ελλάδας. Μια τέτοια ενέργεια, κρίνεται πως συμβάλλει στην απόκτηση σφαιρικότερης άποψης για το ζήτημα των ΣΒΑ. Στο τέταρτο και τελευταίο κεφάλαιο της εργασίας, συνοψίζονται ανά θεματική ενότητα τα σημαντικότερα συμπεράσματα ενώ για την καλύτερη κατανόηση σε κάθε κεφάλαιο σημειώνονται ορισμένες συμπερασματικές επισημάνσεις.

Πίνακας 0.1: Οι στόχοι της εργασίας και η μεθοδολογία

Στόχοι	Μεθοδολογία και Δομή
1. Διερεύνηση της εξέλιξης της έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης και η συμβολή των ΣΒΑ.	<u>Βιβλιογραφική επισκόπηση</u> • Ορισμοί βιώσιμης ανάπτυξης • Σύντομη καταγραφή των οικουμενικών και ευρωπαϊκών πολιτικών (1972-2015) • Η συμβολή των ΣΒΑ στην εξέλιξη της έννοιας
2. Ανάδειξη της σύνδεσης του χωρικού σχεδιασμού με τη βιώσιμη ανάπτυξη και τους ΣΒΑ.	<u>Βιβλιογραφική επισκόπηση</u> • Ορισμός χωρικού σχεδιασμού • Ανάλυση των εννοιών: χωρική ανάπτυξη, χωρική ολοκλήρωση τομεακών πολιτικών, εδαφική συνοχή, χωρική διακυβέρνηση, οικοσυστημικές υπηρεσίες
3. Ελλάδα ως περίπτωση μελέτης: I. διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο προσεγγίζεται η προσπάθεια υλοποίησης των ΣΒΑ: i. Θεσμική, ii. Πολιτική, iii. Διακυβέρνησης, iv. Συστήματος Παρακολούθησης. II. Διερεύνηση του ρόλου του χωρικού σχεδιασμού: i. Θεωρητικό επίπεδο, ii. Πρακτικό επίπεδο. *Διεθνής εμπειρία και καλές πρακτικές και σύντομη κριτική για την περίπτωση της Ελλάδας.	<u>Βιβλιογραφική επισκόπηση</u> • Εθελοντική Εθνική Αξιολόγηση (ΕΕΑ) • Μελέτες ΟΗΕ για τις καλές πρακτικές <u>Συνεντεύξεις</u>

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: Η ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΩΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΟΗΕ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΕ

Η Ατζέντα 2030 του ΟΗΕ εγκρίθηκε το 2015 και περιλαμβάνει ένα σύνολο δεκαεπτά Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ), οι οποίοι αφορούν την επίτευξη της βιωσιμότητας σε παγκόσμιο επίπεδο και πολλά κράτη-μέλη, μεταξύ αυτών και η Ελλάδα, έχουν δεσμευτεί για την υλοποίησή τους μέχρι το 2030. Πριν προσδιοριστεί καλύτερα ποια είναι η φύση και το πλαίσιο στο οποίο δραστηριοποιούνται οι ΣΒΑ, χρήσιμο είναι να οριστεί αρχικά η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης, την οποία και αφορούν.

Για το σκοπό αυτό, το πρώτο μέρος του παρόντος κεφαλαίου απαντά στο τι είναι και πως προέκυψε η βιώσιμη ανάπτυξη μέσω διάφορων θεωρητικών προσεγγίσεων και ορισμών που έχουν δοθεί κατά καιρούς στη βιβλιογραφία. Στη συνέχεια, καθώς οι ΣΒΑ έχουν οικουμενικό χαρακτήρα, θα γίνει μία σύντομη καταγραφή των πολιτικών του ΟΗΕ για τη βιώσιμη ανάπτυξη, από το 1972 μέχρι και το 2015, προκειμένου να αναδειχθεί το πως και γιατί προέκυψαν οι συγκεκριμένοι στόχοι αλλά και τι νέο προσφέρουν. Τέλος, θα παρουσιαστεί το πως προσεγγίζει η ΕΕ το ζήτημα των ΣΒΑ, αφενός γιατί συμβάλλει σημαντικά στην επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης και αφετέρου γιατί η Ελλάδα αποτελεί μέλος της.

1.1. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

1.1.1. ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΜΕΓΕΘΥΝΣΗ ΣΤΗ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Ο άνθρωπος και κατ' επέκταση η οικονομική του δραστηριότητα, ανέκαθεν χρησιμοποιούσε τους φυσικούς πόρους της Γης για την ικανοποίηση των ζωτικών αναγκών του. Ωστόσο, η οικονομική αυτή δράση επηρεάζει και επηρεάζεται από το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον. Καθώς η βιομηχανική και τεχνολογική επανάσταση των τελευταίων αιώνων οδήγησε σε αυξανόμενη εντατικοποίηση της εκμετάλλευσης των φυσικών πόρων αλλά με ανεξέλεγκτο τρόπο υπό το καθεστώς της φιλελεύθερης οικονομίας, η επιρροή αυτή έγινε εντονότερα αντιληπτή τα τελευταία εβδομήντα περίπου χρόνια με τις σοβαρές επιπτώσεις της ανθρώπινης δραστηριότητας στο περιβάλλον (φαινόμενο του θερμοκηπίου, τρύπα του όζοντος κ.ά.) και αναδραστικά στον ίδιο τον άνθρωπο (ΕΚΔΔΑ, 2012).

Μέχρι τότε η επιστήμη της οικονομίας δεν συνυπολόγιζε τις σχέσεις που υπάρχουν ανάμεσα στα ανθρωπογενή (γρήγορη εξέλιξη) και φυσικά (αργή εξέλιξη) οικοσυστήματα, ώστε αυτά τα δύο να συνυπάρξουν αρμονικά. Αντιθέτως, επειδή η επάρκεια των φυσικών πόρων θεωρούνταν δεδομένη (ή έστω ότι μπορούν εύκολα να υποκατασταθούν) η έννοια της

ανάπτυξης ταυτίστηκε με την έννοια της μεγέθυνσης και πιο συγκεκριμένα την ποσοτική αύξηση του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) (ΕΚΔΔΑ, 2012). Καθώς όμως ένας τέτοιος οικονομικός δείκτης δεν αντανακλά ούτε την φθορά του περιβάλλοντος ούτε την υποβάθμιση της ποιότητας ζωής των ανθρώπων, που αποτελούν παραδείγματα του κόστους της ανάπτυξης, δεν μπορεί να δώσει μία καθαρή εικόνα για την πραγματικότητα.

Αποτέλεσμα των παραπάνω, ήταν η συνειδητοποίηση πως η ανθρώπινη ύπαρξη εξαρτάται απόλυτα από τους περιορισμένους φυσικούς πόρους. Με βάση το γεγονός αυτό, άρχισαν να διατυπώνονται και τα πρώτα ερωτήματα σχετικά με τα όρια της ανάπτυξης¹ αλλά και το πως μπορεί αυτή να συνδυαστεί με την διατήρηση του φυσικού πλούτου του πλανήτη (Παναγιώτου, 2016). Καθώς κανείς δεν επιθυμούσε να ανακόψει την οικονομική πρόοδο, κυρίως για λόγους επίτευξης κέρδους, ένα νέο μοντέλο ανάπτυξης έπρεπε να βρεθεί.

Απάντηση στα προηγούμενα ζητήματα, έφερε μία νέα έννοια, αυτή της αειφόρου-βιώσιμης ανάπτυξης. Μία τέτοια προσέγγιση λαμβάνει υπόψη τις σχέσεις οικονομίας-περιβάλλοντος και ανθρώπου-περιβάλλοντος με την ταυτόχρονη διατήρησή τους στο πέρασμα των χρόνων, αποτελώντας τη βάση για όλες τις αναπτυξιακές πολιτικές (Μέλλιου, 2015). Από τότε μέχρι και σήμερα η βιώσιμη ανάπτυξη παραμένει μία επίκαιρη έννοια αλλά και η μόνη πολιτική που μπορεί να δώσει λύσεις στην οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική κρίση της εποχής.

1.1.2. ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΟΡΙΣΜΟΙ

Για την ερμηνεία του όρου της βιώσιμης ανάπτυξης σκόπιμο θα ήταν να αναλυθούν αρχικά οι έννοιες των δύο λέξεων ξεχωριστά. Όπως αναφέρει ο Πολύζος (2011), η ανάπτυξη διακρίνεται στην οικονομική μεγέθυνση και στην οικονομική ανάπτυξη που όμως στην καθημερινότητα οι δύο αυτές έννοιες ταυτίζονται. Η πρώτη έχει να κάνει με τη θετική μεταβολή του παραγόμενου προϊόντος (ΑΕΠ), ενώ η δεύτερη είναι μία έννοια που αντιπροσωπεύει κυρίως ποιοτικά χαρακτηριστικά, εμπεριέχοντας τις ιδέες της βελτίωσης και της εξέλιξης σε πολιτιστικό, τεχνολογικό, κοινωνικό και φυσικά οικονομικό επίπεδο. Οι έννοιες της ποιότητας ζωής και της ευημερίας (πρόσβαση στην εκπαίδευση, την υγεία κ.ά.) αποτελούν κεντρικές συνιστώσες της ανάπτυξης αλλά είναι έννοιες που δύσκολα μπορούν να ποσοτικοποιηθούν και να οριστούν, καθώς το περιεχόμενό τους μπορεί να μεταβληθεί με βάση τη χώρα αναφοράς (Blowers, Boersema, Martin, 2012). Από την άλλη, ο όρος βιωσιμότητα έχει χρησιμοποιηθεί τόσες πολλές φορές στη βιβλιογραφία και με τόσες διαφορετικές

¹ Τα όρια της ανάπτυξης – Η Λέσχη της Ρώμης (1972) (<http://donellameadows.org/wp-content/userfiles/Limits-to-Growth-digital-scan-version.pdf>)

ερμηνείες και προσεγγίσεις που πλέον θεωρείται ότι δεν υπάρχει μία συγκεκριμένη σημασία του όρου.

1.1.2.α. ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

1.1.2.α.ι. ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

Παρακάτω θα αναφερθούν ορισμένες βασικές περιβαλλοντικές προσεγγίσεις που υπάρχουν στη βιβλιογραφία και αφορούν τη βιωσιμότητα και κατ' επέκταση τη βιώσιμη ανάπτυξη. Αρχικά, η πιο διαδεδομένη προσέγγιση είναι αυτή της «φέρουσας ικανότητας» που ορίζει τη βιωσιμότητα ως μία κατάσταση στην οποία η κοινωνία δεν πρέπει πλέον να χρησιμοποιεί πόρους που δεν μπορούν να αναγεννηθούν (Hawken, 1993 όπως αναφέρεται στους Aras & Crowther, 2009). Από την άλλη, υπάρχει η προσέγγιση που βασίζεται στην «γαία υπόθεση» και δίνει έναν πιο σύνθετο ορισμό. Όπως αναφέρουν οι Aras & Crowther (2009) όλη η βιόσφαιρα και όλοι οι ζωντανοί οργανισμοί μέσα σε αυτήν, αποτελούν ένα αλληλεξαρτώμενο, σε διάφορες πτυχές και μορφές, ολοκληρωμένο σύστημα. Αυτό το σύστημα και όλα τα συστατικά του μέρη, είναι αλληλένδετα και εξίσου σημαντικά για την διατήρηση της Γης, ως έναν πλανήτη ικανό να διατηρήσει την ζωή. Για τους πιο συντηρητικούς η ιδέα της βιωσιμότητας υπονοεί τη «στάση». Δηλαδή, την ικανότητα της συνέχειας της ζωής με έναν αμετάβλητο, δυναμικό όμως, τρόπο (Hart & Milstein, 2003). Έτσι, σύμφωνα με αυτόν τον ορισμό, η βιωσιμότητα αφορά την ανάπτυξη στην οποία οι αποφάσεις που λαμβάνονται στο παρόν δεν περιορίζουν τις διαθέσιμες επιλογές στο μέλλον και η οικονομική μεγέθυνση δεν αποτελεί σε καμία περίπτωση κομμάτι της, με αποτέλεσμα να εννοεί απλώς την συντήρηση και συνέχιση της ζωής.

Επειδή όμως συχνά, με βάση την οικονομική προοπτική, ο παραπάνω ορισμός μεταφράζεται ως η ανάπτυξη και η συνέχιση της ζωής με έναν βιώσιμο τρόπο, που εμπεριέχει την οικονομική μεγέθυνση και τη διάσταση της συνεχόμενης προόδου, οι όροι της βιωσιμότητας και της βιώσιμης ανάπτυξης άρχισαν να συμπίπτουν και να επικρατούν στη βιβλιογραφία (Aras & Crowther, 2009). Ουσιαστικά η βιώσιμη ανάπτυξη προσθέτει την περιβαλλοντική και διαγενεακή διάσταση στην «παραδοσιακή» οικονομική ανάπτυξη (Platje, 2010) όπως απεικονίζεται και στον πίνακα 1.1.

Συνήθως, οι οικονομικοί οργανισμοί επιδιώκουν λιγότερη μη-βιωσιμότητα (ή αλλιώς απαντούν στη μη-βιωσιμότητα) με την αύξηση της αποδοτικότητά τους στον τρόπο με τον οποίον χειρίζονται τους πόρους τους (πρώτες ύλες), επειδή ακριβώς θεωρούν το κεφάλαιο ως περιορισμένο πόρο. Στην πραγματικότητα όμως, επειδή οι φυσικοί πόροι είναι περιορισμένοι

χρειάζεται καλύτερη διαχείριση («Doing more with less») σύμφωνα με την περιβαλλοντική διάσταση της ανάπτυξης. Καθώς, κάτι τέτοιο όμως απαιτεί και την τεχνολογική υποστήριξη η οποία αποτελεί δαπανηρό ζήτημα για τον ιδιωτικό τομέα, απαιτείται συνεργασία τόσο της λογιστικής-οικονομικής προσέγγισης της βιώσιμης ανάπτυξης όσο και της περιβαλλοντικής (Aras & Crowther, 2009).

Πίνακας 1.1: Η οικονομική και περιβαλλοντική διάσταση της βιώσιμης ανάπτυξης.

Βιώσιμη ανάπτυξη	
Κλασσικό Οικονομικό Μοντέλο	Περιβαλλοντική διάσταση
<u>Βιωσιμότητα</u>: ως η συνέχεια της ύπαρξης μιας οικονομικής οντότητας. <u>Βιώσιμη ανάπτυξη</u>: η ανάπτυξη-μεγέθυνση με βιώσιμο τρόπο.	<u>Βιωσιμότητα</u>: Η συνέχεια της ζωής με έναν αμετάβλητο και δυναμικό τρόπο. <u>Βιώσιμη Ανάπτυξη</u>: οι επιλογές που γίνονται στο παρόν να μην περιορίζουν τις επιλογές που είναι διαθέσιμες στο μέλλον (χωρίς να περιλαμβάνεται η οικονομική μεγέθυνση).
<u>Αποτελεσματικότητα</u>: ως η ελαχιστοποίηση του κόστους (λογιστική έννοια). <u>Βιώσιμη διαχείριση πόρων</u>: Μείωση κόστους στην διαχείριση των πρώτων υλών.	<u>Αποτελεσματικότητα</u>: η αειφορική διαχείριση των πόρων με προσανατολισμό στις ανανεώσιμες πρώτες ύλες. <u>Βιώσιμη διαχείριση πόρων</u>: η διαχείριση των φυσικών πόρων με τρόπο που να μπορούν να αναγεννηθούν.
Ανάγκη και επιθυμία για μεγέθυνση	Ούτε ανάγκη ούτε επιθυμία για μεγέθυνση
Αγνόηση της διανομής του πλούτου	Διανομή των ωφελειών
Περιορισμένη χρηματοδότηση	Περιορισμένοι φυσικοί πόροι

Πηγή: Aras & Crowther (2009), ίδια επεξεργασία

1.1.2.a.ii. ΘΕΣΜΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Μία άλλη προσέγγιση για τη βιώσιμη ανάπτυξη είναι η θεσμική. Στόχος αυτής της προσέγγισης δεν είναι να ορίσει την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης, αλλά να θέσει ένα θεωρητικό πλαίσιο που πρέπει να λαμβάνεται υπόψη κατά τη δημιουργία και χάραξη πολιτικών και να θέσει υπό συζήτηση κάποιες θεμελιώδεις αλλαγές που απαιτεί η επίτευξή της. Έτσι, σύμφωνα με τον Platje (2008) η προσέγγιση αυτή επικεντρώνεται στο να τονίσει πρώτον την ύπαρξη σχέσης μεταξύ θεσμικού κεφαλαίου και βιώσιμης ανάπτυξης και δεύτερον να προσδιορίσει βασικούς θεσμικούς παράγοντες που επηρεάζουν την επίτευξή της.

Καταρχήν, είναι σκόπιμο να οριστεί η έννοια του θεσμικού κεφαλαίου. Με τον όρο θεσμικό κεφάλαιο νοούνται όλα τα ιδρύματα² και διακυβερνητικές δομές που προσπαθούν να μειώσουν την αβεβαιότητα της αγοράς και της λήψης αποφάσεων, να προωθήσουν την έννοια της προσαρμοστικότητας στις εκάστοτε συνθήκες και να δημιουργήσουν ένα βιώσιμο σύστημα παραγωγής και κατανάλωσης (Platje, 2010).

Ένας ακόμη βασικός παράγοντας που καθορίζει το θεσμικό κεφάλαιο και συμβάλλει στην επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης είναι η θεσμική ισορροπία. Η θεσμική ισορροπία υπάρχει όταν οι μη επίσημοι θεσμοί³ υποστηρίζουν και ενδυναμώνουν τους επίσημους⁴ αλλά και τη «θεσμική διακυβέρνηση» (Platje, 2010). Έτσι, όταν για παράδειγμα οι άνθρωποι είναι ειλικρινείς και δεν αναπτύσσουν καιροσκοπικές συμπεριφορές ακόμη και με την ύπαρξη αδύναμων (ή δυσλειτουργικών) επίσημων θεσμών δεν θα υπάρξουν αρνητικές οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Πιο αναλυτικά, ο τρόπος σκέψης και οι αντιλήψεις των ανθρώπων αποτελούν σημαντικότερους παράγοντες για την επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης απ' ό,τι η ύπαρξη επίσημων θεσμών. Αυτό συμβαίνει, γιατί όταν ο τρόπος σκέψης των ανθρώπων βασίζεται σε βιώσιμα πρότυπα παραγωγής και κατανάλωσης δεν θα εφαρμόσουν μη αποτελεσματικούς κανονισμούς (Platje, 2008). Ωστόσο, η αλλαγή νοοτροπίας, αξιών κ.ά. είναι μία διαδικασία που απαιτεί μακροχρόνιο και κατάλληλο σχεδιασμό. Έτσι, ανάλογα με τον βαθμό αδυναμίας των επίσημων και ανεπίσημων θεσμών η βιώσιμη ανάπτυξη μπορεί να επιτευχθεί ή να παρεμποδιστεί.

Προκειμένου να εξηγηθεί, λοιπόν, η σχέση μεταξύ του θεσμικού κεφαλαίου και της βιώσιμης ανάπτυξης θα γίνει αναφορά στην ανθρώπινη οικονομική δραστηριότητα που αποτελεί και το βασικό της ζήτημα (Platje, 2008). Εφόσον η ανθρώπινη δραστηριότητα λαμβάνει μέρος στο επίπεδο της διακυβέρνησης (“play the game”) η οποία επηρεάζεται από τα ιδρύματα-θεσμούς (“rules of the game”), η επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης, σύμφωνα με τον Platje (2008), επηρεάζεται από το θεσμικό κεφάλαιο και πιο συγκεκριμένα από τέσσερις παράγοντες του:

² Οι οργανισμοί και η «θεσμική διακυβέρνηση» δηλαδή, οργανωτικές δομές που δημιουργούν τους «κανόνες του παιχνιδιού» (π.χ. Δικαστήρια, Υπηρεσίες προστασίας του περιβάλλοντος κ.ά.)

³ Οι μη επίσημοι θεσμοί περιλαμβάνουν τις σκέψεις των ανθρώπων και αυτά που δεν μπορούν να γραφτούν ή να διατυπωθούν ως νόμοι (Platje, 2010). Αφορούν την κουλτούρα, τις αξίες (εμπιστοσύνη, ειλικρίνεια), τα νοητικά μοντέλα κ.ά..

⁴ Οι επίσημοι θεσμοί αφορούν το σύστημα ιδιοκτησιακών δικαιωμάτων, τους νόμους, τους κανονισμούς και ό,τι μπορεί να εφαρμοστεί στο δικαστήριο (Platje, 2010). Μία αλλαγή σε έναν νόμο ή κανονισμό μπορεί να αλλάξει άμεσα και γρήγορα μέσω μιας απόφασης ενώ ο τρόπος σκέψης, ο τρόπος που εργάζονται στην «θεσμική διακυβέρνηση» κ.ά. αλλάζει λιγότερο γρήγορα και τα αποτελέσματα δεν είναι πάντα βέβαια.

α) το Δημόσιο Τομέα, β) τη θεσμική δύναμη γ) τη θεσμική ισορροπία και δ) την καλή διακυβέρνηση (Πίνακας 1.2).

Τη βάση για την ανάλυση αυτών των τεσσάρων παραγόντων αποτελούν τα ιδιοκτησιακά δικαιώματα⁵. Πιο συγκεκριμένα, αυτά δίνουν κίνητρο για την ανάπτυξη οικονομικής δραστηριότητας, καθώς καθορίζουν το «ποιος κατέχει τι» και το «ποιος έχει το δικαίωμα για/σε κάτι», ενώ ταυτόχρονα η έλλειψή τους μπορεί να οδηγήσει και σε υπερεκμετάλευση φυσικών πόρων και άλλων περιβαλλοντικών προβλημάτων.

Πίνακας 1.2: Θεσμική προσέγγιση βιώσιμης ανάπτυξης

Θεσμικός Παράγοντας	Βιώσιμη ανάπτυξη
Δημόσιος Τομέας	Ο Δημόσιος Τομέας αποτελεί μία γενική κατηγορία που περιλαμβάνει όλες τις άλλες και σχετίζεται με την αύξηση ή μείωση της αξίας του. Τα μη καλώς ορισμένα ή καθόλου ορισμένα ιδιοκτησιακά δικαιώματα που αφορούν φυσικούς πόρους ανήκουν στο Δημόσιο Τομέα αυξάνοντας την αξία του. Το γεγονός αυτό όμως, υπονοεί ότι κανείς δεν είναι υπεύθυνος για την διαχείρισή τους και γίνεται λόγος για τους ανοιχτής πρόσβασης φυσικούς πόρους (π.χ. νερό) που ο καθένας μπορεί να τους χρησιμοποιήσει προς όφελός του. Έτσι αναπτύσσονται καιροσκοπικές συμπεριφορές που τελικά επιβαρύνουν το περιβάλλον.
Θεσμική Δύναμη	Ο βαθμός επιρροής της λειτουργίας και επιβολής των θεσμών αλλά και η παροχή κινήτρων για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης (ιδιοκτησιακά δικαιώματα, πρόσβαση στην εκπαίδευση και την υγεία, δημοκρατία κ.ά.) επηρεάζουν την επίτευξή της.
Θεσμική Ισορροπία	Η σχέση ανεπίσημων και επίσημων θεσμών επηρεάζει ανάλογα και τον βαθμό επίτευξης της βιώσιμης ανάπτυξης.
Καλή Διακυβέρνηση	Η διακυβέρνηση παίζει καθοριστικό ρόλο στην επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης καθώς συμβάλει στην διαδικασία λήψης αποφάσεων. Στοιχεία καλής διακυβέρνησης αποτελούν: α) η συμμετοχή, β) η αποδοτικότητα και η συνοχή, γ) η έλλειψη διαφθοράς, και δ) η έλλειψη επικράτησης συμφερόντων. Τα κακώς ορισμένα ιδιοκτησιακά δικαιώματα μπορούν να οδηγήσουν στη διαφθορά.

Πηγή: Platje (2008), ίδια επεξεργασία

⁵ Ο όρος ιδιοκτησιακά δικαιώματα, στη συγκεκριμένη προσέγγιση, νοείται ως μία πιο διευρυμένη έννοια που δεν αφορά μόνο τα δικαιώματα στη γη αλλά και στα αγαθά και υπηρεσίες, στην πληροφόρηση κ.ά..

1.1.2.α.iii. Η ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Με βάση την προσέγγιση της ολοκληρωμένης ανάπτυξης, η βιώσιμη ανάπτυξη οφείλει να λαμβάνει υπόψη και μία άλλη διάσταση. Όπως αναφέρουν χαρακτηριστικά οι Κορονεός και Ροκός (2012: σελ.: 144), «η πρόκληση βρίσκεται ουσιαστικά στο να δημιουργηθεί ένα τέτοιο μοντέλο ανάπτυξης που να μη συνδυάζει μόνο τις κοινωνικές, οικονομικές και περιβαλλοντικές ανάγκες αλλά να δίνει ουσιαστικό νόημα στις ζωές των ανθρώπων μιας κοινωνίας, και ο ανθρώπινος παράγοντας να βρίσκεται στο επίκεντρο αυτού του μοντέλου».

Με λίγα λόγια, σύμφωνα με αυτούς, τα στοιχεία-κλειδιά που ορίζουν μία ολοκληρωμένη ανάπτυξη είναι η:

- Ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής, κοινωνικής και οικονομικής διάστασης στη διαδικασία του σχεδιασμού και της εφαρμογής του,
- Μέριμνα των επιπτώσεων των τωρινών δραστηριοτήτων στις μελλοντικές γενεές,
- Δικαιοσύνη που αφορά την ικανοποίηση των βασικών αναγκών όλων των ανθρώπων,
- Ποιότητα ζωής και συνειδητοποίηση ότι η ευημερία των ανθρώπων δεν εξαρτάται μόνο από το ύψος του μισθού,
- Συμμετοχή όλων των ενδιαφερόμενων μελών της κοινωνίας (Stakeholders) στη διαμόρφωση των πολιτικών.

1.1.2.β. ΟΡΙΣΜΟΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ

Στην Παγκόσμια Επιτροπή για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη ή Επιτροπή Brundtland του ΟΗΕ το 1987, διατυπώθηκε και ο πλέον αποδεκτός ορισμός για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Σύμφωνα με την έκθεση «Το Κοινό μας Μέλλον» (“Our Common Future”, κεφ. 2: σελ.: 41) η βιώσιμη ανάπτυξη ορίζεται ως «η ανάπτυξη που ικανοποιεί τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να διακυβεύει την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιήσουν τις δικές τους ανάγκες.» (UN, 1987) Σε αυτό το κείμενο επίσης, έγινε σαφές πως η βιώσιμη ανάπτυξη έχει τρεις (3) βασικούς πυλώνες, α) την οικονομία, β) την κοινωνία και γ) το περιβάλλον.

Με βάση την Παγκόσμια Τράπεζα (Pezzey, 1992) η βιώσιμη ανάπτυξη αφορά την οικονομική ανάπτυξη, την καταπολέμηση της φτώχειας και την περιβαλλοντική διαχείριση, παράγοντες οι οποίοι είναι κοινοί στόχοι σε πολλές περιπτώσεις. Επίσης, το 1992 διατύπωσε τα τρία χαρακτηριστικά που ταιριάζουν σε όλα τα κριτήρια της βιωσιμότητας:

- Είναι μακροπρόθεσμα,
- Διαθέτουν κοινές ηθικές αρχές για τη διαγενεακή δικαιοσύνη,
- Είναι κριτήρια περιορισμών αντί για κριτήρια μεγιστοποίησης.

Η Παγκόσμια Στρατηγική για την Διατήρηση (IUCN, UNEP, WWF, 1980) διατύπωσε ένα πιο διευρυμένο πλαίσιο για τη βιώσιμη ανάπτυξη, όπου σύμφωνα με αυτό, «η οικονομική ανάπτυξη μπορεί να διατηρηθεί απ' άοριστον, μόνο αν η ανάπτυξη λαμβάνει υπόψη την πλήρη εξάρτησή της από το φυσικό περιβάλλον».

Εν κατακλείδι, οι περισσότεροι ορισμοί για τη βιώσιμη ανάπτυξη, αντιλαμβάνονται την έννοια της βιωσιμότητας ως *τη διατήρηση (sustaining) μιας βελτίωσης* (ή τουλάχιστον συντήρησης-maintenance), στην ποιότητα της ανθρώπινης ζωής, αντί απλώς την διατήρηση της ύπαρξης της ζωής (Pezzey, 1992). Μία τέτοια αντίληψη, όπως διατυπώθηκε και παραπάνω συνδυάζει την «παραδοσιακή» οικονομική ανάπτυξη με μία περιβαλλοντική διάσταση.

1.1.3. ΑΡΧΕΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Καθώς το τοπικό επίπεδο είναι ο τελικός αποδέκτης της βιώσιμης ανάπτυξης, και μάλιστα αφορά διαφορετικές κάθε φορά περιοχές, οι έννοιες της οικονομίας, της κοινωνίας και του περιβάλλοντος προσεγγίζονται και αντιλαμβάνονται με διαφορετικό τρόπο, και έτσι η βιώσιμη ανάπτυξη μπορεί να πάρει πολλές μορφές, καθιστώντας την ύπαρξη κοινών αρχών επιτακτική. Καθώς, όμως στη βιβλιογραφία συναντάται ένας μεγάλος αριθμός πολλών και διαφορετικών διατυπώσεων, που όλες όμως στηρίζουν το τρίπτυχο της βιώσιμης ανάπτυξης, στη συγκεκριμένη ενότητα, παρατίθενται οι αρχές όπως προσεγγίστηκαν από τον Δεκλερή (2003) και παρουσιάζονται στον πίνακα 1.3. Πάντως, οι αρχές προήλθαν από τη διάσκεψη του Ρίο (1992) και περιλαμβάνουν ένα σύνολο είκοσι επτά (27) αρχών μεταξύ των οποίων οι πιο σημαντικές αφορούν το δικαίωμα των χωρών για ανάπτυξη, την εξάλειψη της φτώχειας κ.ά. (UNESCO, 2012).

Πίνακας 1.3: Οι αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης κατά των Δεκλερής (2003)

1 ^η Αρχή	Αρχή της δημόσιας οικολογικής τάξεως, η οποία ορίζει πως η βιώσιμη ανάπτυξη δεν αφήνεται στη λειτουργία τη αγοράς, αλλά είναι ευθύνη του κράτους.
2 ^η Αρχή	Αρχή της βιωσιμότητας, η οποία απαγορεύει την υποβάθμιση του εναπομείναντος φυσικού κεφαλαίου.
3 ^η Αρχή	Αρχή της φέρουσας ικανότητας των ανθρωπογενών και φυσικών οικοσυστημάτων
4 ^η Αρχή	Αρχή της αποκατάστασης των πληγέντων οικοσυστημάτων.
5 ^η Αρχή	Αρχή της προστασίας της βιοποικιλότητας.
6 ^η Αρχή	Αρχή της κοινής φυσικής κληρονομιάς, η οποία ορίζει πως τα φυσικά αγαθά ανήκουν σε όλους και δεν μπορούν να ιδιοποιηθούν.
7 ^η αρχή	Αρχή της ήπιας ανάπτυξης των ευπαθών οικοσυστημάτων.
8 ^η Αρχή	Αρχή της χωρονομίας, η οποία επιβάλλει τον συνολικό σχεδιασμό και χωροταξικό σχεδιασμό των δραστηριοτήτων ώστε να εξασφαλιστεί η ισορροπία.
9 ^η Αρχή	Αρχή της πολιτιστικής κληρονομιάς που αναφέρεται στη διαφύλαξη των ανθρωπογενών συστημάτων.
10 ^η Αρχή	Αρχή του βιώσιμου αστικού περιβάλλοντος, η οποία στοχεύει στην αντιμετώπιση της υποβάθμισης των αστικών κέντρων και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής σε αυτά.
11 ^η Αρχή	Αρχή της προστασίας του φυσικού κάλλους, για την προστασία του τοπίου..
12 ^η Αρχή	Αρχή της οικολογικής συνείδησης των ανθρώπων, καθώς αποτελούν ζωτικό στοιχείο για τη διατήρηση του περιβάλλοντος.

Πηγή: Δεκλερής (2003), ίδια επεξεργασία

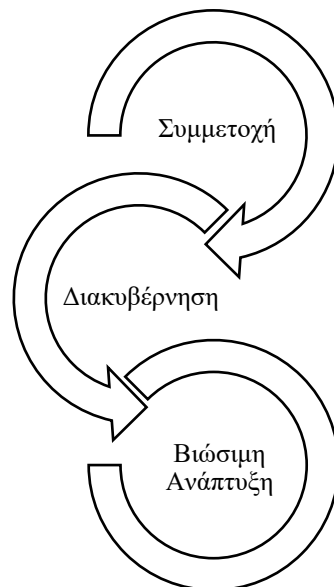
1.1.4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο όρος βιώσιμη ανάπτυξη, σε αντιληπτικό επίπεδο, έχει κυρίως περιβαλλοντική χρεία και διέπεται από ορισμένες βασικές αρχές οι οποίες μάλιστα μπορεί να θεωρήσει κανείς ότι συνδέονται στενά με ορισμένες ιδέες της δημοκρατίας (π.χ. διανομή ωφελειών, δικαιοσύνη, ισοτιμία κ.ά.).

Σε θεωρητικό επίπεδο, (η βιώσιμη ανάπτυξη) συνδέεται με ορισμένες έννοιες που η σχέση τους δεν ήταν αντιληπτή από την αρχή αλλά προέκυψε κατά τη βιβλιογραφική επισκόπηση. Οι έννοιες αυτές αφορούν κατά βάση τη *συμμετοχή* και τη *διακυβέρνηση* και δευτερευόντως τη *θεσμική ισορροπία* η οποία σχετίζεται με τις αντιλήψεις και τα νοητικά μοντέλα των ανθρώπων τα οποία μεταβάλλονται με την ενεργή συμμετοχή.

Έτσι, ιδιαίτερα οι δύο πρώτες έννοιες, μπορούν να θεωρηθούν βασικά εργαλεία για την επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης και την εξασφάλιση οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών ωφελειών. Η ίδια εξάλλου, αποτελεί μία τόσο ευρεία έννοια και επιδιώκει τόσο φιλόδοξους στόχους όπου η συμμετοχή και η διακυβέρνηση είναι ζωτικής σημασίας για την υλοποίησή της (Σχήμα 1.1).

Σχήμα 1.1: Η συμμετοχή και η διακυβέρνηση ως εργαλεία για την επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

1.2. ΟΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΤΟΥ ΟΗΕ ΓΙΑ ΤΗ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

1.2.1. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Η απόκτηση μίας κοινής αντίληψης τόσο σε θεωρητικό όσο και σε πρακτικό επίπεδο για τη βιώσιμη ανάπτυξη είναι μία διαδικασία που έχει διαρκέσει αρκετές δεκαετίες. Από την πρώτη Διεθνής Συνδιάσκεψη για το Ανθρώπινο Περιβάλλον (Στοκχόλμη, 1972) μέχρι και σήμερα, η πρόοδος στο διάλογο που υφίσταται στο ζήτημα της ανάπτυξης είναι αδιαμφισβήτητα αξιοσημείωτη (Πίνακας 1.4 και βλ. Παράρτημα Α, Πίνακας Α.1)

Ωστόσο, για πρώτη φορά έγινε εμφανής και διατυπώθηκε επισήμως η ανάγκη για ενσωμάτωση α) της οικονομικής ανάπτυξης, β) της διαχείρισης και προστασίας των φυσικών πόρων αλλά και γ) της κοινωνικής ισότητας στη διαδικασία του σχεδιασμού (planning) και των αναπτυξιακών στρατηγικών, στην έκθεση «Το Κοινό μας Μέλλον» (Our Common Future) στην επιτροπή Brundtland (1987). Μάλιστα, ο ορισμός της έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης στην αναφερόμενη έκθεση, αποτέλεσε «σταθμό» στην ιστορία του παγκόσμιου διαλόγου περί αιφόρου ανάπτυξης, καθώς έγινε ευρέως αποδεκτός (Παπανδρέου & Σαρτζετάκης, 2002).

Η αντίληψη αυτή, αποτέλεσε και το πλαίσιο συζήτησης για την επόμενη Διεθνή Συνδιάσκεψη για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (Ρίο ντε Τζανέιρο, 1992). Βασικό έγγραφο της εν λόγω Συνδιάσκεψης αποτελεί η «Ατζέντα 21» (Agenda 21), βάση της οποίας διαμορφώθηκε ένα συνεκτικό σχέδιο υλοποίησης της βιώσιμης-αιφόρου ανάπτυξης το οποίο μπορεί να ληφθεί υπόψη σε παγκόσμιο, διεθνές και τοπικό επίπεδο (UN, 1992). Πάντως, στο πλαίσιο αυτής της διάσκεψης δημιουργήθηκαν και συμφωνίες για κρίσιμα ζητήματα όπως η απερίμωση και η εκδάσωση (Παπανδρέου & Σαρτζετάκης 2002). Το 2000, με την αλλαγή της χιλιετίας, ο ΟΗΕ δημοσίευσε το κείμενο «Δήλωση της Χιλιετίας» (Millennium Declaration), βάση του οποίου τέθηκαν οκτώ (8) βασικοί αναπτυξιακοί στόχοι για την επόμενη δεκαεπταετία (UN, 2000).

Δύο χρόνια μετά, στην Παγκόσμια Διάσκεψη για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (Ρίο +10), διατυπώθηκαν οι επικρατέστερες απόψεις για τις τρεις διαστάσεις της βιώσιμης ανάπτυξης στις αναπτυξιακές πολιτικές όλων των επιπέδων (παγκόσμιο, εθνικό και τοπικό) μέσω του σχεδίου υλοποίησης του Γιохάνεσμπουργκ (Johannesburg Plan of Implementation – JPOI). Αν και η επιτυχία της Διάσκεψης αυτής είναι αμφιλεγόμενη, καθώς παρατηρήθηκε επαναδιαπραγμάτευση (με την έννοια της υποβάθμισης) της περιβαλλοντικής διάστασης της βιώσιμης ανάπτυξης, κατάφερε τουλάχιστον να διασφαλίσει τις βασικές αρχές για την προστασία του περιβάλλοντος, το σεβασμό των ανθρώπινων δικαιωμάτων και την εξάλειψη

της φτώχειας, με ιδιαίτερη, βέβαια, τη συμβολή της ΕΕ που πίεζε προς φιλοπεριβαλλοντικές προσεγγίσεις (Παναγιώτου, 2016).

Ωστόσο πρέπει να επισημανθεί ότι η Διάσκεψη του Γιοχάνεσμπουργκ βασίστηκε και στα αποτελέσματα άλλων σημαντικών διασκέψεων που προηγήθηκαν αυτά τα δέκα χρόνια (εκτός της Διάσκεψης της Χιλιετίας), όπως για παράδειγμα η Διάσκεψη του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ), η Διάσκεψη για την Χρηματοδότηση για την Ανάπτυξη και οι διάφορες συμφωνίες από τις Συνόδους διάφορων Πολυμερών Περιβαλλοντικών Συμφωνιών (MEAs) όπως το Πρωτόκολλο του Κυότο (Παπαϊωάννου, 2005). Σημαντικό είναι ακόμη, το γεγονός ότι το 2003 με την 22^η Σύνοδο του Διοικητικού Συμβουλίου του UNEP/ 5^ο Υπουργικό Φόρουμ Περιβάλλοντος (Ναϊρόμπι, 2003) – η πρώτη μετά το Γιοχάνεσμπουργκ – εξετάστηκαν θέματα Παγκόσμιας Περιβαλλοντικής Διακυβέρνησης (Παπαϊωάννου, 2005).

Αργότερα, στην Παγκόσμια Διάσκεψη για τη Βιώσιμη ανάπτυξη (Ρίο +20) το 2012 στο Ρίο ντε Τζανέιρο, με σκοπό να προωθηθούν νέες πολιτικές για την παγκόσμια οικονομική ανάπτυξη και τη περιβαλλοντική προστασία, δημοσιεύθηκε το έγγραφο «Το Μέλλον που Θέλουμε» (UN, 2012). Αξίζει να επισημανθεί ότι η συμβολή της ΕΕ ήταν σημαντική, καθώς ανέδειξε τη σημασία της πράσινης οικονομίας στην επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης (Παναγιώτου, 2016).

Τελικά, το 2015 με την Σύνοδο Κορυφής των Ηνωμένων Εθνών για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη στη Νέα Υόρκη, υιοθετήθηκε επισήμως η «Ατζέντα 2030» (Agenda 2030), που σήμερα βρίσκεται υπό εφαρμογή. Το έγγραφο αυτό αποτελεί μία ολοκληρωμένη και μετασχηματιστική πολιτική για την βιώσιμη ανάπτυξη που περιέχει δεκαεπτά (17) βασικούς στόχους και εκατόν εξήντα εννέα (169) σχετιζόμενους υποστόχους (UN, 2015α).

Πίνακας 1.4: Ορόσημα για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη

Ορόσημα	Βασικά Σημεία	Χρονολογίες
Σύνοδος Κορυφής των Ηνωμένων Εθνών για την Βιώσιμη Ανάπτυξη (United Nations Summit on Sustainable Development)	«Ατζέντα 2030» ("Agenda 2030")	Σεπτέμβριος, 2015 Νέα Υόρκη, ΝΥ
Παγκόσμια Διάσκεψη για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (Ρίο +20) (World Summit on Sustainable Development)	«Το Μέλλον που Θέλουμε» ("The Future we Want")	Ιούνιος, 2012 Ρίο ντε Τζανέιρο, Βραζιλία
Παγκόσμια Διάσκεψη για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (Ρίο +10) (World Summit on Sustainable Development)	Υποβάθμιση της περιβαλλοντικής διάστασης της βιώσιμης ανάπτυξης λόγω των θεμάτων του εμπορίου και της οικονομικής ανάπτυξης.	Σεπτέμβριος 2002 Γιοχάνεσμπουργκ, Ν. Αφρική
Διακήρυξη της Χιλιετίας των Ηνωμένων Εθνών (United Nations Millennium Declaration)	«Δήλωση της Χιλιετίας» ("Millennium Declaration")	Σεπτέμβριος, 2000 Νέα Υόρκη, ΝΥ
Πρωτόκολλο του Κυότο (Kyoto Protocol)	Νομικό εργαλείο ελέγχου των εκπομπών αερίων παγκοσμίως	Δεκέμβριος 1997 Κυότο, Ιαπωνία
Διεθνής Συνδιάσκεψη για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (United Nations Conference on Environment and Development)	«Ατζέντα 21» ("Agenda 21")	Ιούνιος, 1992 Ρίο ντε Τζανέιρο, Βραζιλία
Παγκόσμια Επιτροπή για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη ή Επιτροπή Brundtland (World Commission on Environment and Development)	Δημοσίευση της έκθεσης «Το Κοινό μας Μέλλον» ("Our Common Future")	Ιούνιος, 1987 Γενεύη, Ελβετία
Διεθνής Συνδιάσκεψη για το Ανθρώπινο Περιβάλλον (United Nations Conference on the Human Environment)	Αναγνώριση της ανάγκης για ενιαία περιβαλλοντική πολιτική	Ιούνιος, 1972 Στοκχόλμη, Σουηδία

Πηγή: Παπαϊωάννου (2005), Παναγιώτου (2016), ίδια επεξεργασία

1.2.2. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΒΑΣΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΩΝ ΔΙΑΣΚΕΨΕΩΝ

Προκειμένου να αναδειχθεί η πορεία (πως και γιατί) για τη δημιουργία των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης, κρίνεται σκόπιμο να περιγραφούν συνοπτικά τα βασικά κείμενα πολιτικής του ΟΗΕ ώστε να αναδειχθεί και η πρόοδος στη σκέψη για την υλοποίηση της βιώσιμης ανάπτυξης.

1.2.2.α.. «ΤΟ ΚΟΙΝΟ ΜΑΣ ΜΕΛΛΟΝ» - “OUR COMMON FUTURE”

Κατά την διάρκεια της Επιτροπής Brundtland το 1987, εγκρίθηκε το κείμενο με όνομα «Το κοινό μας μέλλον». Βασικοί στόχοι αυτού του πολιτικού κειμένου είναι:

- Ο καθορισμός κοινών αντιλήψεων για περιβαλλοντικά ζητήματα,
- Η διαμόρφωση περιβαλλοντικών στρατηγικών για την επίτευξη της βιωσιμότητας έως το 2000 και μετέπειτα,
- Η ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των χωρών ώστε να επιτευχθούν οι κοινοί στόχοι που λαμβάνουν υπόψη τον άνθρωπο, το περιβάλλον και την ανάπτυξη.

Σχετικά με τον καθορισμό κοινών αντιλήψεων, ήταν ανάγκη να προσδιοριστεί καταρχήν η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης. Σύμφωνα λοιπόν, με τον ορισμό που δόθηκε στην εν λόγω συνδιάσκεψη, βιώσιμη ανάπτυξη είναι «η ανάπτυξη που ικανοποιεί τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να διακινδυνεύει την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιήσουν τις δικές τους ανάγκες.» Βάση αυτού του ορισμού, υπάρχουν δύο βασικές ιδέες. Η πρώτη αφορά την ικανοποίηση των αναγκών και συγκεκριμένα των φτωχών του κόσμου, στους οποίους πρέπει αν δοθεί προτεραιότητα, και η δεύτερη που τονίζει τους περιορισμούς του περιβάλλοντος να ικανοποιήσει της παρούσες και μελλοντικές ανάγκες λόγω της δεδομένης κατάστασης της τεχνολογίας και της οικονομικής και κοινωνικής οργάνωσης.

Όσον αφορά την διαμόρφωση περιβαλλοντικών στρατηγικών, η επιτροπή έθεσε κάποιες γενικές αρχές ή αλλιώς ένα πλαίσιο πάνω στο οποίο θα πρέπει να στηριχθούν οι τομεακές πολιτικές των κρατών-μελών (UN, 1987). Για κάθε τομεακή πολιτική υπάρχει ένα διαφορετικό σύνολο αρχών που τις διέπει (βλ. Παράρτημα Α, Πίνακας Α.2). Οι τομεακές πολιτικές αφορούν:

- Τον πληθυσμό και το ανθρώπινο δυναμικό,
- Την ασφάλεια των τροφίμων,
- Τα είδη και τα οικοσυστήματα,
- Την ενέργεια,

- Τη βιομηχανία,
- Τις αστικές περιοχές,
- Τη διαχείριση των κοινών,
- Την ειρήνη, την ασφάλεια, την ανάπτυξη και το περιβάλλον.

Τέλος, όσον αφορά την συνεργασία των κρατών-μελών, προτείνονται κυρίως θεσμικές και νομικές αλλαγές, κατοχυρώνοντας δικαιώματα και υποχρεώσεις, που αφορούν κυρίως τους εθνικούς και παγκόσμιους οργανισμούς και τα αντίστοιχα προγράμματά τους.

1.2.2.β. «ATZENTA 21» - “AGENDA 21”

Το σημαντικότερο κείμενο της Διεθνούς Σύσκεψης του Ρίο το 1992 ήταν η Ατζέντα 21. Αποτελεί ένα περιεκτικό σχέδιο δράση που αφορά το παγκόσμιο, εθνικό και τοπικό επίπεδο και υιοθετήθηκε από 178 κυβερνήσεις, μεταξύ αυτών και η Ελλάδα. Αποτελεί το πρώτο κείμενο που εξειδικεύει τον χαρακτήρα των στρατηγικών βιώσιμης ανάπτυξης και καλεί όλες τις χώρες να σχεδιάσουν την δικιά τους τέτοια στρατηγική μέχρι το 2002, με ταυτόχρονη έκκληση από την ΕΕ , όπως έκανε και η Ελλάδα (ESDN, 2012).

Απαρτίζεται από ένα προοίμιο και τέσσερα τμήματα τα οποία αποτελούνται από διάφορους προγραμματικούς τομείς, καθένας από τους οποίους περιλαμβάνει: α) δράσεις, β) στόχους, γ) δραστηριότητες και δ) μέσα εφαρμογής (UN, 1992). Στην εισαγωγή τονίζεται η ανάγκη για μία πλανητική συνεργασία που θα περιλαμβάνει τις χώρες-μέλη, τους οργανισμούς, τις μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ) αλλά και τους φορείς του ΟΗΕ ώστε να επιτευχθεί μία ολοκληρωμένη προσέγγιση για τα περιβαλλοντικά και αναπτυξιακά ζητήματα. Το πρώτο τμήμα, με τίτλο «Κοινωνικές και οικονομικές διαστάσεις» πραγματεύεται ζητήματα που αφορούν την συνεργασία, την καταπολέμηση της φτώχειας, την αλλαγή των καταναλωτικών προτύπων αλλά και τις μεθόδους λήψης αποφάσεων. Στο δεύτερο τμήμα («Διατήρηση και διαχείριση αναπτυξιακών πόρων»), αναλύονται πολιτικές προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος και διαχείρισης των τοξικών αποβλήτων. Στο τρίτο μέρος («Ενίσχυση του ρόλου των κύριων ομάδων»), τονίζεται η μεγάλη σημασία της συμβολής των κοινωνικών ομάδων, των ΜΚΟ κ.ά. Στο τέταρτο («Μέσα εφαρμογής») και τελευταίο τμήμα της ατζέντας, καταγράφονται τα μέσα εφαρμογής και οι τρόποι υλοποίησης των αποφάσεων.

Τέλος, υπάρχει και η Τοπική Ατζέντα 21 σύμφωνα με την οποία, οι τοπικές αρχές σε όλα τα μήκη και πλάτη της γης, καλούνται να εργαστούν από κοινού με όλους τους φορείς της τοπικής κοινωνίας και τους πολίτες με στόχο την υλοποίηση δράσεων που αφορούν τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης σε τοπικό επίπεδο.

1.2.2.γ. «ΔΗΛΩΣΗ ΤΗΣ ΧΙΛΙΕΤΙΑΣ» - “MILLENNIUM DECLARATION”

Η Σύνοδος της Χιλιετίας πραγματοποιήθηκε στις 6-8 Σεπτεμβρίου του 2000 στην Νέα Υόρκη. Κύριο έγγραφο της Συνόδου αποτελεί η «Δήλωση της Χιλιετίας», όπου βασικό του όραμα αποτελεί η εξάλειψη της φτώχειας και των πολλαπλών της διαστάσεων της σε όλο τον κόσμο. Σε αυτό το έγγραφο, εμπεριέχεται ένα σύνολο αξιών και στόχων για τον εικοστό πρώτο αιώνα με προθεσμία το 2015 (UN, 2000). Οι έξι αξίες, που σχετίζονται με τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης, για τον επόμενο αιώνα που θα διέπει τις διεθνείς σχέσεις είναι:

- Η Ελευθερία,
- Η Ισότητα (ατόμων και εθνών).
- Η Αλληλεγγύη,
- Η Ανοχή,
- Ο Σεβασμός στη φύση και
- Η Κοινή Ευθύνη.

Ενώ οι οκτώ Αναπτυξιακοί Στόχοι της Χιλιετίας (ΑΣΧ) είναι οι εξής:

1. Εξάλειψη της ακραίας φτώχειας και πείνας,
2. Επίτευξη καθολικής πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης,
3. Προώθηση της ισότητας των φύλων και ενίσχυση της εμπιστοσύνης,
4. Μείωση της παιδικής θνησιμότητας,
5. Βελτίωση της υγείας της μητέρας,
6. Καταπολέμηση του HIV/AIDS, της ελονοσίας και των ασθενειών,
7. Εξασφάλιση της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας και
8. Ανάπτυξη μιας παγκόσμιας εταιρικής σχέσης για την ανάπτυξη.

1.2.2.γ.ι. ΣΥΝΤΟΜΗ ΚΡΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗ «ΔΗΛΩΣΗ ΤΗΣ ΧΙΛΙΕΤΙΑΣ»

Σχετικά με την επιτυχία και τα αποτελέσματα των ΑΣΧ οι απόψεις δίστανται. Σύμφωνα με την αξιολόγηση του ΟΗΕ το 2015 τα αποτελέσματα ήταν, ποσοστιαία τουλάχιστον, θετικά στους περισσότερους στόχους με σημαντική την επιτυχία του πρώτου εξ αυτών, όπου οι άνθρωποι που ζουν σε συνθήκες ακραίας φτώχειας μειώθηκαν στο μισό, παγκοσμίως. Οι υποστηρικτές αυτών των στόχων, ισχυρίζονται πως έγινε ένα μεγάλο παγκόσμιο βήμα για την εξάλειψη της φτώχειας (UN, 2015β).

Ωστόσο, στη βιβλιογραφία (Fehling, Nelsonb, Venkatapuramd, 2013) έχει ασκηθεί έντονη κριτική για την ύπαρξη περιορισμών εντός του πλαισίου για τους αναπτυξιακούς στόχους της

χιλιετίας, κυρίως όσον αφορά α) τη διαδικασία της δημιουργίας τους, β) τη δομή, γ) το περιεχόμενο και δ) την εφαρμογή και επιβολή του πλαισίου. Ξεκινώντας από την διαδικασία με την οποία δημιουργήθηκε το εν λόγω πλαίσιο, στη βιβλιογραφία (Amin, 2006) επισημαίνεται η ελλιπής συμμετοχή των αναπτυσσόμενων χωρών (μόλις το 22%), τις οποίες αφορά άμεσα και πρόκειται να εφαρμόσουν τις κατευθύνσεις του (Richard κ.ά. 2011, όπως αναφέρονται στους Fehling, Nelsonb, Venkatapuramd, 2013). Η όλη διαδικασία διεκπεραιώθηκε μόνο από τις Ηνωμένες Πολιτείες, την Ευρώπη και την Ιαπωνία συγχρηματοδοτούμενη από την Παγκόσμια Τράπεζα, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) και τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) (Guïbou, 2017). Ο Amin (2006) μιλά για ικανοποίηση συμφερόντων των εταιριών και των πλούσιων κρατών και μιας λογικής που υποστήριζε ότι μέσω της νεοφιλελεύθερης παγκοσμιοποίησης και των ΑΣΧ θα προέκυπτε τελικά η ανάπτυξη.

Πιο συγκεκριμένα, δεν είναι λίγοι αυτοί που ισχυρίζονται, ότι μόνο ένας από τους επτά στόχους αποτέλεσε τον πυρήνα αυτής της «Δήλωσης» ενώ άλλοι όπως η ειρήνη, η ασφάλεια, ο αφοπλισμός, τα ανθρώπινα δικαιώματα και η δημοκρατία παραγκωνίστηκαν (Waage, κ.ά., 2012). Ωστόσο, ακόμη και ο στόχος που αποτέλεσε τον πυρήνα του πλαισίου («Εξάλειψη της ακραίας φτώχειας και πείνας») προέβλεπε την μείωση του ποσοστού των ανθρώπων που υποφέρουν και όχι την μείωση του απόλυτου αριθμού τους (Fehling κ.ά., 2013; Guïbou, 2017).

Όσον αφορά την δομή του αναπτυξιακού πλαισίου, έχουν σημειωθεί βασικές ελλείψεις. Καταρχήν, οι στόχοι έχουν χαρακτηριστεί ως «υπεραισιόδοξοι» ή «μη ρεαλιστικοί» καθώς για την επίτευξή τους δεν λαμβάνονται υπόψη οι εθνικές και τοπικές δυνατότητες και η έλλειψη ικανοτήτων διακυβέρνησης (Fehling κ.ά., 2013). Επίσης, η εστίαση σε μία τόση μικρή λίστα στόχων δεν βοηθά την επίτευξη της ανάπτυξης αλλά παραλείπει τις διασυνδέσεις που μπορούν να προκύψουν μεταξύ αυτών, με αποτέλεσμα, την αποσπασματική και χωρίς συνοχή υλοποίησή τους. Επισημαίνεται επίσης, ότι η έλλειψη αρχικής συμμετοχής των αναπτυσσόμενων χωρών στην δημιουργία του πλαισίου, οδηγεί αναπόφευκτα σε έλλειψη εθνικής κυριαρχίας πάνω στους στόχους και σε πολιτικό κενό (Guïbou, 2017).

Το περιεχόμενο του πλαισίου, αποτελεί άλλον έναν περιορισμό του. Η «τυραννία των μέσων όρων» (“tyranny of averages”) όπου η χρήση των εθνικών μέσων όρων ή της αθροιστικής πληροφορίας οδηγεί στην παράλειψη μιας κατηγορίας ανθρώπων, αυτή που ονομάζεται «οι φτωχότεροι των φτωχών» (“the poorest of the poor”) (Vandemoortele, 2011 όπως αναφέρεται

στους Fehling κ.ά., 2013). Έτσι, στο πλαίσιο της αφαιρετικότητας και της υπέρ-γενίκευσης πολλοί άνθρωποι μένουν εκτός των διαδικασιών ανάπτυξης, γεγονός που αντιτίθεται στις αξίες της δικαιοσύνης και ισότητας που υιοθετεί το συγκεκριμένο πλαίσιο.

Άλλο ένα παράδειγμα περιορισμού που αφορά το περιεχόμενο, αποτελεί ο τομέας της υγείας. Οι ΑΣΧ επικεντρώνονται μόνο σε τρεις πτυχές της (μητρική και παιδική θνησιμότητα και συγκεκριμένες μολυσματικές ασθένειες) ενώ παραλείπονται πτυχές όπως η ψυχική υγεία, οι άνθρωποι με ειδικές ανάγκες και γενικότερα η οργάνωση ενός συστήματος υγείας. Τέλος, όσον αφορά την εφαρμογή των ΑΣΧ η κριτική επικεντρώνεται στη διαθεσιμότητα και την αξιοπιστία των δεδομένων. Για παράδειγμα, στον τομέα της εκπαίδευσης, τα δεδομένα για την ολοκλήρωση του σχολείου είναι δύσκολο να ανακτηθούν στην ουσία γιατί αυτά συλλέγονται στην αρχή του σχολικού έτους, παραλείποντας την παρακολούθηση καθ' όλη την διάρκεια του έτους ή ακόμη και την εγκατάλειψη του σχολείου (Fehling κ.ά., 2013).

Ωστόσο, όπως αναφέρθηκε η κριτική ποικίλει και δεν υπάρχει μία ομοφωνία σχετικά με τα αποτελέσματα των στόχων της χιλιετίας. Ό, τι μπορεί να μοιάζει παράληψη ή περιορισμός σε κάποιους, σε άλλους μοιάζει πλεονέκτημα, όπως συνέβη άλλωστε σχετικά με το ζήτημα της συμμετοχής στην διαμόρφωση των στόχων. Πολλοί θεώρησαν ότι οι πολλοί εμπλεκόμενοι θα δυσκόλευαν αρκετά την ύπαρξη συμφωνίας ακόμη και για τους πιο, θεωρητικά, εύκολους στόχους (Fehling κ.ά., 2013). Πάντως, η επίτευξη μιας ισορροπίας μεταξύ της περιπλοκότητας που χαρακτηρίζει την ανάπτυξη και της συμμετοχής, αποτελεί πρόκληση για τους μελλοντικούς στόχους και η εμπεριστατωμένη κριτική μπορεί να συμβάλει θετικά στη διαμόρφωσή τους.

1.2.2.δ. «ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΠΟΥ ΘΕΛΟΥΜΕ» - “THE FUTURE WE WANT”

Στην Παγκόσμια Διάσκεψη για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη στο Ρίο το 2012, δημοσιεύθηκε ένα κείμενο στο οποίο τέθηκαν οι βασικές τομεακές προτεραιότητες που έθεσαν και το πλαίσιο της προβληματικής σχετικά με την αειφορία και την έννοια της ανθεκτικότητας (resilience). Οι κυριότερες τομεακές προτεραιότητες αφορούσαν (UN, 2012):

1. Την εξάλειψη της φτώχειας και τη δημιουργία αξιοπρεπών θέσεων εργασίας,
2. Την ενέργεια,
3. Τις βιώσιμες πόλεις και μεταφορές,
4. Τη διατροφική ασφάλεια και βιώσιμη γεωργία,
5. Την υγεία και τον ανθρώπινο πληθυσμό,
6. Τα ύδατα και τους ωκεανούς,

7. Την κλιματική αλλαγή και τα δάση,
8. Την ετοιμότητα σε περίπτωση καταστροφών.

Ωστόσο, ένα σημαντικό τμήμα του κειμένου αυτού αναφερόταν στους επικείμενους Στόχους της Βιώσιμης Ανάπτυξης (Άρθρα 245, 246, 247). Σύμφωνα με τα αντίστοιχα άρθρα, τόσο οι Αναπτυξιακοί Στόχοι της Χιλιετίας όσο και οι Στόχοι της Βιώσιμης ανάπτυξης για το 2015 και μετά αποτελούν *εργαλεία επίτευξης αναπτυξιακών προόδων* ενός ευρύτερου αναπτυξιακού οράματος και πλαισίου που αφορά γενικότερα τις αναπτυξιακές δραστηριότητες του ΟΗΕ, τον καθορισμό εθνικών προτεραιοτήτων και την κινητοποίηση των ενδιαφερόμενων μερών (stakeholders) αλλά και πόρων για την επίτευξη κοινών στόχων. Με άλλα λόγια οι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης ως εργαλείο μπορούν να προσφέρουν προσήλωση (focus) και συνοχή (coherent) στις δράσεις που αφορούν την επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης. Εννοείται ότι βασίζονται και αποτελούν μετεξέλιξη της ατζέντας 21, του Σχεδίου Εφαρμογής του Γιοχάνεσμπουργκ και των αρχών που ψηφίστηκαν στο Ρίο.

1.2.3. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Είναι φανερό, ότι τα συγκεκριμένα κείμενα πολιτικής έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην πορεία της βιώσιμης ανάπτυξης παγκοσμίως. Η έκθεση Brundtland αποτέλεσε ένα πολύ καλό θεωρητικό υπόβαθρο για την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης και τόνισε την ανάγκη σύνδεσης του χωρικού σχεδιασμού (με την έννοια της παρέμβασης) και των αναπτυξιακών στρατηγικών με τις τρεις διαστάσεις της. Μάλιστα η επισήμανση των βασικών τομεακών πολιτικών που χρήζουν άμεσης παρέμβασης αποτέλεσε τον βασικό κορμό για την ανάπτυξη άλλων πολιτικών κειμένων (π.χ. Δήλωση της χιλιετίας, Το μέλλον που θέλουμε).

Η Ατζέντα 21 και οι ΑΣΧ δεν βοήθησαν μόνο στη θεωρητική κατανόηση των πτυχών της βιώσιμης ανάπτυξης αλλά συνέβαλλαν πρακτικά στις πρώτες προσπάθειες εφαρμογής της είτε μέσω της διαμόρφωσης εθνικών στρατηγικών βιώσιμης ανάπτυξης είτε μέσω της πρόκλησης για την τήρηση της δέσμευσης των κρατών-μελών του ΟΗΕ για την υλοποίηση των ΑΣΧ. Όλα αυτά ουσιαστικά, σημαίνουν την κινητοποίηση σε πολιτικό, θεσμικό και διοικητικό επίπεδο αλλά και τη δημιουργία διεθνών, ευρωπαϊκών, εθνικών και τοπικών συνεργασιών. Μπορεί η αποτελεσματικότητα των στρατηγικών και η επίτευξη των στόχων να είναι αμφιλεγόμενη όμως η εμπειρία που έχει κερδηθεί στην προσπάθεια προσέγγισης και υλοποίησης της βιώσιμης ανάπτυξης είναι αδιαμφισβήτητη.

Η έκθεση το «Κοινό μας μέλλον» το 2012, εμπλούτισε την ατζέντα της βιώσιμης ανάπτυξης περιλαμβάνοντας στις τομεακές της προτεραιότητες τις έννοιες της ανθεκτικότητας και της κλιματικής αλλαγής, έννοιες που επηρέασαν τη λογική της Ατζέντας 2030. Το γεγονός αυτό αλλά και η ρητή αναφορά των ΣΒΑ στο κείμενο της έκθεσης, την καθιστούν προάγγελός της (Εικόνα 1.1).

Εικόνα 1.1: Ο δρόμος για την Ατζέντα 2030

Πηγή: Sustainable Development in the European Union-EU (2018)

1.3. Η ΑΤΖΕΝΤΑ 2030

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, στη Σύνοδο Κορυφής του ΟΗΕ για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, δημοσιεύθηκε, τον Σεπτέμβριο του 2015, το έγγραφο με όνομα «Αλλάζοντας τον Κόσμο μας - Ατζέντα του 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη». Η Ατζέντα του 2030, αποτελεί ένα ευρύ και παγκόσμιο σχέδιο δράσης του ΟΗΕ που αφορά τη μετάβαση όλου του κόσμου (αναπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες) σε ένα βιώσιμο και ανθεκτικό (με την σημασία του όρου resilience) μοντέλο ανάπτυξης (UN, 2015α). Το σχέδιο δράσης περιλαμβάνει δεκαεπτά (17) Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ)⁷ όπως παρουσιάζονται στον πίνακα 1.5, οι οποίοι διαρθρώνεται σε πέντε βασικούς πυλώνες: α) τους Ανθρώπους, β) τον Πλανήτη, γ) την Ευημερία, δ) την Ειρήνη και ε) τη δημιουργία Εταιρικών Σχέσεων (Σχήμα 1.2 και 1.3). Ταυτόχρονα, διέπεται από αξίες που αφορούν τη δημοκρατία, την καλή διακυβέρνηση, την τάξη και οργάνωση, την προστασία του περιβάλλοντος αλλά και την ανθεκτικότητα, αξίες που έχουν άμεση συνάφια και με τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης. Επισημαίνεται τέλος ότι η σύναψη εταιρικών σχέσεων χαρακτηρίζει και αποτελεί το πλαίσιο δράσης όλης της ατζέντας, δρώντας με οριζόντιο τρόπο και στους δεκαεπτά στόχους της (Σχήμα 1.4).

Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί ότι υπάρχουν τρεις βασικές προϋποθέσεις για την υλοποίηση των ΣΒΑ (ICLEI Local Governments for Sustainability, 2015).

- i. Πρώτον, οι αστικές περιοχές και οι φορείς τοπικής αυτοδιοίκησης πρέπει να ενισχυθούν, αφού η εφαρμογή και η παρακολούθηση της πλειονότητας των στόχων θα συμβαίνει σε αυτό το επίπεδο. Κάτι τέτοιο μπορεί να επιτευχθεί, μέσω της αποκέντρωσης στη διαδικασία λήψης αποφάσεων και της κάθετης συνεργασίας.
- ii. Δεύτερον, η προώθηση βιώσιμων μοντέλων παραγωγής και κατανάλωσης πρέπει να αποτελεί προτεραιότητα. Οι πόλεις (ακόμη και οι μεσαίες ή μικρές) παίζουν σημαντικό ρόλο στην αλλαγή αυτή, καθώς αποτελούν κεντρικούς οικονομικούς κόμβους και έτσι η βιώσιμη οικονομική και θεσμική ανάπτυξη εντός των ορίων τους, μπορεί να συμβάλει θετικά στην εφαρμογή όλων των στόχων.
- iii. Τρίτον, απαιτείται ένας στρατηγικός μακροπρόθεσμος σχεδιασμός για την αντιμετώπιση διάφορων προκλήσεων με τους όρους της βιώσιμης ανάπτυξης. Οι προκλήσεις αυτές περιλαμβάνουν την ανεργία, την διαχείριση των πόρων, τα δημογραφικά προβλήματα αλλά και την παροχή υπηρεσιών. Ο σχεδιασμός όμως, πρέπει να εστιάζει στις διασυνδέσεις μεταξύ των χωρών και την ανάπτυξη εταιρικών

⁷ Οι ΣΒΑ αναλύονται σε εκατόν εξήντα εννέα (169) υποστόχους και διακόσιους τριάντα δύο (323) δείκτες

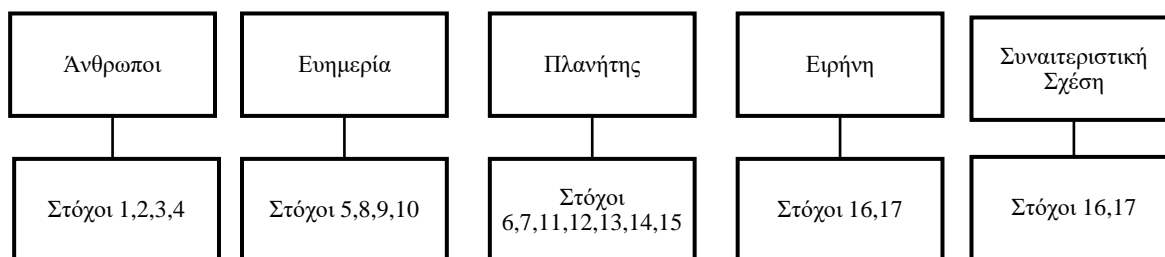
σχέσεων, καθώς οι ΣΒΑ δεν μπορούν να υφίστανται αν μία χώρα ή πόλη δρα μεμονωμένα ή είναι περιθωριοποιημένη.

Πίνακας 1.5: Οι 17 ΣΒΑ της Ατζέντας του 2030

Οι 17 Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης
1. Μηδενική Φτώχεια, 2. Μηδενική Πείνα, 3. Καλή Υγεία και Ευημερία, 4. Ποιοτική Εκπαίδευση, 5. Ισότητα των Φύλων, 6. Καθαρό Νερό και Αποχέτευση, 7. Φθηνή και Καθαρή Ενέργεια, 8. Αξιοπρεπής Εργασία και Οικονομική Ανάπτυξη, 9. Βιομηχανία, Καινοτομία και Υποδομές, 10. Λιγότερες Ανισότητες, 11. Βιώσιμες Πόλεις και Κοινότητες, 12. Υπεύθυνη Κατανάλωση και Παραγωγή, 13. Δράση για το Κλίμα, 14. Ζωή στο Νερό, 15. Ζωή στη Στεριά, 16. Ειρήνη, Δικαιοσύνη και Ισχυροί Θεσμοί, 17. Συνεργασία για τους Στόχους.

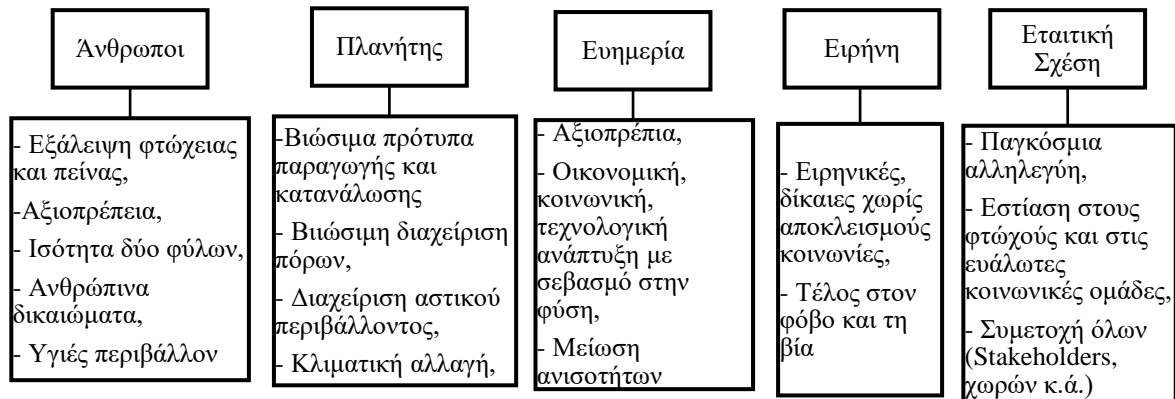
Πηγή: Ατζέντα 2030, ίδια επεξεργασία

Σχήμα 1.2: Οι πέντε πυλώνες της Ατζέντας 2030 και η σχέση τους με τους ΣΒΑ

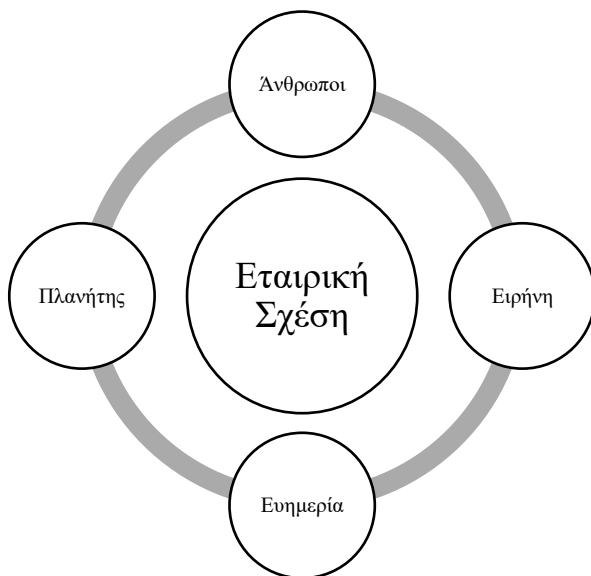
Πηγή: Ατζέντα 2030, ίδια επεξεργασία

Σχήμα 1.3: Το περιεχόμενο των πέντε πυλώνων

Πηγή: Ατζέντα 2030, ίδια επεξεργασία

Σχήμα 1.4: Ο κεντρικός ρόλος των εταιρικών σχέσεων της Ατζέντας 2030

Πηγή: Ατζέντα 2030, ίδια επεξεργασία

1.3.1. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΣΤΟΧΩΝ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Πριν ακολουθήσει η αναλυτική περιγραφή και των δεκαεπτά Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης της Ατζέντας του 2030, σκόπιμο είναι να διατυπωθούν ορισμένα ενιαία χαρακτηριστικά τους. Όλοι οι στόχοι δρύνε ως ένα σύνολο, είναι αλληλένδετοι και δεν μπορούν να υπάρξουν μεμονωμένοι. Αυτό σημαίνει ότι είναι συμπληρωματικοί, και συνεπώς, η μη υλοποίηση ενός στόχου επηρεάζει την υλοποίηση ενός άλλου. Εξάλλου, η υιοθέτηση μιας ολιστικής προσέγγισης για τη βιώσιμη ανάπτυξη απαιτεί και την ύπαρξη αδιαχώριστων και ενσωματωμένων (integrated) στόχων.

Για την καλύτερη κατανόηση των διασυνδέσεων μεταξύ των ΣΒΑ, μπορεί να βοηθήσει η ύπαρξη ενός *εννοιολογικού πλαισίου* που δίνει έμφαση στους κοινωνικοοικονομικούς παράγοντες που επηρεάζουν την συμπληρωματικότητα των στόχων (Ntona & Morgera, 2018). Για παράδειγμα, η σύνδεση του ΣΒΑ 1 περί εξάλειψης της φτώχειας με τον ΣΒΑ 14 για την διατήρηση των ωκεανών, μπορεί με μία πρώτη ματιά να μοιάζουν μη συνδεδεμένοι όμως κάτι τέτοιο δεν ισχύει στην πραγματικότητα. Ο βιώσιμος τρόπος χρήσης των ωκεανών αποτελεί προϋπόθεση ώστε το σύστημα των υδάτων αυτών να συμβάλλει στην αύξηση του εισοδήματος των παράκτιων περιοχών και γενικά στην καταπολέμηση των πολλών διαστάσεων της φτώχειας.

Με βάση την πλατφόρμα ενημέρωσης του ΟΗΕ για τους ΣΒΑ μπορεί να παρουσιαστεί μία σύντομη περιγραφή τους (UN, 2015γ):

1^{ος} Στόχος: Μηδενική Φτώχεια: Τερματισμός της φτώχειας και όλων των μορφών της από παντού

Η φτώχεια έχει πολλές μορφές και είναι κάτι περισσότερο από την έλλειψη χρηματικών πόρων για την εξασφάλιση της διαβίωσης. Πτυχές της αποτελούν η πείνα και ο υποσιτισμός, η περιορισμένη πρόσβαση στην εκπαίδευση, ο κοινωνικός αποκλεισμός, η έλλειψη συμμετοχής στη λήψη αποφάσεων κ.ά. Σήμερα, παρά τη μείωση του ποσοστού φτώχειας στο μισό παγκοσμίως, υπάρχουν ακόμη άνθρωποι (11% του πληθυσμού) που ζούνε σε συνθήκες ακραίας φτώχειας και η ανάγκη παρέμβασης είναι επιτακτική αφού η ευημερία ενός ανθρώπου εξαρτάται από την ευημερία των υπολοίπων. Εξάλλου, βασική παράμετρος της βιώσιμης ανάπτυξης είναι η εξάλειψη της φτώχειας.

2^{ος} Στόχος: Μηδενική Πείνα: Τερματισμός της πείνας, επίτευξη επισιτιστικής ασφάλειας και βελτίωση της διατροφής, καθώς και προώθηση της αειφόρου γεωργίας

Η πείνα αλλά και ο υποσιτισμός αποτελούν φραγμό στην επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης. Άνθρωποι που δεν τρέφονται σωστά ή και καθόλου δεν μπορούν να είναι παραγωγικοί στην εργασία τους και είναι πιο επιρρεπείς σε ασθένειες. Κάποιες από τις σημαντικότερες αιτίες είναι οι πόλεμοι που καταστρέφουν τις καλλιεργήσιμες εκτάσεις, η κλιματική αλλαγή (ξηρασία) αλλά και οι παλιές τεχνικές καλλιέργειας. Σύμφωνα με πρόσφατες μελέτες, ένας στους εννέα ανθρώπους ζει υπό τέτοιες συνθήκες και ο απόλυτος αριθμός τους συνεχώς αυξάνεται προειδοποιώντας για τη λήψη σημαντικών μέτρων. Η εξάλειψη της πείνας μπορεί να συμβάλει θετικά στην οικονομία και την κοινωνική ανάπτυξη αλλά και στην επίτευξη των υπόλοιπων στόχων.

3^{ος} Στόχος: Καλή Υγεία και Ευημερία: Διασφάλιση υγιούς ζωής και προώθηση της καλής υγείας για όλους και για όλες τις ηλικίες

Αναμφισβήτητα η διασφάλιση της υγείας στη ζωή των ανθρώπων είναι ουσιαστικής σημασίας για την αειφόρο ανάπτυξη. Παρόλο την πρόσφατη προσπάθεια (ΑΣΧ) για την βελτίωση της ανθρώπινης υγείας, το ζήτημα παραμένει άλυτο και επιδημίες όπως ο ιός του AIDS αναπτύσσονται ραγδαία σε περιοχές όπου οι άνθρωποι δεν έχουν πρόσβαση σε ιατρικές υπηρεσίες. Η υγεία όμως, αποτελεί ανθρώπινο δικαίωμα και γι' αυτό αποτελεί στόχο της Ατζέντας του 2030.

4^{ος} Στόχος: Ποιοτική Εκπαίδευση: Διασφάλιση της ελεύθερης, ισότιμης και ποιοτικής εκπαίδευσης προάγοντας τις ευκαιρίες για δια βίου μάθηση για όλους

Η εκπαίδευση αποτελεί έναν παράγοντα-κλειδί για την επίτευξη πολλών άλλων αναπτυξιακών στόχων. Συμβάλλει στη μείωση των ανισοτήτων, στην εξασφάλιση της υγιεινής αλλά και την κατανόηση μεταξύ των ανθρώπων και την ειρηνική συμβίωση.

5^{ος} Στόχος: Ισότητα των Φύλων: Επίτευξη ισότητας των φύλων και ενδυνάμωση όλων των γυναικών και κοριτσιών

Αν και έχει σημειωθεί σημαντική πρόοδος όσον αφορά την ισότητα των δύο φύλων, ήδη από τους ΑΣΧ, οι γυναίκες και τα κορίτσια συνεχίζουν να υφίστανται διακρίσεις. Οι διακρίσεις αυτές αφορούν την εκπαίδευση, την περίθαλψη, την εργασία αλλά και την πολιτική και δημιουργούν δυσμενείς επιπτώσεις στο σύνολο της οικονομίας και της κοινωνίας. Εκτός από παράγοντα βιώσιμης ανάπτυξης, η ισότητα των δύο φύλων αποτελεί ανθρώπινο δικαίωμα.

6^{ος} Στόχος: Καθαρό Νερό – Αποχέτευση: Διασφάλιση της πρόσβασης σε ύδρευση και αποχέτευση για όλους και της βιώσιμης διαχείρισής τους

Η πρόσβαση σε καθαρό νερό είναι ζωτικής σημασίας για τον άνθρωπο και αποτελεί ανθρώπινο δικαίωμα. Σήμερα, ο αριθμός των ατόμων που πεθαίνουν ετησίως, λόγω ασθενειών που οφείλονται σε ανεπαρκή παροχή νερού και αποχέτευσης, είναι ιδιαίτερα αυξημένος. Χωρίς την παροχή καθαρού νερού και τη δημιουργία αποχετευτικών συστημάτων δεν μπορεί να γίνεται λόγος για βιώσιμη ανάπτυξη.

7^{ος} Στόχος: Φτηνή και καθαρή Ενέργεια: Διασφάλιση της πρόσβασης σε οικονομικά προσιτές, αξιόπιστες, βιώσιμες και σύγχρονες μορφές ενέργειας για όλους

Η ενέργεια όπως είναι γνωστό αποτελεί την κινητήρι δύναμη για όλες τις ανθρώπινες και μη δραστηριότητες. Ως εκ τούτου, η επίτευξη του στόχου αυτού δημιουργεί πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα για την επίτευξη και άλλων. Παράδειγμα αποτελούν οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας όπου δεν επιβαρύνεται το περιβάλλον, οι άνθρωποι δεν βιώνουν σε επιβαρυνμένα περιβάλλοντα από επικίνδυνους ρύπους και η οικονομία βελτιώνεται.

8^{ος} Στόχος: Αξιοπρεπής Εργασία και Οικονομική Ανάπτυξη: Προώθηση της βιώσιμης και χωρίς αποκλεισμούς οικονομική ανάπτυξης, της παραγωγικής απασχόλησης και της αξιοπρεπούς εργασίας για όλους

Η εξάλειψη της φτώχειας είναι δυνατή μέσω της ύπαρξης σταθερού εισοδήματος. Ωστόσο, ακόμη και με την ύπαρξη θέσεων εργασίας, δεν διασφαλίζεται η μείωση της φτώχειας αφού πολλοί άνθρωποι δεν ανταμείβονται ανάλογα με την εργασία τους. Η απόκτηση αξιοπρεπούς εργασίας, συμβάλει στην κοινωνική ανάπτυξη και οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας γι' αυτό και αποτελεί βασικό αναπτυξιακό στόχο.

9^{ος} Στόχος: Βιομηχανία, Καινοτομία και Υποδομές: Δημιουργία ευέλικτων υποδομών, προώθηση της βιώσιμης εκβιομηχάνισης και καινοτομίας

Τόσο η βιομηχανία όσο και οι υποδομές και η καινοτομία συμβάλλουν στην επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης με συμπληρωματικό τρόπο. Η βιομηχανία αποτελεί βασικό παράγοντα οικονομικής ανάπτυξης και απασχόλησης ενώ οι επενδύσεις σε υποδομές παντός είδους αποτελούν την έκφραση των οικονομικών δραστηριοτήτων στον χώρο. Από την άλλη η τεχνολογία αποτελεί τον συνδετικό κρίκο με την προστασία του περιβάλλοντος και την αύξηση της αποτελεσματικότητας της εργασίας. Ωστόσο σήμερα, υπάρχουν εκατομμύρια άνθρωποι που δεν έχουν πρόσβαση σε βασικές υποδομές υγείας, εκπαίδευσης και μεταφοράς.

10^{ος} Στόχος: Λιγότερες Ανισότητες: Μείωση ανισοτήτων εντός και μεταξύ των χωρών

Οι ανισότητες ως προς το εισόδημα, το φύλο, την ηλικία, την καταγωγή κ.ά. συνεχίζουν να υφίστανται σε όλον τον κόσμο. Οι ανισότητες εμποδίζουν την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας και αντιβαίνουν στον βασικό στόχο της ατζέντας: «κανείς δεν πρέπει να μείνει πίσω» (“no one must left behind”).

11^{ος} Στόχος: *Βιώσιμες Πόλεις και Κοινότητες: Ασφαλείς, ανθεκτικές, βιώσιμες και χωρίς αποκλεισμούς πόλεις*

Οι πόλεις αποτελούν οικονομικούς, κοινωνικού και τεχνολογικούς κόμβους. Λόγω των φαινομένων της έντονης αστικοποίησης και τη συνέχισή τους τα επόμενα χρόνια, οι πόλεις οφείλουν να συνεχίσουν αφενός να ικανοποιούν τις ανάγκες των ανθρώπων για στέγη, εργασία, υπηρεσίες και ψυχαγωγία και αφετέρου να μην επιβαρύνουν το περιβάλλον (ενεργειακή κατανάλωση, ρύποι κ.ά.). Για την αντιμετώπιση αυτής της πρόκλησης απαιτούνται αποτελεσματικές πολεοδομικές και διαχειριστικές πρακτικές. Επισημαίνεται ότι περίπου τρεισήμισι δισεκατομμύρια άνθρωποι διαμένουν σήμερα σε αστικές περιοχές και ο αριθμός συνεχίζει να αυξάνεται. Η ανάγκη για παρέμβαση είναι μεγάλη αφού τα προβλήματα που μπορούν να δημιουργηθούν παρεμποδίζουν και αναστέλλουν τη βιώσιμη ανάπτυξη.

12^{ος} Στόχος: *Υπεύθυνη Κατανάλωση και Παραγωγή: Διασφάλιση βιώσιμων προτύπων κατανάλωσης και παραγωγής*

Τα βιώσιμα πρότυπα παραγωγής και κατανάλωσης αποτελούν πυρήνα της βιώσιμης ανάπτυξης. Αφορούν θέματα αποδοτικότητας και διαχείρισης των πόρων, ενέργειας, υποδομών, θέσεων εργασίας και γενικότερα καλύτερης ποιότητας ζωής για όλους. Η φιλοσοφία των προτύπων αυτόν βασίζεται στην λογική του: «κάνοντας περισσότερα με λιγότερα (“Doing more with less”) και στοχεύει στην αλλαγή νοοτροπίας ως προς τη χρήσης των πόρων. Δράσεις προς αυτή την κατεύθυνση κρίνονται αναγκαίες, αφού μόνο τα νοικοκυριά αποτελούν το 29% της παγκόσμιας κατανάλωσης ενέργειας.

13^{ος} Στόχος: *Δράση για το Κλίμα: Ανάληψη επείγουσας δράσης για την καταπολέμηση της αλλαγής του κλίματος και των επιπτώσεών της*

Η κλιματική αλλαγή, η οποία προκλήθηκε από τον άνθρωπο, απειλεί και επηρεάζει τον τρόπο ζωής του αλλά και το μέλλον ολόκληρου του πλανήτη. Μερικές άμεσες επιπτώσεις της είναι οι ακραίες καιρικές συνθήκες και η άνοδος της στάθμης της θάλασσας που επηρεάζουν άμεσα την οικονομικές και κοινωνικές δραστηριότητες των περιοχών. Η αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής αποτελεί σημαντικό τμήμα της βιώσιμης ανάπτυξης.

14^{ος} Στόχος: *Ζωή στο Νερό: Διατήρηση και βιώσιμη χρήση των ωκεανών, των θαλασσών και των θαλάσσιων πόρων*

Οι ωκεανοί διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο για την ανάπτυξη. Καθώς συμβάλλουν στην διατήρηση της Γης ως κατοικήσιμη για τους ανθρώπους (φαγητό, οξυγόνο, φάρμακα, βιοκαύσιμα κ.ά.) αλλά αποτελούν και αγωγούς εμπορίου και μεταφοράς γίνεται άμεσα αντιληπτή η ανάγκη για την προστασία και βιώσιμη διαχείρισή τους. Το πρόβλημα της διαχείρισης των αποβλήτων και η υπέρ-αλίευση αποτελούν δύο μόνο από τα ζητήματα που απειλούν τους ωκεανούς και κατ' επέκταση τον άνθρωπο.

15^{ος} Στόχος: *Ζωή στη στεριά: Προστασία, αποκατάσταση και βιώσιμη διαχείριση των χερσαίων οικοσυστημάτων, βιώσιμη διατήρηση των δασών, καταπολέμηση της απερίμωσης, ανάσχεση και αντιστροφή της υποβάθμισης του εδάφους και ανάσχεση της απώλειας της βιοποικιλότητας*

Τα δάση αποφέρουν οικονομικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά οφέλη. Συμβάλλουν στην εξασφάλιση στέγης, στην επισιτιστική ασφάλεια και στην καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής και της προστασίας της βιοποικιλότητας. Σήμερα όμως, εκατομμύρια στρέμματα δασικής έκτασης χάνονται τόσο από τις άμεσες παρεμβάσεις του ανθρώπου όσο και από τις έμμεσες (κλιματική αλλαγή). Η διαχείριση των δασών και η καταπολέμηση της απερίμωσης χρήζουν άμεσης αντιμετώπισης.

16^{ος} Στόχος: *Ειρήνη, Δικαιοσύνη και Ισχυροί Δεσμοί: Προώθηση δίκαιων, ειρηνικών και χωρίς αποκλεισμούς κοινωνιών και δημιουργία αποτελεσματικών θεσμών σε όλα τα επίπεδα*

Η εξάλειψη των ανθρωποκτονιών, της βίας αλλά και της εμπορίας ανθρώπων αποτελούν βασικοί παράγοντες για την επίτευξη της ειρήνης στον κόσμο. Εξάλλου, η ειρήνη αποτελεί θεμελιώδη παράγοντα, αν όχι προϋπόθεση, για την ύπαρξη της βιώσιμης ανάπτυξης.

17^{ος} Στόχος: *Συνεργασία για τους Στόχους: Ενίσχυση των μέσων εφαρμογής και αναζωογόνηση της παγκόσμιας συνεργασίας για τη βιώσιμη ανάπτυξη*

Για την επιτυχία των δεκαεπτά στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης, κρίνεται απαραίτητη η δημιουργία εταιρικών σχέσεων. Οι εταιρικές σχέσεις περιλαμβάνουν τις κυβερνήσεις και τα κοινοβούλια, τον ιδιωτικό τομέα, την κοινωνία των πολιτών αλλά και τον ακαδημαϊκό χώρο και αφορούν όλα τα επίπεδα, από το τοπικό μέχρι το παγκόσμιο.

1.3.2. ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΣΤΟΧΩΝ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΜΕ ΤΟΥΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΥΣ ΣΤΟΧΟΥΣ ΤΗΣ ΧΙΛΙΕΤΙΑΣ

Σε αυτό το σημείο, κρίνεται σκόπιμο να γίνει μία σύγκριση μεταξύ των ΣΒΑ και των ΑΣΧ για δύο λόγους. Αφενός γιατί μόνο μέσω της σύγκρισης μπορεί να αναδειχθεί αν οι ΣΒΑ προσφέρουν κάτι νέο και καινοτομούν και αφετέρου γιατί οι ΣΒΑ αποτελούν το ίδιο αναπτυξιακό εργαλείο και ακολουθούν την ίδια δομή με τους ΑΣΧ, αποτελώντας μετεξέλιξή τους.

Οι δεκαεπτά στόχοι βασίστηκαν στους προηγούμενους οκτώ στόχους της χιλιετίας, καθώς έχουν δημιουργήσει ένα βασικό πλαίσιο στρατηγικής, αναθεωρώντας και βελτιώνοντας όμως πολλές αστοχίες του. Οι συνεχιζόμενοι αναπτυξιακοί στόχοι αφορούν τους τομείς α) της εξάλειψης της φτώχειας, μίας και αποτελεί βασική προϋπόθεση για την επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης, β) της εκπαίδευσης και γ) της επισιτιστικής ασφάλεια και διατροφής (ICLEI Local Governments for Sustainability, 2015).

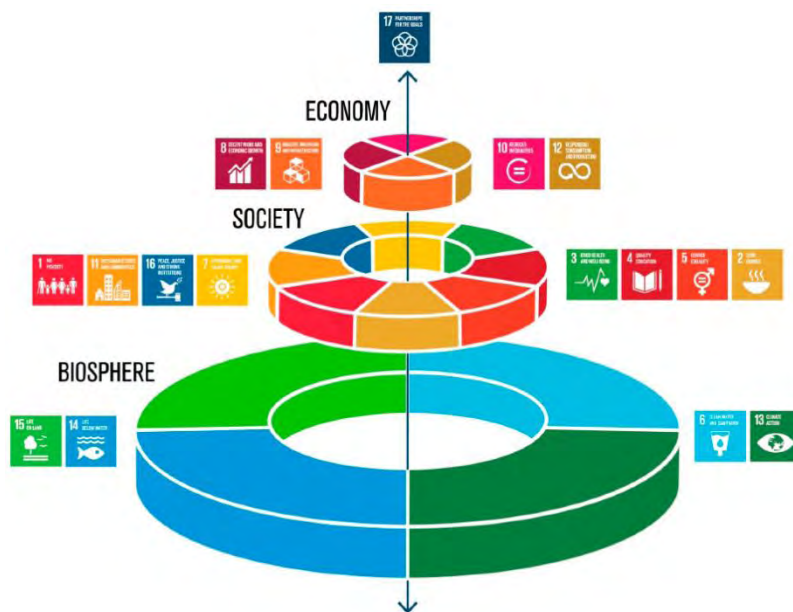
Παρόλο τις ομοιότητες μεταξύ των στόχων των δύο αναπτυξιακών πολιτικών, οι ΣΒΑ είναι πολύ πιο διευρυμένοι και φιλόδοξοι. Πιο συγκεκριμένα, οι ΣΒΑ εστιάζουν στην επίτευξη μίας παγκόσμιας βιώσιμης ανάπτυξης, όπου το περιβάλλον δεν θα αποτελεί απλώς μία πτυχή της, όπως στην περίπτωση των ΑΣΧ που μόνο ένας στόχος (έβδομος) αναφερόταν στο περιβάλλον, αλλά θα είναι η βάση για την επίτευξη όλων των άλλων στόχων και πλέον η οικονομία, η κοινωνία και το περιβάλλον θα αντιμετωπίζονται ως ένα ενιαίο σύστημα (ICLEI Local Governments for Sustainability, 2015). Το γεγονός αυτό γίνεται φανερό αφού και οι 17 στόχοι μπορούν να χωριστούν με βάση τους τρεις πυλώνες της βιώσιμης ανάπτυξης, με τον στόχο περί συνεργασίας, που αντανάκλα την έννοια της διακυβέρνησης, να διατρέχει κάθετα τους υπόλοιπους (Rockstrom & Sukhdev 2016, όπως αναφέρεται στους Bergman, Bergman, Fernandes, Grossrieder, Schneider, 2018) (Εικόνα 1.2).

Ένα παράδειγμα αποτελεί ο ΣΒΑ 1 που αναφέρεται στην εξάλειψη της φτώχειας όπου οι υποστόχοι του προσθέτουν την περιβαλλοντική προοπτική στον ορισμό της, αναγνωρίζοντας την πολυμορφικότητά της. Αναφέρονται δηλαδή, στη μείωση των συνεπειών από την κλιματική αλλαγή, στην επίτευξη της ανθεκτικότητας (resilience) αλλά και στον έλεγχο (ιδιοκτησία) των φυσικών πόρων όπως επισημάνθηκε και στη θεσμική προσέγγιση της βιώσιμης ανάπτυξης. Σε όλη αυτή την καινοτομία, υπάρχει ένα βασικό μειονέκτημα καθώς οι αντίστοιχοι δείκτες δεν αποτυπώνουν αυτή την περιβαλλοντική διάσταση και εστιάζουν στην εισοδηματική φτώχεια καθώς οι παραπάνω έννοιες είναι δύσκολα ποσοτικοποιήσιμες (Schleicher, Schaafsma, Vira B, 2018). Το γεγονός αυτό όμως έχει τον κίνδυνο οι υποστόχοι

αυτοί να μην αποτελέσουν κάποια εθνική προτεραιότητα γιατί πολλές φορές η ύπαρξη δεικτών και δεδομένων αποτελούν κριτήριο επιλογής τους (Schleicher, Schaafsma, Vira B, 2018). Κριτική έχει ασκηθεί επίσης όμως, και για την έλλειψη προτεραιότητας στις ανισότητες, παράγοντας που θεωρείται βασικός για την αναπτυξιακή διαδικασία (Schleicher κ.ά., 2018).

Επιπρόσθετα, σε αντίθεση με τους ΑΣΧ, κατά τη διαδικασία δημιουργίας των ΣΒΑ υπήρξε μεγάλη συμμετοχή. Το γεγονός αυτό είχε ως αποτέλεσμα οι αναπτυσσόμενες χώρες, όπου παλαιότερα δεν είχαν ληφθεί σοβαρά υπόψη, να δώσουν πολύτιμες πληροφορίες που προερχόταν από χαμηλότερα επίπεδα κάνοντας το περιεχόμενο των ΣΒΑ ακόμη πιο στοχευμένο. Τέλος, οι ΑΣΧ δεν είχαν διευρυμένο χαρακτήρα, με την έννοια, ότι πολλοί στόχοι εστιάζουν σε συγκεκριμένες ομάδες πληθυσμού όπως η παιδική θνησιμότητα και η βελτίωση της υγείας της μητέρας και δεν λάμβαναν υπόψη ότι μπορούν να υπάρχουν διασυνδέσεις μεταξύ των στόχων. Για παράδειγμα, οι στόχοι 4,5 και 6 αφορούν την ανθρώπινη υγεία και θα μπορούσαν να συνοψιστούν σε έναν στόχο όπως γίνεται στην περίπτωση των ΣΒΑ του στόχου 3.

Εικόνα 1.2: Οι ΣΒΑ και οι τρεις πυλώνες της Βιώσιμης Ανάπτυξης

Πηγή: Bergman, Bergman, Fernandes, Grossrieder, Schneider (2018)

1.3.3. ΕΚΘΕΣΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΟΥ ΟΗΕ ΤΟ 2018 ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΤΖΕΝΤΑ 2030

Η έκθεση αξιολόγησης του ΟΗΕ το 2018 σχετικά με την πρόοδο της εφαρμογής των ΣΒΑ παγκοσμίως, τα τελευταία τρία χρόνια, βασίζεται σε ένα σετ διακοσίων τριάντα δύο (232)

παγκόσμιων δεικτών που δημοσιεύθηκαν το 2017⁸. Ορισμένα βασικά συμπεράσματα από την έκθεση αυτή είναι οι εξής διαπιστώσεις (UN, 2018):

- Το ζήτημα της αντιμετώπισης της πείνας παρουσιάζει καθυστέρηση καθώς οι πεινασμένοι άνθρωποι στον κόσμο αυξήθηκαν κατά εκατό εκατομμύρια περίπου με κύριες αιτίες την ύπαρξη των πολέμων και της κλιματικής αλλαγής (π.χ. τυφώνας στο βόρειο ατλαντικό το 2017 με κόστος άνω των 300 δισεκατομμυρίων δολαρίων) (Εικόνα 1.3),
- Το ποσοστό θνησιμότητας κάτω των πέντε ετών μειώθηκε κατά 50% (Εικόνα 1.4),
- Τα ποσοστά γάμου των παιδιών εξακολουθούν να μειώνονται σε όλο τον κόσμο,
- Εννέα στα δέκα άτομα που κατοικούν σε πόλεις αναπνέουν μολυσμένο αέρα,
- Ο αριθμός των ανθρώπων που ζουν χωρίς ηλεκτρική ενέργεια έπεσε κάτω από ένα δισεκατομμύριο,
- Η υποβάθμιση του εδάφους απειλεί τα μέσα διαβίωσης άνω του ενός δισεκατομμυρίου ανθρώπων.

Καθώς οι προκλήσεις που έχουν να αντιμετωπίσουν οι χώρες είναι πολλές (κλιματική αλλαγή, ανισότητες, γρήγορη αστικοποίηση, φτώχεια κ.ά.), προκειμένου να εφαρμοστούν τελικά τους ΣΒΑ, το πολιτικό φόρουμ υψηλού επιπέδου του ΟΗΕ προτείνει την έναρξη της διαδικασίας υλοποίησής τους από έξι βασικούς στόχους. Αυτοί οι στόχοι αφορούν α) την κατασκευή ισχυρών υποδομών ύδρευσης και αποχέτευσης (ΣΒΑ 6), β) την πρόσβαση σε καθαρή και οικονομικά προσιτή ενέργεια (ΣΒΑ 7), γ) την οικοδόμηση ασφαλών και φιλικών προς το περιβάλλον πόλεων (ΣΒΑ 11), δ) την προστασία των οικοσυστημάτων (ΣΒΑ 15), ε) την εδραίωση βιώσιμων καταναλωτικών και παραγωγικών προτύπων (ΣΒΑ 12) και φυσικά την ενίσχυση των εταιρικών σχέσεων (ΣΒΑ 17).

Όπως έχει γίνει αντιληπτό οι ΣΒΑ έχουν διασυνδεμένη φύση. Έτσι η μετάβαση προς βιώσιμες και ανθεκτικές κοινωνίες εξαρτάται άμεσα από την διαχείριση των πεπερασμένων φυσικών πόρων και αυτό εμπλέκει διαδικασίες διαχείρισης που αφορούν τα χερσαία και υδάτινα οικοσυστήματα, την βιοποικιλότητα, τα καταναλωτικά πρότυπα, την ενέργεια, τις υποδομές κ.ά. Παράγοντα-κλειδί στην υλοποίηση των ΣΒΑ, όπως έχει αναφερθεί και στις προϋποθέσεις υλοποίησής τους, έχουν οι πόλεις. Οι πόλεις και οι μητροπολιτικές περιοχές, αποτελούν την

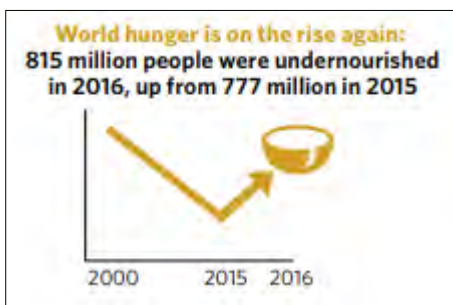
⁸ Αναλυτικότερα εδώ

https://unstats.un.org/sdgs/indicators/Global%20Indicator%20Framework%20after%202019%20refinement_Eng.pdf

κινητήριο δύναμη της ανάπτυξης καθώς παράγουν περίπου το 80% του παγκόσμιου ΑΕΠ. Όμως, οφείλουν να αντιμετωπίσουν σημαντικά προβλήματα όπως την μόλυνση του αέρα, τη μη οργανωμένη ανάπτυξη, τα λεγόμενα slums, τη ραγδαία αύξηση του πληθυσμού κ.ά. Για να γίνει αυτό, απαιτείται χωρικός σχεδιασμός και προγραμματισμός αλλά και χωρικές πολιτικές που θα προωθούν τη συντονισμένη και διασυνδεδεμένη αστική ανάπτυξη θέτοντας τις προϋποθέσεις για την ύπαρξη βιώσιμης αστικοποίησης. Καθώς πολλές χώρες διαθέτουν τέτοια σχέδια, η επικέντρωση σύμφωνα πάντα με την έκθεση αξιολόγηση του ΟΗΕ, πρέπει να αφορά την εφαρμογή τους (UN, 2018).

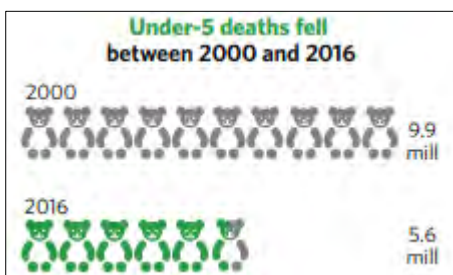
Τέλος, μέσα στο 2019 αναμένεται να δημοσιευθεί μία τετραετής έκθεση αξιολόγησης, όπως προβλέπεται από την Ατζέντα 2030 (παρ.83), προκειμένου να ενημερωθεί το πολιτικό φόρουμ που συγκαλείτε από τη γενική συνέλευση του ΟΗΕ. Η έκθεση αυτή θα είναι διεξοδική και εμπειριστατωμένη βασισμένη στις αρχές της ακεραιότητας, επιστημονικότητας και διαφάνειας.

Εικόνα 1.3: Η παγκόσμια αύξηση των ανθρώπων που πεινούν

Πηγή: The Sustainable Development Goals Report-UN (2018)

Εικόνα 1.4: Η παγκόσμια πτώση της βρεφικής θνησιμότητας

Πηγή: The Sustainable Development Goals Report-UN (2018)

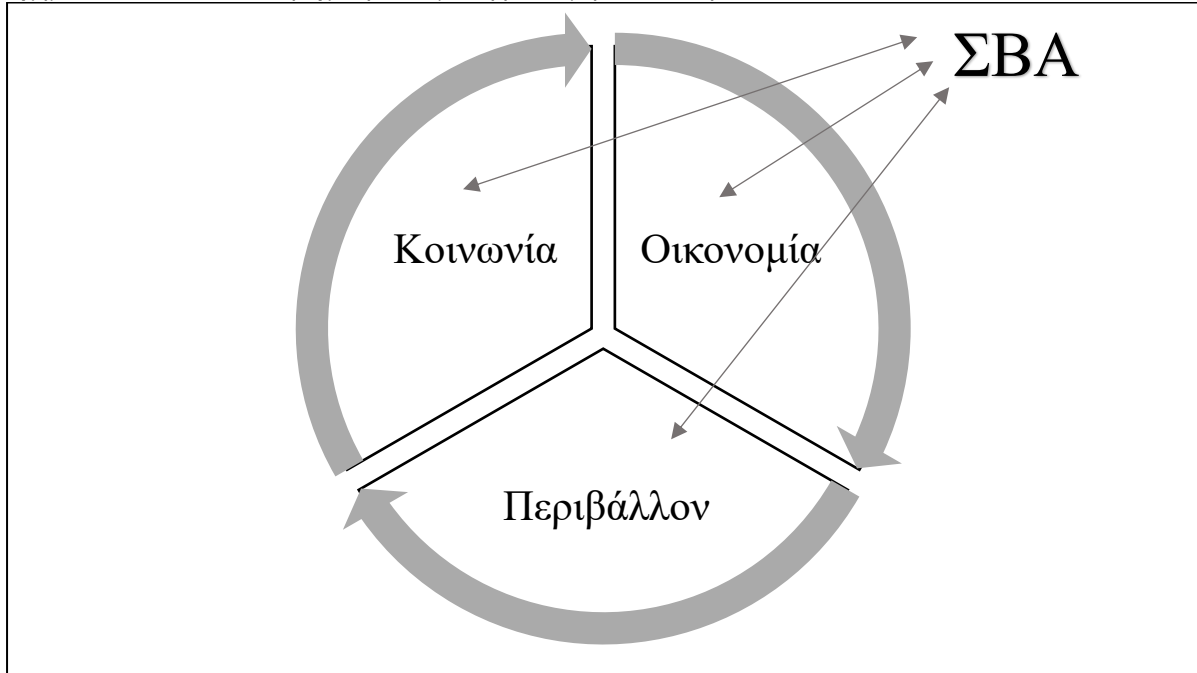
1.3.4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από όσα αναφέρθηκαν, μπορούν να προκύψουν ορισμένα βασικά συμπεράσματα για τη φύση και το πεδίο εφαρμογής των ΣΒΑ. Είναι ιδιαίτερα διευρυμένοι αλλά και συνδεδεμένοι μεταξύ τους γεγονός που τους καθιστά αφενός εύκολα προσαρμόσιμους στις εκάστοτε εθνικές ανάγκες και προτεραιότητες και αφετέρου η υλοποίησή τους μπορεί να επιφέρει πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα εμπλέκοντας άλλους ΣΒΑ. Παράλληλα, η αξίες που τους διέπουν εναρμονίζονται με τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης, που εγκρίθηκαν στο Ρίο το 1992, προσδίδοντάς τους συνεκτικότητα.

Από την άλλη, το πεδίο εφαρμογής τους αφορά προφανώς όλο το πεδίο εφαρμογής και της βιώσιμης ανάπτυξης, αλλά πιο συγκεκριμένα προκύπτει από το είδος των ΣΒΑ. Καθώς με την ευρεία φύση τους προσπαθούν να καλύψουν όλες τις πτυχές του πολύπλευρου ζητήματος της βιώσιμης ανάπτυξης τελικά ο κάθε στόχος αποτελεί και μία θεματική ενότητά της. Η καινοτομία των στόχων αυτών, οφείλεται ακριβώς στο γεγονός ότι δομήθηκαν με βάση τους τρεις πυλώνες της βιώσιμης ανάπτυξης και οι ΣΒΑ αποτελούν διαφορετικές (γενικές) πτυχές τους οι οποίες διευρύνονται με τους υποστόχους τους (Σχήμα 1.5). Αποτέλεσμα των παραπάνω, είναι τόσο το πεδίο εφαρμογής τους όσο και η φύση τους να δικαιολογεί όνομά τους αλλά και την επιλογή του είδους τους.

Συμπεράσματα μπορούν να προκύψουν ακόμη, και για τη σύνδεση των ΣΒΑ με τον χωρικό σχεδιασμό. Όπως φάνηκε, βασική προϋπόθεση για την υλοποίησή τους είναι η ύπαρξη στρατηγικού σχεδιασμού τόσο σε επίπεδο κατευθύνσεων όσο και σε επίπεδο πόλεων ή μητροπολιτικών περιοχών καθώς αυτές αποτελούν τον πυρήνα της ανάπτυξης. Η βιώσιμη ανάπτυξη αυτών των περιοχών εξαρτάται απόλυτα από τον κατάλληλο σχεδιασμό οποίος πρέπει να είναι προσανατολισμένος στη σύνδεσή τους και την ανάπτυξη εταιρικών σχέσεων, γεγονός που υποδηλώνει την απόδοση αυτού του χαρακτηριστικού στον χωρικό σχεδιασμό. Περισσότερα, όμως για τον ρόλο του χωρικού σχεδιασμού στη βιώσιμη ανάπτυξη θα αναλυθούν στο επόμενο κεφάλαιο.

Σχήμα 1.5: Οι ΣΒΑ και η σχέση τους με τη βιώσιμη ανάπτυξη

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

1.4. Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ, Η ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

1.4.1. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Η πολιτική της ΕΕ για το περιβάλλον και τη βιώσιμη ανάπτυξη διαμορφώθηκε σταδιακά τις τελευταίες δεκαετίες. Ξεκινώντας χρονολογικά από την ίδρυσή της με την συνθήκη της Ρώμης το 1957 μέχρι και το 1972 όπου πραγματοποιήθηκε η διεθνής συνδιάσκεψη για το ανθρώπινο περιβάλλον στην Στοκχόλμη από τον ΟΗΕ το περιβάλλον δεν αποτελούσε στόχο κάποιας πολιτικής. Πιο συγκεκριμένα, καθώς ο κύριος στόχος της τότε Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας ήταν κυρίως η δημιουργία μιας κοινής αγοράς αλλά και η εξάλειψη των τεχνικών εμποδίων στην ελεύθερη κυκλοφορία των προϊόντων δεν υπήρχε μέριμνα για το περιβάλλον και ως εκ τούτου μία ευρωπαϊκή περιβαλλοντική πολιτική (Τσαντίλης & Χατζημπίρος, 2008). Ο ρόλος της οικονομικής μεγέθυνσης πρωτοστατούσε στην επίτευξη της ευημερίας και της δίκαιης κατανομής του πλούτου.

Έπειτα, από τη θέσπιση του πρώτου Προγράμματος Δράσης⁹ για το Περιβάλλον (1973) έως και τη λήξη του τρίτου (1986) η πολιτική για το περιβάλλον αποτελούσε εξάρτημα της πολιτικής του ανταγωνισμού και δεν προέβλεπε κάτι νέο από αυτά που είχαν ήδη διατυπωθεί στην συνδιάσκεψη της Στοκχόλμης. Ωστόσο, όταν τα περιβαλλοντικά μέτρα που λάμβαναν μεμονωμένα κράτη-μέλη άρχισαν να δημιουργούν στρεβλώσεις και αθέμητο ανταγωνισμό (διαφορές στο κόστος των προϊόντων, στο κόστος παραγωγής και της προστιθέμενης αξίας τους) στην κοινή αγορά, προέκυψε η ανάγκη μίας ενιαίας περιβαλλοντικής πολιτικής σε ευρωπαϊκό επίπεδο τόσο για την προστασία της κοινής αγοράς από αυτές τις στρεβλώσεις όσο και για την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προβλημάτων (Τσαντίλης & Χατζημπίρος, 2008).

Το 1987 αποτελεί ορόσημο για την περιβαλλοντική πολιτική αφού δημοσιεύθηκε η «Εκθεση Brundtland» όπου και καθιερώθηκε ως ο πλέον αποδεκτός ορισμός για τη «Βιώσιμη Ανάπτυξη». Η κοινότητα ενσωματώνει την συνιστώσα του περιβάλλοντος στην πολιτική της με την Ενιαία Πράξη (1987) όπου τροποποιείται η Συνθήκη της Ρώμης και πλέον η προστασία του περιβάλλοντος αποκτά νομική βάση και ξεχωριστό κεφάλαιο στο κείμενο της συνθήκης (Γιαννακούρου, 2009). Στο μεταξύ, εγκρίνεται το τέταρτο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον (1987-1992) όπου εισάγεται για πρώτη φορά μία νέα προσέγγιση για την

⁹ Τα Προγράμματα Δράσης αποτελούν εργαλεία εφαρμογής των εκάστοτε στρατηγικών πολιτικών της ΕΕ.

προστασία του περιβάλλοντος (EC, 2015). Καθώς είχε παρατηρηθεί, ότι παρά τα μέτρα που είχαν ληφθεί, η περιβαλλοντική υποβάθμιση συνεχιζόταν αν όχι εντεινόταν, έγινε μία προσπάθεια ερμηνείας αυτού του φαινομένου και διαπιστώθηκε πως αυτό συνέβαινε κυρίως για δύο λόγους (Τσαντίλης & Χατζημπίρος, 2008). Πρώτον, εξαιτίας της πλημμελής εφαρμογή τους και δεύτερον, εξαιτίας της εξουδετέρωσης της προόδου (όσον αφορά το περιβάλλον) από άλλες αρνητικές εξελίξεις σε άλλους τομείς και κατ' επέκταση πολιτικές. Έτσι, τονίστηκε η ανάγκη ενσωμάτωσης της περιβαλλοντικής διάστασης σε άλλες τομεακές πολιτικές και κυρίως στην οικονομική και πως η προστασία του περιβάλλοντος δεν αντιτίθεται στον ανταγωνισμό της κοινής αγοράς αλλά μάλιστα τον βελτιώνει.

Λίγο αργότερα, το 1992 υπογράφεται η Συνθήκη του Μάαστριχτ σύμφωνα με την οποία ιδρύθηκε η Ευρωπαϊκή Ένωση και αναγνωρίστηκε η ανάγκη της μέριμνας για το περιβάλλον σε όλες τις ευρωπαϊκές πολιτικές (ΕΕ, 2017). Την ίδια χρόνια οργανώθηκε και η Συνδιάσκεψη στο Ρίο για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, όπου διατυπώνονται επισήμως και οι τρεις πυλώνες της βιώσιμης ανάπτυξης (οικονομία, κοινωνία και περιβάλλον). Το 1997 υπογράφηκε η Συνθήκη του Άμστερνταμ, όπου πλέον η αειφόρος-βιώσιμη ανάπτυξη ορίζεται ως κεντρικός πυλώνας της ευρωπαϊκής πολιτικής και το 1998 με την αποκαλούμενη Διαδικασία του Κάρντιφ ενισχύθηκε η περιβαλλοντική ενσωμάτωση σε άλλους τομείς (π.χ. γεωργία, μεταφορές, εμπόριο κ.ά.) αφού ζητήθηκε οι στρατηγικές που θα αναπτυχθούν στο εξής να είναι προς αυτή την κατεύθυνση (Παπαϊωάννου, 2005). Επακόλουθο των ανωτέρω, ήταν το πέμπτο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον (1993-2002) να θέτει την βιωσιμότητα ως κεντρικό του στόχο και να αναγνωρίζει την ανάγκη ύπαρξης κατάλληλων μέτρων προκειμένου να συνεχιστεί απρόσκοπτα η ανάπτυξη χωρίς να επιβαρύνει όμως το περιβάλλον. Μεταξύ των μέτρων που προτείνει, τα πιο σημαντικά είναι: α) η εφαρμογή της αρχής «ο ρυπαίνων πληρώνει» και β) η εφαρμογή και επιβολή περιβαλλοντικής νομοθεσίας (Τσαντίλης & Χατζημπίρος, 2008).

Η διαμόρφωση ωστόσο, μίας ενιαίας πολιτικής για τη βιώσιμη ανάπτυξη, που θα περιλαμβάνει δηλαδή την ταυτόχρονη μέριμνα για την οικονομία, την κοινωνία και το περιβάλλον, συνδέεται με τρεις σημαντικές συνόδους. Στην σύνοδο Κάρντιφ, όπως προαναφέρθηκε, το 1998 διατυπώθηκε η στρατηγική για την ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής πολιτικής σε όλες τις άλλες και επικυρώθηκε ο οριζόντιος τρόπος εφαρμογής της (ΕΕ, 2017). Στη σύνοδο της Λισαβόνας το 2000 αναθεωρήθηκε η οικονομική και κοινωνική πολιτική της ΕΕ ενώ τέλος στη σύνοδο του Gothenburg το 2001 που οδήγησε στη διαμόρφωση της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, η οποία εισήγαγε στην ουσία την περιβαλλοντική

διάσταση που έλλειπε από την πρόσφατη στρατηγική της Λισαβόνας και η οποία έχει αναθεωρηθεί τρεις φορές από τότε (EC, 2017). Κεντρικός στόχος της στρατηγικής αυτής ήταν η αποσύνδεση της (οικονομικής) ανάπτυξης με την ολοένα και αυξανόμενη κατανάλωση των πόρων. Έτσι προωθούσε μοντέλα παραγωγής και κατανάλωσης συμβατών με την αειφόρο ανάπτυξη και έθεσε δέκα κατευθυντήριες γραμμές εκ των οποίων οι βασικότερες είναι α) ο ρυπαίνων πληρώνει, β) η συμμετοχή των πολιτών στην διαδικασία λήψης των αποφάσεων και γ) η προώθηση της προληπτικής δράσης (Τσαντίλης & Χατζημπίρος, 2008).

Για την υλοποίηση της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη εγκρίθηκε το έκτο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον (2003-2012) όπου σε αντίθεση με τα προηγούμενα δεν διαθέτει ποσοτικούς στόχους αλλά γενικές κατευθυντήριες γραμμές. Η κεντρική ιδέα του, βασίζεται στην άποψη ότι η προστασία του περιβάλλοντος και τα αυστηρά περιβαλλοντικά πρότυπα τονώνουν την ανταγωνιστικότητα και την επιχειρηματικότητα. Βασικές κατευθύνσεις αποτελούν: α) η ανακύκλωση, β) η προστασία του εδάφους, του νερού και του αέρα, γ) η αειφόρος χρήση των φυσικών πόρων και γ) η αναβάθμιση του αστικού περιβάλλοντος ενώ βασικές προϋποθέσεις για την επίτευξη των στόχων είναι: η εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας και η ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης σε όλες τις τομεακές πολιτικές, η συνεργασία μεταξύ όλων των κοινωνικών εταίρων και η πληροφόρηση και ευαισθητοποίηση των πολιτών για την αλλαγή των καταναλωτικών προτύπων (Παπαϊωάννου, 2005). Από τα παραπάνω, καθίσταται σαφές, πως η ΕΕ οδηγήθηκε στη Διάσκεψη του Γιοχάνεσμπουργκ (2002) έχοντας ήδη υιοθετήσει μία Στρατηγική για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη και ένα Πρόγραμμα Δράσης με τα Κράτη- Μέλη να έχουν τις δικές τους Εθνικές Στρατηγικές για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη.

Το έβδομο και το τρέχον Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον (2013-2020) που αφορά την εφαρμογή της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» έχει σκοπό: α) την προστασία του φυσικού κεφαλαίου, β) την ενίσχυση της ανάπτυξης χαμηλών εκπομπών άνθρακα και αποδοτικής χρήση των πόρων και γ) την προστασία της υγείας και ευημερίας των πολιτών σεβόμενη όμως τους φυσικούς περιορισμούς του πλανήτη (ΕΣΠΑ 2014-2020, 2014).

1.4.2. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, το 2001 εγκρίθηκε η πρώτη στρατηγική για την βιώσιμη ανάπτυξη η οποία έχει αναθεωρηθεί άλλες τρεις φορές. Αναλυτικότερα, μετά το 2001 το σκηνικό στην Ευρώπη αλλάζει δραματικά καθώς η ΕΕ αποτελείται πλέον από 28 κράτη-μέλη, εμφανίζονται τρομοκρατικές απειλές, ο ρόλος της παγκοσμιοποίησης γίνεται εντονότερος, η αλλαγή του

κλίματος μοιάζει απειλητικός παράγοντας ενώ παράλληλα αυξάνεται η γήρανση του πληθυσμού στις αναπτυγμένες χώρες (EC, 2017). Όλα αυτά και πολλά άλλα απαιτούσαν μία στρατηγική βιώσιμης ανάπτυξης με μεγαλύτερη σαφήνεια στην κατανομή των αρμοδιοτήτων αλλά και αποτελεσματικότερη εφαρμογή και παρακολούθηση.

Επιπλέον, το 2002 η ΕΕ δεσμεύτηκε για τη συνεισφορά της στην επίτευξη της αειφόρου ανάπτυξης σε παγκόσμιο επίπεδο με τη διάσκεψη κορυφής στο Γιοχάνεσμπουργκ. Έτσι, το 2006 η ΕΕ αναθεώρησε την στρατηγική της και τόνισε α) την αλλαγή των μη βιώσιμων τρόπων κατανάλωσης και παραγωγής και β) την ενίσχυση της συνεργασίας με εταίρους εκτός ΕΕ. Όπως είναι φανερό, οι βασικοί του άξονες είναι οι ίδιοι με το έκτο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον (EC, 2017).

Το 2009 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναθεωρεί την στρατηγική της τονίζοντας ότι η βιώσιμη ανάπτυξη παραμένει θεμελιώδης στόχος της ΕΕ και αποτελεί βασικό στοιχείο των πολιτικών της ένωσης. Εκείνη την χρονιά μάλιστα τονίστηκε η επείγουσα δράση για θέματα που αφορούν την κλιματική αλλαγή και την οικονομία χαμηλών εκπομπών άνθρακα.

Το 2010, εγκρίθηκε και η τελευταία μέχρι στιγμής στρατηγική για τη βιώσιμη ανάπτυξη που ονομάζεται «Ευρώπη 2020» όπου βασικός της στόχος είναι η έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη (EC, 2017). Στο σημείο αυτό αξίζει να επισημανθεί ότι, η ΕΕ συμμετείχε στη Διάσκεψη του Ρίο +20 (2012) έχοντας πάλι την δικιά της στρατηγική, και η σημασία της πράσινης οικονομίας στην επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης που τονίστηκε στην προκειμένη συνδιάσκεψη, έχει τις ρίζες της στην στρατηγική «Ευρώπη 2020».

1.4.2.α. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ «ΕΥΡΩΠΗ 2020»: ΕΞΥΠΝΗ, ΒΙΩΣΙΜΗ ΚΑΙ ΧΩΡΙΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Η στρατηγική αυτή αποτελεί ουσιαστικά το θεματολόγιο της ΕΕ για την ανάπτυξη για την τρέχουσα δεκαετία (2010-2020) και απεικονίζει την πρόοδο που θα πρέπει να σημειώσει η ΕΕ σε ορισμένες βασικές παραμέτρους μέχρι το 2020. Αποτελεί το πλαίσιο αναφοράς για τις δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα σε ευρωπαϊκό, εθνικό και περιφερειακό επίπεδο ενώ όλα τα κράτη-μέλη θέτουν εθνικούς στόχους προκειμένου να επιτύχουν αυτούς τους γενικότερους στόχους που τίθενται στην στρατηγική (ΕΣΠΑ 2014-2020, 2014). Παράλληλα υποβάλλουν εθνικές εκθέσεις που αξιολογούν την πρόοδο ως προς την επίτευξή τους προκειμένου να υπάρχει ανάδραση (feedback).

Οι πέντε (5) βασικοί στόχοι αυτής της στρατηγικής είναι να:

- Απασχολείται το 75% (από 69%) των ατόμων ηλικίας 20-64,
- Επενδύεται το 3% του ΑΕΠ σε Έρευνα & Ανάπτυξη,
- Μειωθούν οι εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου κατά 20%
- Μειωθεί κάτω από 10% (από 15%) το ποσοστό των ατόμων που εγκαταλείπουν πρόωρα το σχολείο,
- Μειωθεί κατά τουλάχιστον 20 εκ. ο αριθμός των ατόμων που βρίσκονται ή κινδυνεύουν να βρεθούν σε συνθήκες φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού.

Πιο αναλυτικά όπως αναφέρει χαρακτηριστικά η ίδια η στρατηγική «Ευρώπη 2020» (ΕΕ, 2010) για να επιτευχθεί η:

- I. *Εξυπνη ανάπτυξη* που αφορά την ενίσχυση της γνώσης και καινοτομίας απαιτούνται οι εξής πρωτοβουλίες:
 - «Ένωση καινοτομίας»,
 - «Νεολαία σε κίνηση»,
 - «Ψηφιακό θεματολόγιο για την Ευρώπη».
- II. *Βιώσιμη ανάπτυξη* που αφορά την προώθηση μιας πράσινης και ανταγωνιστικής οικονομίας στην οποία οι πόροι θα χρησιμοποιούνται αποδοτικά απαιτούνται οι εξής πρωτοβουλίες:
 - «Μία Ευρώπη που χρησιμοποιεί αποδοτικά τους πόρους»,
 - «Μία βιομηχανική πολιτική για την εποχή της παγκοσμιοποίησης». (Κυκλική οικονομία)
- III. *Ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς* που αφορά μία οικονομία με υψηλά ποσοστά απασχόλησης και επιτυγχάνει οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή απαιτούνται οι εξής πρωτοβουλίες:
 - «Ατζέντα για νέες δεξιότητες και θέσεις εργασίας»,
 - «Ευρωπαϊκή πλατφόρμα για την καταπολέμηση της φτώχειας».

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί, ότι μεταξύ άλλων ο πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής όρισε για την περίοδο 2015-2019 δέκα νέες προτεραιότητες (ΕΕ, 2014) που αφορούν την:

1. Απασχόληση, την ανάπτυξη και τις επενδύσεις,
2. Ψηφιακή ενιαία αγορά,
3. Ενεργειακή Ένωση και δράση για το κλίμα,
4. Εσωτερική αγορά,
5. Βαθύτερη και δικαιότερη οικονομική και νομισματική ένωση,

6. Ισορροπημένη και προοδευτική εμπορική πολιτική με στόχο την τιθάσευση της παγκοσμιοποίησης,
7. Δικαιοσύνη και τα θεμελιώδη δικαιώματα,
8. Μετανάστευση,
9. Ισχυρότερη παγκόσμια δύναμη και την
10. Δημοκρατική αλλαγή.

1.4.2.α.i. ΧΩΡΙΚΕΣ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ «ΕΥΡΩΠΗ 2020»

Η υλοποίηση των στόχων της στρατηγικής απαιτεί τον υπολογισμό της εδαφικής διάστασης και την «κατά τόπου προσέγγιση» (place-based approach), δίνοντας βαρύτητα στις χωρικές διαστάσεις της βιώσιμης ανάπτυξης. Οι κατευθύνσεις για την νέα επιχειρηματική περίοδο (2014-2020) εισάγουν νέες μεθόδους οι οποίες εμπλέκουν τις τοπικές ενότητες (διακυβέρνηση) και συμβάλλουν στην εφαρμογή της πολιτικής συνοχής. Τέτοια εργαλεία υλοποίησης χωρικών στρατηγικών αποτελούν η «τοπική ανάπτυξη με πρωτοβουλία τοπικών κοινοτήτων» (ΤΑΠΤΟΚ) και οι «ολοκληρωμένες χωρικές επενδύσεις» (ΟΧΕ) (ΕΣΠΑ 2014-2020, 2014).

Οι ΟΧΕ αποτελούν έναν ευέλικτο μηχανισμό για τη διαμόρφωση ολοκληρωμένων προσεγγίσεων, για διάφορες χωρικές ενότητες που παρουσιάζουν προβλήματα ή αναπτυξιακές δυνατότητες, αντλώντας χρηματοδότηση από διάφορους άξονες προτεραιότητας (Ασπρογέρακας, 2016). Ενώ οι ΤΑΠΤΟΚ είναι επιμέρους υποπεριφερειακό εργαλείο και μπορεί ακόμη να αποτελούν επιμέρους δράση υλοποίησης των ΟΧΕ (ΕΣΠΑ 2014-2020, 2014: EC, 2014).

1.4.2.α.ii. 7^ο ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΡΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ: ΕΥΗΜΕΡΙΑ ΕΝΤΟΣ ΤΩΝ ΟΡΙΩΝ ΤΟΥ ΠΛΑΝΗΤΗ ΜΑΣ(2013-2020)

Το πρόγραμμα αυτό αποτελεί μία κοινή στρατηγική που καθοδηγεί τις μελλοντικές ενέργειες τόσο των θεσμών της ΕΕ όσο και των κρατών-μελών, που ευθύνονται για την υλοποίηση και την επίτευξη των στόχων προτεραιότητας της ευρωπαϊκής στρατηγικής για τη βιώσιμη ανάπτυξη (ΕΕ, 2013). Στα πλαίσια αυτού του προγράμματος ορίζονται εννέα προτεραιότητες:

1. Προστασία, διατήρηση και ενίσχυση του φυσικού κεφαλαίου της Ένωσης (κυκλική οικονομία),
2. Μετατροπή της Ένωσης σε μία πράσινη και ανταγωνιστική οικονομία χαμηλών εκπομπών ανθρακούχων εκπομπών και αποδοτικής χρήσης των πόρων,

3. Προστασία των πολιτών της Ένωσης από περιβαλλοντικές πιέσεις και κινδύνους για την υγεία και ευημερία,
4. Μεγιστοποίηση των οφελών της περιβαλλοντικής νομοθεσίας της Ένωσης μέσω βελτίωσης της εφαρμογής,
5. Βελτίωση της βάσης γνώσεων και αποδεικτικών στοιχείων για την περιβαλλοντική πολιτική της Ένωσης,
6. Διασφάλιση των επενδύσεων στην περιβαλλοντική και την κλιματική πολιτική και αντιμετώπιση του περιβαλλοντικού εξωτερικού κόστους,
7. Βελτίωση της ενσωμάτωσης της περιβαλλοντικής διάστασης και της συνοχής των πολιτικών,
8. Ενίσχυση της αειφορίας των πόλεων της Ένωσης,
9. Αύξηση της αποτελεσματικότητας της Ένωσης όσον αφορά την αντιμετώπιση διεθνών περιβαλλοντικών και κλιματικών προκλήσεων.

Αυτή η μακροπρόθεσμη στρατηγική αποτελεί μία ολιστική προσέγγιση για το περιβάλλον στα πλαίσια της βιώσιμης ανάπτυξης και ο στόχος στον οποίο δίνεται μεγαλύτερη έμφαση είναι η δημιουργία μίας ανταγωνιστικής «πράσινης» ευρωπαϊκής οικονομίας που διαχρονικά θα διαφυλάσσει τους φυσικούς πόρους και θα μπορεί να καλύπτει τις ανάγκες όλων των γενεών.

1.4.3. Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΙ Η ΑΤΖΕΝΤΑ 2030

Η ΕΕ συμμετείχε στη Σύνοδο Κορυφής του ΟΗΕ για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη το 2015, έχοντας αναπτύξει ήδη από το 2010 την δικιά της στρατηγική. Στο πλαίσιο της συνόδου αυτής η ΕΕ δεσμεύεται να εφαρμόσει την Ατζέντα για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη του 2030 και τους 17 στόχους της, καθώς συνάδει πλήρως με το όραμά της και αποτελεί ευκαιρία για αυτή να ευθυγραμμιστεί με την παγκόσμια προσπάθεια οικοδόμησης ενός βιώσιμου μέλλοντος. Στις 22 Νοεμβρίου 2016 η ΕΕ έδωσε την απάντησή της σχετικά με την Ατζέντα του 2030 και ενέκρινε ένα πακέτο βιώσιμης ανάπτυξης που περιέχει (ΕΕ, 2016α):

- Την «ανακοίνωση σχετικά με τα επόμενα βήματα για ένα βιώσιμο ευρωπαϊκό μέλλον», στην οποία περιγράφεται η συμβολή των διάφορων υφιστάμενων πολιτικών και νομοθεσιών της ΕΕ στην επίτευξη των 17 στόχων (ΕΕ, 2016β).
- Μία πρόταση για μία νέα «Ευρωπαϊκή κοινή αντίληψη για την ανάπτυξη» (“our world, our dignity, our future”) στην οποία προτείνεται ένα κοινό όραμα για την αναπτυξιακή συνεργασία για την ΕΕ και τα κράτη-μέλη της, ευθυγραμμιζόμενη όμως με την Ατζέντα 2030. Μεταξύ των τομεακών ευρωπαϊκών πολιτικών της η αναπτυξιακή

πολιτική της ΕΕ έχει σημαντικό ρόλο στην υλοποίηση της Ατζέντας καθώς η ίδια αποτελεί μεγάλο παράγοντα ανάπτυξης στον κόσμο. Βασικά σημεία της πρότασης αυτής αποτελούν α) η ενσωμάτωση της οικονομικής, κοινωνικής και περιβαλλοντικής διάστασης για την εξάλειψη της φτώχειας, β) η αλλαγή των μέσων εφαρμογής και γ) ενίσχυση των εταιρικών σχέσεων (ΕΥ, 2016).

- Ένα πλαίσιο για «μία ανανεωμένη εταιρική σχέση με τις χώρες της Αφρικής, της Καραϊβικής και του Ειρηνικού» (ΑΚΕ).

Κατά κύριο λόγο η απάντηση της ΕΕ για την Ατζέντα του 2030 περιλαμβάνει δύο τομείς (ΕΕ, 2016β):

1. Την ένταξη των 17 στόχων στις ευρωπαϊκές πολιτικές και τις τρέχουσες προτεραιότητες και την πραγματοποίηση τακτικών εκθέσεων σχετικά με την πρόοδό της από το 2017 και μετά. Όλα αυτά αναλύονται στην «ανακοίνωση σχετικά με τα επόμενα βήματα για ένα βιώσιμο ευρωπαϊκό μέλλον» απ' όπου προκύπτει ότι οι 17 στόχοι καλύπτονται από τις υφιστάμενες πολιτικές της ΕΕ και τη στρατηγική «Ευρώπη 2020» αλλά απαιτείται περαιτέρω ενίσχυση των προσπαθειών.
2. Έναρξη μελετών για την περαιτέρω ανάπτυξη του οράματος και των τομεακών πολιτικών της μετά το 2020.

Τέλος, είναι φανερό ότι πολλοί από τους 17 στόχους της βιώσιμης ανάπτυξης είναι άρρηκτα συνυφασμένοι με τις δέκα προτεραιότητες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Παράγοντες όπως η κυκλική οικονομία η οποία ενθαρρύνει την ανάπτυξη βιώσιμων μοντέλων παραγωγής και κατανάλωσης δημιουργούν πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα και συμβάλλουν στην επίτευξη πολλών ΣΒΑ. Έτσι, οι ΣΒΑ αποτελούν ουσιαστικά μία οριζόντια διάσταση της συνολικής ευρωπαϊκής στρατηγικής.

1.4.3.α. Η ΕΚΘΕΣΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΗΣ ΕΕ ΓΙΑ ΤΟ 2018

Η δεύτερη έκθεση αξιολόγησης (2018) της Eurostat που αφορά την παρακολούθηση και αξιολόγηση της προόδου υλοποίηση των ΣΒΑ στην ΕΕ, είναι βασισμένη σε ένα ευρωπαϊκό σύνολο δεικτών για τους ΣΒΑ (EU SDG indicator set) που δημιουργήθηκε το 2017 και το οποίο έχει αρκετή συνάφεια τόσο με τους παγκόσμιους δείκτες για τους στόχους αυτούς όσο και με τους ευρωπαϊκούς στόχους κυρίως, οι οποίοι φορούν την αξιολόγηση των μακροπρόθεσμων ευρωπαϊκών πολιτικών (Ευρώπη 2020, 7^ο πρόγραμμα δράσης) (ΕΥ, 2018).

Στην εικόνα 1.5 παρουσιάζεται συνοπτικά η πρόοδος υλοποίηση των ΣΒΑ στην ΕΕ τα τελευταία πέντε χρόνια, βασισμένη στη μέση τιμή των δεικτών που επιλέχθηκαν για την

παρακολούθηση αυτών των στόχων από την ΕΕ. Σύμφωνα με την έκθεση αξιολόγησης η ΕΕ έχει πετύχει σημαντική πρόοδο σε τρεις ΣΒΑ και συγκεκριμένα τους 3, 4 και 7. Πρόοδο έχει επιτύχει επίσης στους 11, 12, 5, 8, 1, 17, 2¹⁰, 15 ενώ για τον στόχο 9 σημειώνεται ίση θετική και αρνητική πρόοδος. Ωστόσο, το γεγονός ότι σε έναν στόχο σημειώνεται βελτίωση δεν σημαίνει απαραίτητα ότι η κατάσταση για τον δεδομένο στόχο είναι ικανοποιητική και αυτό ταιριάζει για την περίπτωση του ΣΒΑ 15.

Τέλος, με βάση τους επιλεγμένους δείκτες, η ΕΕ φαίνεται να απομακρύνεται (με την έννοια ότι δεν ικανοποιεί τους δείκτες) από τον ΣΒΑ 10 εξαιτίας κυρίως της συνεχιζόμενης διαφοράς στο εισόδημα (εισοδηματικές ανισότητες) στα κράτη-μέλη. Για τους στόχους 6, 13, 14 και 16 δεν υπάρχουν σαφή δεδομένα στην κατοχή της ΕΕ.

Εικόνα 1.5: Η πρόοδος υλοποίησης των ΣΒΑ στην ΕΕ

Πηγή: Sustainable Development in the European Union-EU (2018)

¹⁰ Η έμφαση δόθηκε στους περιβαλλοντικούς δείκτες καθώς η επισιτιστική ασφάλεια δεν αποτελεί σημαντικό ζήτημα για την ΕΕ.

1.4.4. Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΜΕΤΑ ΤΟ 2020

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ξεκίνησε μία συζήτηση προσανατολισμένη προς το μέλλον σχετικά με τη βιώσιμη ανάπτυξη, ως μέρος φυσικά του ευρύτερου προβληματισμού για το μέλλον της Ευρώπης που ξεκίνησε με τη Λευκή Βίβλο τον Μάρτιο του 2017 (EC, 2017: EU, 2017). Η ΕΕ με πυξίδα τους στόχους του ΟΗΕ για τη βιώσιμη ανάπτυξη (ΣΒΑ), τον Ιανουάριο του 2019 δημοσίευσε ένα έγγραφο σχετικά με τους παράγοντες που συμβάλλουν στη μετάβαση προς την αειφορία, συνθέτοντας έτσι τρία σενάρια για τον καλύτερο τρόπο επίτευξης των ΣΒΑ.

Πριν περιγράψουν τα τρία σενάρια, σκόπιμο είναι να αναφερθούν οι τέσσερις βασικοί παράγοντες που θα συμβάλλουν σε αυτή τη μετάβαση και αφορούν (EC, 2019):

- Βιώσιμα πρότυπα παραγωγής και κατανάλωσης (π.χ. κυκλική οικονομία)
- Βιώσιμη ενέργεια και κλιματική αλλαγή
- Καινοτομία, ψηφιοποίηση, εκπαίδευση και τεχνολογία,
- Διακυβέρνηση και συντονισμός των τομεακών πολιτικών.

Καθώς η εφαρμογή των ΣΒΑ, απαιτεί την καλύτερη συνεργασία σε όλα τα επίπεδα (ευρωπαϊκό, εθνικό, περιφερειακό, τοπικό), εκείνοι που λαμβάνουν πολιτικές αποφάσεις (decision makers) θα πρέπει να προωθούν τον συντονισμό και τη συνοχή των τομεακών πολιτικών. Η συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών, της επιστημονικής και πανεπιστημιακής κοινότητας αλλά και του ιδιωτικού τομέα είναι πλέον απαραίτητη (Εικόνα 1.6). Για τον σκοπό αυτό η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ίδρυσε, το 2017, μία πλατφόρμα όπου φέρνει κοντά πολλούς ενδιαφερόμενους για την ανταλλαγή ιδεών σχετικά με την εφαρμογή των ΣΒΑ¹¹ (High Level Multi-stakeholder Platform on SDGs).

Τα τρία σενάρια, σχετικά με το μέλλον της βιωσιμότητας στην Ευρώπη βασισμένο στους ΣΒΑ, είναι τα εξής (EC, 2019):

1. *Μια ολοκληρωμένη ευρωπαϊκή στρατηγική για τους ΣΒΑ, που θα καθοδηγεί τις ενέργειες της ΕΕ και των κρατών-μελών.*

Σε αυτή την περίπτωση το ζήτημα των ΣΒΑ θα εδραιωθεί σε υψηλό πολιτικό επίπεδο και θα αποτελέσει τον χάρτη-οδηγό στην ανάπτυξη των πλαισίων στρατηγικής για την ΕΕ και τα κράτη-μέλη.

¹¹ Περισσότερα εδώ https://ec.europa.eu/info/strategy/international-strategies/sustainable-development-goals/multi-stakeholder-platform-sdgs_en

II. Η συνέχιση της ενσωμάτωσης των ΣΒΑ σε όλες τις σχετικές πολιτικές της ΕΕ από την επιτροπή, χωρίς να επιβάλλεται όμως η ανάληψη δράσης από τα κράτη-μέλη.

Σε αυτό το σενάριο, οι ΣΒΑ θα συνεχίσουν να εμπνέουν την ΕΕ στην χάραξη των πολιτικών της, ακόμη και μετά το 2020, αλλά δεν θα είναι δεσμευτικό για τα κράτη μέλη να πετύχουν τις δεσμεύσεις για τους ΣΒΑ.

III. Η ενίσχυση της προσοχής στην εξωτερική δράση με την παράλληλη εδραίωση της τρέχουσας φιλοσοφίας για τη βιωσιμότητα σε επίπεδο ΕΕ.

Το σενάριο αυτό βασίζεται στη λογική πως η ΕΕ είναι ήδη πρωτοπόρος σε πολλές πτυχές των ΣΒΑ, και γι' αυτόν το λόγο θα μπορούσε να εστιάσει στη συνδρομή του υπόλοιπου κόσμου, κυνηγώντας όμως ταυτόχρονα βελτιώσεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Εικόνα 1.6: Οι stakeholders και ο ενεργός τους ρόλος κατά τη μετάβαση στη βιωσιμότητα.

Πηγή: *Towards a Sustainable Europe by 2030-EU (2017)*

Όποιο από τα σενάρια και να ακολουθηθεί, το καθένα έχει τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματά του όπως φαίνεται και στον πίνακα 1.6 που ακολουθεί:

Πίνακας 1.6: Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα των σεναρίων.

Πλεονεκτήματα	Μειονεκτήματα
1^ο Σενάριο	
• Ενίσχυση της συμμετοχής και του συντονισμού σε όλα τα επίπεδα διακυβέρνησης, • Πλήρη δέσμευση της ΕΕ στις διεθνείς της υποχρεώσεις	• Χρονοβόρα διαδικασία η σύνταξη μιας τέτοιας στρατηγικής που θα σήμαινε λιγότερη πράξη
2^ο Σενάριο	
• Ταχύτερη λήψη αποφάσεων, • Δημιουργία στρατηγικών προτεραιοτήτων που έχουν μεγαλύτερη προστιθέμενη αξία για την ΕΕ	• Μεγαλύτερη Δυσκολία στη συνοχή των πολιτικών τόσο μεταξύ των πολιτικών της ΕΕ όσο και μεταξύ ΕΕ και κρατών-μελών
3^ο Σενάριο	
• Η εξωτερική δράση της ΕΕ ταυτίζεται με την προώθηση της βιωσιμότητας, της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων	• Κίνδυνος για διατάραξη της πολιτικής αξιοπιστίας και ηγετικής θέσης της ΕΕ, • Δεν αξιοποιεί το πλεονέκτημα της στο ζήτημα της βιωσιμότητας ώστε να καθιερώσει πρότυπα

Πηγή: *Towards a Sustainable Europe by 2030-EU (2017)*, ίδια επεξεργασία

Τέλος, στις 9 Μαΐου του 2019, συνεδρίασε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή σχετικά με την έκδοση της στρατηγικής ατζέντας που θα αφορά τα επόμενα πέντε χρόνια. Η ατζέντα αυτή πρόκειται να εγκριθεί τον Ιούνιο, και σύμφωνα με το πρώτο σχέδιο που εκδόθηκε την ίδια ημέρα, προτεραιότητα για την ΕΕ θα έχει, μεταξύ άλλων, η βιώσιμη ανάπτυξη με κύριους τομείς την ενέργεια, το περιβάλλον και την κλιματική αλλαγή και την προώθηση της πράσινης οικονομίας (European Council, 2019).

1.4.5.ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από τα σημαντικότερα ορόσημα για την ΕΕ αποτελούν δύο χρονολογίες. Το 1997, όπου η βιώσιμη ανάπτυξη τέθηκε ως κεντρικός πυλώνας της ευρωπαϊκής πολιτικής (Συνθήκη του Άμστερνταμ) και το 2001 όπου απέκτησε την πρώτη ευρωπαϊκή στρατηγική για τη βιώσιμη ανάπτυξη (σύνοδο του Gothenburg) τονίζοντας τη σημασία της συμμετοχής των πολιτών στη διαδικασία λήψης των αποφάσεων.

Είναι επίσης φανερό, ότι η ΕΕ πρωτοστατεί στα θέματα βιωσιμότητας. Πριν τη διάσκεψη στο Ρίο το 2002 διέθετε ήδη την δικιά της στρατηγική όπως και πολλά άλλα κράτη-μέλη ενώ το ίδιο συμβαίνει και με την προώθηση της πράσινης οικονομίας αλλά και τη μέριμνα για την κλιματική αλλαγή που άρχισαν να συζητιούνται εντονότερα στο εσωτερικό της ΕΕ ήδη από το 2009, πριν δηλαδή τη διάσκεψη στο Ρίο(+20). Επίσης, στο πλαίσιο της πολιτικής συνοχής με τη συμπερίληψη της εδαφικής διάστασης, το 2010 η ΕΕ προωθεί εργαλεία που δίνουν έμφαση στη χωρική πλευρά της ανάπτυξης και τη διακυβέρνηση. Αποδεικνύεται έτσι, ότι η ένωση για ακόμη μία φορά είναι καινοτόμος αλλά και έτοιμη να υιοθετήσει τους ΣΒΑ, καθώς οι στόχοι καλύπτονται ήδη από τις υπάρχουσες πολιτικές.

Τέλος, συμπεράσματα μπορούν να υπάρξουν και από την επιλογή των κριτηρίων που αφορούν το στρατηγικό σχεδιασμό για το μέλλον της ΕΕ σε σχέση με τη βιώσιμη ανάπτυξη και τα τρία πιθανά σενάρια, που είναι προς υιοθέτηση, για την επίτευξή της. Δύο από τα τέσσερα κριτήρια είναι άμεσα συνδεδεμένα με την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης, όπως αυτή ορίστηκε στην αρχή του κεφαλαίου. Αυτά αφορούν τη διακυβέρνηση, και την αλλαγή των καταναλωτικών προτύπων (ανεπίσημοι θεσμοί). Πάντως, ανεξαρτήτως του σεναρίου που θα ακολουθηθεί, το ότι η ΕΕ θα λάβει έτσι και αλλιώς υπόψη τους ΣΒΑ αποδεικνύει αφενός την υψηλή πολιτική προτεραιότητα που έχουν για αυτήν και αφετέρου την τήρηση της δέσμευσής της.

1.5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ΤΗΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Συμπερασματικά, κλείνοντας το πρώτο κεφάλαιο, μπορεί να γίνει αντιληπτό ότι η εξέλιξη της έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης, εξαρτάται από την συμπληρωματική σχέση του θεωρητικού και πρακτικού πεδίου που την αφορά. Η ιδέα της βιώσιμης ανάπτυξης μπορεί να προήλθε κυρίως από το πρακτικό επίπεδο, με την ύπαρξη των διάφορων περιβαλλοντικών προβλημάτων, ωστόσο το θεωρητικό υπόβαθρο που την πλαισιώνει αναπτύχθηκε μετέπειτα με γρηγορότερους ρυθμούς από τις ουσιαστικές αλλαγές στις περιβαλλοντικές πολιτικές των κρατών.

Όμως, η θεωρητική σκέψη περί βιώσιμης ανάπτυξης αργεί να εφαρμοστεί στον πραγματικό κόσμο. Αν αναλογιστεί κανείς ότι χρειάστηκαν περίπου είκοσι χρόνια ώστε να γίνουν οργανωμένες δράσεις για το περιβάλλον και να υπάρξει ευρεία συνειδητοποίηση της λειτουργίας και των ωφελειών της βιώσιμης ανάπτυξης, τότε θα γίνει αντιληπτό ότι στην πράξη η επιτυχία της βιωσιμότητας εξαρτάται από πολλούς παράγοντες. Το αρχικό σημείο¹² (starting point) που ξεκινά μία χώρα για να εφαρμόσει πολιτικές για τη βιώσιμη ανάπτυξη, το πολιτικό καθεστώς και η θεσμική οργάνωση είναι μόνο κάποιοι από τους παράγοντες αυτούς.

Παρ' όλη την ποικιλία των αντιλήψεων και απόψεων για την ερμηνεία της βιώσιμης ανάπτυξης, η επικρατούσα προσέγγιση φαίνεται να είναι η περιβαλλοντική, εμπεριέχοντας την έννοια της «στάσης» η οποία αποκλείει την επιθυμία για οικονομική μεγέθυνση. Ωστόσο, επειδή μία τέτοια προσέγγιση έρχεται σε αντίθεση με την διαρκή θέληση για βελτίωση της οικονομικής ανάπτυξης αλλά και την επίτευξη κέρδους, η βιώσιμη ανάπτυξη περίπου από το 1980 και μετά απέκτησε τελικά την έννοια της επ' αόριστο οικονομικής ανάπτυξης ή βελτίωσης με την αναγνώριση όμως της πλήρους εξάρτησής της από την διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος. Στο πλαίσιο αυτό, η ΕΕ συνέβαλε στη συνειδητοποίηση ότι η οικονομική ανάπτυξη οφείλει να αποσυνδεθεί από την αυξανόμενη κατανάλωση των πόρων, δίνοντας τη διάσταση της πράσινης ανάπτυξης και εμπλουτίζοντας έτσι την έννοια της βιωσιμότητας. Η ΕΕ πρωτοστατεί σε θέματα που αφορούν τη βιώσιμη ανάπτυξη μέσω των πολιτικών της, με την προώθηση της κυκλικής οικονομίας να αποτελεί ένα πρόσφατο παράδειγμα.

¹² Είναι η αξιολόγηση της παρούσας κατάστασης ενός κράτους και περιλαμβάνει τα επίπεδα φτώχειας, υγείας, εκπαίδευσης, υποδομών κ.ά. ώστε να μπορέσει να προσδιορίσει τις αλλαγές που θέλει να κάνει.

Παράλληλα, η συμβολή των ΣΒΑ στην εξέλιξη της έννοιας είναι ιδιαίτερα σημαντική. Αυτό που ουσιαστικά προσέφερε η Ατζέντα 2030, είναι η ανάδειξη της βιώσιμης ανάπτυξης ως ένα πολυδιάστατο αλλά κεντρικό ζήτημα για την ανάπτυξη σε παγκόσμιο επίπεδο, αναδεικνύοντας ιδέες και διαδικασίες (π.χ. συντονισμός, πράσινη οικονομία, κλιματική αλλαγή κ.ά.) που άλλοτε αναπτυσσόταν κυρίως σε ευρωπαϊκό. Αυτό το πέτυχαν μέσω των δεκαεπτά στόχων οποίοι είναι δομημένοι πάνω στους τρεις πυλώνες της βιώσιμης ανάπτυξης και με την ευρεία και διασυνδεδεμένη φύση τους προσπαθούν να καλύψουν τόσο το φάσμα του κάθε πυλώνα όσο και να δημιουργήσουν πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα γενικότερα. Η φύση των ΣΒΑ, τονίζει και αναδεικνύει την σημασία της διακυβέρνησης, της συνεργασίας και του συντονισμού πιο πολύ από παλαιότερες πολιτικές, καθώς για την επίτευξή τους οι παραπάνω αξίες θεωρούνται πλέον απαραίτητες. Τελικά, το χαρακτηριστικό που κάνει την επιτυχία των ΣΒΑ μεγαλύτερη δεν είναι ότι προσφέρει κάτι καινούριο για την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης, αλλά η αρχιτεκτονική των στόχων που προσεγγίζουν το ζήτημα με ιδιαίτερα ολοκληρωμένο και στοχευμένο τρόπο και εύκολα προσαρμόσιμο σε κάθε κράτος, εγχείρημα ιδιαίτερα δύσκολο αν σκεφτεί κανείς ότι αναφέρονται σε παγκόσμιο επίπεδο.

Συνοψίζοντας, αυτό που θα μπορούσε να τονιστεί σε σχέση με την συμβολή των ΣΒΑ στην έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης, είναι η σημασία της συνεργασίας και του συντονισμού από το παγκόσμιο μέχρι και το τοπικό επίπεδο αλλά και τα αντίστοιχα μέσα που προωθεί για την επίτευξή τους (θεσμικές αλλαγές, επιχειρησιακή προσέγγιση, διακυβέρνηση). Θέτουν τη βιώσιμη ανάπτυξη ως ύψιστη πολιτική προτεραιότητα, «αναγκάζοντας» την πραγματοποίηση δομικών θεσμικών αλλαγών στον τρόπο λειτουργίας του πολιτικού και διοικητικού συστήματος κάθε κράτους, προκειμένου το ζήτημα της βιώσιμης ανάπτυξης να αντιμετωπίζεται πλέον με ολιστικό και όχι με μεμονωμένο τρόπο όπως άλλωστε είναι και η φύση των ΣΒΑ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: ΧΩΡΙΚΟΣ ΧΣΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Ο χωρικός σχεδιασμός και η βιώσιμη ανάπτυξη φαίνεται ότι συνδέονται στενά από τις πρώτες κιόλας σκέψεις που μπορεί να κάνει κάποιος. Ωστόσο, σε αυτό το κεφάλαιο θα επιχειρηθεί η εννοιολογική τους σύνδεση (σε θεωρητικό επίπεδο), μέσω της διευκρίνισης πολλών εννοιών, από τη βιβλιογραφική επισκόπηση και τη συνθετική σκέψη που πραγματοποιήθηκε. Η διαδικασία αυτή βοηθάει στην καλύτερη κατανόηση και οριοθέτηση της σχέσης τους όπως και στη μετέπειτα σύνδεση των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης με τον χωρικό σχεδιασμό και το επίπεδο του οποίου ανταποκρίνεται καλύτερα στις προκλήσεις τους. Τέλος, καθώς κατά την πορεία διερεύνησης όλων αυτών των ζητημάτων προέκυψε ότι η διακυβέρνηση έχει καταλυτικό ρόλο στην υλοποίηση των ΣΒΑ, θα αναλυθεί η σχέση της με το χωρικό σχεδιασμό και θα δοθεί μία εικόνα για την εξέλιξη των διαδικασιών διακυβέρνησης στην Ελλάδα αλλά και την ΕΕ.

2.1. ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ

Πριν ορισθεί η έννοια του χωρικού σχεδιασμού, είναι σκόπιμο να αποσαφηνιστεί πρώτα, η έννοια του σχεδιασμού γενικότερα. Ο ακριβής ορισμός του αποτελεί δύσκολο εγχείρημα τόσο γιατί χρησιμοποιείται από πολλά επιστημονικά πεδία αποδίδοντάς του και διαφορετικές έννοιες όσο και γιατί εμπεριέχει ένα μεγάλο φάσμα δραστηριοτήτων. Παρ' όλο την πληθώρα των ορισμών που έχουν δοθεί για το σχεδιασμό παρακάτω δίνονται δύο από τους βασικότερους:

- I. Σύμφωνα με τον Βασενχόβεν (2004: σελ.: 39) «Σχεδιασμός είναι η επιλογή και εφαρμογή των αποτελεσματικότερων μέσων για την επίτευξη στόχων, συμφωνημένων μέσα από μια διαδικασία κοινωνικής συναίνεσης, κάτω από τους περιορισμούς των υφιστάμενων δεσμεύσεων και των διαθέσιμων πόρων». Στον ορισμό αυτό, ο όρος κοινωνική συναίνεση υπονοεί τη συμμετοχή της κοινωνίας αλλά και τις διαδικασίες διακυβέρνησης οι οποίες αποτελούν τμήμα του σχεδιασμού.
- II. Σύμφωνα με τον Myrdal (1965) όπως αναφέρεται στον Βασενχόβεν (2004) «Σχεδιασμός είναι μία αποφασιστική προσπάθεια μέσα από δημοκρατικούς θεσμούς και συλλογικές αποφάσεις, να διατυπωθούν σφαιρικές, μακροπρόθεσμες προβλέψεις μελλοντικών τάσεων και να διαμορφωθεί και εφαρμοστεί ένα σύστημα συντονισμένων πολιτικών, σχεδιασμένων έτσι ώστε να έχουν σαν αποτέλεσμα την προσαρμογή των προβλεπόμενων τάσεων προς την κατεύθυνση υλοποίησης των ιδεωδών μας,

διατυπωμένων εκ των προτέρων με την μορφή συγκεκριμένων στόχων.». Και σε αυτόν τον ορισμό οι συλλογικές αποφάσεις και οι δημοκρατικοί θεσμοί προσεγγίζουν τις συμμετοχικές διαδικασίες.

Παρατηρείται, ότι υπάρχουν κάποια κοινά στοιχεία μεταξύ των ορισμών αυτών. Τέτοια είναι ο στόχος και ο προσανατολισμός προς το μέλλον ενώ ένα ακόμη που προέρχεται κυρίως από την εννοιολογική τους ανάλυση, είναι η άσκηση της κριτικής (σκέψης) η οποία διατρέχει όλη την διαδικασία του σχεδιασμού. Επίσης, ένα χαρακτηριστικό τους γνώρισμα, είναι η αναφορά στις συμμετοχικές διαδικασίες και κατ' επέκταση στη διακυβέρνηση. Πάντως, από καθαρά τεχνικής άποψης είναι φανερό πως ο σχεδιασμός συνδέει την επιστημονική γνώση με την οργανωμένη δράση (Βασενχόβεν, 2004).

2.1.1. ΟΡΙΣΜΟΙ ΧΩΡΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ

Μία ειδική περίπτωση του σχεδιασμού, είναι ο σχεδιασμός του (γεωγραφικού) χώρου ή αλλιώς ο χωρικός-χωροταξικός σχεδιασμός (Spatial Planning) που κύριο αντικείμενό του είναι το έδαφος. Ο σχεδιασμός του χώρου αποβλέπει σε μία κατανομή δραστηριοτήτων καλύτερη από αυτή που θα πρόκυπτε χωρίς αυτόν. Επίσης, συγγέεται με τον χωροταξικό και πολεοδομικό σχεδιασμό και όχι άδικά. Η συσχέτιση αυτή είναι αντιληπτή από τον κοινό τους ρόλο, ο οποίος είναι α) η κατάλληλη χωροθέτηση των ανθρώπινων δραστηριοτήτων, β) η ισότιμη πρόσβαση των πολιτών στις υπηρεσίες και τις υποδομές αλλά και η ευημερία τους και γ) η συνετή διαχείριση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων (Καυκαλάς, 2010α) που στην πράξη αντανακλά τα οικονομικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά πλεονεκτήματά του. Εξάλλου, όπως ορίζει και ο Ν.2742/99 περί «Χωροταξικού σχεδιασμού και αιεφόρου ανάπτυξης και άλλων διατάξεων» σκοπός του χωρικού σχεδιασμού είναι α) η προστασία, αποκατάσταση, διατήρηση, προβολή και ανάδειξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της χώρας, β) η ισόρροπη ανάπτυξη και γ) η οικονομική και κοινωνική συνοχή. Ωστόσο, πρέπει να τονιστεί ότι οι παραπάνω στόχοι πρέπει να συνυπάρχουν ταυτόχρονα γεγονός που αποτελεί έναν παράγοντα-κλειδί για την συσχέτισή του με τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Όπως αναφέρθηκε, το αντικείμενο του χωρικού σχεδιασμού είναι κατά βάση το έδαφος (γη). Η σημαντικότητα αυτού του πόρου προέρχεται αφενός από τη στενότητά του και αφετέρου από το γεγονός πως φιλοξενεί όλες τις ανθρώπινες δραστηριότητες. Εντούτοις, το αντικείμενό του δεν περιορίζεται μόνο στη διαχείριση του εδάφους αλλά είναι πολύ ευρύτερο όπως μπορεί να διαπιστωθεί με μια προσεκτικότερη ανάλυση των αρχών του χωρικού σχεδιασμού στον Ν.2742/99 (στο σώμα του νόμου όχι στην εισηγητική έκθεση). Έτσι, περιλαμβάνει:

- Το Περιβάλλον (φυσικό και ανθρωπογενές) και την ολοκληρωμένη διαχείριση των πόρων του,
- Την Κατανομή δραστηριοτήτων στον χώρο – Χωροθέτηση,
- Την Οικιστική οργάνωση,
- Τις Οικονομικές δραστηριότητες,
- Την Κοινωνική δικαιοσύνη και ισότητα
- Τις Υπηρεσίες και υποδομές (κοινωνικές – ιδιωτικές)
- Τις Μετακινήσεις και μεταφορές (αγαθών – προσώπων)
- Τα Μέσα υλοποίηση σχεδιασμού και
- Την Μορφή και σύνθεση του πολεοδομικού χώρου.

Από όλα α παραπάνω, προκύπτει ότι η φύση του χωρικού σχεδιασμού είναι διττή, καθώς αποτελεί τόσο μία επιστημονική δραστηριότητα όσο και μία πολιτική πρακτική (Καυκαλάς, 2010α). Επιστημονική δραστηριότητα γιατί περιγράφει, ερμηνεύει και προβλέπει την οργάνωση του χώρου σε διάφορες κλίμακες, από κάτι μεμονωμένο έως και ολόκληρο τον πλανήτη. Πολιτική πρακτική γιατί χρησιμοποιεί επιστημονικές μεθόδους για την μεταβολή του χώρου προτείνοντας σχέδια δράσης (Master Plan) ή επιμέρους παρεμβάσεις. Στην πράξη όμως, ο χωρικός σχεδιασμός δεν μπορεί να αποτελεί μόνο μία πολιτική πρακτική χωρίς να συνδέεται και με την επιστημονική δραστηριότητα.

Παρακάτω παρατίθενται μερικοί σημαντικοί ορισμοί που έχουν αποδοθεί για τον χωρικό σχεδιασμό και οι οποίοι προέρχονται από θεσμικούς φορείς:

I. Επιτροπή των Συστημάτων Χωρικού Σχεδιασμού και Πολιτικών στην Ευρώπη (The EU compendium of spatial planning systems and policies 1997)

«Ο χωρικός σχεδιασμός αναφέρεται στις μεθόδους που χρησιμοποιεί ο δημόσιος τομέας για να επηρεάσει τη μελλοντική κατανομή των δραστηριοτήτων στον χώρο. Λαμβάνει χώρα με σκοπό να δημιουργήσει μια ορθολογική εδαφική οργάνωση των χρήσεων γης και των διασυνδέσεων μεταξύ τους, να ισορροπήσει τις απαιτήσεις για ανάπτυξη με την προστασία του περιβάλλοντος και να οδηγήσει στην επίτευξη κοινωνικών και οικονομικών στόχων. Περιλαμβάνει μέτρα συντονισμού των χωρικών επιπτώσεων άλλων τομεακών πολιτικών, επίτευξης μίας πιο δίκαιης διανομής της οικονομικής ανάπτυξης μεταξύ περιοχών που σε διαφορετική περίπτωση θα καθορίζονταν μέσω των μηχανισμών της αγοράς και ρύθμισης της αλλαγής χρήσεων γης και ιδιοκτησιακού καθεστώτος. Συντίθεται

από στοιχεία εθνικού σχεδιασμού, περιφερειακών πολιτικών και λεπτομερή σχεδιασμό χρήσεων γης» (EC, 1997).

Σε αυτό το σημείο πρέπει να γίνει και μία αποσαφήνιση μεταξύ των εννοιών «*σύστημα χωρικού σχεδιασμού*» και «*χωρικού σχεδιασμού*». Ένα σύστημα χωρικού σχεδιασμού αποτελείται από μία σειρά διαδικασιών για την έγκριση των σχεδίων και καθορίζει α) κεντρικές-τοπικές σχέσεις, β) τη βαρύτητα του θεσμικού πλαισίου και γ) τις σχέσεις κράτους-πολίτη (Καυκαλάς, Βιτοπούλου, Γεμενετζή, Γιαννακού, Τασοπούλου, 2015). Βασικά χαρακτηριστικά ενός συστήματος σχεδιασμού αποτελούν η ωριμότητα ή πληρότητα του συστήματος, η απόσταση μεταξύ εκπεφρασμένων στόχων και αποτελεσμάτων, η φύση του νομικού συστήματος (δεσμευτικότητα), οι τύποι σχεδιασμού σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, η θέση της εξουσίας, οι ρόλοι του δημοσίου και ιδιωτικού τομέα και το πεδίο του συστήματος (Καυκαλάς κ.ά., 2015).

II. Ν.2742/1999 «Χωροταξικός σχεδιασμός και αειφόρος ανάπτυξη»

«...αποτελεί τη βάση αναφοράς για το συντονισμό και την εναρμόνιση των επιμέρους πολιτικών, προγραμμάτων και επενδυτικών σχεδίων του κράτους, των δημοσίων νομικών προσώπων και των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης πρώτου και δευτέρου βαθμού που έχουν σημαντικές επιπτώσεις στη συνοχή και ανάπτυξη του εθνικού χώρου.»

III. Σχέδιο Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου (ΣΑΚΧ 1999)

«Οι πολιτικές χωρικής ανάπτυξης αποσκοπούν στην διασφάλιση μίας ισόρροπης και βιώσιμης ανάπτυξης του εδάφους της Ένωσης σε συμφωνία με τους θεμελιώδεις στόχους της κοινοτικής πολιτικής που αφορούν: την οικονομική και κοινωνική συνοχή, την οικονομική ανταγωνιστικότητα βασιζόμενη στις γνώσεις και συνάδουσα με τις αρχές της αειφόρου ανάπτυξης, τη διατήρηση της ποικιλότητας των φυσικών και πολιτιστικών πόρων.» Η παραπάνω φράση δεν αποτελεί ορισμό του χωρικού σχεδιασμού αλλά κάνει φανερή την σχέση χωρικού σχεδιασμού και βιώσιμης ανάπτυξης ήδη από το 1999. Παρόμοιες, φράσεις που υποδηλώνουν την αλληλεξάρτησή τους υπάρχουν σε όλα τα αναπτυξιακά κείμενα πολιτικής έκτοτε (ΕΕ, 1999).

IV. Καταστατικός Χάρτης για τον Ευρωπαϊκό Χωρικό σχεδιασμό (Chart of European Planning 2013)

«Η κοινωνική, περιβαλλοντική και οικονομική συνοχή βρίσκονται στην καρδιά του χωρικού σχεδιασμού. Ο χωρικός σχεδιασμός είναι η πρακτική έκφραση αυτών των ιδεών

και επιτρέπει την ύπαρξη ίσων ευκαιριών τόσο για τους κατοίκους όσο και για τις επιχειρήσεις να αξιοποιήσουν στο έπακρο τις δυνατότητές τους, όπου και αν βρίσκονται. Εξαιτίας του ενσωματωτικού του χαρακτήρα, ο χωρικός σχεδιασμός έχει την δυνατότητα να συντονίζει τομεακές πολιτικές με έναν τρόπο που να λαμβάνει υπόψη τις ανάγκες της τοπικής κοινωνίας. Βασίζεται σε ένα πλαίσιο αρχών που αφορούν την αρμονία, την ισορροπία, την αποτελεσματικότητα αλλά και την βιώσιμη ανάπτυξη στηριζόμενος στις αρχές της βιωσιμότητας» (ECTP-European Council of Spatial Planners, 2013).

V. *Οργανισμό τροφίμων και Γεωργίας των Ηνωμένων Εθνών (Food and Agriculture Organization of the United Nations -FAO 2015)*

«Χωρικός σχεδιασμός ορίζεται και νοείται ως κάθε προσπάθεια της κοινωνίας, ιδιαίτερα του δημοσίου τομέα, να επηρεάζει ή να ελέγχει τις ρυθμίσεις και τις χρήσεις γης» (FAO, 2015).

Παρόλο τους διαφορετικούς ορισμούς, μπορούν να προσδιοριστούν τρεις αρχές του που συναντιούνται σε όλα τα χωρικά συστήματα σχεδιασμού (FAO, 2015):

I. *Διάλογος*

Κεντρικό μέρος του χωρικού σχεδιασμού είναι η προετοιμασία ενός διαλόγου που επιτρέπει όλες τις ενδιαφερόμενες ομάδες (stakeholders) να εκφράσουν τα συμφέροντά τους σχετικά με τις μελλοντικές χρήσεις γης.

II. *Περιεκτική διαδικασία*

Σύμφωνα με αυτή τη διαδικασία εκπροσωπούνται όλες οι ομάδες συμφερόντων (δημόσιος και ιδιωτικός τομέας, τοπική κοινωνία κ.ά.).

III. *Δέσμευση των πολιτών*

Για να υπάρξει αυτό όλες οι ομάδες συμφερόντων πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στις προτάσεις των χωρικών σχεδίων.

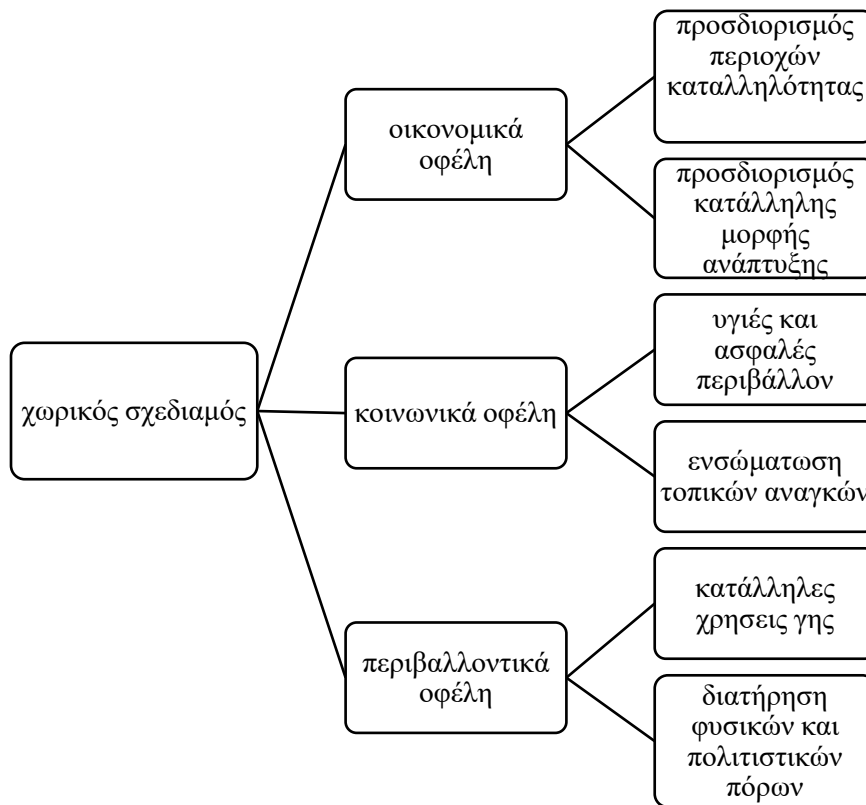
Στον πίνακα 2.1, παρουσιάζονται συνοπτικά από τους ορισμούς που έχουν δοθεί, τα βασικά χαρακτηριστικά του χωρικού σχεδιασμού ενώ στο σχήμα 2.1 η σύνδεση του χωρικού σχεδιασμού με τους τρεις πυλώνες της βιώσιμης ανάπτυξης.

Πίνακας 2.7: Τα χαρακτηριστικά του χωρικού σχεδιασμού συνοπτικά

Χαρακτηριστικά Χωρικού Σχεδιασμού
• Διαμόρφωση μακροπρόθεσμων ή μεσοπρόθεσμων στρατηγικών που θα οδηγήσουν στην επίτευξη ενός συνόλου επιδιώξεων, • Εμπλοκή δημόσιου τομέα, • Συντονισμός και συνοχή τομεακών πολιτικών, • Δημιουργία ορθολογικής εδαφικής ανάπτυξης, • Απαίτηση για ευρεία συμμετοχή, • Εναρμόνιση με τις αρχές της αειφορίας, • Εφαρμογή σε όλες τις χωρικές και διοικητικές κλίμακες, • Πολιτική και επιστημονική πρακτική.

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Σχήμα 2.6: Ο χωρικός σχεδιασμός και η βιώσιμη ανάπτυξη

Πηγή: Καυκαλάς κ.ά. (2015) και ίδια επεξεργασία

2.1.2. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Πριν την έκθεση Brundtland και τον επίσημο ορισμό της βιώσιμης ανάπτυξης, ο χωρικός σχεδιασμός εξέφραζε κυρίως δύο πράγματα. Πρώτον, αναφερόταν στην οργάνωση του φυσικού χώρου σύμφωνα με μία συνολική στρατηγική και δεύτερον αποτελούσε μία πρακτική για το συντονισμό των πολιτικών στο έδαφος. Όπως είναι φανερό, αποτελούσε και αποτελεί έναν επιστημονικό και πολιτικό εργαλείο στην ατζέντα εκείνων που λαμβάνουν σημαντικές αναπτυξιακές αποφάσεις (decision makers).

Ως τέτοιο εργαλείο λοιπόν, ο ρόλος του χωρικού σχεδιασμού είναι να δημιουργήσει μία ορθολογική εδαφική οργάνωση. Η προσπάθεια αυτή συμβάλλει στην ικανοποίηση πολλών στόχων οι οποίοι αντιπροσωπεύονται από διαφορετικές τομεακές πολιτικές (οικονομικές, κοινωνικές, περιβαλλοντικές) και κατ' επέκταση ομάδες συμφερόντων που ανήκουν στην πολιτική ηγεσία ή στην κοινωνία των πολιτών. Σκοπός μιας τέτοιας ενέργειας είναι η δημιουργία ίσων ευκαιριών, η ισόρροπη ανάπτυξη, η αρμονία και η διάχυση των ωφελειών. Είναι λοιπόν φανερό, ότι ο χωρικός σχεδιασμό παίρνει τον ρόλο του ισορροπιστή, ρόλος που συνδέεται με την ύπαρξη διαδικασιών διακυβέρνησης (συντονισμός, διαπραγμάτευση, συμβιβασμός). Η ποιότητα της ισορροπίας που θα επιτευχθεί όμως εξαρτάται απόλυτα και από την ποιότητα της διακυβέρνησης και του βιώσιμου πλαισίου δράσης που αυτή θέτει, όπως είναι για παράδειγμα η αντιπροσωπευτική εκπροσώπηση και κυρίως η συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας στη διαδικασία λήψης των αποφάσεων (UN, 2008).

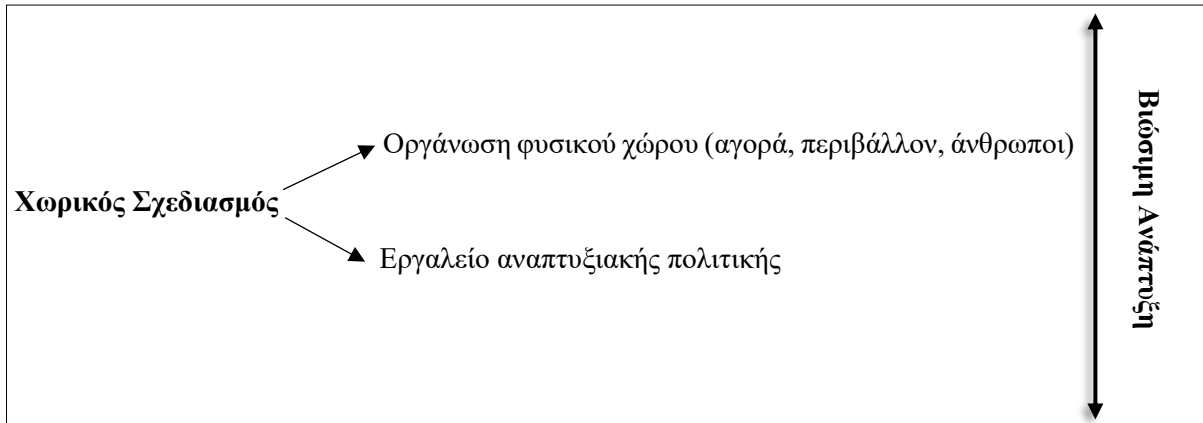
Ωστόσο, ταυτόχρονα με την εξέλιξη της ιστορίας της βιώσιμης ανάπτυξης και τις σημαντικές αλλαγές που αυτή επέφερε στην λογική και τις αρχές του σχεδιασμού αναπτυξιακών πολιτικών και στρατηγικών, ήταν αναπόφευκτο να μην επηρεάσει και τον χωρικό σχεδιασμό. Μιας και ο χωρικός σχεδιασμός, αποτελεί την χωρική έκφραση της ανάπτυξης, συνιστώσα που επηρεάζει άμεσα την αγορά, το περιβάλλον και τους ανθρώπους, άρχισε σταδιακά να εξελίσσει και τη φιλοσοφία του (Σχήμα 2.2). Έτσι, καθώς η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης άρχισε να εισχωρεί και να εδραιώνεται στην πολιτική σκέψη της εποχής, κατέληξε να αποτελεί στόχο του χωρικού σχεδιασμού (από τη δεκαετία του 80 και μετά) αλλά και αντίστροφα η χωρική έκφραση της βιώσιμης ανάπτυξης να κερδίζει ολοένα και περισσότερο έδαφος. Μία επίσημη, ευρωπαϊκή, αναγνώριση της σχέσης αυτής, αποτελεί και το Σχέδιο Κοινοτικού Χώρου (ΣΑΚΧ) το 1999.

Από τα παραπάνω, έχοντας υπόψη και όσα προηγήθηκαν στο πρώτο κεφάλαιο περί βιώσιμης ανάπτυξης, προκύπτει ότι η φιλοσοφία παρέμβασης του χωρικού σχεδιασμού συνδέεται στενά με τη φιλοσοφία της βιώσιμης ανάπτυξης, γεγονός που τις καθιστά εύκολα σχετιζόμενες. Αυτό

έχει ως αποτέλεσμα, οι δύο αυτές έννοιες να αποτελούν τις δύο όψεις του ίδιου νομίσματος και η σχέση που αρχίζει να διαφαίνεται ότι υπάρχει, είναι πως ο χωρικός σχεδιασμός βρίσκεται στην καρδιά της υλοποίησης της βιώσιμης ανάπτυξης, καθώς έχει την ικανότητα να δημιουργεί ισορροπία ανάμεσα στους τρεις πυλώνες της. Σήμερα πάντως, αν αναζητήσει κανείς ορισμούς για το χωρικό σχεδιασμό, θα διαπιστώσει πως χωρικός σχεδιασμό και βιώσιμη ανάπτυξη αποτελούν αναπόσπαστες έννοιες. Εξάλλου όπως αναφέρουν οι Cullingworth και Nadin (2006) στον Καυκαλά κ.ά. (2015) «Ο χωρικός σχεδιασμός συντονίζει, ολοκληρώνει και δίνει χωρική έκφραση σε τομεακές πολιτικές, όπως οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές.».

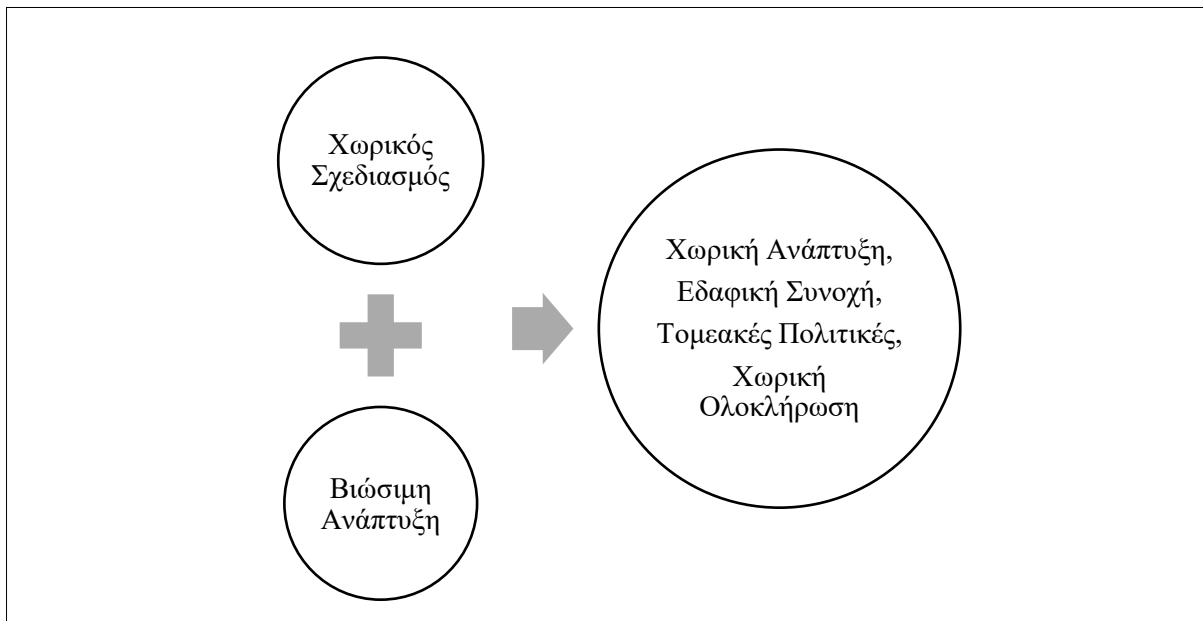
Τέλος, η κατανόηση της σύνδεσης του χωρικού σχεδιασμού με τη βιώσιμη ανάπτυξη αποτελεί δύσκολο εγχείρημα και δεν είναι δυνατόν να γίνει απόλυτα κατανοητή μόνο μέσω της ανάλυσης των ορισμών του χωρικού σχεδιασμού. Γι' αυτόν το λόγο, είναι σκόπιμο να αναλυθούν και άλλες έννοιες που εισέρχονται στην προσπάθεια διερεύνησης της σχέσης τους, και αφορούν τη χωρική ανάπτυξη, την εδαφική συνοχή, τις τομεακές πολιτικές με χωρικές επιπτώσεις αλλά και τη χωρική ολοκλήρωση των πολιτικών (Σχήμα 2.3).

Σχήμα 7.2: Η βιώσιμη ανάπτυξη ως μια κάθετη έννοια, η οποία αλλάζει τη λογική σχεδιασμού και ανάπτυξης πολιτικών

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Σχήμα 2.8: Στην κατανόηση της σύνδεσής τους εισέρχονται και άλλες έννοιες

Πηγή: Ίδια Επεξεργασία

2.1.3. ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΤΗΣ ΧΩΡΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Η διεπιστημονικότητα του πεδίου της χωρικής ανάπτυξης, αναδεικνύει και τον σύνθετο ρόλο της στην επίλυση των αναπτυξιακών ζητημάτων. Ωστόσο, το χαρακτηριστικό αυτό δεν απειλεί την αυτονομία της, ως επιστήμη, καθώς η συμβολή των υπόλοιπων επιστημονικών περιοχών είναι κατά βάση συμπληρωματική.

Το πεδίο της χωρικής ανάπτυξης οριοθετείται από τρεις επιμέρους συνιστώσες. Η πρώτη αφορά τα *πραγματικά αντικείμενα* στα οποία εστιάζεται η μελέτη, η δεύτερη τις *εδαφικές ενότητες* πάνω στις οποίες τα πραγματικά αντικείμενα εξετάζονται και η τρίτη τις *διαφορετικές θεωρητικές προσεγγίσεις* που χρησιμοποιούνται, προκειμένου να περιγράψουν, ερμηνευθούν και προβλεφθούν τα διάφορα φαινόμενα της χωρικής ανάπτυξης (Σχήμα 2.4) (Καυκαλάς, 2004).

Τα πραγματικά αντικείμενα διακρίνονται σε τρεις επιμέρους κατηγορίες. Τις συγκεντρώσεις (πληθυσμού και δραστηριοτήτων), τα δίκτυα (υλικά και άυλα) και τις ροές που αποτελούν τις μετακινήσεις και συναλλαγές που πραγματοποιούνται μέσω των δικτύων (Καυκαλάς, 2010β). Πρέπει να τονιστεί, ότι όλοι αυτοί οι παράγοντες προσδίδουν μία δυναμική διάσταση στη μελέτη των χωρικών φαινομένων¹, αφού οι παραπάνω κατηγορίες μπορούν να μεταβάλλονται διαρκώς στον χρόνο, λόγω των επιλογών που προκύπτουν κυρίως από τα υποκείμενα της αναπτυξιακής διαδικασίας, και αφορούν τα άτομα, τις επιχειρήσεις κ.ά.. Ωστόσο υπάρχουν άλλοι δύο παράγοντες που μπορούν να μεταβάλλουν, ταυτόχρονα, τη χωρική δομή. Αυτοί είναι οι φυσικές διεργασίες και η κρατική παρέμβαση. Η κρατική παρέμβαση στην χωρική οργάνωση πραγματοποιείται μέσω των δημόσιων (τομεακών) πολιτικών και παρ' όλο που ο μηχανισμός αυτός συνυπάρχει με τους άλλους δύο (επιλογές υποκειμένων & φυσικές διεργασίες), συχνά δεν έχει πρωτεύοντα ρόλο στη διαμόρφωση του τελικού αποτελέσματος.

Οι εδαφικές ενότητες, από την άλλη, διακρίνονται στις φυσικές, με βάση τα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά μιας περιοχής, στις λειτουργικές, με βάση τα χαρακτηριστικά των συγκεντρώσεων του πληθυσμού και των δραστηριοτήτων (π.χ. λειτουργική αστική περιοχή) και στις πολιτικές ενότητες που σχετίζεται με τα διοικητικά όρια.

Οι θεωρητικές προσεγγίσεις, που περιλαμβάνουν τις έννοιες και μεθόδους που χρησιμοποιούνται κάθε φορά για την εξέταση χωρικών φαινομένων, αποτελούνται από δύο

¹ Χωρικά φαινόμενα είναι οι χωρικές επιπτώσεις της αναπτυξιακής διαδικασίας και ποικίλουν ανάλογα με τον εκάστοτε δυνατό συνδυασμό των πραγματικών αντικειμένων της χωρικής ανάπτυξης (συγκεντρώσεις, δίκτυα και ροές).

κατηγορίες: τις αναλυτικές, όταν εστιάζουν κυρίως στην περιγραφή και ερμηνεία των φαινομένων, και στις εφαρμοσμένες, όταν στοχεύουν στην παρέμβαση και ρύθμιση της εξέλιξης των φαινομένων (με ή χωρίς την δυνατότητα πρόβλεψης) (Καυκαλάς, 2004). Μία από τις εφαρμοσμένες θεωρητικές προσεγγίσεις που θα πραγματευτεί η παρούσα εργασία είναι η Χωροταξική Πολιτική (Καυκαλάς, 2004).

Είναι λοιπόν αντιληπτό, πως το επιστημονικό πεδίο της χωρικής ανάπτυξης προκύπτει από το φάσμα συνδυασμών του εμπειρικού της πεδίου (πραγματικά αντικείμενα σε συγκεκριμένες εδαφικές ενότητες) με τις θεωρητικές προσεγγίσεις. Οι συνδυασμοί ωστόσο, των πολλών χωρικών φαινομένων με τις εξίσου πολλές θεωρητικές προσεγγίσεις, καθιστούν το πεδίο της χωρικής ανάπτυξης ιδιαίτερα ευρύ.

Τέλος, όπως έχει γίνει φανερό, η αναπτυξιακή διαδικασία δημιουργεί χωρικά φαινόμενα, με αποτέλεσμα να γίνεται λόγος για την χωρική διάσταση της ανάπτυξης. Τα χωρικά φαινόμενα, που αποτελούν ουσιαστικά τις χωρικές επιπτώσεις της αναπτυξιακής διαδικασίας, «οργανώνουν²» τελικά τον χώρο (συγκεντρώσεις, δίκτυα, ροές) και συνθέτουν την χωρική ανάπτυξη μιας γεωγραφικής ενότητας. Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί ότι ανάλογα με τα πολιτικά ιδεώδη που επικρατούν, η αξία της οργάνωσης (με την έννοια της παρέμβασης) της χωρικής ανάπτυξης μεταβάλλεται. Για παράδειγμα, όταν επικρατεί ο νέο-φιλελευθερισμός η ανάγκη για παρέμβαση και ρύθμιση της χωρικής ανάπτυξης δεν αποτελεί προτεραιότητα του πολιτικού συστήματος καθώς αφήνεται στον ρόλο της ελεύθερης αγοράς.

² Η λέξη οργανώνουν παραπέμπει ουσιαστικά σε μία διαδικασία εκ των προτέρων σχεδιασμού. Ωστόσο, ανάλογα με την παρέμβαση του κράτους η χωρική οργάνωση μπορεί να είναι κατευθυνόμενη ή μη.

Σχήμα 2.9: Το πεδίο της χωρικής ανάπτυξης

Πηγή: Καυκαλάς (2004), ίδια επεξεργασία

2.1.4. ΕΛΛΗΦΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗ, ΤΟΜΕΑΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΧΩΡΙΚΗ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ

Καθώς η ενιαία αγορά, στα πλαίσια της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, όχι μόνο δεν αμβλύνει αλλά δημιουργεί νέες χωρικές ανισότητες, η ανάγκη αντιμετώπισής τους είναι επιτακτική. Η αναγνώριση της συμβολής του χώρου, και γενικότερα της Χωροταξίας, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, ξεκίνησε ουσιαστικά με την έκθεση «Ευρώπη 2000» (1991), λίγο αργότερα με την «Ευρώπη 2000+» (1995) και κορυφώθηκε με την έγκριση του ΣΑΚΧ (1999), ένα κείμενο που λαμβάνει υπόψη τη χωρική διάσταση της ανάπτυξης (Ασπρογέρας & Ζαχαρή, 2012).

Καθοριστική επίσης, σημασία για τη διαμόρφωση της αντίληψης περί χωρικής ανάπτυξης, είχε και η ένταξη της έννοιας της εδαφικής συνοχής, που δεν αποτελεί όμως συνέχεια του ΣΑΚΧ. Η έννοια αυτή εντάχθηκε στις συνθήκες της ΕΕ ως τρίτη συνιστώσα και προτεραιότητα της πολιτικής συνοχής της κοινότητας, ταυτόχρονα με την οικονομική και κοινωνική.

Εντωμεταξύ, χωρίς την πρόθεση της κοινότητας να δημιουργήσει μία ενιαία κοινοτική χωροταξική ή αστική πολιτική ούτε να υποκαταστήσει τα άλλα επίπεδα λήψης αποφάσεων σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, τελικά η όλη συζήτηση σε επίπεδο ΕΕ επηρέασε σημαντικά τον τρόπο διαμόρφωσης της εθνικής χωροταξικής πολιτικής, ιδίως σε κράτη που δεν διέθεταν χωρικό σχεδιασμό. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η περίπτωση της Ελλάδας με την

έκδοση του Ν.2742/1999 περί «Χωροταξικού σχεδιασμού και αειφόρου ανάπτυξης» (Ασπρογέρας & Ζαχαρή, 2012).

2.1.4.α. ΣΧΕΔΙΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ (ΣΑΚΧ 1999)

Η συζήτηση σε ευρωπαϊκό επίπεδο για τη χωρική ανάπτυξη, κορυφώθηκε με την έγκριση του ΣΑΚΧ στο Πότσνταμ στις 10 και 11 Μαΐου το 1999. Το ΣΑΚΧ θέτει για πρώτη φορά ένα κοινό πλαίσιο αρχών, στόχων και επιλογών πολιτικής που αφορούν την επίτευξη της ισόρροπης και βιώσιμης χωρικής ανάπτυξης στην Ευρώπη (ΕΕ, 1999). Την ίδια χρόνια εγκρίθηκε και το Σχέδιο Δράσης του ΣΑΚΧ για την ευρωπαϊκή χωροταξική συνεργασία που έθετε ένα σύνολο δώδεκα στόχων ενώ σημαντικό ρόλο για την εφαρμογή του έχει το «Ευρωπαϊκό Δίκτυο Παρατηρητηρίων Χωροταξίας» (ESPON) που παρέχει το κατάλληλο ερευνητικό υπόβαθρο και τεχνογνωσία για χωρικά ζητήματα (Ανδρικοπούλου, 2004).

Ωστόσο, πρέπει να τονιστεί ότι δεν πρόκειται για ένα δεσμευτικό πλαίσιο που συγκροτεί νέες αρμοδιότητες. Αποτελεί, ουσιαστικά, το πλαίσιο αναφοράς προς μία κατεύθυνση ολοκλήρωσης, συντονισμού και συμπληρωματικότητας των πολιτικών που έχουν χωρική αναφορά και ασκούνται σε εθνικό ή κοινοτικό επίπεδο. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με αυτό το σχέδιο, η χωρική ολοκλήρωση είναι μία διαδικασία που στοχεύει στην ενσωμάτωση διαφορετικών τομεακών πολιτικών ή στόχων σε μία χωρική ενότητα (ΕΕ, 1999).

Ο μη δεσμευτικός χαρακτήρας του όμως, είχε ως αποτέλεσμα το περιεχόμενό του να χαρακτηρίζεται από μεγάλη γενικότητα. Σε συνδυασμό με την απουσία ξεκάθαρων ορισμών το ΣΑΚΧ αποτέλεσε κυρίως πηγή έμπνευσης για την διεύρυνση της «χωρικής σκέψης» των κρατών-μελών, καθώς είχε περιορισμένη εφαρμογή σε επίπεδο ΕΕ, με κύριο μέσο εφαρμογής του το INTERREG (Ανδρικοπούλου, 2004). Παρ' όλ' αυτά, το ΣΑΚΧ εισήγαγε κάποιες σημαντικές έννοιες, που διαρθρώνονται στους ακόλουθους τρεις στόχους του (ΕΕ, ΣΑΚΧ-Σχέδιο Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου, 1999):

1. Πολυκεντρική χωρική ανάπτυξη και νέα σχέση πόλης-υπαίθρου
2. Ισότητα πρόσβασης σε υποδομές και γνώση και
3. Συνετή διαχείριση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς.

Συνέχεια του ΣΑΚΧ αποτέλεσε η Εδαφική Ατζέντα (Territorial Agenda) το 2007 και η αναθεωρημένη «Εδαφική Ατζέντα 2020» που μεταξύ άλλων έθεσε τους εξής στόχους (Ανδρικοπούλου, 2004):

- Προώθηση της πολυκεντρικής και ισόρροπης ανάπτυξης,

- Εδαφική ολοκλήρωση σε διασυνοριακές και διεθνικές περιοχές
- Ολοκληρωμένη ανάπτυξη των πόλεων, των αγροτικών και ειδικών περιοχών κ.ά.

2.1.4.β. ΕΔΑΦΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗ ΚΑΙ ΧΩΡΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

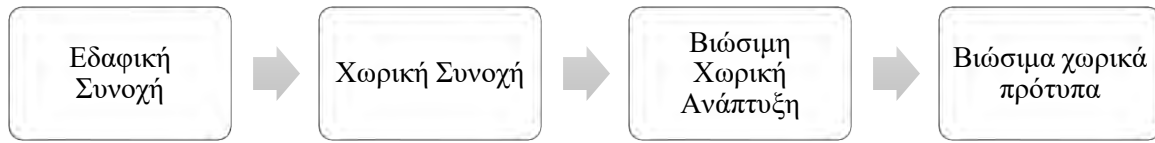
Εστιάζοντας στην έννοια της εδαφικής συνοχής, είναι φανερό ότι παραπέμπει σε μία νέα πλευρά της πολιτικής συνοχής η οποία περιλαμβάνει τη διάσταση του χώρου. Είναι γεγονός όμως, ότι υπάρχει μία σχετική ασάφεια μεταξύ των όρων και της σχέσης της εδαφικής συνοχής με τη χωρική ανάπτυξη και αυτό συμβαίνει κυρίως γιατί η ορολογία που χρησιμοποιεί η ΕΕ είναι μία «κατασκευασμένη» γλώσσα που χρησιμοποιείται για την επίτευξη συμφωνιών και εφαρμογής κοινών κατευθύνσεων. Έτσι ο ορισμός της εδαφικής συνοχής προσδιορίζεται κυρίως μέσω του τρόπου που χρησιμοποιείται και εφαρμόζεται (Καυκαλάς & Ανδρικοπούλου, 2000 όπως αναφέρεται στην Θωΐδου 2004). Με βάση την μέχρι τώρα εμπειρία, η εδαφική συνοχή αναφέρεται στην επίτευξη ισόρροπης και βιώσιμης ανάπτυξης και είναι η λύση στο ευρωπαϊκό χωρικό-χωροταξικό πρόβλημα (Θωΐδου, 2004)³. Εξάλλου στην «Πράσινη Βίβλο για την Εδαφική Συνοχή», η τελευταία συνδέεται με τον στόχο της αρμονικής ανάπτυξης των διαφορετικών τόπων της ΕΕ που έχουν διαφορετικά εδαφικά χαρακτηριστικά (Ασπρογέρακας & Ζαχαρή, 2013)

Επομένως, η εδαφική συνοχή αντιστοιχίζεται με την έννοια της *βιώσιμης χωρικής ανάπτυξης*, σύμφωνα με την οποία οι εδαφικές ανισοροπίες και τα χωρικά ζητήματα (που προκύπτουν από τις επιμέρους τομεακές πολιτικές) αντιμετωπίζονται με βιώσιμα χωρικά πρότυπα ανάπτυξης, όπως η «κατά τόπους προσέγγιση» (Ασπρογέρας & Ζαχαρή, 2012). Κεντρική ιδέα τέτοιων προτύπων, είναι ο συντονισμός των πολιτικών με χωρικές επιπτώσεις, που οδηγός προς μία τέτοια κατεύθυνση ήταν και το ΣΑΚΧ. Σε αυτό το σημείο χρήσιμο είναι να διευκρινιστεί ότι η έννοια της χωρικής συνοχής, όπου σύμφωνα με τον Οικονόμου (2009), περιγράφει μία κατάσταση ισορροπίας μεταξύ εσωτερικής και εξωτερικής (χωρικής) ολοκλήρωσης⁴ και ταυτόχρονης έλλειψης χωρικών ανισοτήτων, μπορεί να ταυτιστεί με αυτήν της εδαφικής συνοχής (Σχήμα 2.5).

³ Οι οικονομικές ανισότητες στον χώρο (κέντρου-περιφέρειας) που εμποδίζουν την ισόρροπη και βιώσιμη ανάπτυξη.

⁴ Η χωρική ολοκλήρωση αφορά την ολοκλήρωση της οικονομική βάση της περιοχής, τις αλληλεπιδράσεις της στο εσωτερικό ή το εξωτερικό της και την απουσία ύπαρξης αποκομμένων χωρικών ενοτήτων (Οικονόμου 2009).

Σχήμα 2.10: Η σημασία της εδαφικής συνοχής

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

2.1.4.γ. ΤΟΜΕΑΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΜΕ ΧΩΡΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ

Κοινή κατεύθυνση της ΕΕ, για την επίτευξη της εδαφικής συνοχής, αποτελεί η προσπάθεια εκτίμησης των χωρικών επιπτώσεων των τομεακών πολιτικών, που προκύπτουν από την εφαρμογή τους στον κοινοτικό χώρο, και της ενίσχυσης των θετικών αποτελεσμάτων που πηγάζουν από την ταυτόχρονη εφαρμογή τους (Θωΐδου, 2004). Μια τέτοια προσπάθεια κρίνεται αναγκαία, καθώς ενώ όλες οι πολιτικές υλοποιούνται τελικά σε συγκεκριμένες περιοχές δεν είναι εξαρχής διαμορφωμένες για συγκεκριμένες περιοχές και έχουν γενικό χαρακτήρα. Αυτό σημαίνει πως υπάρχουν τομεακές πολιτικές που δεν έχουν εξαρχής χωρικό χαρακτήρα αλλά μέσω των παρεμβάσεων τους αποκτούν τελικά χωρική διάσταση.

Με κριτήριο, λοιπόν, τις χωρικές τους διαστάσεις, οι πολιτικές δημόσιας παρέμβασης μπορούν να διακριθούν σε (Θωΐδου, 2004):

- I. Πολιτικές που έχουν κατεξοχήν χωρική διάσταση, που αποτελούν δηλαδή ολοκληρωμένα προγράμματα χωρικής ανάπτυξης για ένα συγκεκριμένο χωρικό επίπεδο ή κατηγορία χώρου (αγροτικές, παράκτιες, αστικές περιοχές κ.ά.) και
- II. Τομεακές πολιτικές που καλύπτουν ένα σύνολο χωρικών ενοτήτων για συγκεκριμένες δραστηριότητες (τουρισμός, βιομηχανία κ.ά.). Οι πολιτικές αυτές διαθέτουν μεταξύ άλλων δράσεις που είτε κατά τη φάση του σχεδιασμού είτε κατά την φάση της υλοποίησής τους εντοπίζονται χωρικά.

Σύμφωνα με το ΣΑΚΧ (1999) πάντως, κοινοτικές πολιτικές με επιπτώσεις στο χώρο θεωρούνται εκείνες, τα μέτρα των οποίων «μεταβάλλουν τη χωρική δομή και δυναμική της οικονομίας και της κοινωνίας, μεταβάλλοντας έτσι τα πρότυπα χρήσεων γης και το φυσικό τοπίο. Επιπλέον, αυτά τα μέτρα μπορεί να επηρεάσουν την ανταγωνιστική θέση ή τη χωρική σημασία μιας πόλης ή μιας περιφέρειας στο ευρωπαϊκό οικονομικό σύστημα και στην οικιστική διάρθρωση». Σύμφωνα με αυτόν τον ορισμό, δεν γίνεται διάκριση μεταξύ πολιτικών που εμπεριέχουν μέτρα που μεταβάλλουν άμεσα ή έμμεσα τον χώρο όπως ο προηγούμενος,

αλλά ορίζει γενικότερα ποιες θεωρούνται πολιτικές με χωρική διάσταση. Σύμφωνα, λοιπόν με τον ορισμό του ΣΑΚΧ, οι κυριότερες πολιτικές με χωρικές επιπτώσεις στην ΕΕ είναι οι εξής:

- Πολιτική Ανταγωνισμού.
- Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ).
- Πολιτική για την Έρευνα και την Τεχνολογική Ανάπτυξη.
- Δανειοδοτικές δραστηριότητες της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων.
- Περιβαλλοντική Πολιτική.
- Πολιτική για τα Διευρωπαϊκά Δίκτυα.
- Διαρθρωτική Πολιτική.

Ωστόσο, η ένταση των χωρικών επιπτώσεων εξαρτάται και από τον τύπο των παρεμβάσεων που μπορεί να είναι:

- Χρηματοδοτικές (π.χ. χρηματοδότηση ερευνητικών προγραμμάτων),
- Θεσμικές (π.χ. περιβαλλοντική νομοθεσία) και
- Σχεδιαστικές (π.χ. Σχεδιασμός Διευρωπαϊκών δικτύων μεταφορών).

2.1.4.δ. ΧΩΡΙΚΗ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΧΩΡΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

Η διαδικασία επίτευξης συντονισμού των τομεακών πολιτικών που λαμβάνουν χώρα σε μία περιοχή, ονομάζεται χωρική ολοκλήρωση πολιτικών και αποτελεί μέσο υλοποίησης της εδαφικής συνοχής. Ο συντονισμός ωστόσο πρέπει να είναι τόσο οριζόντιος, δηλαδή μεταξύ πολιτικών, όσο και κάθετος μεταξύ δηλαδή των φορέων άσκησης πολιτικής στα διάφορα χωρικά και διοικητικά επίπεδα, από το τοπικό έως το ευρωπαϊκό ή παγκόσμιο. Είναι φανερό όμως, πως ο συντονισμός έχει να κάνει και με ζητήματα εκπροσώπησης, επικουρικότητας, δημιουργίας εταιρικών σχέσεων και κοινωνικής συναίνεσης.

Παράλληλα, η χωρική ολοκλήρωση των πολιτικών συνδέεται και με τον χωρικό σχεδιασμό. Σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ (2001), όπως αναφέρεται στον Ασπρογέρακα (2016), ο χωρικός σχεδιασμός αποτελεί τον βασικό μηχανισμό συντονισμού, με δυνατότητα να καθοδηγήσει την ανάπτυξη στον χώρο θέτοντας χωρικές προτεραιότητες. Έτσι, αποτελεί το εργαλείο για την επίτευξη της χωρικής ολοκλήρωσης των πολιτικών (Kogesawa & Konvitz, 2001, όπως αναφέρεται στη Θωίδου, 2004), ο οποίος αντίστοιχα διαθέτει τα δικά του μέσα (Ειδικά και περιφερειακά πλαίσια κ.ά.) και εργαλεία (ΠΟΑΠΔ κ.λπ.).

Με βάση τα παραπάνω, μπορεί να γίνει λόγος για την πολιτική χωρικής-χωροταξικής ανάπτυξης. Κεντρική ιδέα (και μέσο) της πολιτικής αυτής αποτελεί η χωρική ολοκλήρωση των

πολιτικών, που αντανακλά επί της ουσίας τον τρόπο που οι επιμέρους δραστηριότητες αλληλοσχετίζονται και οργανώνονται σε μία περιοχή. Εργαλείο για την εφαρμογή της χωρικής πολιτικής αποτελεί επίσης ο χωρικός-χωροταξικός σχεδιασμός, ο οποίος θέτει το πλαίσιο της διαπραγμάτευσης και σύνθεσης αυτών των πολιτικών, προσδιορίζοντας όχι μόνο τις χωρικές ρυθμίσεις αλλά τον τρόπο και τις αρχές με βάση τις οποίες αυτές θα πραγματοποιηθούν (Θωΐδου, 2004).

Η χωρική διακυβέρνηση αποτελεί έναν τέτοιο τρόπο, και είναι μία διαδικασία που συμβάλλει στην επίτευξη βιώσιμων αποτελεσμάτων σε μία περιοχή (Ασπρογέρακας & Ζαχαρή, 2013). Σύμφωνα με την ESPON (2001) όπως αναφέρεται στους Ασπρογέρακα και Ζαχαρή (2013), η διαδικασία αυτή συντονίζει και δικτυώνει ένα σύνολο ποικίλων δρώντων (μεταξύ άλλων τους τοπικούς δρώντες), με στόχο την χωρική ανάπτυξη μέσω της αειφορικής εκμετάλλευσης του εδαφικού κεφαλαίου⁵ της κάθε περιοχής.

2.1.4.δ.ι. ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

Ο χωρικός σχεδιασμός μπορεί να διακριθεί σε στρατηγικό και φυσικό σχεδιασμό. Ο φυσικός σχεδιασμός συνδέεται κυρίως με παρεμβάσεις που μεταβάλλουν την φυσική μορφή και οργάνωση του χώρου, και συνήθως πραγματοποιούνται μέσω παρεμβάσεων σε μικρής κλίμακας περιοχές. Ο στρατηγικός σχεδιασμός, σύμφωνα με τον Οικονόμου (2009) «αναφέρεται στις βαθύτερες δομές και δυνάμεις που διαμορφώνουν την υλική μορφή του χώρου και συνήθως ασκείται σε μεγαλύτερες γεωγραφικά κλίμακες με μέσο- ή μακρο-χρόνιο ορίζοντα». Έτσι, ο πρώτος σχετίζεται κυρίως με τον πολεοδομικό σχεδιασμό (αν και υπάρχουν περιπτώσεις στρατηγικής πολεοδομίας) ενώ ο δεύτερος με τον χωροταξικό.

Σε όλα τα παραπάνω, πρέπει να συμπληρωθεί πως ο χωροταξικός σχεδιασμός έχει επιτελικό χαρακτήρα αλλά και μία τάση προς ρυθμίσεις κατευθυντήριου παρά κανονιστικού και χωροθετικά ακριβούς περιεχομένου. Οι βασικοί στόχοι, που πλαισιώνουν και το αντικείμενό, είναι (Οικονόμου, 2009):

- Η χωρική ισορροπία και συνοχή μέσω της χωρικής ολοκλήρωσης των πολιτικών (που ασκούνται από δημόσια αρχή),
- Η μεγιστοποίηση της οικονομικής αποδοτικότητας της χωρικής διάρθρωση των δραστηριοτήτων, συμβάλλοντας έτσι στην συνολική οικονομική ανάπτυξη και τέλος

⁵ Περιλαμβάνει τους κοινωνικούς, πολιτιστικούς και θεσμικούς παράγοντες, διεπιχειρηματικές σχέσεις και στρατηγικές δικτύωσης, συστήματα καινοτομίας κλπ. (Herrscel & Newman, 2002, όπως αναφέρονται στους Ασπρογέρακα και Ζαχαρή (2013)).

- Η προστασία του περιβάλλοντος, στόχος που ενσωματώθηκε άμεσα και ρητά τουλάχιστον, τις τελευταίες δεκαετίες, με την αύξηση του ενδιαφέροντος για τα περιβαλλοντικά προβλήματα και την υιοθέτηση της έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης.

Καθώς ο χωρικός σχεδιασμός, αποτελεί το εργαλείο εφαρμογής και συντονισμού των πολιτικών, είναι αναπόφευκτο, να μην ακολουθεί και τις τάσεις αυτών. Έτσι, έννοιες που λαμβάνονται υπόψη σε πολιτικό επίπεδο, όπως η βιώσιμη ανάπτυξη, η ανθεκτικότητα, η κυκλική οικονομία κ.ά. αποτελούν αυτόματα και στόχους του χωρικού σχεδιασμού. Βέβαια, οι παραπάνω έννοιες εντάσσονται στο γενικότερο πλαίσιο των παραπάνω τριών στόχων, χωρίς να αποτελούν μεμονωμένες επιδιώξεις.

Τέλος, από όλα τα παραπάνω, γίνεται αντιληπτή η συμπληρωματική σχέση μεταξύ του αναπτυξιακού προγραμματισμού και του χωρικού σχεδιασμού. Η έλλειψη χωρικής υποστήριξης όχι μόνο δυσχεραίνει την υλοποίηση των αναπτυξιακών επιλογών, αλλά σε αρκετές περιπτώσεις οι δεύτερες δεν μπορούν να υπάρξουν ανεξάρτητα από την χωρικής τους διάσταση και τελικά γίνονται αναποτελεσματικές ή και ακυρώνονται (Οικονόμου, 2009). Η ύπαρξη συνέργειας μεταξύ αυτών των δύο εξασφαλίζει συνοχή και αποτελεσματικότητα ανεξάρτητα από την κλίμακα εφαρμογής τους.

2.1.5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

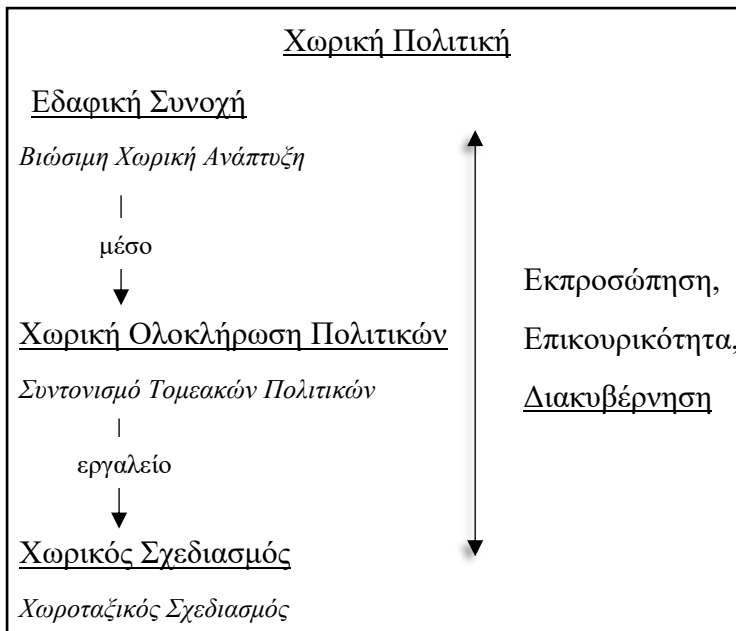
Αφού αναλύθηκαν κάποιες βασικές έννοιες, μπορούν να διατυπωθούν ορισμένα συμπεράσματα για τη σύνδεση του χωρικού σχεδιασμού με τη βιώσιμη ανάπτυξη. Καθώς η εδαφική συνοχή αποτελεί ουσιαστικά μία έννοια που εκφράζει τη βιώσιμη χωρική ανάπτυξη, έγινε αντιληπτό από τη βιβλιογραφική επισκόπηση ότι το μέσο για να επιτευχθεί είναι η χωρική ολοκλήρωση των πολιτικών. Η χωρική ολοκλήρωση, αντανακλά την έννοια του συντονισμού των τομεακών πολιτικών, ώστε να προκύψουν θετικά αποτελέσματα για μία περιοχή, και εργαλείο επίτευξής της είναι ο χωρικός σχεδιασμός (Σχήμα 2.6).

Βέβαια, σε όλη αυτή τη διαδικασία, εισέρχονται έννοιες που αφορούν την εκπροσώπηση, την επικουρικότητα και τη διακυβέρνηση, η οποία όπως έχει γίνει ήδη φανερό από το προηγούμενο κεφάλαιο, αποτελεί σημαντικό συστατικό στοιχείο της βιώσιμης ανάπτυξης. Επομένως, η χωρική ολοκλήρωση των τομεακών πολιτικών και η διακυβέρνηση φαίνεται να αποτελούν τους πιο ισχυρούς συνδετικούς κρίκους μεταξύ του χωρικού σχεδιασμού και της βιώσιμης ανάπτυξης (Σχήμα 2.7 και 2.8).

Η χωρική πολιτική από την άλλη, είναι μία έννοια-ομπρέλα που περιέχει όλες τις παραπάνω διαδικασίες. Για το σχεδιασμό χωρικής πολιτικής, προκειμένου να επιτευχθεί ο συντονισμός των τομεακών πολιτικών, αναπόφευκτα πρέπει όλες οι τομεακές πολιτικές με τις αντίστοιχες χωρικές τους επιπτώσεις να αποτυπωθούν στον χάρτη ώστε να μπορέσει να γίνει ο συγκερασμός τους, με γνώμονα τον απώτερο στόχο της επίτευξης της βιώσιμης ανάπτυξης (στόχος χωρικού σχεδιασμού) (Σχήμα 2.9).

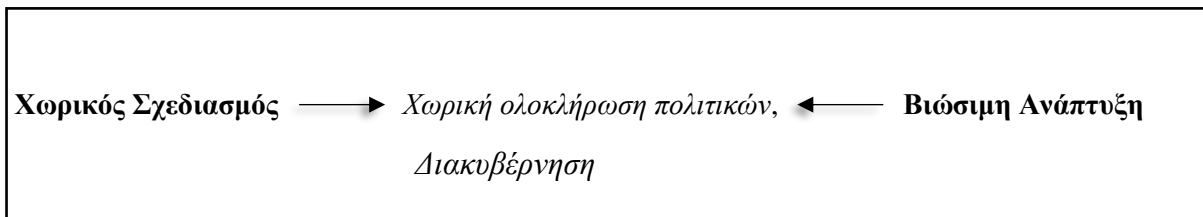
Τέλος, γίνεται αντιληπτό, πως ο χωρικός σχεδιασμός σε αυτή την περίπτωση δεν έχει να κάνει με τη φυσική οργάνωση του χώρου ή με ρυθμιστικές κατευθύνσεις. Αντίθετα, γίνεται λόγος για έναν στρατηγικό σχεδιασμό, δηλαδή τον χωροταξικό.

Σχήμα 2.11: Η Χωρική Πολιτική

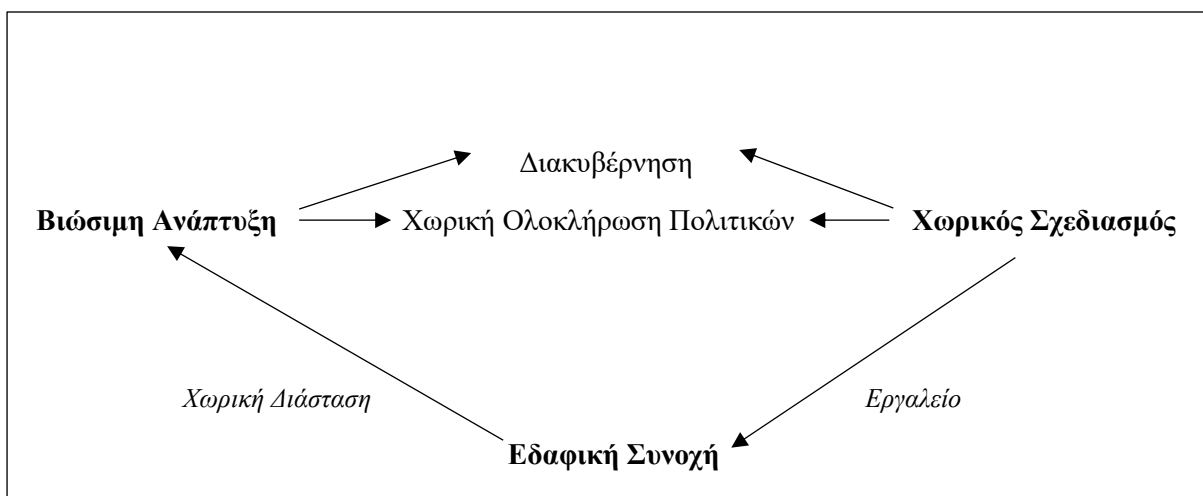
Πηγή: Ίδια Επεξεργασία

Σχήμα 2.12: Η σύνδεση του χωρικού σχεδιασμού και της βιώσιμης ανάπτυξης

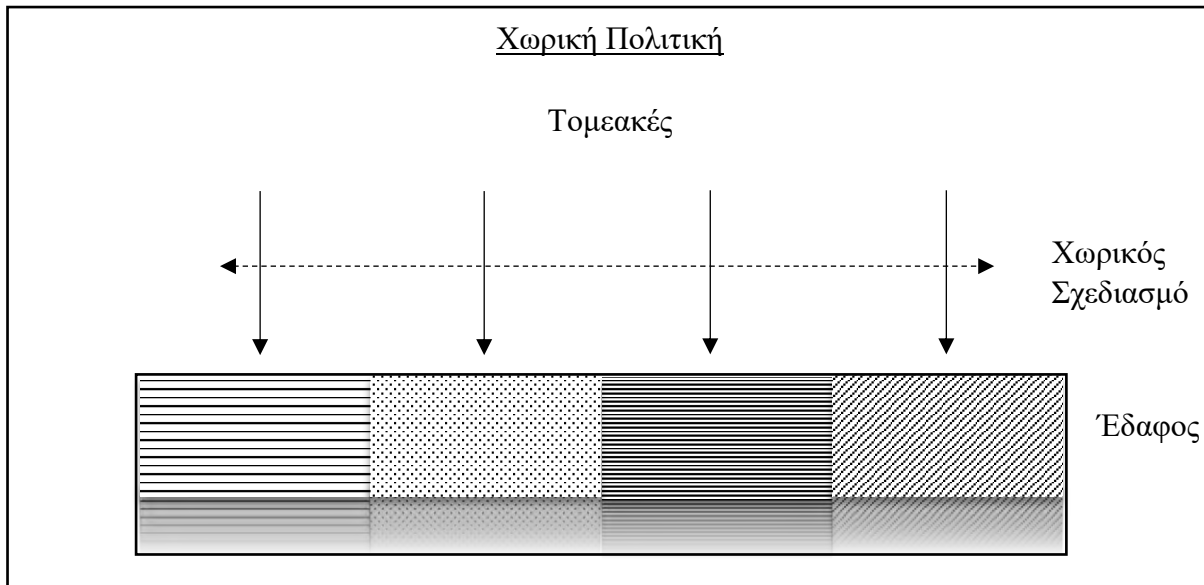
Πηγή: Ίδια Επεξεργασία

Σχήμα 2.13: Η σχέση της βιώσιμης ανάπτυξης με την εδαφική συνοχή και τον χωρικό σχεδιασμό

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Σχήμα 2.14: Η διαδικασία σχεδιασμού χωρικής πολιτικής

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

2.2. ΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ Η ΣΧΕΣΗ ΤΟΥΣ ΜΕ ΤΟ ΧΩΡΙΚΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ

Αφού αναλύθηκε σε βάθος η σύνδεση του χωρικού σχεδιασμού με τη βιώσιμη ανάπτυξη, θα ακολουθήσει η συσχέτισή του με τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ. Καταρχήν, η Ατζέντα του 2030 συνδέεται άρρηκτα με την διαδικασία του σχεδιασμού γενικότερα, και συγκεκριμένα του αναπτυξιακού. Η σχέση αυτή αποδεικνύεται από την ύπαρξη ενός συνόλου κατάλληλων στόχων και αναφοράς τους στο μέλλον για την επίτευξη ενός παγκόσμιου οράματος, που αφορά τη βιώσιμη ανάπτυξη. Η σχέση των δεκαεπτά στόχων όμως με τον χωρικό σχεδιασμό συγκεκριμένα δεν είναι τόσο προφανής. Το γεγονός ότι στις προηγούμενες ενότητες και οι δύο αυτές έννοιες έχουν συσχετισθεί με τη βιώσιμη ανάπτυξη, φανερώνει και μία συσχέτιση μεταξύ τους. Ωστόσο η διαπίστωση αυτή χρήζει εκτενέστερης ανάλυσης σε θεωρητικό επίπεδο.

Από τη θεωρία λοιπόν, προκύπτει ότι οι ΣΒΑ και ο χωρικός σχεδιασμός έχουν κοινά σημεία τόσο ως προς τους στόχους τους όσο και ως προς την λειτουργία τους. Καθώς ο στόχος της προστασίας του περιβάλλοντος και γενικότερα της επίτευξης της βιώσιμης ανάπτυξης αποτελεί από τη μία τη λογική για τη δημιουργία των ΣΒΑ και από την άλλη παράλληλο στόχο και επιδίωξη το χωρικού σχεδιασμού είναι σαφές πως και οι δύο έννοιες έχουν κοινό όραμα. Ωστόσο το ζήτημα της λειτουργίας τους απαιτεί μεγαλύτερη επεξήγηση, καθώς η συσχέτισή τους δεν είναι τόσο προφανής. Η υλοποίηση των ΣΒΑ απαιτεί χωρική ολοκλήρωση των τομεακών πολιτικών αλλά και διαδικασίες διακυβέρνησης, προϋποθέσεις τις οποίες καλύπτει ο χωρικός σχεδιασμός μιας και αποτελεί το καταλληλότερο εργαλείο για την εφαρμογή τους. Έτσι, σε λειτουργικό επίπεδο αναπτύσσεται μία συμπληρωματική σχέση μεταξύ των ΣΒΑ και του χωρικού σχεδιασμού και συγκεκριμένα του χωροταξικού, καθώς ο κατευθυντήριο χαρακτήρας του ταιριάζει περισσότερο στη διαχείριση της φύσης των στόχων αλλά και την προσαρμογή και ενσωμάτωσή τους, αρχικά, στο εθνικό επίπεδο (Κυβέλου, 2010).

Την ανάλυση για την ύπαρξη κοινού στόχου μεταξύ των ΣΒΑ και του χωρικού σχεδιασμού, συμπληρώνουν οι *οικοσυστημικές υπηρεσίες*. Αρχικά, ως οικοσυστημικές υπηρεσίες θεωρούνται γενικά όλα τα οφέλη που αποκομίζει ο άνθρωπος από τη φύση και μπορεί να αφορούν την πρόνοια (φαγητό, νερό), τη ρύθμιση του εδάφους, το κλίμα κ.ά.. Σύμφωνα με τις Ntona και Morgera (2018) οι παράγοντες που καθιστούν το περιβάλλον ικανό να βελτιώσει την ευημερία του ανθρώπου (η οποία εξαρτιέται από τις οικοσυστημικές υπηρεσίες), είναι οι ίδιοι που απαιτούνται για την επίτευξη των στόχων διατήρησης (conservation) του περιβάλλοντος, έννοια που είναι στενά συνδεδεμένη με αυτή της βιώσιμης ανάπτυξης. Έτσι,

η επίτευξη των ΣΒΑ, οι οποίοι αφορούν ουσιαστικά την διασφάλιση των υπηρεσιών του οικοσυστήματος, αντανακλά την εξάρτηση της ανθρώπινης ευημερίας από την φύση και συγκεκριμένα από την φέρουσα ικανότητα του οικοσυστήματος, και την ύπαρξη ισότητας (equity) μεταξύ τους. Ο χωρικός σχεδιασμός, από την άλλη, όπως έχει γίνει ήδη αντιληπτό αποτελεί εργαλείο που διαχειρίζεται τις λειτουργίες και τις χρήσεις του χώρου, με σκοπό την εξασφάλιση της διαθεσιμότητας των υπηρεσιών αυτών. Έτσι, αυτή η χωρική και χρονική κατανομή των ανθρώπινων δραστηριοτήτων στις περιοχές για την επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης (περιβαλλοντικά, οικονομικά και κοινωνικά οφέλη), αναφέρεται ουσιαστικά στη διατήρηση των οικοσυστημικών υπηρεσιών μέσω του εξορθολογισμού της συνεργατικής εφαρμογής των δημόσιων τομεακών πολιτικών (Σχήμα 2.10) (Ntona & Morgera, 2018).

Σχήμα 2.15: Η σχέση των ΣΒΑ με τον χωρικό σχεδιασμό

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

2.2.1. ΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΧΩΡΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥΣ

Καθώς οι ΣΒΑ αναφέρονται ουσιαστικά στη σύνθεση διαφορετικών τομεακών πολιτικών μπορεί να γίνει μία κατηγοριοποίηση με προσεγγιστικό τρόπο όσον αφορά τις άμεσες και έμμεσες χωρικές επιπτώσεις τους (Πίνακας 2.2). Με βάση τον Βασενχόβεν (2010) και τη βιβλιογραφία που προηγήθηκε οι τομεακές πολιτικές με έντονες χωρικές επιπτώσεις είναι:

- Οι μεταφορές,
- Η ενέργεια,
- Η αγροτική ανάπτυξη,
- Η βιομηχανία,
- Ο τουρισμός και
- Το περιβάλλον.

Ουσιαστικά όμως, όλες έχουν τέτοιο αντίκτυπο, άλλοτε μικρότερο και άλλοτε μεγαλύτερο γεγονός που καθιστά την ύπαρξη χωροταξικού σχεδιασμού ακόμη πιο επιτακτική.

Πίνακας 8.2: Οι ΣΒΑ και οι χωρικές επιπτώσεις τους

ΣΒΑ	Χωρικές Επιπτώσεις
1. Μηδενική Φτώχεια	Έμμεση
2. Μηδενική Πείνα	Έμμεση
3. Καλή Υγεία και Ευημερία	Έμμεση
4. Ποιοτική Εκπαίδευση	Έμμεση
5. Ισότητα των Φύλων	Έμμεση
6. Καθαρό Νερό και Αποχέτευση	Άμεση
7. Φθηνή και Καθαρή Ενέργεια	Άμεση
8. Αξιοπρεπής Εργασία και Οικονομική Ανάπτυξη	Έμμεση
9. Βιομηχανία, Καινοτομία και Υποδομές	Άμεση
10. Λιγότερες Ανισότητες	Έμμεση
11. Βιώσιμες Πόλεις και Κοινότητες	Άμεση
12. Υπεύθυνη Κατανάλωση και Παραγωγή	Έμμεση
13. Δράση για το Κλίμα	Άμεση
14. Ζωή στο Νερό	Άμεση
15. Ζωή στη Στεριά	Άμεση
16. Ειρήνη, Δικαιοσύνη και Ισχυροί Θεσμοί	Έμμεση
17. Συνεργασία για τους Στόχους	Έμμεση

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Παράλληλα, βάση των όσων έχουν αναφερθεί για το πεδίο εφαρμογής του χωρικού σχεδιασμού, μπορεί να συνοψιστεί εύκολα και το αντικείμενό του σε ένα σύνολο τεσσάρων κατηγοριών (Καυκαλάς, 2004: Οικονόμου 2009). Πρώτον τις συγκεντρώσεις (κατανομή οικονομικών δραστηριοτήτων, οικιστική οργάνωση κ.ά.), δεύτερον τα δίκτυα (υλικά και άυλα - υπηρεσίες, υποδομές, κοινωνικά δίκτυα κ.ά.), τρίτον τις ροές (μετακινήσεις, μεταφορές αγαθών-προσώπων) και τέταρτον τη βιώσιμη διαχείριση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων (θαλάσσια οικοσυστήματα, τοπίο κ.ά.).

Στον πίνακα που ακολουθεί (Πίνακας 2.3), θα γίνει μία προσπάθεια συσχέτισης των κατηγοριών αυτών με τους ΣΒΑ, προκειμένου να αναδειχθεί και με αυτόν τον τρόπο η μεταξύ τους σύνδεση. Όπως είναι λογικό, για την αξιολόγηση της συσχέτισης αυτής ακολουθήθηκε

μία συγκεκριμένη μεθοδολογία. Αυτό σημαίνει, πως για κάθε ΣΒΑ μελετήθηκαν οι αντίστοιχοι υποστόχοι και δείκτες του ώστε να προκύψει με ποια κατηγορία συνδέεται περισσότερο (UN, 2017). Κατά τη διαδικασία αυτή όμως, παρατηρήθηκε ότι οι υποστόχοι είναι αρκετά διευρυμένοι με αποτέλεσμα να μην μπορούν να αποδώσουν ξεκάθαρα την ένταση της χωρικής διάστασης και οι δείκτες δεν διαθέτουν τις κατάλληλες μετρήσεις για να αναδείξουν το χωρικό αποτύπωμά τους. Το γεγονός αυτό, οδηγεί στο συμπέρασμα ότι για την εξαγωγή ασφαλέστερων συμπερασμάτων που αφορούν την αξιολόγηση τόσο της άμεσης ή έμμεσης σχέσης του χωρικού σχεδιασμού με τους ΣΒΑ όσο και της συσχέτισής τους με τις κατηγορίες του αντικειμένου του, χρήσιμο είναι να χρησιμοποιηθεί κάποιο συγκεκριμένο σχέδιο εφαρμογής μίας χώρας, καθώς έτσι μεταβάλλονται στην πραγματικότητα οι ανωτέρω συσχετίσεις. Πάντως, στην συγκεκριμένη αξιολόγηση, καθώς κάτι τέτοιο είναι αδύνατον, συμπεριλήφθηκαν μόνο οι υποστόχοι που έχουν άμεση σχέση και ρητή αναφορά σε κάποια από τις κατηγορίες, και ανάλογα με το πλήθος τους προέκυψε και το τελικό αποτέλεσμα.

Για να γίνει καλύτερα κατανοητή η αδυναμία εξαγωγής σίγουρων αποτελεσμάτων, λόγω του προβλήματος που σημειώθηκε ανωτέρω, θα αναφερθεί ένα παράδειγμα. Στην περίπτωση του πρώτου στόχου που αφορά την εξάλειψη της φτώχειας, ο υποστόχος 1.2 μιλά για τη μείωση τουλάχιστον στο μισό του ποσοστού των ανδρών, των γυναικών και των παιδιών όλων των ηλικιών που ζουν σε συνθήκες φτώχειας σε όλες τις διαστάσεις της σύμφωνα με τους ορισμούς της κάθε χώρας. Ο αντίστοιχος, μάλιστα, δείκτης παρακολούθησης αναφέρεται στη μέτρηση του ποσοστού των ανθρώπων που ζουν κάτω από τα εθνικά όρια της φτώχειας ανά φύλο και ηλικία. Κάτι αντίστοιχο συμβαίνει και με τον υποστόχο 2.2 που μιλά για τον τερματισμό όλων των μορφών υποσιτισμού και συγκεκριμένα την αντιμετώπιση των διατροφικών αναγκών των παιδιών κάτω των πέντε ετών, των κοριτσιών, των εγκύων και των θηλαζουσών γυναικών αλλά και των ηλικιωμένων. Όπως είναι φανερό, ο τρόπος υλοποίηση τέτοιων στόχων βρίσκεται στην διακριτική ευχέρεια των αρμόδιων κάθε φορά δομών και εξαρτάται από το σημείο έναρξης (starting point) που βρίσκεται η κάθε χώρα για την υλοποίησής τους και πολλά άλλα.

Πάντως, το γεγονός ότι οι ΣΒΑ συνδυάζουν τη χωρική και αναπτυξιακή πολιτική και αφήνουν πολλά περιθώρια ελευθερίας στο πως μπορεί κανείς να τους εφαρμόσει δεν είναι απαραίτητα κακό. Αν συνέβαινε το αντίθετο ίσως μετέτρεπε τους στόχους σε λιγότερο ευέλικτους και προσαρμόσιμους. Το μόνο σίγουρο είναι, ότι η κάθε χώρα οφείλει οπωσδήποτε να τους εξειδικεύσει στις δικές της αναπτυξιακές ανάγκες και προτεραιότητες, γεγονός που συνεπάγεται και με διαφορετικό τρόπο ενσωμάτωσης και επιρροής του χωρικού σχεδιασμού,

καθώς μία τέτοια διαδικασία σχετίζεται με το σύστημα χωρικού σχεδιασμού, τις θεσμικές δομές, την αλλαγή των διαδικασιών διακυβέρνησης ή και όλα αυτά μαζί.

Τελικά, αυτό που προκύπτει από την αξιολόγηση, είναι πως οι ΣΒΑ που έχουν άμεσες χωρικές επιπτώσεις, καλύπτουν και τις περισσότερες κατηγορίες του αντικειμένου του χωρικού σχεδιασμού. Το γεγονός αυτό, επιβεβαιώνει την άμεση ή έμμεση σχέση που έχουν οι στόχοι γενικότερα με τον χωρικό σχεδιασμό. Ωστόσο, αυτό αποτελεί μόνο ένα πρώτο δείγμα της συσχέτισής τους.

Πίνακας 2.9: Οι ΣΒΑ και το αντικείμενο του χωρικού σχεδιασμού.

ΣΒΑ	Χωρικές Επιπτώσεις	Συγκεντρώσεις	Δίκτυα	Ροές	Περιβάλλον
1. Μηδενική Φτώχεια	Έμμεση		•		•
2. Μηδενική Πείνα	Έμμεση		•	•	
3. Καλή Υγεία και Ευημερία	Έμμεση		•	•	
4. Ποιοτική Εκπαίδευση	Έμμεση		•	•	
5. Ισότητα των Φύλων	Έμμεση		•	•	
6. Καθαρό Νερό και Αποχέτευση	Άμεση	•	•		•
7. Φθηνή και Καθαρή Ενέργεια	Άμεση		•	•	•
8. Αξιοπρεπής Εργασία και Οικονομική Ανάπτυξη	Έμμεση	•	•	•	
9. Βιομηχανία, Καινοτομία και Υποδομές	Άμεση	•	•	•	•
10. Λιγότερες Ανισότητες	Έμμεση			•	
11. Βιώσιμες Πόλεις και Κοινότητες	Άμεση	•	•	•	•
12. Υπεύθυνη Κατανάλωση και Παραγωγή	Έμμεση		•		•
13. Δράση για το Κλίμα	Άμεση	•	•	•	•
14. Ζωή στο Νερό	Άμεση	•	•	•	•
15. Ζωή στη Στεριά	Άμεση	•	•	•	•
16. Ειρήνη, Δικαιοσύνη και Ισχυροί Θεσμοί	Έμμεση		•	•	
17. Συνεργασία για τους Στόχους	Έμμεση		•	•	

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

2.3. ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

Τόσο το ζήτημα της υλοποίησης των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης όσο και του ρόλου του χωροταξικού σχεδιασμού σε αυτήν, φαίνεται να καταλήγουν στην ύπαρξη διαδικασιών διακυβέρνησης. Το συμπέρασμα αυτό είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον, καθώς η διακυβέρνηση δεν αποτελούσε αρχικό αντικείμενο μελέτης της εργασίας αλλά προέκυψε στην πορεία. Για τον σκοπό αυτό, κρίνεται απαραίτητο να αναλυθεί εκτενέστερα, και πιο συγκεκριμένα, θα αναφερθούν οι λόγοι ύπαρξής της, τα κριτήρια ποιοτική διακυβέρνησης, η σχέση της με τον χωρικό σχεδιασμό και θα δοθεί επίσης μία σύντομη εικόνα της εξέλιξής της στην Ελλάδα και της συμβολής της στο μέλλον της ΕΕ.

2.3.1. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ

Καθώς η βιβλιογραφία για τη διακυβέρνηση είναι εκτενής, για την εξυπηρέτηση των στόχων της παρούσας εργασίας, στην συγκεκριμένη ενότητα θα αναφερθούν, χωρίς περεταίρω εμβάθυνση, τα αιτία εμφάνισής της και οι αρχές για μία καλή διακυβέρνηση, βασισμένα όμως στην ευρωπαϊκή εμπειρία.

Η κύρια αιτία λοιπόν, που ανέδειξε τη διακυβέρνηση σε ευρωπαϊκή πολιτική υψηλής προτεραιότητας, ήταν το «δημοκρατικό έλλειμμα» που είχε η διοίκηση της ΕΕ, η οποία και άνοιξε τελικά τη διαδικασία χάραξης πολιτικής στην κοινωνία των πολιτών, μέσω της κάθετης και οριζόντιας συνεργασίας ανάμεσα στο κράτος, τον ιδιωτικό τομέα και τους πολίτες (Βασενχόβεν, 2010). Αυτή η αλλαγή, σφραγίστηκε με την έκδοση της Λευκής Βίβλου για την Ευρωπαϊκή Διακυβέρνηση το 2001, στην οποία τονίζεται πως αυτή η διεύρυνση έχει σκοπό την μεγαλύτερη συμμετοχή των πολιτών και των οργανώσεων στην χάραξη και εφαρμογή της κοινοτικής πολιτικής (ΕΕ, 2001). Παράλληλα, στην ίδια έκθεση, διατυπώθηκαν και οι πέντε αρχές της καλής διακυβέρνησης, οι οποίες αφορούν την:

- I. Διαφάνεια:* Ανοιχτή διοίκηση, εξωστρέφεια και επικοινωνία,
- II. Συμμετοχή:* Κατά την εκπόνηση και υλοποίηση των πολιτικών,
- III. Ευθύνη:* Αποσαφήνιση του ρόλου του κάθε συντελεστή και λογοδοσία – Επικουρικότητα,
- IV. Αποτελεσματικότητα:* Λήψη αποφάσεων στο κατάλληλο επίπεδο και την κατάλληλη στιγμή,
- V. Συνοχή:* Συνεκτικότητα πολιτικών

Ακόμη δύο βασικοί λόγοι για την ανάπτυξής της, ήταν πρώτον η δημοσιονομική κρίση του κράτους που αδυνατούσε να χρηματοδοτήσει διάφορες παρεμβάσεις που παραδοσιακά

αποτελούσαν ευθύνη του κράτους και επέβαλλε τη συμμετοχή ιδιωτικών κεφαλαίων στην χρηματοδότηση και δεύτερον η αναποτελεσματικότητά του στην εφαρμογή πολιτικών (Οικονόμου, 2012) με την επακόλουθη έλλειψη εμπιστοσύνης των πολιτών (Βασενχόβεν 2010).

2.3.1.α. ΟΡΙΣΜΟΙ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ

Με βάση τον Λ. Βασενχόβεν και τον Θ. Παγώνη (2010) ο όρος διακυβέρνηση «αναφέρεται στην εμφάνιση αλληλο-καλυπτόμενων και σύνθετων σχέσεων, όπου εμπλέκονται «νέοι δρώντες» εκτός της πολιτικής αρένας. Πρόκειται για οριζόντια, αυτό-οργάνωση μεταξύ αμοιβαία αλληλο-εξαρτώμενων δρώντων, από τους οποίους η τυπική κυβέρνηση και διοίκηση είναι μόνο ένας δρών, που έχει μάλιστα ατελείς δυνατότητες ελέγχου. Υπονοεί ένα εναλλακτικό μοντέλο διαχείρισης συλλογικών υποθέσεων, στο πλαίσιο αναδιάρθρωσης του κράτους και του μετα- Φορντικού συστήματος».

Σύμφωνα με τον Δ. Οικονόμου (2012) «η διακυβέρνηση υποδηλώνει ένα τρόπο λήψης αποφάσεων σχετικά με τις δημόσιες πολιτικές κατά τον οποίο αυτές δεν λαμβάνονται αποκλειστικά από δημόσιους φορείς αλλά και από άλλους: σχεδόν πάντα από τον ιδιωτικό τομέα και συνήθως τον λεγόμενο «τρίτο» ή κοινωνικό τομέα (π.χ. ΜΚΟ, οργανώσεις κ.ά.). [...] Η συμμετοχή αυτή προϋποθέτει την επίτευξη συναινέσεων, που με την σειρά της διευκολύνει τη συμμετοχή των δρώντων στην εφαρμογή των αποφάσεων.»

2.3.2. ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΚΑΙ ΧΩΡΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

Είναι γνωστό ότι, πολιτικές για την επίτευξη της εδαφικής συνοχής και των ολοκληρωμένων παρεμβάσεων σε μία περιοχή έχουν ήδη αρχίσει να εφαρμόζονται, με μία νέα όμως κατεύθυνση σε σχέση με παλαιότερα. Η διαφορά έγκειται στο γεγονός, ότι οι χωρικές αυτές πολιτικές συνδέονται εντονότερα πλέον με το ζήτημα της διακυβέρνηση μιας περιοχής, όπου η ευθύνη για τον σχεδιασμό και κυρίως την εφαρμογή των πολιτικών αυτών δεν είναι μόνο του κράτους αλλά ενός ευρύτερου συνόλου δρώντων (Ασπρογέρακας & Ζαχαρή, 2013). Για την μετάβαση λοιπόν, από έναν διευθυνόμενο σε έναν επιχειρησιακό τρόπο οργάνωσης του χώρου δημιουργούνται και τα αντίστοιχα εργαλεία τα οποία προωθούν τη δημιουργία εταιρικών σχέσεων (π.χ. συμπράξεις δημοσίου και ιδιωτικού τομέα και ΟΧΕ).

Το γεγονός ότι ο χωρικός σχεδιασμό, όπως έχει προαναφερθεί, αποτελεί εργαλείο διακυβέρνησης και μάλιστα χωρικής διακυβέρνησης, του προσδίδει έναν νέο ρόλο που τον καθιστά από απλώς ρυθμιστικό (με την έννοια των φυσικών παρεμβάσεων) σε στρατηγικό, με έμφαση στην ολοκλήρωση των τομεακών πολιτικών και την κινητοποίηση ή/και συντονισμό

όλων των δρώντων που συμμετέχουν στην διαδικασία διαμόρφωσης χωρικής-αναπτυξιακής πολιτικής μίας περιοχής (Ασπρογέρακας & Ζαχαρή, 2013).

2.3.2.α. ΟΡΙΣΜΟΙ ΧΩΡΙΚΗΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ

Χωρική διακυβέρνηση μπορεί να θεωρηθεί είτε η εφαρμογή των αρχών της διακυβέρνησης σε μία χωρική ενότητα είτε μία πιο σύνθετη διαδικασία όπου ο χώρος αντιλαμβάνεται ως ένα σύνολο αξιών, πόρων (υλικών και άυλων) και γενικότερα ως μία «κοινωνική κατασκευή» που δημιουργήθηκε από μία συλλογική δράση ομάδων και συμφερόντων (Βασενχόβεν κ.ά., 2010). Έτσι στο πλαίσιο της χωρικής διακυβέρνησης κάθε χωρική ενότητα αποτελεί και έναν συνολικό δρώντα.

Με βάση την ελληνική προεδρία του CEMAT (Council of Europe Conference of Ministers responsible for Spatial/Regional Planning) (2014), η χωρική διακυβέρνηση «είναι μία παγκόσμια έννοια που χαρακτηρίζει τον τρόπο με τον οποίο εφαρμόζονται οι πολιτικές που σχετίζονται με το χώρο και εξετάζονται από κοινού. Η χωρική διακυβέρνηση αξιολογείται με βάση τη συμβολή της στην επίτευξη των στόχων των πολιτικών χωροταξικής ανάπτυξης. Αναφέρεται στην οριζόντια και κάθετη συνεργασία κατά τη διαμόρφωση και εφαρμογή αυτών των πολιτικών. Από αυτή την άποψη, οι αρχές της επικουρικότητας και της αμοιβαιότητας που προτείνονται στις κατευθυντήριες αρχές έχουν ιδιαίτερη σημασία.»

2.3.3. Η ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Το ζήτημα της διακυβέρνησης δεν έχει ωριμάσει ακόμη στην Ελλάδα, σε σχέση ίσως με κάποιες άλλες χώρες όπου υιοθετούσαν διαδικασίες διακυβέρνησης εδώ και αρκετές δεκαετίες (π.χ. Ολλανδία). Παρόλα αυτά, μπορούν να εντοπιστούν ορισμένα αισιόδοξα σημάδια προς την κατεύθυνση αυτή. Στόχος αυτής της ενότητας δεν είναι η λεπτομερής ιστορική εξέλιξη της χώρας στο θέμα της διακυβέρνησης γιατί κάτι τέτοιο θα έπρεπε να λάβει υπόψιν και άλλους παράγοντες όπως η διοικητική δομή, το χωρικό σύστημα σχεδιασμού, τους φορείς άσκησης χωρικής και αναπτυξιακής πολιτικής και οι μεταξύ τους σχέση κ.ά.. Στόχος είναι η συνοπτική διατύπωση των βασικότερων παραδειγμάτων που αναδεικνύουν μία πρόοδο προς τη φιλοσοφία της διακυβέρνησης.

Αρχικά, πρέπει να τονιστεί πως η εισαγωγή των αρχών της διακυβέρνησης στην Ελλάδα επηρεάζεται κυρίως από τις ρυθμίσεις της ΕΕ με επιδράσεις από το εθνικό προς το τοπικό επίπεδο (Βασενχόβεν, 2010). Με βάση αυτή την παραδοχή, παρατίθενται στη συνέχεια τα σημαντικότερα παραδείγματα υιοθέτησης διαδικασιών διακυβέρνησης:

1. Νόμος 2742/99 περί «Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης»

Είναι γεγονός, ότι τόσο ο χωροταξικός νόμος 2742/99, που θεωρείται ιδιαίτερα προοδευτικός για την εποχή του, όσο και η σχετική εισηγητική του έκθεση διατρέχονται από το πνεύμα της διακυβέρνησης σε αρκετά σημεία (Ρίζος, 1999). Πιο συγκεκριμένα, οι έξι βασικές αρχές που διέπουν τον σχεδιασμό, όπως αυτές διατυπώνονται στην εισηγητική έκθεση, αναφέρονται χαρακτηριστικά για «συλλογική δράση» και «κοινή ευθύνη» στην εφαρμογή του χωρικού σχεδιασμού με την ενεργή συμμετοχή της κοινωνίας, της επιστήμης, του δημοσίου αλλά και ιδιωτικού τομέα. Το σκοπό αυτό έχει αναλάβει άλλωστε και το Συμβούλιο Χωροταξίας το οποίο συνεχίζει να υφίσταται μέχρι και σήμερα με μερικές τροποποιήσεις του ν. 4447/2016. Στο σημείο αυτό, θα πρέπει να τονιστεί ότι η δράση και η συμμετοχή του συμβουλίου έχει παραγκωνιστεί κατά τη διαδικασία λήψης αποφάσεων και ο ρόλος του ενώ θα έπρεπε να είναι πιο ενεργός τελικά είναι απλά συμβουλευτικός. Το γεγονός αυτό, μπορεί να σχετίζεται, πιθανότατα, με την ισχύ της πολιτικής βούλησης για την αξιοποίηση του συμβουλίου αυτού (όπως και άλλων οργάνων), αλλά σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να αμφισβητηθεί η πρόθεση για εξωστρέφεια, επικοινωνία και συνεκτικότητα.

Παράλληλα, στις σχετικές αρχές, αναφέρεται η σημασία του εμπλουτισμού και της ανανέωσης των εργαλείων του χωρικού σχεδιασμού αλλά και η ύπαρξη παρακολούθησης, αξιολόγησης και αναθεώρησής του μέσω διαδικασιών έρευνας, ενημέρωσης και κατάρτισης γεγονός που είναι απόλυτα συμβατό με τις αρχές της διακυβέρνησης.

Ταυτόχρονα, οι υποχρεωτικές διαβουλεύσεις πριν την έγκριση χωρικών σχεδίων ακολουθούν την αρχή της συμμετοχής. Ωστόσο πρέπει να τονιστεί ότι το στάδιο στο οποίο εισάγεται η συμμετοχή είναι κρίσιμης σημασίας για την ποιότητα της διαβούλευσης. Όταν εισέρχεται στο στάδιο που το σχέδιο έχει πάρει ήδη μία οριστική μορφή (σημερινή κατάσταση), τότε γίνεται λόγος για μία τυπική υπόθεση, όταν εισάγεται όμως στο στάδιο εκπόνησης ή ακόμη κατά την φάση διατύπωσης των στόχων τότε μπορεί να γίνει λόγος για καινοτομία στο πνεύμα της διακυβέρνησης (Βασενχόβεν 2010). Σύμφωνα με τον Οικονόμου (2012) πάντως, η διακυβέρνηση δεν πρέπει να συγχέεται με την έννοια των παραδοσιακών «συμμετοχικών διαδικασιών» που συμβαίνουν σήμερα στον πολεοδομικό σχεδιασμό, διότι αφενός είναι κυρίως συμβουλευτική και όχι υποχρεωτική και αφετέρου περιορίζεται σε συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες (π.χ. ιδιοκτήτες γης, περιβαλλοντικές οργανώσεις κ.ά.) και δεν περιλαμβάνει γενικότερα τον επιχειρησιακό και κοινωνικό τομέα.

Τέλος, η ιδέα για την ίδρυση εθνικού δικτύου πληροφοριών για τον χωρικό σχεδιασμό το οποίο θα διαθέτει χωρικά δεδομένα, είναι άλλη μία ένδειξη της εξωστρέφειας και ανοιχτής επικοινωνίας, ασχέτως της μη υλοποίησής του.

II. Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης

Η σφαιρική και γενική προσέγγιση του ΓΠΧΣΑΑ (2008) αποτελεί μία ένδειξη διακυβέρνησης και προσπάθειας επίτευξης συντονισμού αφού για την σύνταξή του λαμβάνονται υπόψη πολλοί παράμετροι ακόμη και η εθνική αναπτυξιακή πολιτική της χώρας. Ωστόσο, με τον νόμο 4447/2016 που ουσιαστικά την θέση του ΓΠΧΣΑΑ παίρνει η εθνική χωρική στρατηγική, υπάρχει μία σχετική «οπισθοδρόμηση» καθώς πλέον η εθνική χωρική στρατηγική εγκρίνεται από το Υπουργικό Συμβούλιο και όχι από την ολομέλεια της Βουλής.

III. Εθνική Στρατηγική για τα Δάση

Τον Σεπτέμβριο του 2018 ολοκληρώθηκε η διαβούλευση στο διαδίκτυο, που αφορά την εθνική στρατηγική για τα δάση, από το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. Το αξιοσημείωτο με αυτή τη στρατηγική είναι ότι εισάγεται η έννοια της διακυβέρνησης με ευθύ τρόπο, γεγονός ιδιαίτερα πρωτοποριακό, αν αναλογιστεί κανείς ότι στις κείμενες διατάξεις που αφορούν τον χωρικό σχεδιασμό, σχεδόν ποτέ δεν υπήρχε άμεση αναφορά της διακυβέρνησης (Βασενχόβεν 2010). Σύμφωνα με την στρατηγική αυτή η διακυβέρνηση «αναφέρεται στην εξέλιξη της κρατικής πολιτικής και στον τρόπο με τον οποίο αυτή εφαρμόζεται. Καλύπτει την ποιότητα και την αποτελεσματικότητα των θεσμικών οργάνων, για την επιτυχημένη εφαρμογή της πολιτικής.». Ένα δεύτερο χαρακτηριστικό γνώρισμα της στρατηγικής αυτής είναι η επιχειρησιακή του δομή, καθώς περιλαμβάνει τόσο άξονες προτεραιότητας με ειδικούς στόχους όσο και αντίστοιχους δείκτες (ΥΠΕΝ, 2018).

IV. Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση

Σημαντικό βήμα αποτέλεσε η ηλεκτρονική διακυβέρνηση και ο ρόλος της στο μετασχηματισμό της σχέσης μεταξύ του πολίτη και του κράτους. Η απόφαση να επιβληθεί απόλυτη διαφάνεια των διοικητικών πράξεων με την ανάρτησή τους στο διαδίκτυο (με το πρόγραμμα Διαύγεια που συντονίζει το Υπουργείο Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης), και μάλιστα να κρίνονται ως άκυρες αν δεν προηγηθεί η ανάρτησή τους είναι ένα σημαντικό βήμα προς τη διακυβέρνηση (Βασενχόβεν κ.ά. 2010). Άλλα παρόμοια

προγράμματα είναι ο ιστότοπος my-Greece.gr που αποτελεί μια διαδικτυακή καμπάνια του ΕΟΤ, το φόρουμ «Ψηφιακή Ελλάδα 2020» που αποτελεί έναν μόνιμο μηχανισμό διαβούλευσης και παραγωγής προτάσεων πολιτικής για ΤΠΕ και την εφαρμογή τους σε κρίσιμους τομείς που θα χαρακτηρίζουν την Ψηφιακή Ελλάδα 2020, ο ιστότοπος StartupGreece.gov.gr για την νεανική επιχειρηματικότητα και τα δημόσια ανοιχτά δεδομένα στην ιστοσελίδα Geodata.gov.gr (OpenGov, 2010).

Σε αντίθεση με τα παραπάνω, η Ελλάδα έχει να λύσει και ορισμένες προκλήσεις που υπονομεύουν την προώθηση της διακυβέρνησης όπως είναι (Βασενχόβεν κ.ά., 2010):

- Η μη σύνδεση της χωρικής και αναπτυξιακής πολιτικής η οποία παραβιάζει δύο αρχές της διακυβέρνησης, την συνεκτικότητα και την αποδοτικότητα των πολιτικών,
- Την ελάχιστη ύπαρξη καινοτομίας στον σχεδιασμό που απαιτεί αφενός την επινόηση εργαλείων που προωθούν τη διακυβέρνηση και αφετέρου διοικητικές αλλαγές,
- Την έλλειψη οριζόντιας συνεργασίας
- Την μη τήρηση και εφαρμογή των νόμων και την εξάλειψη των πελατειακών σχέσεων που αν και δεν σχετίζεται άμεσα με τη διακυβέρνηση, αποτελούν ωστόσο παράγοντες που την εμποδίζουν.
- Την μη διαδεδομένη χρήση της τεχνολογίας και της τεχνολογικής καινοτομίας μιας και αυτές μπορούν να οδηγήσουν σε μεταβολές που αφορούν τις έννοιες της διασύνδεσης, επικοινωνίας, πληροφόρησης και οριζόντιας δικτύωσης.

Τέλος, πρέπει να σημειωθεί ότι παράγοντες όπως το πληθυσμιακό μέγεθος, η γήρανση του πληθυσμού, η χαμηλή συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας, η περιορισμένη διείσδυση νέων τεχνολογιών, οι χαμηλές επιδόσεις σε έρευνα κ.ά. δεν είναι άσχετα προς τη λειτουργία του κράτους και τη δυναμική της κοινωνίας και της προοπτικής της για την αποδοχή καινοτομιών (Βασενχόβεν κ.ά., 2010).

2.3.4. ΤΑ ΕΠΟΜΕΝΑ ΒΗΜΑΤΑ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Με βάση μελέτες του ESPON (ESPON, 2018α: ESPON, 2018β) στο πλαίσιο του Προγράμματος Συνεργασίας ESPON 2020, διατυπώθηκαν τα κύρια μηνύματα πολιτικής των μελλοντικών Ευρωπαϊκών πολιτικών και της μελλοντικής Πολιτικής Συνοχής. Η χωρική σκέψη πρέπει και θα συνεχίσει να αποτελεί αναπόσπαστο μέρος των ευρωπαϊκών, εθνικών, περιφερειακών και τοπικών αναπτυξιακών στρατηγικών και να προωθηθεί το πλαίσιο α) της

πολυκεντρικότητας¹⁸ και της «κατά τόπους» ολοκληρωμένης προσέγγισης και β) της δημιουργίας διασυνδέσεων και συνεργασιών. Πιο συγκεκριμένα, η χωρική σκέψη μπορεί να ενδυναμωθεί με τους εξής τρόπους:

I. Προσαρμογή των δημόσιων πολιτικών και των παρεμβάσεων στις Λειτουργικές Αστικές Περιοχές (ΛΑΠ), στις διασυνοριακές περιοχές κ.ά..

Καθώς οι ΛΑΠ δεν υπακούν στα διοικητικά όρια μιας περιφέρειας, καταστούν την κυβερνητική συνεργασία επιτακτική για την επίτευξη της εδαφικής συνοχής και ανάπτυξης.

II. Σχεδιασμό πλαισίων πολιτικής που ενθαρρύνουν τη συνεργασία.

Η κυκλική οικονομία πρέπει να αναπτύσσεται στη λογική της συνεργασίας μέσω της: «συμβίωσης των βιομηχανιών», των sharing economies, τη δημιουργία οικονομιών συγκέντρωσης που συνεπάγεται πληροφόρηση και καινοτομία κ.ά.

III. Ανάπτυξη νέων λύσεων διακυβέρνησης.

Καθώς δεν υπάρχει κάποιο συγκεκριμένο επίπεδο διακυβέρνησης που να μπορεί να ανταπεξέλθει πλήρως στις κοινωνικές, οικονομικές και περιβαλλοντικές προκλήσεις, μελέτες της ESPON διακρίνουν την χαλαρή εδαφική συνεργασία και την μητροπολιτική διακυβέρνηση¹⁹.

IV. Επέκταση των εργαλείων σχεδιασμού και πραγματοποίησης επενδύσεων με εργαλεία που μπορούν να προσφέρουν κοινές επενδυτικές πρωτοβουλίες και επιτρέπουν τον συνδυασμό πόρων από διαφορετικές πηγές χρηματοδότησης.

Παραδείγματα είναι οι ΟΧΕ και τα ΤΑΠΤΟΚ.

V. Ενίσχυση των ικανοτήτων των εθνικών, περιφερειακών και τοπικών φορέων να συμμετέχουν σε διαδικασίες συνεργασίας.

Αναφέρεται κυρίως στη διοικητική/θεσμική, τη χρηματοδοτική και εφαρμοστική ικανότητα αλλά και τη συμβολή των εργαλείων ΟΧΕ και ΤΑΠΤΟΚ στην ενίσχυση της

⁶ Η πολυκεντρικότητα απαιτεί συνεργατική διακυβέρνηση και εργαλεία χωρικού σχεδιασμού που αναδεικνύουν τις δυνατότητες των περιοχών πέρα από τα διοικητικά τους όρια και προωθούν τη συνεργασία.

⁷ Για περισσότερα <https://www.espon.eu/future-policies-brief>

συμμετοχής των τοπικών φορέων στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, που ωστόσο φαίνεται να υπάρχει έλλειψη εμπειρίας στη χρήση τέτοιων καινοτόμων μέσων.

Από τα παραπάνω καθίσταται σαφές, ότι ο χωροταξικός σχεδιασμός και η χωρική διακυβέρνηση όχι μόνο θα συνεχίσουν να απασχολούν την ΕΕ, αλλά θα αποτελούν και κεντρικά ζητήματα των πολιτικών της, αναδεικνύοντας την υψηλή πολιτική προτεραιότητά τους και τη σημαντική συμβολή τους στην επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Στο κεφάλαιο αυτό, η Ελλάδα θα εξετασθεί ως περίπτωση μελέτης για την εφαρμογή των ΣΒΑ. Είναι αντιληπτό ότι, θα πρέπει να προσδιοριστεί με σαφήνεια γιατί η επιλέχθηκε ως περίπτωση μελέτης αλλά και ποιος είναι ο σκοπός και οι επιμέρους στόχοι που επιδιώκονται να καλυφθούν. Ένα μεγάλο μέρος των απαντήσεων, δόθηκε από την Εθελοντική Εθνική Αξιολόγηση (ΕΕΑ) του 2018, η οποία δίνει μία αρκετά λεπτομερή εικόνα της Ελλάδας σχετικά με την κινητοποίησή της για την εφαρμογή των ΣΒΑ. Ωστόσο, για την πλήρη κάλυψη των στόχων, οι οποίοι αντανακλούν και τα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν, πραγματοποιήθηκαν οι κατάλληλες συνεντεύξεις. Το τελευταίο μέρος του κεφαλαίου, περιλαμβάνει την παρουσίαση ορισμένων καλών πρακτικών, με βάση μελέτες του ΟΗΕ, και έναν σύντομο συγκριτικό σχολιασμό για την περίπτωση της Ελλάδας.

3.1. ΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

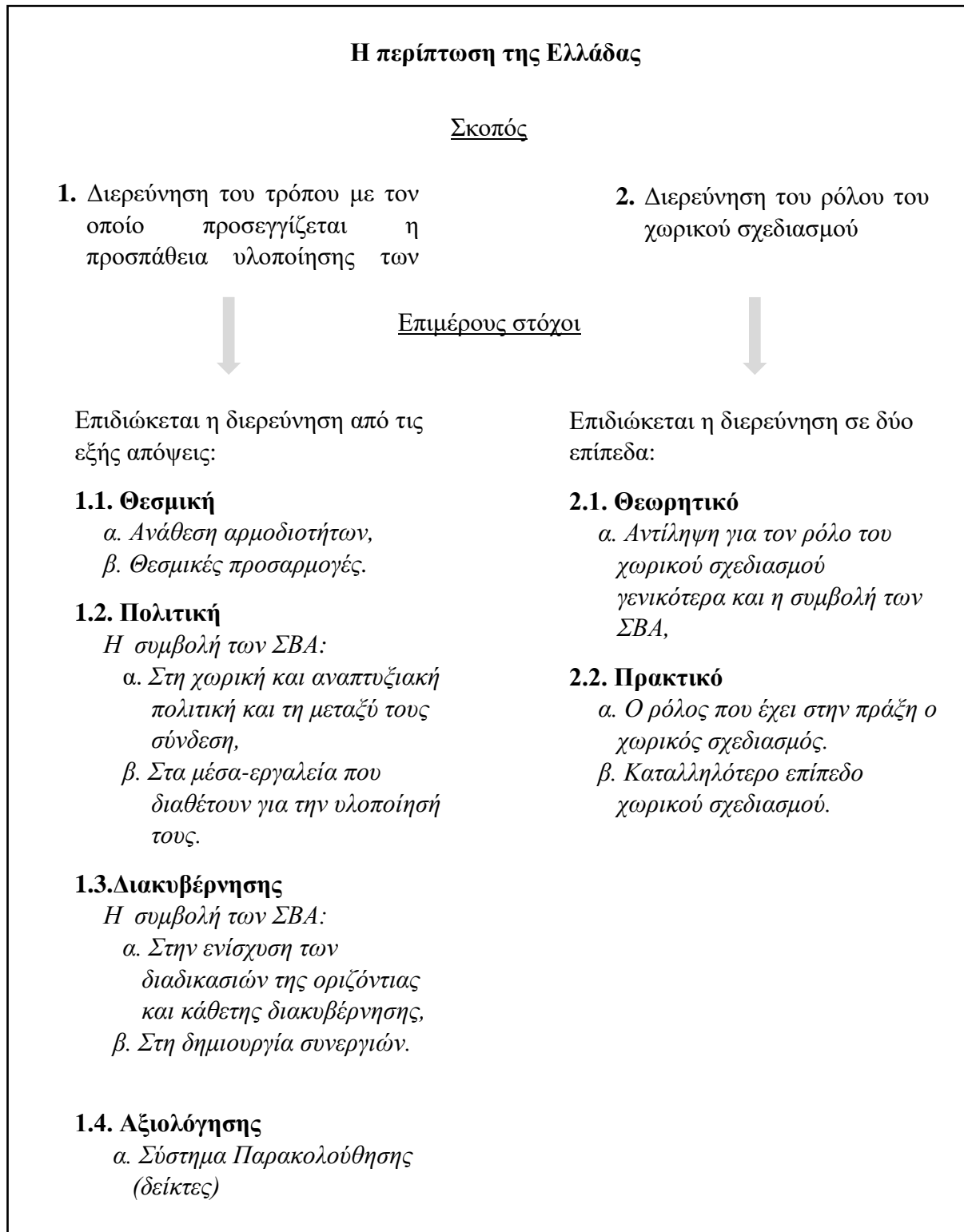
Αρχικά, η επιλογή μόνο της Ελλάδας ως περίπτωση μελέτης επιλέχθηκε για ένα βασικό λόγο. Διαπιστώθηκε ότι η σε βάθος κατανόηση των πολιτικών και διοικητικών δομών αλλά και των συστημάτων χωρικού σχεδιασμού και η μετέπειτα μεταξύ τους σύγκριση, αποτελεί δύσκολο εγχείρημα που απαιτεί χρόνο, αν συνυπολογιστεί και ο χρόνος που χρειάζεται για την κατανόηση των ΣΒΑ ως αναπτυξιακό εργαλείο. Λόγω του χρονικού περιορισμού λοιπόν, στα πλαίσια διεκπεραίωσης της διπλωματικής εργασίας, επιλέχθηκε να μελετηθεί μόνο η περίπτωση της Ελλάδας καθώς θα υπήρχε και γρηγορότερη πρόσβαση σε επιπρόσθετες πληροφορίες.

Ο στόχος που επιδιώκεται να καλυφθεί από την εξέταση της περίπτωσης μελέτης είναι ίδιος και με τον σκοπό της εργασίας γενικότερα και αποτελείται από δύο μέρη. Το πρώτο αφορά τη διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο προσεγγίζεται η προσπάθεια υλοποίησης των ΣΒΑ στην Ελλάδα και το δεύτερο τη διερεύνηση του ρόλου του χωρικού σχεδιασμού στη διαδικασία αυτή. Σε προηγούμενα κεφάλαια, αναλύθηκε εκτενώς, σε θεωρητικό επίπεδο, η σύνδεση των στόχων με το χωρικό σχεδιασμό και τη βιώσιμη ανάπτυξη γενικότερα. Έτσι, το δεύτερο μέρος του στόχου επιδιώκει να εξετάσει αν ο χωρικός σχεδιασμός, στην περίπτωση της Ελλάδας, διατηρεί στην πράξη τον ρόλο που του έχει ήδη αποδοθεί και αν όχι να προσδιοριστούν οι ανασταλτικοί παράγοντες. Πρέπει να τονιστεί όμως, ότι οι στόχοι αυτοί αφορούν τη δημόσια διοίκηση και μάλιστα την κεντρική κυβέρνηση χωρίς να περιλαμβάνονται οι αποκεντρωμένες διοικήσεις.

Πρέπει να επισημανθεί πως η διερεύνηση του τρόπου υλοποίησης των ΣΒΑ στην Ελλάδα είναι ένα πολύ ευρύ ζήτημα και γι' αυτό, στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας, θα μελετηθεί από τη σκοπιά τεσσάρων παραγόντων, βάση των οποίων θα αναπτυχθούν και οι επιμέρους στόχοι. Πρώτον τη θεσμική, η οποία εμπεριέχει τις θεσμικές προσαρμογές και την κατανομή των αρμοδιοτήτων που πραγματοποίησε η Ελλάδα για να διαχειριστεί την ευρεία φύση των ΣΒΑ, δεύτερον την πολιτική, που αφορά τη συμβολή των στόχων στη χωρική και αναπτυξιακή πολιτική αλλά και στα αντίστοιχα μέσα που διαθέτουν, αποτελώντας από τα κυριότερα ερευνητικά ζητήματα, και τέλος τη μελέτη από τη σκοπιά του ζητήματος της διακυβέρνησης και της αξιολόγησης (δείκτες). Όπως έχει προκύψει από τη βιβλιογραφική επισκόπηση, η υλοποίηση των ΣΒΑ και η επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης είναι σε μεγάλο βαθμό ζήτημα καλής διακυβέρνησης και γι' αυτόν τον λόγο δεν θα μπορούσε να μην συμπεριληφθεί στους επιμέρους στόχους, ιδιαίτερα στην περίπτωση της Ελλάδας που το ζήτημα της διακυβέρνησης είναι σε πρώιμο στάδιο.

Από την άλλη, η λογική της δημιουργίας των υποστόχων για το ρόλο του χωρικού σχεδιασμού αναπτύσσεται σε δύο επίπεδα. Στο θεωρητικό, που διερευνά τις αντιλήψεις σχετικά με τον ρόλο του χωρικού σχεδιασμού γενικότερα και τη συμβολή των ΣΒΑ σε αυτές, ώστε να εξεταστεί πρώτον αν συμπίπτουν με τον ρόλο που του έχει αποδοθεί ήδη από το δεύτερο κεφάλαιο της εργασίας, και δεύτερον αν οι ΣΒΑ συμβάλλουν στην ανάδειξή του σε αντιληπτικό επίπεδο. Το δεύτερο επίπεδο διερεύνησης είναι το πρακτικό και αφορά τη εξέταση του ρόλου που έχει ο χωρικός σχεδιασμός στην πράξη, κατά τη διαδικασία υλοποίησης των ΣΒΑ στην Ελλάδα. Να σημειωθεί ότι, παρόλο που από τη βιβλιογραφία προέκυψε ότι ο χωροταξικός σχεδιασμός εξυπηρετεί καλύτερα στην, αρχική έστω, θεώρηση των στόχων, στην εξέταση της περίπτωσης μελέτης αυτό δεν θεωρείται δεδομένο αλλά αναζητείται (Σχήμα 3.1).

Σχήμα 3.16: Ο σκοπός και οι επιμέρους στόχοι που επιδιώκονται από την εξέταση της περίπτωσης μελέτης

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

3.2. Η ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΘΝΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Το μοναδικό και επίκαιρο κείμενο για την κάλυψη των ανωτέρω στόχων αποτελεί η πρώτη ΕΕΑ που εκδόθηκε τον Ιούλιο του 2018 και αναφέρεται στην εφαρμογή της Ατζέντας 2030 για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Στη συνέχεια, θα αναλυθούν συνοπτικά μόνο τα στοιχεία της που αποδείχτηκαν χρήσιμα κατά την ερευνητική διαδικασία.

3.2.1. ΟΙ ΟΚΤΩ ΕΘΝΙΚΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ

Η Ελλάδα ως μέλος τόσο του ΟΗΕ όσο και της ΕΕ, ασχολείται με τις πολιτικές για τη βιώσιμη και ισόρροπη ανάπτυξη σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο εδώ και αρκετές δεκαετίες. Έτσι το Σεπτέμβριο του 2015 δεσμεύτηκε να υιοθετήσει και να εφαρμόσει την Ατζέντα 2030 αποτελώντας ταυτόχρονα μία πολύ καλή ευκαιρία για τη βελτίωση των αναπτυξιακών της προοπτικών, μιας και συνέπεσε με την έξοδό της από την μακροχρόνια οικονομική ύφεση. Για τον λόγο αυτό, δίνεται περισσότερη έμφαση στην οικονομική και κοινωνική πλευρά των ΣΒΑ αλλά και στην οικοδόμηση αποδοτικών διαφανών θεσμών.

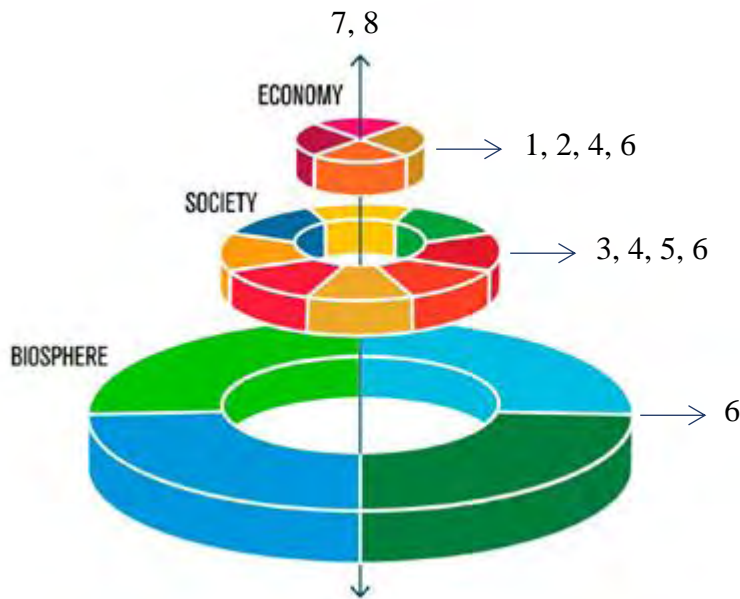
Στο πλαίσιο αυτό, το 2017, μέσα από μία διαδικασία ανοιχτού διαλόγου μεταξύ κυβερνητικών μονάδων και ενός ευρύ φάσματος ενδιαφερομένων ομάδων (π.χ. ακαδημαϊκή και ερευνητική κοινότητα, ιδιωτικό τομέας, οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών κ.ά.), εκπονήθηκε μία εμπειριστατωμένη άσκηση απογραφής και χαρτογράφησης (mapping) αφορώντας τη διοίκηση και τους κοινωνικούς εταίρους, για τον προσδιορισμό του σημείου εκκίνησης (starting point) της χώρας στη διαδικασία υλοποίησης των ΣΒΑ. Τα αποτελέσματα της διαδικασίας αυτής, διατυπώνονται συνοπτικά στην ΕΕΑ του 2018, όπου μέρος τους αποτελεί και η υιοθέτηση των οκτώ (8) εθνικών προτεραιοτήτων οι οποίες προσαρμόζουν τους δεκαεπτά ΣΒΑ στις εθνικές ανάγκες και προτεραιότητες. Οι προτεραιότητες αυτές, προσφέρουν συνοχή στην εφαρμογή των δημόσιων πολιτικών, ενώ βρίσκονται ταυτόχρονα σε απόλυτη ευθυγράμμιση και αντιστοίχιση με την Εθνική Αναπτυξιακή Στρατηγική¹ (2017-2021) (ΥΠ.ΟΙ.ΑΝ, 2018) γεγονός που αποδεικνύει την προσαρμογή τους στις ιδιαιτερότητες της χώρας. Οι οκτώ προτεραιότητες λοιπόν, και οι σύνδεση τους με τους ΣΒΑ, είναι οι εξής (General Secretariat of the Government, 2018):

¹ Παρόλο τις προσπάθειες για τη δημιουργία εθνικής στρατηγικής για τη βιώσιμη ανάπτυξη στο παρελθόν (2002), είναι η πρώτη φορά που η Ελλάδα διαμόρφωσε μία πολιτική με πραγματικά στρατηγικό χαρακτήρα.

1. Υιοθέτηση μιας ανταγωνιστικής, καινοτόμου και βιώσιμης ανάπτυξης (ΣΒΑ 9, 8)
2. Προώθηση της πλήρους απασχόλησης και της αξιοπρεπούς εργασίας για όλους (ΣΒΑ 8),
3. Αντιμετώπιση της Φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού και παροχή καθολικής πρόσβασης σε ποιοτικές υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης (ΣΒΑ 1, 2, 3),
4. Μείωση των κοινωνικών και περιφερειακών ανισοτήτων και εξασφάλιση ίσων ευκαιριών για όλους (ΣΒΑ 5, 10),
5. Παροχή υψηλής ποιότητας και χωρίς αποκλεισμούς εκπαίδευση (ΣΒΑ 4),
6. Ενίσχυση της προστασίας και της βιώσιμης διαχείρισης του φυσικού κεφαλαίου ως βάση για την κοινωνική ευημερία και την μετάβαση προς μία οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα (ΣΒΑ 6, 7, 11, 12, 13, 14, 15),
7. Δημιουργία αποτελεσματικών, υπεύθυνων και διαφανών θεσμών (ΣΒΑ 16, 17),
8. Ενίσχυση ανοιχτών, συμμετοχικών, δημοκρατικών διαδικασιών και προώθηση των εταιρικών σχέσεων (ΣΒΑ 16, 17).

Δεδομένης της κατηγοριοποίησης των ΣΒΑ στους τρεις πυλώνες της βιώσιμης ανάπτυξης (ενότητα 1.3.1.) και της σύνδεσής τους με τις οκτώ εθνικές προτεραιότητες, οι τελευταίες μπορούν επίσης να κατηγοριοποιηθούν με τον ίδιο τρόπο (Σχήμα 3.2). Αξιοσημείωτη είναι η τέταρτη και η έκτη περίπτωση που ανήκουν σε περισσότερους από έναν πυλώνες.

Σχήμα 3.17: Οι οκτώ εθνικές προτεραιότητες και η κατηγοριοποίησή τους στους τρεις πυλώνες της βιώσιμης ανάπτυξης. Οι ΣΒΑ υποδηλώνονται με το αντίστοιχο χρώμα τους (ενότητα 1.3.1.)

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

3.2.2. ΟΙ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ Η ΘΕΣΜΙΚΗ ΔΟΜΗ

Τον Δεκέμβριο του 2016, ανατέθηκε στην Γενική Γραμματεία της Κυβέρνησης (ΓΓΚ) ο συντονισμός και η παρακολούθηση της εφαρμογής των δεκαεπτά ΣΒΑ στην Ελλάδα (ν.4440/2016 άρ.43), και πιο συγκεκριμένα στο Γραφείο Συντονισμού, Θεσμικών, Διεθνών και Ευρωπαϊκών Θεμάτων (ΓΣΘΔΕΘ). Η ΓΓΚ ανήκει στις κύριες οντότητες της κυβέρνησης και είναι κοντά με άλλες κεντρικές οντότητες, όπως το Κοινοβούλιο, τη Γενική Γραμματεία Συντονισμού (ΓΓΣ), την Αντιπροεδρία και τα υπουργεία, με τις οποίες έρχεται σε επαφή. Με αυτόν τον τρόπο εξασφαλίζεται μία προσέγγιση που λαμβάνει υπόψη όλη την κυβέρνηση (whole-of-government approach) αλλά και την απαραίτητη πολιτική δέσμευση για την εφαρμογή των ΣΒΑ.

Βάση των όσων αναφέρονται στην ΕΕΑ, το ΓΣΘΔΕΘ αποτελεί οργανωτικό εργαλείο για την προώθηση των ΣΒΑ σε υπάρχοντες ή νέες εθνικές πολιτικές, νομοθεσίες αλλά και στρατηγικές λαμβάνοντας υπόψη όμως τις εθνικές ανάγκες. Σημαντικές αρμοδιότητες του ΓΣΘΔΕΘ είναι η αναγνώριση των προκλήσεων στην εφαρμογή των ΣΒΑ με τις πιθανές θεσμικές προσαρμογές που είναι απαραίτητες κάθε φορά αλλά και η οργάνωση διαδικασιών διαβούλευσης με ένα ευρύ φάσμα ενδιαφερόμενων και σχετιζόμενων με την εφαρμογή των ΣΒΑ ομάδων (stakeholders).

Για να διευκολυνθεί το έργο του ΓΣΘΔΕΘ και της ΓΓΚ, συστάθηκε το 2016 ένας νέος θεσμικός μηχανισμός με ιδιαίτερα συντονιστικό χαρακτήρα, υπό την ευθύνη του ΓΣΘΔΕΘ. Ο μηχανισμός αυτός είναι το Διυπουργικό Δίκτυο Συντονισμού (ΔΔΣ), σκοπός του οποίου είναι να φέρει σε επαφή τους αντιπρόσωπους όλων των υπουργείων, ώστε να υπάρχει συνοχή στα θέματα που αφορούν την υλοποίηση των ΣΒΑ και την ενσωμάτωσή τους στις πολιτικές, επιτυγχάνοντας οριζόντιο συντονισμό. Ουσιαστικά το ΔΔΣ, είναι υπεύθυνο για:

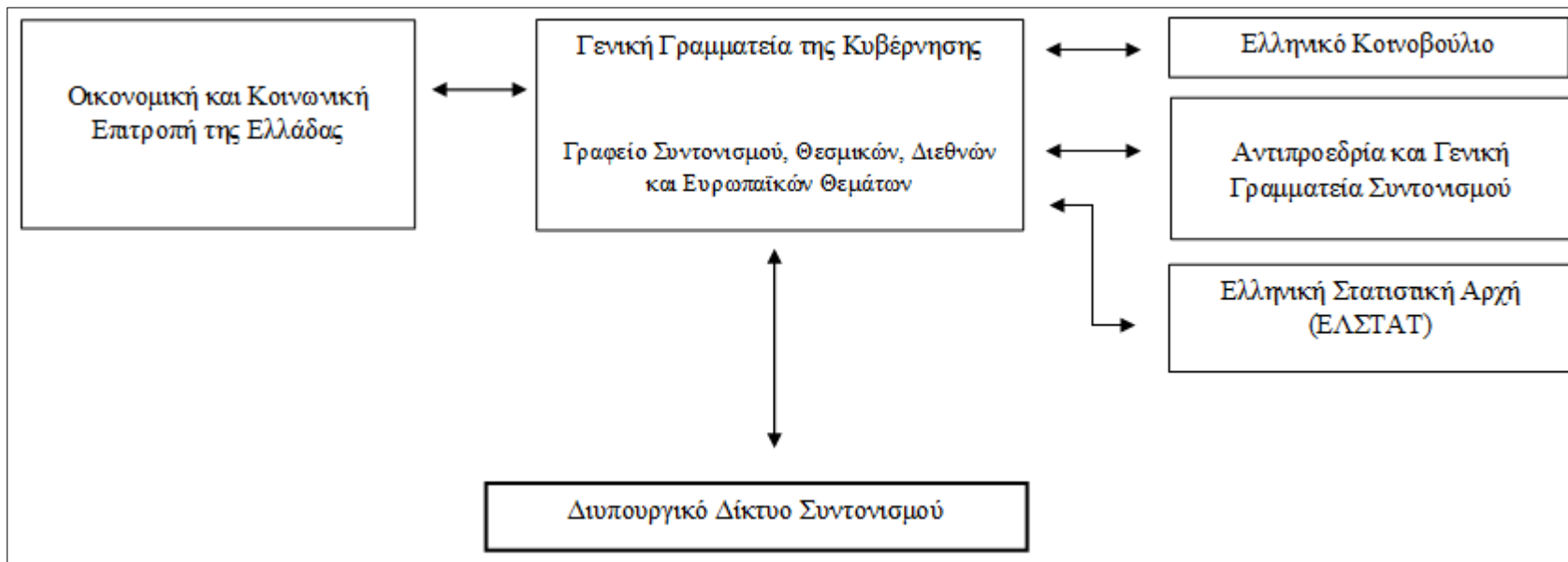
- την εκπόνηση της ΕΕΑ που παρουσιάζεται στο πολιτική φόρουμ του ΟΗΕ,
- τη δημιουργία του Εθνικού Σχεδίου Εφαρμογή (ΕΣΕ) για τους ΣΒΑ το οποίο είναι προγραμματισμένο για το 2019,
- την ανάλυση των υπαρχόντων ή νέων πολιτικών, της νομοθεσίας και των σχεδίων δράσης ως προς τον βαθμό ενσωμάτωσης των τριών διαστάσεων της βιώσιμης ανάπτυξης,
- την αναγνώριση πολιτικών κενών στις πολιτικές των υπουργείων κατά την προσπάθειά τους να ενσωματώσουν τους ΣΒΑ και
- την προώθηση διατομεακών δράσεων που απαιτούν πολιτική συνοχή, ώστε να ενισχυθούν οι συνέργειες και τελικά να επιτευχθούν οι ΣΒΑ.

Είναι φανερό ότι, τα υπουργεία αποτελούν το επίκεντρο της διαδικασίας αυτής αφού δεσμεύονται για την επεξεργασία των θεμάτων που προκύπτουν κάθε φορά για τους ΣΒΑ και την ενσωμάτωσή τους στις πολιτικές. Έχουν προσδιορίσει, επίσης, ποιους στόχους καλύπτουν και ποια μέσα θα χρησιμοποιήσουν για την υλοποίησή τους (mapping), ενώ παράλληλα έχουν αξιολογήσει το βαθμό προτεραιότητας όλων των ΣΒΑ με βάση τις υπουργικές τους προτεραιότητες. Σύμφωνα, πάντως, με την ΕΕΑ το Υπουργείο Περιβάλλοντος & Ενέργειας (ΥΠΕΝ) έχει αναλάβει τους επτά από τους δεκαεπτά στόχους, μεταξύ των οποίων βρίσκονται και οι έξι βασικότεροι που προτείνονται από Έκθεσή Αξιολόγησης του ΟΗΕ (2018) για την έναρξη της διαδικασίας υλοποίησης της Ατζέντας 2030 (ενότητα 1.3.3.). Το γεγονός αυτό, προσδίδει αδιαμφισβήτητα ένα ειδικό βάρος στη συμβολή αυτού του υπουργείου τόσο στο ΔΔΣ όσο και γενικότερα στην εφαρμογή των ΣΒΑ.

Ωστόσο, όπως έχει επισημανθεί πολλές φορές, ο ρόλος της διακυβέρνησης είναι παράγοντας κλειδί για την εφαρμογή των ΣΒΑ. Ο συνταγματικά αναγνωρισμένος εθνικός μηχανισμός διαβούλευσης είναι η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή Ελλάδος (ΟΚΕ), η οποία είναι υπεύθυνη για την ανάπτυξη κοινωνικού διαλόγου σχετικά με την πολιτική της χώρας σε οικονομικά και κοινωνικά θέματα, και είναι σε επικοινωνία με τη ΓΓΚ συμβάλλοντας ενεργά

στην αποτελεσματικότερη εφαρμογή των ΣΒΑ και στην υιοθέτηση μιας προσέγγισης που περιλαμβάνει την κοινωνία (whole-of-society approach) (Σχήμα 3.3). Στην επιτροπή συμμετέχουν εκπρόσωποι από τον επιχειρηματικό κλάδο, από οργανισμούς προστασίας των εργαζομένων καθώς και από άλλες ομάδες όπως αγρότες ή περιβαλλοντικές οργανώσεις και τέλος από την περιφερειακή και τοπική αυτοδιοίκηση. Μέσω της διαδικασίας διαβούλευσης, διαμορφώνονται τελικά απόψεις και προτάσεις για πολλές θεματικές ενότητες των ΣΒΑ οι οποίες πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά τον σχεδιασμό πολιτικών. Τέλος, η επιτροπή για να ενημερώσει το κοινό σχετικά με τους ΣΒΑ οργανώνει παράλληλα συνέδρια και ειδικά γεγονότα προκειμένου να εμβαθύνει τον διάλογο για τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Σχήμα 18.3: Δομή του Συστήματος Εφαρμογής και Συντονισμού των ΣΒΑ

Πηγή: ΕΕΑ (2018), ίδια επεξεργασία

3.2.3. Η ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΗΣΗ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ

Όπως αναφέρθηκε, προκειμένου να προσδιοριστεί το σημείο εκκίνησης για την εφαρμογή των ΣΒΑ στην Ελλάδα, ήταν απαραίτητο να αξιολογηθεί η δράση της διοίκησης και των κοινωνικών εταίρων που συμβάλλουν στην υλοποίηση των στόχων. Στην παρούσα εργασία, μελετώνται όμως οι δράσεις της διοίκησης σε υπουργικό επίπεδο.

Η πρόσβαση σε αυτά τα δεδομένα θα αποτελούσε πλούσια πηγή για περαιτέρω ανάλυση και εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων. Ωστόσο, μετά από τη σχετική επικοινωνία με τη ΓΓΚ διαπιστώθηκε ότι κάτι τέτοιο δεν είναι εφικτό και η ίδια παρέπεμψε στο τέταρτο κεφάλαιο της ΕΕΑ, το οποίο μπορεί να μην περιέχει την πλήρη και αναλυτική χαρτογράφηση των υπουργείων δίνει όμως, μία καλή εικόνα της κατάστασης. Με βάση λοιπόν, αυτό και την συγκεκριμένη αντιστοίχιση που έστειλε το ΥΠΕΝ στην ΓΓΚ (ΥΠΕΝ, 2017), δημιουργήθηκε μια ανεπίσημη χαρτογράφηση για την εξυπηρέτηση των αναγκών της εργασίας (βλ. Παράρτημα Γ). Να σημειωθεί ότι από την ΕΕΑ αντλήθηκαν οι περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τα μέσα πολιτικής, ενώ από την χαρτογράφηση του ΥΠΕΝ υιοθετήθηκε και η δομή της.

Με βάση την χαρτογράφηση και την περιορισμένη πρόσβαση στα δεδομένα μπορούν να προκύψουν δύο συμπεράσματα. Το πρώτο αφορά την αντιστοίχιση των υπουργείων με τις οκτώ εθνικές προτεραιότητες, γεγονός που προκύπτει από τη δευτερογενή ανάλυση των στοιχείων της ΕΕΑ και παρουσιάζεται στον πίνακα 3.1. Το δεύτερο αφορά, την έλλειψη οριζόντιων διατομεακών δράσεων που θα συνδυάζει την κοινή δράση πολλών υπουργείων και τη διασύνδεση ποικίλων θεματικών στόχων.

Η καλύτερη ανάλυση του ζητήματος για τον σχολιασμό για παράδειγμα της επάρκειας των πολιτικών ή της εφαρμογής τους, προϋποθέτει μεγαλύτερη εμβάθυνση στις πολιτικές του κάθε υπουργείου και άλλη μεθοδολογική προσέγγιση η οποία θα ξέφευγε από τους στόχους και τον χρονικό περιορισμό της εργασίας.

Στο πλαίσιο αυτό, ιδιαίτερη σημασία αποκτά η αξιόπιστη ποσοτική παρακολούθηση και αξιολόγηση των επιπτώσεων που επιφέρουν οι πολιτικές στο σύνολο της κοινωνίας. Η ΓΓΚ έχει προχωρήσει, πολύ πρόσφατα (21 Μαΐου 2019), μετά από ευρεία διαβούλευση με τα αρμόδια υπουργεία και την Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ) στην υιοθέτηση μιας δέσμης δεικτών για την παρακολούθηση της προόδου υλοποίησης των ΣΒΑ (ΓΓΚ, 2019). Οι δείκτες αυτοί επιλέχθηκαν τόσο από το σύνολο των διακοσίων τριάντα δύο (232) δεικτών του

ΟΗΕ όσο και από τους εκατό (100) της Eurostat. Εντούτοις, φαίνεται πως οι δείκτες της Ελλάδας αντιμετωπίζουν το ίδιο πρόβλημα με τους παγκόσμιους, καθώς δεν διαθέτουν τις κατάλληλες προσαρμογές ώστε να αποτυπώνουν τη χωρική διάσταση των στόχων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, αποτελεί ο δείκτης 13.2.1. ο οποίος αξιολογεί τη χώρα στο αν έχει ενσωματώσει μέτρα που αφορούν την κλιματική αλλαγή σε εθνικές πολιτικές και στρατηγικές. Η απάντηση στον δείκτη αυτόν είναι μονοσήμαντη (ναι ή όχι) και δεν εκφράζει ποιοτικά χαρακτηριστικά με αποτέλεσμα να μην μπορούν να υπάρξουν συμπεράσματα για την εφαρμογή και τις χωρικές επιπτώσεις των πολιτικών αυτών.

Πίνακας 3.10: Η συσχέτιση των εμπλεκόμενων υπουργείων με τις 8 εθνικές προτεραιότητες

8 Εθνικές Προτεραιότητες	Κύρια Εμπλεκόμενα Υπουργεία
1. Υιοθέτηση μιας ανταγωνιστικής, καινοτόμου και βιώσιμης ανάπτυξης (ΣΒΑ 9, 8)	Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Υπουργείο Οικονομίας & Ανάπτυξης, Υπουργείο Υποδομών και Μεταφορών , Υπουργείο Ναυτιλίας & Αιγαίου, Υπουργείο Ψηφιακής Πολιτικής, Τηλεπικοινωνιών και Ενημέρωσης
2. Προώθηση της πλήρους απασχόλησης και της αξιοπρεπούς εργασίας για όλους (ΣΒΑ 8)	Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης
3. Αντιμέτωπιση της Φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού και παροχή καθολικής πρόσβασης σε ποιοτικές υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης (ΣΒΑ 1, 2, 3)	Υπουργείο Υγεία και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Υπουργείο Εσωτερικών
4. Μείωση των κοινωνικών και περιφερειακών ανισοτήτων και εξασφάλιση ίσων ευκαιριών για όλους (ΣΒΑ 5, 10)	Υπουργείο Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής, Υπουργείο Ψηφιακής Πολιτικής, Τηλεπικοινωνιών και Ενημέρωσης, Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής, Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Υπουργείο Εσωτερικών
5. Παροχή υψηλής ποιότητας και χωρίς αποκλεισμούς εκπαίδευση (ΣΒΑ 4)	Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης
6. Ενίσχυση της προστασίας και της βιώσιμης διαχείρισης του φυσικού κεφαλαίου ως βάση για την κοινωνική ευημερία και την μετάβαση προς μία οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα (ΣΒΑ 6, 7, 11, 12, 13, 14, 15)	Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας, Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Υπουργείο Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων
7. Δημιουργία αποτελεσματικών, υπεύθυνων και διαφανών θεσμών (ΣΒΑ 16, 17)	Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Υπουργείο Διοικητικής Ανασυγκρότησης
8. Ενίσχυση ανοιχτών, συμμετοχικών, δημοκρατικών διαδικασιών και προώθηση των εταιρικών σχέσεων (ΣΒΑ 16, 17)	Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής
<i>*Η συσχέτιση με τα υπουργεία είναι ελλιπή λόγω της περιορισμένης πρόσβασης σε δεδομένα</i>	

Πηγή: ΕΕΑ (2018), ίδια επεξεργασία

3.2.4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από τη μελέτη της ΕΕΑ, μπορούν να συνοψιστούν ορισμένα βασικά συμπεράσματα σε σχέση με την κάλυψη των στόχων που τέθηκαν. Αναλυτικότερα, καλύφθηκαν επαρκώς οι στόχοι 1.1., 1.3., 1.4. και 2.1. από τους οποίους προκύπτουν αρκετές διαπιστώσεις. Από τη θεσμική και διαχειριστική σκοπιά προκύπτει ότι η ΓΓΚ αποτελεί το καταλληλότερο όργανο για την εφαρμογή των ΣΒΑ, καθώς η υλοποίησή τους απαιτεί σχεδιασμό και συνεργασία σε υψηλό πολιτικό επίπεδο. Το ΔΔΣ, από την άλλη, αποτελεί το μέσο για τη χωρική ολοκλήρωση των πολιτικών, ως προς την ενσωμάτωση ΣΒΑ καθώς περιλαμβάνει εκπρόσωπους από όλα τα υπουργεία (εκτός από το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας). Η σκέψη για τη δημιουργία του μηχανισμού αυτού δεν είναι τυχαία, αφού η Ελλάδα αντιμετώπιζε και αντιμετωπίζει χρόνιο πρόβλημα όσον αφορά τη συνεργασία των υπουργείων, η οποία, με αφορμή τους ΣΒΑ, επιχειρείται να βελτιωθεί.

Όσον αφορά τη σκοπιά της διακυβέρνησης, οι στόχοι έχουν συμβάλει τόσο σε οριζόντιο όσο και σε κάθετο επίπεδο. Καταρχήν, η σύνταξη της ΕΕΑ, αποτελεί από μόνη της μία τέτοια διαδικασία καθώς έπρεπε να συνεργαστούν διαφορετικά τμήματα των υπουργείων μεταξύ τους αλλά και τα υπουργεία με τον ιδιωτικό και κοινωνικό τομέα, ενεργοποιώντας καινούριες διαδικασίες, ενώ ταυτόχρονα όπως προαναφέρθηκε το ΔΔΣ και η ΟΚΕ αποτελούν δομές διακυβέρνησης.

Το ζήτημα της παρακολούθησης και αξιολόγησης, όπως επισημάνθηκε στην αρχή του κεφαλαίου, έχει να κάνει μόνο με το ζήτημα των δεικτών. Από τη μελέτη τους μπορεί να σημειωθεί, ότι αν το σύστημα αξιολόγησης ήταν προσαρμοσμένο έτσι ώστε οι δείκτες του να αποτυπώνουν και τις χωρικές διαστάσεις των στόχων, βάση των σχετικών εθνικών σκοπών και αναγκών, θα βοηθούσαν τα κράτη να αναπτύξουν μια πιο οργανωμένη και συνειδητή χωρική πολιτική, συμβάλλοντας παράλληλα στην πρακτική σύνδεσή της με την αναπτυξιακή. Αυτή η παρατήρηση αφορά το εθνικό επίπεδο, γιατί πιθανότατα αν συνέβαινε στο παγκόσμιο θα μείωνε τον βαθμό ελευθερίας των ΣΒΑ στον τρόπο προσαρμογής και υλοποίησής τους στις εκάστοτε εθνικές ανάγκες.

Η ενασχόληση με το ζήτημα της εφαρμογής των ΣΒΑ όπως φαίνεται ανέδειξε και το ρόλο του χωρικού σχεδιασμού, καλύπτοντας έτσι τον στόχο 2.1.. Πράγματι, όπως διαπιστώθηκε από τη χαρτογράφηση των πολιτικών, ο χωρικός σχεδιασμός θεωρείται ένα εργαλείο που προωθεί τη διακυβέρνηση και τη συνοχή των πολιτικών καθώς επισημάνθηκε ως μέσο για την κάλυψη της όγδοης εθνικής προτεραιότητας και συγκεκριμένα της περιβαλλοντικής διακυβέρνησης και

της δημιουργίας εταιρικών σχέσεων. Μάλιστα, προσδιορίστηκε ότι ο χωροταξικός σχεδιασμός είναι το καταλληλότερο επίπεδο για αυτή τη διαδικασία καλύπτοντας έτσι και τον στόχο 2.2.β..

Είναι φανερό πάντως, πως δεν καλύφθηκαν οι στόχοι που αφορούν τη συμβολή των ΣΒΑ στη χωρική και αναπτυξιακή πολιτική και στα μέσα που αυτές διαθέτουν αλλά και αν εξυπηρετεί ο χωρικός σχεδιασμός τον ρόλο του στην πράξη. Ταυτόχρονα, γεννιούνται και καινούρια ερωτήματα ακόμη και για τους στόχους που έχουν ήδη καλυφθεί, τα οποία αφορούν τη λειτουργική αποτελεσματικότητα των θεσμικών αλλαγών και των διαδικασιών διακυβέρνησης. Καθώς το ζήτημα της υλοποίησης των ΣΒΑ είναι ιδιαίτερα πρόσφατο, δεν υπάρχουν έτοιμα δεδομένα για την κάλυψη αυτών των στόχων που τίθενται στο πλαίσιο της εργασίας και για αυτό τον λόγο η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε ήταν η πραγματοποίηση τηλεφωνικών συνεντεύξεων, προκειμένου να συλλεχθούν οι απόψεις ατόμων που ασχολούνται ενεργά με το θέμα και έχουν σχετική εμπειρία.

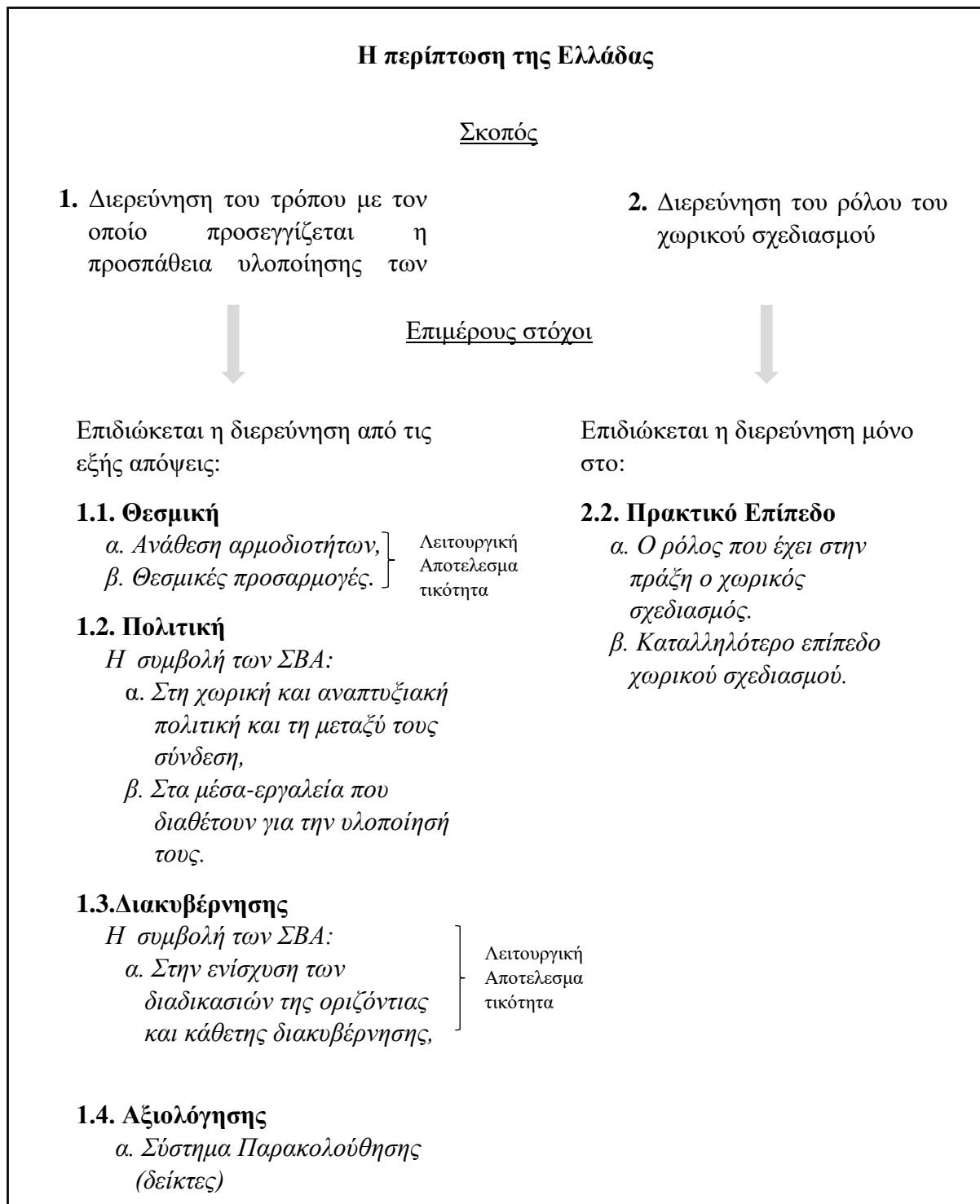
3.3. Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΩΝ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΝ

3.3.1. ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΣ

Η αναγκαιότητα της πραγματοποίησης των συνεντεύξεων πηγάζει από ένα βασικό λόγο και αφορά την έλλειψη ποιοτικής και επίκαιρης πληροφορίας ενώ ο σκοπός της, είναι η συλλογή απόψεων από τα κατάλληλα άτομα, για την κάλυψη των επιμέρους στόχων της εργασίας (Σχήμα 3.4). Με αυτόν τον τρόπο, θα εξακριβωθεί, πως λειτουργούν και τι αποτέλεσμα έχουν οι ενέργειες που γίνονται για την υλοποίηση των ΣΒΑ στην πράξη, προσδιορίζοντας, μέσω της μέχρι τώρα εμπειρίας, ποιοι τομείς χρήζουν βελτίωσης και αλλά και τι αλλαγές απαιτούνται.

Πριν ακολουθήσει η μεθοδολογία των συνεντεύξεων, σκόπιμο είναι να οριστούν τα όρια της έρευνας. Οποιαδήποτε αναφορά σε οριζόντια συνεργασία αντικατοπτρίζει κυρίως το υπουργικό επίπεδο με τις αντίστοιχες υπηρεσίες του, αλλά και τη συνεργασία μεταξύ της ΓΓΚ με άλλα όργανα όπως την ΟΚΕ. Η κάθετη συνεργασία, αναφέρεται μεταξύ κυρίως της ΓΓΚ με τα υπουργεία. Σε οποιαδήποτε άλλη περίπτωση θα επεξηγηθεί.

Σχήμα 3.19: Ο σκοπός και οι επιμέρους στόχοι που αναμένονται να καλυφθούν από τις συνεντεύξεις.

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

3.3.2. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Αρχικά, πρέπει να επισημανθεί πως οι συνεντεύξεις ήταν τηλεφωνικές για δύο βασικούς λόγους. Πρώτον, την αδυναμία εύρεσης κοινών ημερομηνιών με όλους τους συνεντευξιαζόμενους για την πραγματοποίησή τους σε προσωπικό επίπεδο, καθώς υπήρχε το

πρόβλημα της μη ύπαρξης χωρικής εγγύτητα και δεύτερον την ύπαρξη των Ευρωεκλογών που επιδείνωσαν το παραπάνω ζήτημα. Οι συνεντεύξεις ήταν ημιδομημένες, ανοιχτού τύπου και διήρκησαν περίπου είκοσι λεπτά (20').

Για την εξασφάλιση, ωστόσο, της καλής ποιότητας των συνεντεύξεων ακολουθήθηκε συγκεκριμένη μεθοδολογία που αναπτύσσεται σε δύο επίπεδα. Πρώτον, την επεξεργασία της δομής τους ερωτηματολογίου που χρησιμοποιήθηκε και δεύτερον της στρατηγικής που ακολουθήθηκε για την επιλογή των ατόμων.

Όσον αφορά το πρώτο επίπεδο, η δομή του ερωτηματολογίου αποτελείται από τέσσερις θεματικές ενότητες. Η πρώτη αφορά τη λειτουργική αποτελεσματικότητα των θεσμικών δομών και διαδικασιών διακυβέρνησης, η δεύτερη το ρόλο του χωρικού σχεδιασμού και τη συμβολή των ΣΒΑ, η τρίτη τις τομεακές πολιτικές, τα εργαλεία και τον τρόπο ενσωμάτωσης των ΣΒΑ, ενώ η τέταρτη την αξιολόγηση και παρακολούθηση των στόχων (βλ. Παράρτημα Β). Να σημειωθεί, πάντως, ότι ανάλογα με τον συνεντευξιαζόμενο, οι ερωτήσεις τροποποιούνταν.

Τα πρόσωπα που συμμετείχαν στις συνεντεύξεις, εκπροσωπούν κάποιο υπουργείο στο ΔΔΣ ή είναι εκπρόσωποι της ΓΓΚ και άρα έχουν ενεργή ενασχόληση με το ζήτημα ενώ ταυτόχρονα εργάζονται σε μονάδες που καλύπτουν τους τομείς της χωροταξίας, πολεοδομίας και ανάπτυξης, δηλαδή υπουργεία που διαμορφώνουν τη χωρική και αναπτυξιακή στρατηγική στην Ελλάδα (Πίνακας 3.2). Οι συμμετέχοντες ήταν:

- Η Κυρία *Παπαϊωάννου Μαρία* (Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας/Διεύθυνση Διεθνών και Ευρωπαϊκών Δραστηριοτήτων/ Τμήμα Ευρωπαϊκών και Διεθνών Υποθέσεων Περιβάλλοντος/ Συντονίστρια ΥΠΕΝ στο ΔΔΣ),
- Η Κυρία *Σεφερλή Αντωνία* (Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας/Διεύθυνση Χωροταξικού Σχεδιασμού/ Τμήμα Χωρικών Παρεμβάσεων Τοπικού Επιπέδου),
- Η Κυρία *Σπηλιοπούλου Γεωργία* (Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας/Διεύθυνση Πολεοδομικού Σχεδιασμού/ Τμήμα Πολεοδομικών Μελετών και Ρυθμίσεων),
- Η Κυρία *Κουτσούρη Μαρίνα* (Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης/ Ειδική Υπηρεσία Στρατηγικής Σχεδιασμού και Αξιολόγησης),

- Η Κυρία *Κωστοπούλου Μαρία* (Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας/Ειδική Υπηρεσία Στρατηγικής Σχεδιασμού και Αξιολόγησης),
- Ο Κύριος *Καίλης Αλέξανδρος* (Γενική Γραμματεία της Κυβέρνησης/ Γραφείο Συντονισμού, Θεσμικών, Διεθνών και Ευρωπαϊκών Θεμάτων).

Πίνακας 3.11: Στοιχεία τηλεφωνικών συνεντεύξεων

Τηλεφωνικές Συνεντεύξεις				
Διοίκηση	Ιδιότητες	Αριθμός	Θεματικές Ενότητες	Ημερ/νία
Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας - Διεύθυνση Διεθνών και Ευρωπαϊκών Δραστηριοτήτων - Διεύθυνση Χωροταξικού Σχεδιασμού - Διεύθυνση Πολεοδομικού Σχεδιασμού	- Συντονιστής ΥΠΕΝ στο ΔΔΣ - Εκπρόσωποι στο ΔΔΣ	3	- Λειτουργική Αποτελεσματικότητα θεσμικών δομών και διαδικασιών διακυβέρνησης, - χωρικός σχεδιασμός και ΣΒΑ - Τομεακές Πολιτικές, Εργαλεία και ΣΒΑ - Αξιολόγηση και παρακολούθηση ΣΒΑ	12/04/2019 16/04/2019 29/05/2019
Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης - Ειδική Υπηρεσία Στρατηγικής Σχεδιασμού και Αξιολόγησης Αναπτυξιακών Προγραμμάτων	Εκπρόσωποι στο ΔΔΣ	2	- Λειτουργική Αποτελεσματικότητα θεσμικών δομών και διαδικασιών διακυβέρνησης, - Τομεακές Πολιτικές και ΣΒΑ - Αξιολόγηση και παρακολούθηση ΣΒΑ	03/05/2019
Γενική Γραμματεία της Κυβέρνησης - Γραφείο Συντονισμού Θεσμικών, Διεθνών και Ευρωπαϊκών Θεμάτων	Συντονιστικό ρόλο	1	- Λειτουργική Αποτελεσματικότητα θεσμικών δομών και διαδικασιών διακυβέρνησης, - Τομεακές Πολιτικές και ΣΒΑ - Αξιολόγηση και παρακολούθηση ΣΒΑ	16/04/2019

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

3.3.3. ΣΥΖΗΤΗΣΗ/ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ ΠΟΥ ΠΡΟΚΥΠΤΟΥΝ ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ

Στην ενότητα αυτή συνοψίζονται τα πορίσματα που προέκυψαν από τις συνεντεύξεις και αφορούν στις θεματικές ενότητες που συζητήθηκαν (βλ πίνακα 2). Τα συμπεράσματα που προέκυψαν για τη λειτουργική αποτελεσματικότητα των θεσμικών αλλαγών και της κατανομής των αρμοδιοτήτων θα αναφερθούν μαζί με εκείνα που αφορούν τη συμβολή των ΣΒΑ στη διακυβέρνηση, καθώς στόχος των πρώτων, όπως προέκυψε και από τη μελέτη της ΕΕΑ, είναι η πραγματοποίηση διαδικασιών διακυβέρνησης.

Καταρχάς, υπήρξε απόλυτη ομοφωνία, σχετικά με την καταλληλότητα ανάληψης της γενικής αρμοδιότητας για την παρακολούθηση και εφαρμογή των ΣΒΑ από την ΓΓΚ, αφορώντας δύο βασικούς λόγους. Πρώτον, της κεντρικότητας του οργάνου και της δυνατότητα άμεσης επαφής με άλλες δομές, όπως προαναφέρθηκε, και δεύτερον της έλλειψης των κατάλληλων μέσων από κάποιο συγκεκριμένο υπουργείο για τη διαχείριση της διευρυμένης φύσης των ΣΒΑ. Το γεγονός αυτό, αποδεικνύει έμπρακτα πως η αρχιτεκτονική και η δομή των ΣΒΑ οδήγησε σε μία ολιστική θεώρηση του ζητήματος της βιώσιμης ανάπτυξης και όχι στην αποσπασματική, αποτελώντας δηλαδή μόνο ευθύνη του υπουργείου περιβάλλοντος, όπως γινόταν παλαιότερα. Ταυτόχρονα όμως, αποδεικνύει και τη βαθιά κατανόηση από την πλευρά του ελληνικού κράτους για την ανάγκη ύπαρξης συνεργασίας.

Στο πλαίσιο του ανοίγματος των διαδικασιών επίτευξης της βιώσιμης ανάπτυξης, οι ΣΒΑ βοήθησαν στην επίλυση του προβλήματος σχετικά με την έλλειψη οριζόντιου συντονισμού των υπουργείων σε υπηρεσιακό επίπεδο¹, όπου, σύμφωνα με τους συνεντευξιαζόμενους, αποτελεί και το χρόνιο πρόβλημα της δημόσιας διοίκησης. Η αποτελεσματικότητα του ΔΔΣ, κρίνεται γενικώς ικανοποιητική, αφού λειτουργεί ως φόρουμ στο οποίο τα εστιακά σημεία (focal points)² άρχισαν να επικοινωνούν, να ενημερώνουν για τις δράσεις τους και να ανταλλάσσουν απόψεις για την υλοποίηση των στόχων. Ο συντονισμός, κρίθηκε ανέφικτος χωρίς τη λειτουργία αυτής της θεσμικής δομής. Θετικό αποτελεί επίσης, το γεγονός ότι τα εστιακά σημεία έχουν οριστεί επίσημα από τα υπουργεία και αποτελούν μόνιμα στελέχη του υπουργείου ώστε να διασφαλιστεί η θεσμική συνέχεια της λειτουργίας του φόρουμ.

Μάλιστα, είναι η πρώτη φορά που το ζήτημα της διακυβέρνησης έχει ακολουθήσει τόσο θετική πορεία στην ιστορία της ελληνικής διοίκησης. Για να γίνει πιο κατανοητό το πόσο έχει διευρυνθεί ο κύκλος των διαδικασιών διακυβέρνησης θα αναφερθεί ένα χαρακτηριστικό

¹ Η επικοινωνία αυτή αφορά το υπηρεσιακό επίπεδο των υπουργείων μεταξύ τους όσο και την επικοινωνία των υπηρεσιών εντός του ίδιου υπουργείου.

² Εστιακά σημεία είναι οι αντιπρόσωποι του κάθε υπουργείου που συμμετέχουν στο ΔΔΣ

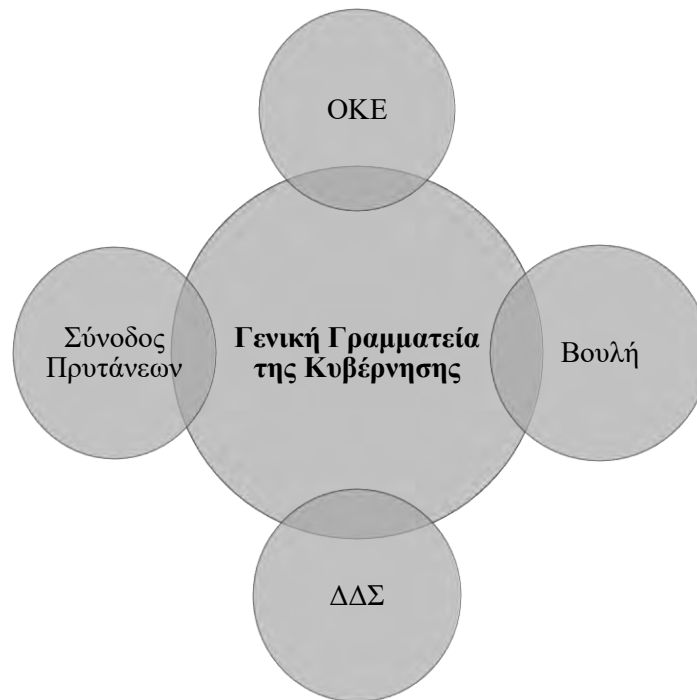
παράδειγμα τεσσάρων μόνο ενδιαφερόμενων ομάδων. Ο κύκλος των διαδικασιών διακυβέρνησης της ΟΚΕ³, της συνόδου των πρυτάνεων, που συντονίζουν την ακαδημαϊκή κοινότητα, των συναντήσεων που γίνονται για την τοπική και περιφερειακή αυτοδιοίκηση και ο κύκλος του ΔΔΣ συνδέονται όλοι μέσω του κεντρικού ρόλου της ΓΓΚ. Να τονιστεί ότι ο κύκλος της ΟΚΕ με τον κύκλο του ΔΔΣ είναι πολύ στενά συνδεδεμένοι καθώς στις συνεδριάσεις της ΟΚΕ που αφορούν ζητήματα βιώσιμης ανάπτυξης παρευρίσκεται τόσο η ΓΓΚ όσο και ο υπουργός του ΥΠΠΕΝ με σκοπό να μεταφέρουν τους προβληματισμούς του ΔΔΣ αλλά και αντίστροφα. Ταυτόχρονα υπάρχουν προσπάθειες, σε πολύ αρχικό στάδιο όμως, για τη δημιουργία ενός νέου κύκλου διακυβέρνησης που θα εμπλέκει τη Βουλή των Ελλήνων (Σχήμα 3.5). Η ΓΓΚ αποτελεί το συντονιστικό, λοιπόν, όργανο για αυτές τις διαδικασίες διακυβέρνησης που δεν υπήρξαν ξανά στο παρελθόν. Να τονιστεί, φυσικά, ότι σε όλη αυτή τη διαδικασία βοηθάει η προσιτή φύση των ΣΒΑ καθώς δεν διαθέτουν εξειδικευμένη ορολογία και απευθύνονται σε όλους.

Πάντως, σε αντίθεση με τα παραπάνω εκφράστηκαν και ορισμένες αμφιβολίες για την αποτελεσματικότητα της λειτουργίας του ΔΔΣ. Τόσο ο μικρός αριθμός των συναντήσεων όσο και ο μεγάλος αριθμός των εκπροσώπων (περίπου 50 άτομα) εντός του ΔΔΣ δεν επιτρέπει αφενός την ουσιαστική κατανόηση του τρόπου επίτευξης της βιώσιμης ανάπτυξης, όσον αφορά τα υπουργεία που δεν έχουν ασχοληθεί ξανά με το αντικείμενο αυτό, και αφετέρου δεν βοηθάει γενικά στην απόκτηση μιας ολοκληρωμένης άποψης σχετικά με την υλοποίηση των στόχων και άρα την ενεργή συμμετοχή. Μεγαλύτερη ενασχόληση με τους στόχους φαίνεται να έχει το ΥΠΠΕΝ καθώς διαθέτει την εμπειρία και θεσμική μνήμη στα θέματα βιώσιμης ανάπτυξης αλλά και το Υπουργείο Εξωτερικών. Παράλληλα, φάνηκε ότι η σχετική απαραίτητη πληροφορία δεν διαχέεται αποτελεσματικά μέσα στα υπουργεία και το υπόλοιπο διοικητικό προσωπικό, γεγονός που κρίθηκε ως ένας ιδιαίτερα αρνητικός παράγοντας για την υλοποίηση των στόχων.

Έλλειψη παρατηρείτε επίσης, στη δημιουργία οριζόντιων διατομεακών δράσεων και στη διασύνδεση των ΣΒΑ, όπως παρατηρήθηκε και από τη χαρτογράφηση. Παρότι έχουν γίνει ορισμένα βήματα προς την εξασφάλιση της διασύνδεσης των ΣΒΑ για την επίτευξη πολλαπλασιαστικών αποτελεσμάτων (π.χ. δράσεις των υπουργείων αγροτικής ανάπτυξης, τουρισμού και πολιτισμού) η ανάγκη δημιουργίας συνεργασιών εξακολουθεί να υπάρχει.

³ Η ΟΚΕ ωστόσο έχει δικτυακή δομή και εκπροσωπούνται ένα σύνολο φορέων που διακρίνονται σε τρεις πυλώνες: τους εργαζόμενους, τους εργοδότες και όλους τους υπόλοιπους κοινωνικούς εταίρους.

Σχήμα 3.20: Ο κεντρικός ρόλος της ΓΓΚ στις διαδικασίες διακυβέρνησης για τη βιώσιμη ανάπτυξη

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Όσον αφορά τη συμβολή των ΣΒΑ στις πολιτικές και τα μέσα που αυτές χρησιμοποιούν για την υλοποίησή τους, προέκυψαν χρήσιμα συμπεράσματα. Η ενσωμάτωση των στόχων στις πολιτικές είναι και το βασικό στοίχημα τόσο σε παγκόσμιο όσο και σε εθνικό επίπεδο και για να επιτευχθεί απαιτείται μία μακροχρόνια διαδικασία δράσεων. Το πρώτο βήμα προς αυτή την κατεύθυνση αποτέλεσε η διαμόρφωση των οκτώ (8) εθνικών προτεραιοτήτων, η χαρτογράφησης αλλά και η δημιουργία θεσμικών δομών (ΔΔΣ) όπου μέσω της συνεχής επικοινωνίας της ΓΓΚ με τα υπουργεία και τα εστιακά σημεία έχει αρχίσει, σταδιακά, να κατοχυρώνεται και θεσμικά η συνοχή. Το επόμενο βήμα αποτελεί η έγκριση του σχεδίου εφαρμογής (στα τέλη του 2019 ή στις αρχές του 2020) ώστε να αναδειχθεί στην πράξη πλέον η σύνδεση των ΣΒΑ με τις ρυθμίσεις που παράγονται (π.χ. νομοθεσία, πολιτικές κ.ά.) αλλά και η αξιολόγηση των συνδέσεων αυτών ως προς το βαθμό που συμβάλλουν στο σύνολο της κοινωνίας. Κάτι τέτοιο, αποτελεί πρόκληση για τα ελληνικά δεδομένα, καθώς σύμφωνα με τους συνεντευξιαζόμενους, το έλλειμα της δημόσιας διοίκησης βρίσκεται στην εφαρμογή. Ο περιορισμένος χρόνος εφαρμογής της συνολικής διαδικασίας υιοθέτησης των στόχων δεν έχει επιτρέψει την ενσωμάτωσή τους μέχρι σήμερα σε σχετικές ρυθμίσεις. Μία ένδειξη προς αυτή την κατεύθυνση όμως, είναι το αίτημα για τη σύνδεση των ΣΒΑ με όλα τα τρέχοντα χρηματοδοτούμενα έργα.

Ακόμη και στην Εθνική Αναπτυξιακή Στρατηγική που δημοσιεύθηκε την ίδια χρονική περίοδο (12 Ιουλίου 2018) που συγκεκριμενοποιήθηκαν και οι ΣΒΑ στην Ελλάδα, δεν αναφέρεται ούτε ο τρόπος που θα επιτευχθούν ούτε έχει εγκριθεί κάποιο σχέδιο δράσης. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, αφενός να παραμένει ασαφής ο βαθμός πολιτικής προτεραιότητας των ΣΒΑ και αφετέρου το διοικητικό προσωπικό που καλείται να σχεδιάσει την επόμενη προγραμματική περίοδο (ΕΣΠΑ) να δυσκολεύεται στην κατανόηση επίτευξή τους και στον τρόπο συνεργασίας των υπουργείων και άρα να μην μπορούν να ενσωματώσουν μηχανισμούς υλοποίησής τους.

Σχετικά με το ρόλο του χωρικού σχεδιασμού στην επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης, ο χωρικός σχεδιασμός και μάλιστα ο χωροταξικός, θέτει το πλαίσιο για τη μετάβαση των ΣΒΑ στις τομεακές πολιτικές. Πιο συγκεκριμένα, θεωρείται ζωτικής σημασίας για την υλοποίηση των ΣΒΑ πρώτον γιατί αντιπροσωπεύει την πολυεπίπεδη διακυβέρνηση και δεύτερον γιατί αρκετοί στόχοι έχουν εξαρχής άμεση χωρική διάσταση (π.χ. βιώσιμες πόλεις, προστασία θαλάσσιων οικοσυστημάτων κ.ά.) και προϋποθέτουν χωρικές παρεμβάσεις. Ο χωροταξικός σχεδιασμός έτσι αναδεικνύεται ως το πλέον κατάλληλο μέσο για τον συντονισμό των πολιτικών, επιβεβαιώνοντας τη θεωρία.

Ωστόσο, στην πράξη, στην περίπτωση της Ελλάδας, ο ρόλος του αυτός περιορίζεται για δύο βασικούς λόγους όπου ο πρώτος τον αφορά έμμεσα και ο δεύτερος άμεσα. Πρώτον, διαπιστώνεται έλλειψη σαφήνειας και αποτελεσματικότητας των θεσμοθετημένων διαδικασιών στη συμμετοχή των διαφορετικών επιπέδων διακυβέρνησης γενικότερα (π.χ. ποιες είναι οι αρμοδιότητες, ποιοι θα συμμετέχουν κ.ά.) που ως αποτέλεσμα υπονομεύουν τον ρόλο του, καθώς τέτοιες διαδικασίες στην Ελλάδα συμβαίνουν μόνο σε αναγκαίες περιπτώσεις από κάποιο θεσμοθετημένο εργαλείο. Δεύτερον, παρατηρείται έλλειψη αποτελεσματικής διαβούλευσης των χωρικών σχεδίων, η οποία εξαρτάται από πολλούς παράγοντες (π.χ. επικράτησης συγκεκριμένων ομάδων συμφερόντων) αλλά κυρίως από το στάδιο στο οποίο εισέρχεται η συμμετοχή.

Όσον αφορά τη συμβολή των ΣΒΑ στα μέσα-εργαλεία του χωρικού σχεδιασμού, ακόμη δεν έχουν επηρεαστεί με κάποιον τρόπο αλλά αναμένεται να αλλάξουν ως προς την εξειδίκευσή τους, καθώς ο ολιστικός χαρακτήρας των ΣΒΑ, συγκεκριμενοποιεί και προσδιορίζει καλύτερα τους επιθυμητούς στόχους στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης. Η «κατά τόπους προσέγγιση» (place-based approach) αλλά και τα Σχέδια Ολοκληρωμένων Αστικών Παρεμβάσεων (μαζί με τις ΟΧΕ και τα ΤΑΠΤΟΚ) ανταποκρίνονται καλύτερα στην ευρεία φύση των ΣΒΑ, καθώς δημιουργούν πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα για μία περιοχή. Παρ' όλ' αυτά, σημειώθηκαν

και αρκετοί περιορισμοί του εργαλείου αυτού, οι οποίοι πρέπει να αντιμετωπιστούν για να μπορέσει να συμβάλει στην πραγματικά στην εφαρμογή των στόχων. Αφενός, απαιτείται η θεσμική συμπλήρωση των κριτηρίων για την περιοχή στην οποία θα εφαρμοστεί το ΣΟΑΠ, κυρίως μέσω της θεσμοθέτησης ενός ορισμού τόσο για τις Λειτουργικές Αστικές Περιοχές (ΛΑΠ) όσο και για τις μητροπολιτικές και αφετέρου απαιτείται η επίλυση ζητημάτων μητροπολιτικής διακυβέρνησης, καθώς για παράδειγμα στην περίπτωση της Αθήνας πολλές αρμοδιότητες ανήκουν στα κεντρικά υπουργεία. Επίσης, παρατηρείται υπερβολική εστίαση ορισμένες φορές στις χωρικές παρεμβάσεις που υπονομεύουν άλλες πτυχές της ανάπτυξης όπως είναι η κοινωνική.

Από την άλλη, οι ΣΒΑ θα συμβάλλουν στη σύνδεση της χωρικής και αναπτυξιακής πολιτικής μέσω της λειτουργίας του ΔΔΣ. Από τις διαδικασίες συντονισμού των υπουργείων θα προκύψει και θα γίνει κατανοητό ότι η διάσπαση των δύο πολιτικών κατά τον σχεδιασμό, ήταν ατελέσφορη. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα ότι οι ΣΒΑ εμπεριέχουν τόσο τη χωρική όσο και την αναπτυξιακή πολιτική συμβάλλοντας στη σύνδεσή τους, αποτελεί ο στόχος 17.14 ο οποίος αναφέρεται στην επίτευξη συνοχής των πολιτικών. Ο στόχος αυτός με μία πρώτη ματιά μοιάζει ιδιαίτερα αφηρημένος, στην πράξη όμως κατά την προσπάθεια υλοποίησής του γίνεται αντιληπτό ότι η χωρική διάσταση εισέρχεται έντονα στη διαδικασία. Το έδαφος και γενικότερα ο χώρος αποτελεί τον τελικό αποδέκτη όλων των τομεακών πολιτικών (χωρικών και μη) με τις μεταξύ τους αλληλεπιδράσεις και για να υπάρξει συνοχή αναγκαστικά γίνεται αναφορά στη χωρική διάσταση της ανάπτυξης, η οποία αποτελεί και το πραγματικό πεδίο εφαρμογής της. Με άλλα λόγια, η συνοχή των πολιτικών, αναφέρεται τόσο στο οριζόντιο επίπεδο όσο όμως και στο κάθετο από την εθνική έως και την τοπική κλίμακα, η οποία και αποτελεί το κρισιμότερο επίπεδο για την υλοποίηση των πολιτικών.

Όσον αφορά, την πλευρά της αξιολόγησης των ΣΒΑ τα αποτελέσματα δεν διαφέρουν από εκείνα που διαπιστώθηκαν από την προσωπική παρατήρηση. Υπήρξε ομοφωνία σχετικά με την έλλειψη των κατάλληλων ρυθμίσεων στους δείκτες (ποιοτικά κριτήρια), ώστε να αποτυπώνουν τη χωρικής διάσταση των στόχων και τη σχετική πρόοδο.

Αν και δεν αποτελούσε αρχικό στόχο, από τις συνεντεύξεις προέκυψαν επίσης, συμπεράσματα για τις αιτίες που δυσχεραίνουν τον οριζόντιο συντονισμό μεταξύ των υπουργείων. Τέσσερις είναι οι βασικότερες αιτίες που συνεχίζουν να υπάρχουν παρά την πρόοδο που σημειώθηκε. Πρώτον, η ύπαρξη ενός ατελούς θεσμικού πλαισίου που δεν προωθεί και δεν υποχρεώνει τις οριζόντιες συνεργασίες και ιδιαίτερα στα πιο χαμηλά διοικητικά επίπεδα (π.χ. δήμοι) όπου

αυτές είναι άτυπες και πολύ περιορισμένες. Δεύτερον, συγκεκριμένα για το συντονισμό της αναπτυξιακής και χωρικής πολιτικής, υπάρχει έλλειψη ενημέρωσης σχετικά με τον τρόπο εφαρμογής των χωρικών σχεδίων (π.χ. έλλειψη έκδοσης εγκυκλίων). Τρίτον, η ύπαρξη μιας παράδοσης μη συνεργασίας καθώς τα υπουργεία αφενός δεν κατανοούν το πως εμπλέκονται οι άλλοι παράγοντες γεγονός που υποδηλώνει έλλειψη εμπειρίας και αφετέρου την προσπάθεια διασφάλισης ενός «αντικειμένου» από τις υπηρεσίες. Τέταρτον, η ύπαρξη δομικού προβλήματος που δυσχεραίνει το συντονισμό. Τα υπουργεία δηλαδή, δεν διαθέτουν κατάλληλες σταθερές δομές συντονισμού και διαμόρφωσης στρατηγικών με άλλα υπουργεία και αν υπάρχουν υπολειπούνται. Το γεγονός αυτό αποδίδεται κυρίως στις πολιτικές ηγεσίες οι οποίες δεν δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στο ζήτημα, καθώς οι σχετικές πρωτοβουλίες εντάσσονται συνήθως στη δράση των πολιτικών γραφείων της ηγεσίας (π.χ. γραφεία των υπουργών ή υφυπουργών) με αποτέλεσμα όταν αλλάζει η κυβέρνηση να χάνεται και η σχετική τεχνογνωσία. Η μη εμπλοκή, δηλαδή, υπηρεσιακών παραγόντων στη διαδικασία αυτή έχει ως αποτέλεσμα την απαξίωση των σχετικών υπηρεσιών, την υποστελέχωση κ.ά.. Σε κάθε περίπτωση, η εφαρμογή των ΣΒΑ αναμένεται να συμβάλλει θετικά στην ανάπτυξη δομών και σχέσεων διακυβέρνησης και ιδιαίτερα στη σύνδεση της χωρικής και αναπτυξιακής πολιτικής.

Τελικά, με βάση την εμπειρία των συνεντευξιαζόμενων, μπορούν να αναγνωριστούν ορισμένες προϋποθέσεις για την υιοθέτηση και εφαρμογή των ΣΒΑ στην Ελλάδα, οι οποίες αντικατοπτρίζουν προφανώς και τις προτάσεις που έγιναν. Αυτές διακρίνονται σε πέντε κατηγορίες και αφορούν:

I. Τις διαδικασίες διακυβέρνησης:

- Κατανόηση σε υψηλό πολιτικό επίπεδο της αναγκαιότητα και της προστιθέμενη αξία των ΣΒΑ, στο επίπεδο που έχει κατανοηθεί από το ΥΠΕΝ. Για να επιτευχθεί αυτό απαιτείται περισσότερη πληροφόρηση και ενημέρωση.
- Οργάνωση συνεδριάσεων για τους ΣΒΑ σε επίπεδο βουλής, ώστε να υπάρξει ενημέρωση και να διασφαλιστεί η συνέχεια ακόμη και στην περίπτωση αλλαγής της κυβέρνησης. Οι συνεδριάσεις αυτές θα αφορούν διαφορετικές συναρμόδιες επιτροπές της Βουλής με συντονιστή την Επιτροπή Περιβάλλοντος.
- Ενδυνάμωση των ενδιαφερόμενων ομάδων (stakeholders), μέσω της δημιουργίας μιας οργανωτικής δομής που θα λειτουργεί ως φόρουμ και θα φέρνει όλες τις ομάδες σε επαφή. Η ανάγκη αυτή προέκυψε από το γεγονός ότι, οι ενδιαφερόμενες ομάδες μέχρι σήμερα συμμετέχουν δρώντας μεμονωμένα και όχι συνολικά και μία τέτοια ενέργεια

που θα βελτιώσει την οριζόντια συνεργασία τους, θα αυξήσει και την αποτελεσματικότητα της δράσης τους.

- Ενημέρωση του κοινού (Public awareness) σε όλα τα επίπεδα διακυβέρνησης καθώς θεωρείται ταυτόχρονα φορέας υλοποίησης.

II. Τον χωρικό σχεδιασμό:

- Ενίσχυση των διαδικασιών διαβούλευσης/ συμμετοχής και βελτίωσης της ποιότητάς/αποτελεσματικότητάς τους.
- Θεσμοθέτηση αφενός ενός ορισμού τόσο για τις Λειτουργικές Αστικές Περιοχές (ΛΑΠ) όσο και για τις μητροπολιτικές και αφετέρου την επίλυση ζητημάτων μητροπολιτικής διακυβέρνησης,
- Αξιοποίηση εργαλείων σχεδιασμού όπως τα ΣΟΑΠ για την υλοποίηση των ΣΒΑ,
- Διαμόρφωση ποιοτικών κριτηρίων αξιολόγησης μέσω κατάλληλων δεικτών.

III. Τις θεσμικές και δομικές παρεμβάσεις:

- Ενσωμάτωση των ΣΒΑ σε νομοθεσίες, προδιαγραφές, εγκυκλίους ώστε να καταστεί υποχρεωτική η προσαρμογή σε αυτούς. Η μέχρι τώρα εμπειρία έχει δείξει πως ότι είναι εθελοντικό δύσκολα αφομοιώνεται από το ελληνικό δημόσιο, καθώς το πλήθος των υποχρεωτικών προσαρμογών είναι ήδη μεγάλο.
- Σύνδεση των συνοδευτικών εγγράφων των νομοσχεδίων, που περιγράφουν τις επιπτώσεις της κάθε ρύθμισης στην κοινωνία, την οικονομία και το περιβάλλον, με τους ΣΒΑ.
- Σαφέστερη θεσμοθέτηση των διαδικασιών διακυβέρνησης (τρόπος συνεργασίας, αρμοδιότητες κ.ά.) ώστε οι συνεργασίες να καθίστανται, κατά κάποιο τρόπο, υποχρεωτικές.
- Αναθεώρηση της δομής της διοίκησης ώστε να προωθείται η συνεργασία και η εξωστρέφεια και ύπαρξη στρατηγικού σχεδιασμού σε όλα τα υπουργεία (με την έννοια των κατευθύνσεων). Ως απαραίτητα προέκυψε και η επαναλειτουργία του Υπουργείου συντονισμού.

IV. Τη χρηματοδότηση:

- Διεκδίκηση πόρων για τη σύσταση ειδικής υποστηρικτικής γραμματείας και τη στελέχωση με το κατάλληλο προσωπικό, που θα οργανώνει δράσεις για την ενημέρωση των περιφερειών και των δήμων (public awareness) προσανατολισμένη, όμως, σε δράσεις πεδίου (out-doors actions).

- Σύνδεση των ΣΒΑ με χρηματοδοτικά μέσα το οποίο θα λειτουργήσει ως κίνητρο για την υλοποίησή τους.

V. Τις αντιλήψεις:

- Αλλαγή αντιλήψεων. Μετάβαση από το ατομικό στο συλλογικό συμφέρον μέσω της συνειδητοποίησης ότι οι ΣΒΑ αφορούν τον καθένα ατομικά αλλά και όλους συνολικά.

3.3.4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ

Έχει γίνει αντιληπτό, πως υπάρχει μία γενικότερη καθυστέρηση, όσον αφορά την ενσωμάτωση των ΣΒΑ στη διαμόρφωση πολιτικών, καθώς και το αντίστοιχο σχέδιο εφαρμογής πρόκειται να εγκριθεί στις αρχές του 2020, με το πέρασμα δηλαδή πέντε ετών από τη δέσμευση της χώρας για την εφαρμογή της Ατζέντας 2030. Προϋπόθεση για την ενσωμάτωση αυτή είναι η συνεργασία και ο συντονισμός, τομείς στους οποίους η Ελλάδα δεν διαθέτει παράδοση αποτελεσματικότητας, ωστόσο γίνεται προσπάθεια να οργανωθούν σε σταθερή βάση. Συνεπώς, η όποια καθυστέρηση κρίνεται αναμενόμενη καθώς σχετίζεται με το σημείο έναρξης (starting point) της Ελλάδας για την υλοποίηση των ΣΒΑ. Αν αναλογιστεί επίσης κανείς ότι, μέχρι πριν λίγα χρόνια και σε μερικές περιπτώσεις και σήμερα το κάθε υπουργείο λειτουργούσε αυτόνομα χωρίς να γνωρίζει τι συμβαίνει σε κάποιο άλλο ή ακόμη και σε άλλες διευθύνσεις του ίδιου υπουργείου η Ελλάδα έχει κάνει τα πρώτα σταθερά βήματα προς την κατεύθυνση της διακυβέρνησης αλλά απέχει ακόμη αρκετά. Η κατάσταση πάντως, δεν είναι μόνο στην Ελλάδα σε αυτό το πρώιμο στάδιο, καθώς, όπως επισημάνθηκε και στις συνεντεύξεις, πολλές φορές η ΕΕ κατά τη διάρκεια του προγραμματισμού της παραλείπει την ύπαρξη των ΣΒΑ, τους οποίους επισημαίνει εκ των υστέρων. Πιθανώς, η σχεδόν εθελοντική ενασχόληση των εστιακών σημείων με το ζήτημα των ΣΒΑ να αποτελεί ακόμη ένα λόγο.

Με βάση την προσωπική παρατήρηση κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων, η όλη προσπάθεια, εφαρμογής των στόχων σε υπουργικό επίπεδο, ενδεχομένως εμποδίζεται από τους παρακάτω παράγοντες:

- Σύγχυσης ως προς την έννοια της ενσωμάτωσης. Παρατηρήθηκε ότι, ακόμη και άτομα που εργάζονται στο ίδιο υπουργείο αντιλαμβάνονται διαφορετικά την έννοια της ενσωμάτωσης των ΣΒΑ στις πολιτικές. Ορισμένοι θεωρούν ότι αφορά την έκδοση σχεδίου εφαρμογής που θα αναδεικνύει έμπρακτα τον τρόπο ενσωμάτωσης αλλά και την ύπαρξη χρονοδιαγράμματος, διαμορφώνοντας έτσι το πλαίσιο της εξειδίκευσης ενώ άλλοι πιστεύουν ότι απαιτείται η ενσωμάτωσή τους στα αναπτυξιακά κείμενα (με την έννοια της απλής αναφοράς ότι λήφθηκαν υπόψη) έτσι ώστε οι σχετικές διατάξεις να μην έρχονται σε αντίθεση με αυτούς.
- Ανάγκη για ενίσχυση του ρόλου του χωρικού σχεδιασμού με τομείς που δεν είναι τόσο προφανής, όπως η κοινωνική πολιτική. Παρατηρήθηκε, ότι όταν προκύπταν κοινωνικά θέματα (φτώχεια, αποκλεισμός κ.ά.) ο τρόπος συμβολής του χωρικού σχεδιασμού με την έννοια της χωρικής διακυβέρνησης αλλά και των χωρικών παρεμβάσεων δεν ήταν απόλυτα κατανοητή. Το γεγονός αυτό, αποδεικνύει αφενός την έλλειψη χωρικής

σκέψης και αφετέρου την μικρή συμβολή έως και ανύπαρκτη της χωρικής διακυβέρνησης στην επίλυση αναπτυξιακών ζητημάτων. Έτσι, παρόλο που θεωρητικά είναι αντιληπτό ότι όλες οι πολιτικές έχουν χωρικό αποτύπωμα, σε πρακτικό επίπεδο δεν υπάρχουν οι αντίστοιχες δράσεις.

Οι προτάσεις που ακολουθούν βασίζονται επίσης σε προσωπικές απόψεις, και αφορούν τόσο τα παραπάνω εμπόδια όσο και ελλείψεις που εντοπίστηκαν κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων αλλά δεν δόθηκαν λύσεις, αφορώντας τη διαμόρφωση ενός αποτελεσματικού πλαισίου για την υλοποίηση των ΣΒΑ. Όσον αφορά:

I. Τα εμπόδια:

- Ύπαρξη ενός επίσημου ορισμού ή μίας ενιαίας κατεύθυνσης για την έννοια της ενσωμάτωσης,
- Προώθηση της χωρικής σκέψης και διακυβέρνησης μέσω του ΔΔΣ ώστε όλα τα υπουργεία να κατανοήσουν τη συμβολή τους στην υλοποίηση αναπτυξιακών στόχων. Διοργάνωση περισσότερων εκπαιδευτικών σεμιναρίων, ημερίδων κ.ά..

II. Τις ελλείψεις:

- Έμφαση στην ενημέρωση/εκπαίδευση και καθοδήγηση των υπουργείων που υστερούν στην κατανόηση της έννοιας και της επίτευξης της βιώσιμης ανάπτυξης λόγω αφενός διαφορετικού αντικειμένου και αφετέρου της μη οριζόντιας δράσης της βιώσιμης ανάπτυξης παλαιότερα. Η σημασία της ουσιαστικής συμβολής και των υπόλοιπων υπουργείων είναι καθοριστική για την επίτευξη των ΣΒΑ («no one left behind»).
- Διάχυση της απαραίτητης⁴ πληροφορίας στο εσωτερικό των υπουργείων και γενικά των μονάδων διοίκησης ώστε να μην περιορίζεται στους άμεσα εμπλεκόμενους στη λειτουργία του ΔΔΣ. Μέχρι σήμερα αυτό γινόταν άτυπα μέσω της ενδεχόμενης συμμετοχής τους σε τεχνικές διαδικασίες υλοποίησης των ΣΒΑ. Παράδειγμα μιας τέτοιας δράσης είναι η οργάνωση ετήσιων συνεδρίων.

Πάντως, σχετικά με τη θεσμοθέτηση των διαδικασιών οριζόντιου συντονισμού που αναφέρθηκε, αξίζει να σημειωθεί ότι προκύπτει πάλι το ζήτημα της θεσμικής ισορροπίας. Βάση αυτής, έχει περισσότερη σημασία για την υλοποίηση της βιώσιμης ανάπτυξης, το αν οι άνθρωποι δρουν με βιώσιμα πρότυπα, και άρα κατανοούν ουσιαστικά την ανάγκη ύπαρξης διαδικασιών διακυβέρνησης ή απλώς τους επιβάλλεται θεσμικά χωρίς οι ίδιοι να το

⁴ Καθώς δεν είναι δυνατόν να ενημερώνονται όλοι για όλα αφού υπάρχει διαφορετική ένταση αρμοδιοτήτων στο ζήτημα εφαρμογής των ΣΒΑ.

επιδοκιμάζουν. Τουλάχιστον, σε υπουργικό επίπεδο, που όπως διαπιστώθηκε αρχίζει να καθιερώνεται η συνεργασία έστω και άτυπα μέσω του ΔΔΣ, θα πρέπει να εξεταστεί προσεκτικά η περίπτωση της θεσμοθέτησης.

3.4. ΟΙ ΚΑΛΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΚΑΙ Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Πριν τα τελικά συμπεράσματα, σκόπιμο είναι να παρουσιαστούν κάποιες καλές πρακτικές στο ζήτημα της υλοποίησης των ΣΒΑ, που προέρχονται από μελέτες του Προγράμματος Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών (UNDP). Μια τέτοια ενέργεια θα συμβάλλει έστω και σε μικρό βαθμό στην απόκτηση μιας πιο σφαιρικής άποψης επί του θέματος αλλά και στην ικανότητα σχολιασμού και σύγκρισης με την περίπτωση της Ελλάδας.

3.4.1. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ (UNDP)

Το 2017 εκδόθηκε από το Πρόγραμμα Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών (UNDP) μία έκθεση συμβουλευτικού χαρακτήρα σε θέματα επίτευξης συνοχής για την εφαρμογή των ΣΒΑ. Ο σκοπός της έκθεσης που γίνεται φανερός και από τον τίτλο της - «Θεσμικοί και συντονιστικοί μηχανισμοί» - αφορά την πληροφόρηση και καθοδήγηση των χωρών είτε για την προσαρμογή των υπαρχόντων μηχανισμών είτε για την εγκαθίδρυση νέων προκειμένου να εφαρμόσουν με επιτυχία τους ΣΒΑ (UNDP, 2017). Αυτή η πληροφόρηση γίνεται κυρίως μέσω καταγραφής συμπερασμάτων από την εμπειρία διάφορων χωρών αλλά και την προβολή καλών πρακτικών, αφορώντας πρωτίστως τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής (policy makers) σε εθνικό επίπεδο και δευτερευόντως άλλους φορείς όπως Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ), κοινωνία των πολιτών κ.ά..

Η εμπειρία από την προσπάθεια εφαρμογής των ΑΣΧ, ανέδειξε την μεγάλη ανάγκη ύπαρξης ισχυρού θεσμικού και συντονιστικού πλαισίου πόσο μάλλον για την επίτευξη των ΣΒΑ που ο ίδιος ο χαρακτήρας των στόχων είναι ιδιαίτερα αλληλένδετος και πιο σύνθετος. Έτσι, η εμπειρία ορισμένων χωρών (π.χ. Γερμανία) που είχαν αναπτύξει από τότε κατάλληλους μηχανισμούς, όπως τα Εθνικά Συμβούλια για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (ΕΣΒΑ), τονίζει τους εξής παράγοντες-κλειδιά για την επιτυχή εφαρμογή των ΣΒΑ:

I. Εμπλοκή ενδιαφερόμενων μερών (engage stakeholders) – Εθνική Κυριαρχία

Η εμπειρία δείχνει, ότι οι κυβερνήσεις δεν μπορούν να αντιμετωπίσουν μόνες τους σύνθετα θέματα όπως είναι η βιώσιμη ανάπτυξη. Τέτοιες επιτροπές (σαν τα ΕΣΒΑ) οφείλουν να απαρτίζονται τόσο από εκπροσώπους της οριζόντιας και κάθετης συνεργασίας (επίπεδα διοίκησης) όσο και από αντιπροσώπους ενός πλήθους ομάδων και φορέων που δεν σχετίζονται με τη κυβέρνηση, ούτως ώστε να είναι πιο αντιπροσωπευτικές. Η συμμετοχή των δεύτερων είναι σημαντική τόσο κατά την διάρκεια σχεδιασμού και εφαρμογής των στόχων όσο και κατά την παρακολούθησή τους. Εξάλλου, η ποιότητα της σύνθεσης τέτοιων επιτροπών, που αντανακλάται και από τη μεγάλη συμμετοχή, μπορεί να

εξασφαλίσει ισχυρή αίσθηση εθνικής κυριαρχίας για το ζήτημα της στρατηγικής για τη βιώσιμα ανάπτυξη αποτελώντας επίσης παράγοντα για την επιτυχημένη εφαρμογή της.

II. Η θέση των παρόμοιων επιτροπών εντός της διοικητικής επιτροπής της κυβέρνησης

Η θέση των επιτροπών στη διοικητική δομή της κυβέρνησης μπορεί να αντανακλά την πολιτική θέληση για την αποτελεσματική εφαρμογή των στόχων ή ακόμη να είναι ένας δείκτης του επιπέδου εκτίμησης και κατανόησης της ευρείας και διατομεακής φύσης της βιώσιμης ανάπτυξης.

III. Δημιουργία διατομεακών θεματικών ομάδων

Οι διατομεακές θεματικές ομάδες είναι ομάδες εργασίας που μπορούν να βοηθήσουν παράλληλα στην ενσωμάτωση και αντιμετώπιση της πολυπλοκότητας των ΣΒΑ. Για καθέναν από τους δεκαεπτά στόχους υπάρχουν πολλοί φορείς που δραστηριοποιούνται για την επίτευξή του και μπορεί να είναι υπουργεία, οργανισμοί παροχής υπηρεσιών, οργανώσεις κ.ά.. Όλοι αυτοί μαζί αποτελούν μία θεματική ομάδα για ένα ΣΒΑ όπου στα πλαίσιά της υπάρχει διαρκής συνεργασία και συντονισμός. Μια τέτοια δράση συμβάλλει στην διαμόρφωση στοχευμένων πολιτικών και προγραμμάτων για την υλοποίησή τους.

IV. Διαδικασίες παρακολούθησης και ποιότητα δεδομένων

Συστηματική συλλογή δεδομένων και απαραίτητος τεχνολογικός εξοπλισμός.

V. Κάθετη συνεργασία και συντονισμός

Η επικοινωνία μεταξύ της κυβέρνησης και των άλλων επιπέδων διοίκησης αποτελεί σημαντικό παράγοντα επιτυχημένης εφαρμογής των ΣΒΑ. Σε αυτό το πλαίσιο τίθεται και το θέμα της αποκέντρωσης, καθώς για την απονομή ευθυνών στο τοπικό επίπεδο για θέματα εφαρμογής είναι απαραίτητη η μεταβίβαση εξουσιών.

Από την άλλη πλευρά, με βάση την εμπειρία των χωρών που με αφορμή την υλοποίηση των ΣΒΑ δημιούργησαν νέους θεσμικούς και συντονιστικούς μηχανισμούς, όπως η Ελλάδα, εμφανίστηκαν δύο τύποι προτεινόμενων μηχανισμών: ο πρώτος αφορά τη δημιουργία νέων διυπουργικών επιτροπών που θα εποπτεύει την υλοποίηση των ΣΒΑ και ο δεύτερος αφορά την λειτουργία των υπουργείων τα οποία οφείλουν να προσδιορίσουν τις ευθύνες τους απέναντι σε συγκεκριμένους ΣΒΑ.

Όσον αφορά τη σύνθεση αυτών των διυπουργικών επιτροπών, όπως σημειώθηκε και ανωτέρω από την εμπειρία των άλλων χωρών που είχαν χρόνια ασχολία με παρόμοιες επιτροπές,

προτείνεται να είναι όσο το δυνατόν πιο αντιπροσωπευτική. Η ύπαρξη μόνο κυβερνητικών εκπροσώπων μπορεί αφενός να δυσκολεύει την δημιουργία στρατηγικού σχεδίου για τη βιώσιμη ανάπτυξη και αφετέρου υπάρχει κίνδυνος η στρατηγική αυτή να επηρεαστεί από συγκεκριμένα πολιτικά συμφέροντα. Η ύπαρξη διατομεακών θεματικών ομάδων κρίνεται επίσης βοηθητική.

Συνοπτικά, για τις διυπουργικές επιτροπές όπως έχουν εφαρμοστεί από τις διάφορες χώρες, μπορούν να αναγνωριστούν οι εξής λειτουργίες τους:

- Συμβουλευτικό εργαλείο της κυβέρνησης για τους ΣΒΑ,
- Ανάπτυξη στρατηγικών εφαρμογής για τους ΣΒΑ,
- Να φέρει σε επαφή τα ενδιαφερόμενα μέρη (stakeholders),
- Ανάπτυξη εθνικού συστήματος παρακολούθησης και δεικτών,
- Παρακολούθηση και αξιολόγηση των ΣΒΑ,
- Να προτείνει μέτρα χρηματοδότησης για την εφαρμογή των ΣΒΑ,
- Προετοιμασία για τους εθνικούς και παγκόσμιους διαλόγους που αφορούν τους ΣΒΑ,
- Συμμετοχή, ως συμβουλευτικό σώμα, στην δημιουργία πολιτικών και προγραμμάτων για την βιώσιμη ανάπτυξη, τα οποία αφορούν την εφαρμογή της εθνικής αναπτυξιακής πολιτικής.

Είναι φανερό, ότι η ανάθεση της δημιουργίας στρατηγικών για την εφαρμογή των ΣΒΑ στην διυπουργική επιτροπή, έχει ορισμένα βασικά πλεονεκτήματα. Υπάρχει μεγαλύτερη αντικειμενικότητα καθώς περιορίζονται τα μεμονωμένα κυβερνητικά συμφέροντα και εφόσον βρίσκεται στο κατάλληλο επίπεδο διορατικότητας και εμπειρογνομοσύνης, οι τρεις διαστάσεις της βιώσιμης ανάπτυξης μπορούν να αντιμετωπιστούν καλύτερα.

Πάντως, τα αποτελέσματα από τις καλές πρακτικές διυπουργικών επιτροπών έδειξαν ότι:

- Οι επιτροπές είναι πιο αποτελεσματικές όταν εντάσσονται σε υψηλά διοικητικά επίπεδα, και συνήθως κάτω από τον πρωθυπουργό,
- Πρέπει να συντονίζουν τουλάχιστον τα υπουργεία (χωρικού) σχεδιασμού, οικονομίας, υγείας, εκπαίδευσης και κοινωνικής ανάπτυξης, γεωργίας, περιβάλλοντος και δικαιωμάτων, με τα εμπορικά επιμελητήρια και τις εθνικές στατιστικές υπηρεσίες,
- Σημαντική είναι η ύπαρξη εκπροσώπησης από το τοπικό επίπεδο,
- Απαιτείται ενίσχυση των ικανοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού στο τοπικό επίπεδο και γενικότερα στην δημόσια διοίκηση,

- Σημαντική είναι η ύπαρξη ανεξαρτησίας της επιτροπής, ώστε να μπορεί να αμφισβητήσει πολιτικές ή προγράμματα που αντιτίθενται στην βιώσιμη ανάπτυξη κυρίως μέσω της συμμετοχής από διαφορετικές ομάδες συμφερόντων.

Από την άλλη, μία άλλη μελέτη που πραγματοποίησε το UNDP το 2011, αφορούσε την διερεύνηση της συμβολής των θεσμικών μηχανισμών (π.χ. θέση στη διοικητική δομή, αποδοτικότητα κ.ά.) στην εφαρμογή μέτρων για την κλιματική αλλαγή (UNDP, 2011, όπως αναφέρεται στο UNDP 2017). Να τονιστεί ότι, η μελέτη αυτή έγινε προκειμένου να βοηθήσει στην ενημέρωση για επίτευξη καλύτερου συντονισμού που αφορά τη δράση για το κλίμα, και ιδιαίτερα της Συμφωνίας του Παρισιού (2016) οι ενέργειες της οποίας ευθυγραμμίζονται με την Ατζέντα 2030 σε τουλάχιστον 154 από τους 169 στόχους (UNDP 2017). Έτσι, τα συμπεράσματα της έρευνας για τους παράγοντες που συμβάλλουν στην επίτευξη ολοκληρωμένης διατομεακής συνεργασίας είναι χρήσιμα και για το ζήτημα των ΣΒΑ. Οι παράγοντες, λοιπόν, είναι:

I. Ύπαρξη εξειδικευμένων και επικεντρωμένων μηχανισμών θεσμικής οργάνωσης,

Όσες χώρες αντιμετώπισαν το ζήτημα της κλιματικής αλλαγής ως περιβαλλοντικό και το ανέθεσαν στο υπουργείο περιβάλλοντος, δεν εμφάνισαν σημαντική πρόοδο ούτε είχαν αποτελεσματικότητα. Αντίθετα, χώρες που αντιμετώπισαν το ζήτημα αυτό ως πολυδιάστατο και δημιούργησαν εθνικούς θεσμικούς μηχανισμούς για την επίτευξη συνεργασίας μεταξύ των τομεακών πολιτικών εμφάνισαν σημαντική πρόοδο.

II. Θεσμικές εντολές – διαταγές,

Παρατηρήθηκε ότι οι αλληλεπικαλυπτόμενες θεσμικές εντολές υπονομεύουν την αντιμετώπιση του ζητήματος της κλιματικής αλλαγής. Επίσης, συχνά το νομοθετικό πλαίσιο εστιάζει σε έναν παράγοντα χωρίς να λαμβάνει υπόψη τους άλλους.

III. Μηχανισμοί συνεργασίας,

Η δημιουργία επιπλέον μηχανισμών συνεργασίας κρίθηκε απαραίτητη.

IV. Εθνική Πολιτική – Στρατηγική για το ζήτημα

Η ύπαρξη εθνικής στρατηγικής για την κλιματική αλλαγή κρίνεται απολύτως απαραίτητη καθώς δίνει την κατεύθυνση της συνεργασίας και βοηθάει ιδιαίτερα τις χώρες όπου οι τομεακές πολιτικές και η νομοθεσία είναι σε πολλές περιπτώσεις ασύνδετες.

V. Περιορισμοί δυνατοτήτων και πόρων

Έχει παρατηρηθεί ότι υπάρχουν οι εξής περιορισμοί:

- i. Πολιτική, νομική και θεσμική ισχύς των παραβάσεων που αφορούν το ζήτημα,
- ii. Έλλειψη κατάρτισης της δημόσιας διοίκησης,
- iii. Βελτίωση τεχνολογικού εξοπλισμού για την ανάλυση των δεδομένων.

3.4.1.α. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Συνοψίζοντας, από όλα τα παραπάνω μπορούν να αποτυπωθούν οι βασικοί παράγοντες που συμβάλλουν στην επιτυχημένη εφαρμογή των ΣΒΑ, βάση της διεθνής εμπειρίας και των καλών πρακτικών:

I. Υγή και ισχυρά θεσμικά θεμέλια:

- i. Αντιπροσωπευτική κυβέρνηση,
- ii. Ικανή δημόσια υπηρεσία,
- iii. Διαχωρισμός εξουσιών,
- iv. Διαφάνεια.

II. Μηχανισμοί για θεσμική συνεργασία και εφαρμογή:

- i. Εθνική αναπτυξιακή στρατηγική,
- ii. Στρατηγικές τομεακών υπουργείων,
- iii. Διυπουργικοί μηχανισμοί συντονισμού,
- iv. Οριζόντια και κάθετη συνεργασία.

III. Εθνική κυριαρχία και συνεργασία με stakeholders:

- i. Εισαγωγή μεθόδων και διαδικασιών διακυβέρνησης.

IV. Μηχανισμοί παρακολούθησης και αξιολόγησης:

- i. Τακτικές αξιολογήσεις,
- ii. Τακτικές μετρήσεις σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο (αποκέντρωση διαδικασίας),
- iii. Κατάλληλο σύστημα δεικτών.

3.4.2. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Σε αυτό το σημείο, σκόπιμο θα ήταν να γίνει μία αξιολόγηση των χαρακτηριστικών του συστήματος εφαρμογής των ΣΒΑ στην Ελλάδα που θα προκύψει από την αντιστοίχιση της ύπαρξης ή μη των παραγόντων που διατυπώθηκαν παραπάνω και ευνοούν την υλοποίησή τους. Η αξιολόγηση αφορά ωστόσο, τις προοπτικές του συστήματος της Ελλάδας για την αποτελεσματική εφαρμογή των στόχων σε θεωρητικό επίπεδο χωρίς να υποβαθμίζει τις πρακτικές που αναπτύχθηκαν αν αυτές δεν συμπίπτουν με τη διεθνή εμπειρία. Τέλος, θα ληφθούν υπόψη μόνο οι παράγοντες για τους οποίους έχει διαμορφωθεί άποψη μέσω της ανάλυσης της ΕΕΑ και των συμπερασμάτων των συνεντεύξεων.

Έτσι λοιπόν, δεν υπάρχει αντιστοίχιση στους παρακάτω παράγοντες, που οργανώνονται στις εξής επιμέρους κατηγορίες:

I. Θεσμικές παρεμβάσεις:

- Απουσία συγκρότησης διατομεακών ομάδων,

II. Διαδικασίες διακυβέρνησης:

- Οι άμεσα ενδιαφερόμενοι (stakeholders) δεν συμμετέχουν απευθείας στο ΔΔΣ. Το μειονέκτημα αυτό αντισταθμίζεται όμως με τη στενή σχέση του ΔΔΣ με την ΟΚΕ διαμέσου της ΓΓΚ.
- Η ΟΚΕ έχει κυρίως συμβουλευτικό χαρακτήρα και αποτελεί έναν μηχανισμό που ενισχύει τις από κάτω προς τα επάνω (bottom-up) διαδικασίες. Τίθεται όμως το ζήτημα του κατά πόσο αυτή η συσσωρευμένη πληροφορία και εμπειρία λαμβάνεται σοβαρά υπόψη και ενσωματώνεται στο σχεδιασμό των πολιτικών και αν ναι πως αξιολογείται (δείκτες).

III. Συνοχή πολιτικών:

- Η εθνική αναπτυξιακή στρατηγική η οποία είναι εναρμονισμένοι με τους ΣΒΑ, δεν δίνει σαφείς κατευθύνσεις που να σχετίζονται με τον τρόπο εφαρμογής τους.
- Τα υπουργεία δεν αναπτύσσουν τομεακές στρατηγικές για τους ΣΒΑ.

IV. Αρμοδιότητες ΔΔΣ:

- Δεν αποτελεί συμβουλευτικό εργαλείο της κυβέρνησης.

V. Ικανότητα διοικητικού προσωπικού:

- Απαιτείται ενίσχυση της ικανότητας του διοικητικού προσωπικού όλων των υπουργείων σε θέματα κατανόησης και επίτευξης της βιώσιμης ανάπτυξης.

VI. Σύστημα δεικτών:

- Απαιτείται η προσαρμογή των δεικτών ώστε να περιλαμβάνουν ποιοτικά κριτήρια αξιολόγησης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, κύριος σκοπός της παρούσας εργασίας ήταν η μελέτη των Στόχων Βιώσιμης ανάπτυξης του ΟΗΕ αλλά και η διερεύνηση του ρόλου του χωρικού σχεδιασμού με περίπτωση μελέτης την Ελλάδα. Στη συνέχεια αποτυπώνονται τα βασικότερα συμπεράσματα που προέκυψαν ανά θεματική ενότητα.

4.1. ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ, ΣΒΑ ΚΑΙ ΧΩΡΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

Η εξέλιξη της έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης εξαρτάται από τη συμπληρωματική σχέση του θεωρητικού και πρακτικού πεδίου που την αφορά. Έγινε αντιληπτό ότι η επίτευξη της βιωσιμότητας στην πράξη καθυστερεί, σε σχέση με την ανάπτυξη του θεωρητικού της πλαισίου, καθώς αυτή εξαρτάται από διάφορους παράγοντες όπως το σημείο έναρξης (starting point) της εκάστοτε χώρας, το πολιτικό καθεστώς, τη θεσμική οργάνωση κ.ά.. Παρ' όλο που ο όρος της βιωσιμότητας έχει καθαρά περιβαλλοντική έννοια χωρίς να υπονοεί την ανάγκη για οικονομική μεγέθυνση και πρόοδο, περίπου από το 1980 και μετά άρχισε να ταυτίζεται με την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης, δηλαδή της επ' αόριστο οικονομικής ανάπτυξης και βελτίωσης με την ταυτόχρονη αναγνώριση όμως, της πλήρης εξάρτησής της από το φυσικό περιβάλλον.

Ο ΟΗΕ και η ΕΕ κρίνεται πως συνέβαλλαν καταλυτικά στη συμπλήρωση του θεωρητικού της υποβάθρου. Στην Επιτροπή Brundtland (1987) εκτός του επίσημου ορισμού που δόθηκε, τονίστηκε ιδιαίτερα η ανάγκη σύνδεσης του χωρικού σχεδιασμού και των αναπτυξιακών στρατηγικών με τους τρεις πυλώνες της βιώσιμης ανάπτυξης. Δύο επιπλέον βασικά κείμενα πολιτικής του ΟΗΕ που συνέβαλλαν τόσο στη θεωρητική κατανόηση των πτυχών της όσο και στην πρακτική εφαρμογή της μέσω διάφορων αλλαγών σε πολιτικό και θεσμικό επίπεδο ήταν η Ατζέντα 21 και η Δήλωση της Χιλιετίας. Παράλληλα, η ΕΕ, έχει εμπλουτίσει την έννοια αυτή κυρίως μέσω της πολιτικής για την πράσινη ανάπτυξη και την κυκλική οικονομία αλλά και μέσω των εργαλείων των ΟΧΕ και ΓΑΠΤΟΚ που ενισχύουν την χωρική πλευρά της ανάπτυξης και τις διαδικασίες διακυβέρνησης.

Στο πλαίσιο αυτό, οι ΣΒΑ, ως ένα αναπτυξιακό εργαλείο του ΟΗΕ, δεν προσφέρουν κάτι καινούριο στην έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης αυτής καθ' αυτής. Ωστόσο, λόγω της διευρυμένης φύσης τους συμβάλλουν στην ολιστική θεώρησή της, αναδεικνύοντάς την από ένα απλώς περιβαλλοντικό ζήτημα σε ένα πολυδιάστατο, που επηρεάζει άμεσα και οριζόντια όλες τις άλλες τομεακές πολιτικές. Αυτό το πετυχαίνουν μέσω μιας καινοτομίας στη λογική με

την οποία δομήθηκαν, θέτοντας το περιβάλλον ως τη βάση για την επίτευξη όλων των άλλων στόχων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα της καινοτομίας αυτής, αποτελούν οι υποστόχοι του ΣΒΑ 1, οι οποίοι αναφέρονται στην εξάλειψη της φτώχειας. Για πρώτη φορά το περιβάλλον θεωρείται συστατικό στοιχείο του ορισμού της αναγνωρίζοντας την πολυμορφικότητά της χωρίς να δίνεται απόλυτη έμφαση στη μονοδιάστατη εισοδηματική φτώχεια, όπως συνηθίζεται από τις μέχρι σήμερα αναπτυξιακές πολιτικές. Μία τέτοια ενέργεια, που δε θεωρεί δηλαδή το περιβάλλον απλά ως έναν εξωγενή παράγοντα που επηρεάζει την ευημερία του ανθρώπου αλλά ως μέρος του ορισμού της, αντιτίθεται στο status quo και δίνει μία ευκαιρία στα κράτη-μέλη να αναπτύξουν περισσότερο την ιδέα αυτή, μέσω του προσδιορισμού κατάλληλων δεικτών μέτρησής της. Παρ' όλα αυτά, οι ΣΒΑ έχουν δεχτεί έντονη κριτική για την έλλειψη έμφασης στις ανισότητες, μιας και αυτές θεωρούνται από τους βασικότερους παράγοντες που υπονομεύουν την αναπτυξιακή διαδικασία.

Κοινές συνιστώσες για την επίτευξη της βιωσιμότητας αναδεικνύονται οι διαδικασίες διακυβέρνησης, η χωρική ολοκλήρωση των πολιτικών και η διάχυση των ωφελειών. Αναπτυξιακό και πολιτικό εργαλείο για την ταυτόχρονη εξασφάλισή τους είναι ο χωρικός σχεδιασμός, ο οποίος στοχεύει στη δημιουργία μιας ορθολογικής εδαφικής οργάνωσης μέσω της επίτευξης ισορροπίας μεταξύ των τριών πυλώνων της βιώσιμης ανάπτυξης και της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης. Συγκεκριμένα, ο χωροταξικός σχεδιασμός αναδεικνύεται ως το καταλληλότερο επίπεδο για την ενσωμάτωση των στόχων στις πολιτικές, εξαιτίας του στρατηγικού και κατευθυντήριου χαρακτήρα του. Ωστόσο, ο βαθμός στον οποίο συνδέονται οι ΣΒΑ με τον χωρικό σχεδιασμό είναι ένα άλλο ζήτημα που εξαρτάται από πολλούς παράγοντες, καθώς η διευρυμένη φύση τους (που συνδυάζει την αναπτυξιακή και χωρική προοπτική) αφήνει πολλά περιθώρια για διαφορετικό τρόπο σύλληψης και ενσωμάτωσής τους, σε εθνικό επίπεδο, και άρα διαφορετική επιρροή του χωρικού σχεδιασμού. Κάποιοι από τους παράγοντες αυτούς είναι το σύστημα χωρικού σχεδιασμού μιας χώρας αλλά και οι επικρατούσες αντιλήψεις.

Εξάλλου, οι πόλεις και οι μητροπολιτικές περιοχές αναδείχθηκαν ως το επίκεντρο για την εφαρμογή των στόχων, καθώς εκείνες αποτελούν σημαντικούς οικονομικούς κόμβους με αποτέλεσμα η επίτευξη θετικών αποτελεσμάτων σε αυτές να δημιουργεί τις κατάλληλες προϋποθέσεις για θετικά αποτελέσματα και σε άλλους στόχους. Αρωγός, στην προσπάθεια αυτή κρίνεται ο χωρικός σχεδιασμός που αφενός θα συμβάλλει στη διασύνδεση των πόλεων αλλά και τη βιώσιμη αστικοποίηση και αφετέρου στη δημιουργία εταιρικών σχέσεων

Σε κάθε περίπτωση, οι ΣΒΑ θεωρούνται ως μία αφορμή για τη μετάβαση σε ένα βιώσιμο μοντέλο ανάπτυξης. Ωστόσο, κάτι τέτοιο απαιτεί μία πολιτική σκέψη που θα ξεφεύγει από τα καθιερωμένα και θα είναι προσανατολισμένη κυρίως σε ένα διαφορετικό τρόπο λήψης αποφάσεων (διακυβέρνηση και συμμετοχή) που θα ενθαρρύνει την υιοθέτηση εναλλακτικών τρόπων προσέγγισης της φτώχειας αλλά και μιας κοινωνικά δίκαιης ανάπτυξης, με γνώμονα τις εθνικές ανάγκες. Η βαρύτητα για την επίτευξη αυτού του νέου βιώσιμου μοντέλου ανάπτυξης αποδίδεται κυρίως στην ικανότητα των κρατών-μελών, χωρίς να προκαθορίζεται αυστηρά εξ' αρχής.

4.2. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Η διευρυμένη φύση των ΣΒΑ και η ολιστική θεώρηση της βιώσιμης ανάπτυξης που προωθούν, αναδεικνύει ορισμένες ενέργειες ως προϋποθέσεις για την επίτευξή τους. Τέτοιες είναι η συνεργασία, η εξωστρέφεια και η δημιουργία εταιρικών σχέσεων όπου για την εξασφάλισή τους τα κράτη-μέλη «αναγκάζονται» στην πραγματοποίηση διάφορων θεσμικών προσαρμογών.

Στην περίπτωση της Ελλάδας, η ΓΓΚ κρίθηκε ως το καταλληλότερο όργανο της κεντρικής κυβέρνησης για την παρακολούθηση και εφαρμογή των στόχων. Το γεγονός αυτό, αποδεικνύει εμπράκτως την άμεση και οριζόντια πλέον επιρροή της βιώσιμης ανάπτυξης αφού η επίτευξή τους δεν ανατέθηκε στο ΥΠΕΝ όπως συνέβαινε παλαιότερα με παρόμοια ζητήματα. Σήμερα, η επίτευξη της βιωσιμότητας αρχίζει να απασχολεί όλα τα υπουργεία κυρίως μέσω της συμμετοχής τους στο ΔΔΣ. Μάλιστα, σύμφωνα με τα πορίσματα των συνεντεύξεων η Ελλάδα δεν έχει ξαναγνωρίσει στο παρελθόν τόσο διευρυμένες διαδικασίες διακυβέρνησης και επίτευξης συντονισμού τόσο σε επίπεδο κεντρικής κυβέρνησης όσο και σε χαμηλότερα επίπεδα μέσω κυρίως της στενής επαφής με την ΟΚΕ. Εκτός από αυτό, οι ΣΒΑ αναμένεται να συμβάλλουν στη σύνδεση της χωρικής και αναπτυξιακής πολιτικής αλλά και στην εξειδίκευση των εργαλείων του χωρικού σχεδιασμού. Στο πλαίσιο αυτό, συζητήθηκε έντονα η ενσωμάτωση της «κατά τόπους προσέγγισης» αλλά και η περαιτέρω αξιοποίηση του εργαλείου των ΣΟΑΠ ως κατάλληλο για το συνδυασμό πολλών στόχων και την επίτευξη πολλαπλασιαστικών αποτελεσμάτων. Ωστόσο, μια τέτοια διαπίστωση θα μπορούσε να επεκταθεί και γενικότερα στην αξιοποίηση των ΟΧΕ και ΤΑΠΤΟΚ ως εργαλεία ολοκληρωμένων χωρικών παρεμβάσεων ανεξάρτητα από την χρηματοδοτική σύνδεση των πρώτων μόνο με τα ΣΟΑΠ.

Όμως, οι ενέργειες αυτές είναι μόνο η αρχή, καθώς μένουν πολλοί τομείς που χρήζουν βελτίωσης. Οι κυριότεροι από αυτούς αφορούν τη:

- λειτουργική αποτελεσματικότητα του ΔΔΣ,
- διεύρυνση της συζήτησης για τους στόχους στο επίπεδο της Βουλής,
- ενδυνάμωση των ενδιαφερόμενων ομάδων (stakeholders) μέσω μιας οργανωτικής δομής που θα λειτουργεί ως φόρουμ,
- ενίσχυση των διαδικασιών διαβούλευσης και βελτίωσης της αποτελεσματικότητάς τους,
- επίλυση ζητημάτων μητροπολιτικής διακυβέρνησης,
- δημιουργία κατάλληλων δεικτών που θα αποτυπώνουν τη χωρική διάσταση και πρόοδο μέσω ποιοτικών κριτηρίων,
- ενσωμάτωση των ΣΒΑ σε νομοθεσίες, προδιαγραφές, εγκυκλίους αλλά και στα συνοδευτικά έγγραφα των νομοσχεδίων,
- αναθεώρηση της δομής της διοίκησης,
- σύνδεση των στόχων με χρηματοδοτικά μέσα,
- διευκρίνιση της έννοιας της ενσωμάτωσης,
- ενίσχυση της χωρικής σκέψης και διακυβέρνησης,
- καθοδήγηση των μονάδων που υστερούν στην κατανόηση της επίτευξης της βιώσιμης ανάπτυξης,
- διάχυση της απαραίτητης πληροφορίας σχετικά με την υλοποίηση των στόχων στις υπόλοιπες μονάδες της διοίκησης που δεν εμπλέκονται άμεσα στη λειτουργία του ΔΔΣ.

Σε σχέση με τις καλές πρακτικές σε διεθνές επίπεδο, η Ελλάδα πρέπει να εστιάσει στην ενίσχυση των διαδικασιών διακυβέρνησης και συντονισμού, στην επίτευξη συνοχής των πολιτικών, στην ενίσχυση των ικανοτήτων των διοικητικού προσωπικού σε θέματα επίτευξης βιώσιμης ανάπτυξης και τέλος στην έγκριση δεικτών με ποιοτικά κριτήρια αξιολόγησης.

4.3. ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Οι νέες προκλήσεις που έφεραν οι ΣΒΑ ανέδειξαν, στην περίπτωση της Ελλάδας, αφενός τα προβλήματα συντονισμού σε διοικητικό επίπεδο και αφετέρου τα βασικά ελλείματα του χωρικού σχεδιασμού αλλά και τις απαιτήσεις για τον εκσυγχρονισμό του. Η μετάβαση σε έναν πιο επιχειρησιακό σχεδιασμό απαιτεί διαδικασίες χωρικής διακυβέρνησης, συστήματα

ποιοτικής αξιολόγησης, χωρικά εργαλεία που θα προωθούν τις ολοκληρωμένες παρεμβάσεις αλλά και ευέλικτα χρηματοδοτικά εργαλεία που θα μπορούν να συνδυάζουν χρηματοδοτήσεις από πολλούς άξονες προτεραιότητας. Στο πνεύμα αυτό, βοηθητική κρίνεται η βιώσιμη αξιοποίηση του εδαφικού κεφαλαίου μιας περιοχής, η ανάπτυξη οικονομιών συγκέντρωσης και η προώθηση της καινοτομίας και της ευέλικτης εξειδίκευσης. Παράγοντες κλειδιά στην επίτευξή τους είναι η δημιουργία πολιτικών που θα ενισχύει την εξωστρέφεια και την συνεργασία, όπως είναι για παράδειγμα η κυκλική οικονομία η οποία προωθεί μεταξύ άλλων τη βιομηχανική συμβίωση και τις οικονομίες κοινής χρήσης (sharing economies). Ανάλογα, λοιπόν, με τον βαθμό ύπαρξης όλων αυτών των παραγόντων, ενισχύεται ή παρεμποδίζεται και η εφαρμογή των ΣΒΑ ή καλύτερα η επίτευξη των μέγιστων θετικών αποτελεσμάτων τους.

Βέβαια, όλα αυτά καταλήγουν στην ανάγκη μετάβασης σε ένα πιο ώριμο σύστημα χωρικού σχεδιασμού και σε ένα σύνολο άλλων χαρακτηριστικών. Για παράδειγμα, ανάπτυξη εργαλείων που προωθούν τα κίνητρα (incentive-based instruments) και όχι τους περιορισμούς, συνεχή παρακολούθηση και αξιολόγηση, υιοθέτηση της «κατά τόπους προσέγγισης» (place-based approach) κ.ά..

Είναι φανερό πάντως, ότι ιδιαίτερα σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η χωροταξία είναι ένας τομέας που κερδίζει ολοένα και περισσότερο έδαφος στα ζητήματα ανάπτυξης, καθώς η ενίσχυση της χωρικής σκέψης, η ανάπτυξη της πολυκεντρικότητας μέσω διαδικασιών χωρικής διακυβέρνησης αλλά και η ενίσχυση της τοπικής εμπλοκής στα ζητήματα αυτά αποτελούν βασικές αρχές των μελλοντικών πολιτικών της. Αν συνυπολογιστεί και το γεγονός ότι η κοινότητα αυτή, είναι ιδιαίτερα πρωτοποριακή στο θέμα της βιώσιμης ανάπτυξης επηρεάζοντας τις συζητήσεις σε παγκόσμιο επίπεδο, η πολιτική προτεραιότητα των ΣΒΑ στην Ελλάδα θα εξαρτηθεί σε μεγάλο βαθμό από τη στάση της ΕΕ. Πάντως, το γεγονός ότι στα μελλοντικά σενάρια της (ΕΕ) για τη βιώσιμη ανάπτυξη συμπεριλαμβάνονται οι ΣΒΑ και αναπτύσσονται σενάρια για τον τρόπο πολιτικής αντιμετώπισής τους αναδεικνύει εν μέρη και την αντίστοιχη προτεραιότητα.

Όσον αφορά στη συμβολή των ΣΒΑ στο επίπεδο της τοπικής αυτοδιοίκησης οι εξελίξεις είναι ακόμη αργές. Σε περιφερειακό επίπεδο (Ένωση Περιφερειών Ελλάδας - ΕΝ.Π.Ε) γίνονται προσπάθειες να οργανωθεί μία δομή διακυβέρνησης στην οποία θα υπάρχει, κυρίως, ανταλλαγή πληροφοριών και καλών πρακτικών σχετικά με την εφαρμογή των ΣΒΑ ενώ σε δημοτικό επίπεδο πολύ πρόσφατα έχει ξεκινήσει η πιο συστηματική ενημέρωση για τον τρόπο

συμβολής τους. Ωστόσο, η Περιφέρεια Κρήτης θεωρείται πρωτοπόρα σε επίπεδο Ελλάδος αλλά και από τις πρώτες περιφέρειες της Ευρώπης στην υιοθέτηση των ΣΒΑ.

Συνοψίζοντας, η παρούσα διπλωματική εργασία συμβάλλει στην κατανόηση των ΣΒΑ ως εργαλείο που προωθεί την ολιστική θεώρηση της βιώσιμης ανάπτυξης αλλά και του κρίσιμου ρόλου του χωρικού σχεδιασμού. Σχετικά με την περίπτωση μελέτης, συμβάλλει στη διαμόρφωση προϋποθέσεων, με βάση τα ελληνικά δεδομένα, προκειμένου οι στόχοι να εφαρμοστούν με επιτυχία. Προτάσεις για μελλοντική συνέχεια της έρευνας είναι η εστίαση στο σύστημα παρακολούθησης των στόχων και στην κατάλληλη επιλογή δεικτών, η μελέτη των δομών διακυβέρνησης αλλά και η χωρική ανάλυση των στόχων.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α

Πίνακας Α.1: Ορόσημα για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη

Ορόσημα	Βασικά Σημεία	Χρονολογίες
Σύνοδος Κορυφής των Ηνωμένων Εθνών για την Βιώσιμη Ανάπτυξη (<i>United Nations Summit on Sustainable Development</i>)	• Δημοσίευση της «Ατζέντα 2030» για τη βιώσιμη ανάπτυξη, • Ο ρόλος της παγκόσμιας εταιρικής σχέσης, των μέσων υλοποίησης και των εταιρικών σχέσεων γενικότερα για την υλοποίηση της ατζέντας	Σεπτέμβριος 2015 Νέα Υόρκη, NY
Παγκόσμια Διάσκεψη για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (Ρίο +20)	• Δημοσίευση κειμένου με τίτλο: «Το Μέλλον που Θέλομε» (“The Future we Want”) με κύρια σημεία: ○ Τη διερεύνηση της «πράσινης οικονομίας», ○ Την προστασία της βιοποικιλότητας, ○ Τη στρατηγική διαχείριση ιδιαίτερων περιοχών (π.χ. Βουνά)	Ιούνιος 2012 Ρίο ντε Τζανέιρο, Βραζιλία
Παγκόσμια Διάσκεψη για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (Ρίο +10) (<i>World Summit on Sustainable Development</i>)	• Η περιβαλλοντική διάσταση της βιώσιμης ανάπτυξης χάνει έδαφος έναντι των θεμάτων του εμπορίου και της οικονομικής ανάπτυξης. • Δημοσίευση των δεσμευτικών κειμένων: ○ Πλάνο Εφαρμογής (Plan of Implementation) της “Agenda 21” με αρκετές μη δεσμευτικές αναφορές, ○ Πολιτική Διακήρυξη (Political Declaration) • Ανάλυση σημαντικών δεσμεύσεων: ○ Θέσπιση Εθνικών Στρατηγικών για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη.	Σεπτέμβριος 2002 Γιοχάνεσμπουργκ, Ν. Αφρική

Ορόσημα	Βασικά Σημεία	Χρονολογίες
Διακήρυξη της Χιλιετίας των Ηνωμένων Εθνών (<i>United Nations Millennium Declaration</i>)	• Παγκόσμια εταιρική σχέση για την καταπολέμηση της φτώχειας, • Δημοσίευση του κειμένου «Δήλωση της Χιλιετίας» (Millennium Declaration) που περιείχε αξίες, αρχές και στόχους για τα επόμενα 15 χρόνια.	Σεπτέμβριος 2000 Νέα Υόρκη, NY
Πρωτόκολλο του Κιότο (<i>Kyoto Protocol</i>)	• Νομικό εργαλείο ελέγχου των εκπομπών αερίων παγκοσμίως, • Τέθηκε σε ισχύ 16 Φεβρουαρίου 2005, • Η ΕΕ κύρωσε το Πρωτόκολλο τον Μάιο του 2002.	Δεκέμβριος 1997 Κιότο, Ιαπωνία
Διεθνής Συνδιάσκεψη για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (<i>United Nations Conference on Environment and Development</i>)	• Ισχυροποίηση της περιβαλλοντικής διάστασης της βιώσιμης ανάπτυξης. • Ενεργή συμμετοχή ΜΚΟ, • Δημιουργία μη υποχρεωτικών κειμένων: ○ Διακήρυξη του Ρίο για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, ○ Δήλωση αρχών για τη Διαχείριση, Διατήρηση και Αυτοσυντηρούμενη Ανάπτυξη των Δασών όλων των Τύπων, ○ Agenda 21 (πρόγραμμα δράσης) στο οποίο διαμορφώθηκε το πλαίσιο υλοποίησης της βιώσιμης ανάπτυξης στους 3 πυλώνες: οικονομία, κοινωνία, περιβάλλον. Ένα εγχειρίδιο για την υλοποίηση της βιώσιμης ανάπτυξης σε τοπικό, εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο.	Ιούνιος 1992 Ρίο ντε Τζανέιρο, Βραζιλία

Ορόσημα	Βασικά Σημεία	Χρονολογίες
	• Δημιουργία χαλαρής δεσμευτικότητας κείμενα: ○ Σύμβαση για την Βιολογική Ποικιλότητα, ○ Σύμβαση-Πλαίσιο για την Αλλαγή του Κλίματος. ○ Σύμβαση για την καταπολέμηση της Απερήμωσης. • Σύσταση της Επιτροπής Βιώσιμης – Αειφόρου Ανάπτυξης (Commission on Sustainable Development – C.S.D.) για την παρακολούθηση της υλοποίησης των συμφωνιών και των στόχων της Ατζέντας 21.	
Παγκόσμια Επιτροπή για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη ή Επιτροπή Brundtland <i>(World Commission on Environment and Development)</i>	• Περιβαλλοντική στρατηγική πολιτική μέσω της καταγραφής δεσμευτικών μέτρων, για τα κράτη - μέλη του ΟΗΕ, • Δημοσίευση της έκθεσης «Το Κοινό μας Μέλλον» (Our Common Future) στην οποία ορίστηκε η βιώσιμη – αειφόρος ανάπτυξη • Σταθμός για την παγκόσμια αναπτυξιακή στρατηγική-συνδέθηκε για πρώτη φορά η προστασία του περιβάλλοντος με την οικονομική ανάπτυξη και κοινωνική ευημερία.	Ιούνιος 1987 Γενεύη, Ελβετία
Διεθνής Συνδιάσκεψη για το Ανθρώπινο Περιβάλλον <i>(United Nations Conference on the Human Environment)</i>	• Αναγνώριση της ανάγκης για ενιαία περιβαλλοντική πολιτική, • Γίνεται αντιληπτή η άρρηκτη σχέση του περιβάλλοντος και της κοινωνίας (πυλώνας κοινωνίας), • Καταγραφή προβλημάτων παγκόσμιας κλίμακας χωρίς να προταθούν λύσεις, • Θεμελιώδεις αρχές για το Δίκαιο του Περιβάλλοντος:	Ιούνιος 1972 Στοκχόλμη, Σουηδία

Ορόσημα	Βασικά Σημεία	Χρονολογίες
	○ Σχέδιο δράσεις με 109 συστάσεις ○ Διακήρυξη της Στοκχόλμης για το Ανθρώπινο Περιβάλλον με 26 αρχές. • Ίδρυση του οργανισμού U.N.E.P. (United Nations Environment Programme) για την διαμόρφωση της περιβαλλοντικής πολιτικής.	

Πηγή: Παπαϊωάννου (2005), Παναγιώτου (2016), ίδια επεξεργασία

Πίνακας Α.2: Το πλαίσιο πολιτικής για κάθε τομεακή πολιτική που προέβλεπε το κείμενο «Το Κοινό μας Μέλλον»

Τομεακές πολιτικές	Πλαίσιο πολιτικής
Πληθυσμός και ανθρώπινο δυναμικό	• Διαχείριση πληθυσμιακής ανάπτυξης, • Διαχείριση της κινητικότητας, • Βελτίωση της υγείας, • Διεύρυνση της εκπαίδευσης, • Προστασία ευάλωτων κοινωνικών ομάδων.
Ασφάλεια τροφίμων	• Διαχείριση των πόρων (γη, νερό, καλλιέργειες, δάση κ.ά.), • Παραγωγικότητα, απόδοση και επάρκεια (τεχνολογία κ.ά.), • Δικαιοσύνη στην διαθεσιμότητα του φαγητού, στην κατοχή της γης κ.ά.
Είδη και οικοσυστήματα	• Πρόληψη έναντι θεραπείας, • Τα είδη υπό εξαφάνιση τίθενται σε προτεραιότητα, • Δημιουργία Εθνικών Στρατηγικών Διατήρησης.
Ενέργεια	• Εξοικονόμηση της ενέργειας, • Ενεργειακή αποτελεσματικότητα, • Ποικιλία των ενεργειακών πηγών με κατεύθυνση όμως προς τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας.
Βιομηχανία	• Τον περιορισμό και έλεγχο της μόλυνσης, • Την ενθάρρυνση επένδυσης χρημάτων από την πλευρά των επιχειρήσεων σε νέες τεχνολογίες που θα αντιμετωπίζουν τις νέες περιβαλλοντικές προκλήσεις, • Την ανακύκλωση των αποβλήτων και την επαναχρησιμοποίησή τους, • Η αρχή του «Ο ρυπαίνων πληρώνει» (Polluter Pays Principle – PPP) που επικράτησε ήδη από το 1972.
Αστικές περιοχές	• Συμμετοχή των κατοίκων • Ανταλλαγή καλών πρακτικών με άλλες αναπτυσσόμενες χώρες, • Συνεργασία με το πρόγραμμα Habitat
Διαχείριση των κοινών	• Διαχείριση των ωκεανών, • Το διάστημα ως μέσο για την πλανητική διαχείριση, • Ανάγκη παγκόσμιας συνεργασίας για την Ανταρκτική
Ειρήνη, ασφάλεια, ανάπτυξη και περιβάλλον	• Διακοπή των συγκρούσεων, • Συνεταιριστική διαχείριση των ζητημάτων, • Αφοπλισμός και ασφάλεια

Πηγή: *Our Common Future-UN (1987), ίδια επεξεργασία*

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β

Δομή Ερωτηματολογίου

Ενότητα 1^η

Πληροφορίες σχετικά με τη λειτουργική αποτελεσματικότητα των διαδικασιών οριζόντιου και κάθετου συντονισμού, με σκοπό την ενσωμάτωση των ΣΒΑ στις πολιτικές.

Αποτελεσματικότητα Συντονισμού = $\frac{\text{επίτευξη συντονισμού για την ενσωμάτωση των ΣΒΑ}}{\text{ενέργειες}}$

Παραδείγματα ενεργειών: Η ανάθεση του συντονισμού στο δεδομένο επίπεδο (ΓΓΚ), η λειτουργία του διυπουργικού δικτύου, η ενημέρωση και οι ενέργειες των υπουργείων (βάρος σε συγκεκριμένο υπουργείο;), δημιουργία συνεργειών, ένωση χωρικής και αναπτυξιακής πολιτικής κ.ά..

Αποτέλεσμα: Ανάδειξη παραγόντων που δυσχεραίνουν ή βοηθούν το συντονισμό σε οριζόντιο και κάθετο επίπεδο και ανάγκες για περαιτέρω βελτιώσεις. Συμπέρασμα για το αν υπάρχει συμμετοχή καθ' όλη την διαδικασία υλοποίησης των πολιτικών (σχεδιασμός, παρακολούθηση, εφαρμογή).

Σημαντικότητα: Με δεδομένο το γεγονός πως η ενσωμάτωση των ΣΒΑ απαιτεί συντονισμό, η αποτελεσματικότητα των διαδικασιών συντονισμού είναι καίριας σημασίας ενώ οι συμμετοχικές διαδικασίες καθιστούν τις πολιτικές στοχευμένες.

Ενότητα 2^η

Πληροφορίες για το ρόλο του χωρικού σχεδιασμού και η συμβολή των ΣΒΑ.

Δεδομένου ότι η σχετική βιβλιογραφία αποδίδει συγκεκριμένο ρόλο για τον ΧΣ (δηλ. εργαλείο επίτευξης συντονισμού) οι ερωτηθέντες συγκλίνουν με αυτή την αντίληψη; Οι ΣΒΑ συνέβαλαν στην ανάδειξη του χωρικού σχεδιασμού ως τέτοιο εργαλείο; Στην πράξη εξυπηρετεί αυτόν τον ρόλο;

Αποτέλεσμα: ο ρόλος του χωρικού σχεδιασμού

Σημαντικότητα: Σε θεωρητικό επίπεδο, η ύπαρξη κοινής αντίληψης για το πως χρησιμοποιούνται και το τι είναι τα διαθέσιμα εργαλεία επίτευξης συντονισμού, αποτελεί βασική προϋπόθεση τόσο για την επίτευξη αποτελεσματικότητας (αξιοποίηση δυνατοτήτων) όσο και για την ευκολότερη επίτευξη ομοφωνίας. Σε πρακτικό επίπεδο, είναι σημαντικό να

προσδιοριστεί αν ο χωρικός σχεδιασμός εξυπηρετεί αυτόν τον ρόλο και αν όχι να προσδιοριστούν οι ανασταλτικοί παράγοντες.

Ενότητα 3^η

Πληροφορίες για τον τρόπο ενσωμάτωσης των ΣΒΑ στις τομεακές πολιτικές και για την αποτελεσματικότητα των μέσων-εργαλείων που διαθέτει «κάθε²⁵» τομεακή πολιτική για την εφαρμογή των πολιτικών τους.

Τρόπος ενσωμάτωσης: με ενδεικτικές κατευθύνσεις (τύπου: «καλό θα ήταν να...») στα διάφορα πλαίσια ή υποχρεωτικές;

Αποτελεσματικότητα εργαλείων= $\frac{\text{εφαρμογή της πολιτικής στον χώρο}}{\text{είδος εργαλείου}}$

Μέσα – Εργαλεία: Προγράμματα, στρατηγικές, νομικά εργαλεία, χωρικός σχεδιασμός κ.ά., Είναι τα διαθέσιμα εργαλεία ικανά να εφαρμόσουν την πολιτική και άρα τους ΣΒΑ; Απαιτούνται αλλαγές ή ακόμη και νέα;

Αποτέλεσμα: Συμπεράσματα αφενός για το αν η επίτευξη των ΣΒΑ διαχειρίζεται ως κάτι τυπικό ή ενδιαφέρει και η επίτευξή τους με ουσιαστικό τρόπο και αφετέρου για την επάρκεια και την αποτελεσματικότητα των εργαλείων.

Σημαντικότητα: Η ύπαρξη κατάλληλων και επαρκών εργαλείων προσδιορίζει τελικά σε μεγάλο βαθμό α) τον βαθμό υλοποίησης της πολιτικής και των ΣΒΑ και β) τον τρόπο και την μορφή που παίρνει στον χώρο η υλοποίηση της πολιτικής.

Ενότητα 4^η

Πληροφορίες για τον τρόπο παρακολούθησης των ΣΒΑ.

Αποτέλεσμα: Αποτελεσματικότητα του συστήματος παρακολούθησης

Σημαντικότητα: Η παρακολούθηση της υλοποίησης είναι από τα σημαντικότερα στάδια εφαρμογής καθώς ανατροφοδοτεί το σύστημα με χρήσιμες πληροφορίες,

²⁵ Για την χωρική και αναπτυξιακή πολιτική (δύο υπουργεία δηλαδή)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ

Χαρτογράφηση των μέσων πολιτικής

Η χαρτογράφηση έχει προκύψει μετά από προσωπική επεξεργασία και βασίζεται στην ΕΕΑ (2018).

Εθνικές Προτεραιότητες	Θεματικός πλώνας της Ατζέντας 2030	Βασικές Πολιτικές	Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης	Αρμόδιο Υπουργείο	Νομοθετικά Μέσα Επίτευξης/Ενσωμάτωσης των ΣΒΑ(π.χ. Ενωσιακή/Εθνική Νομοθεσία, Διεθνείς Συμφωνίες)	Πολιτικά Μέσα/ Δράσεις Επίτευξης/Ενσωμάτωσης των ΣΒΑ που έχουν υλοποιηθεί (π.χ. Σχέδια δράσης, Στρατηγικές)	Προς υλοποίηση	Οριζόντιες Διατομεακές Δράσεις/Παραδείγματα Διασύνδεσης Θεματικών ΣΒΑ)	
1. Υιοθέτηση μιας ανταγωνιστικής, καινοτόμου και βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης	Ενημερία	Βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος και ενθάρρυνση τόσο των εγχώριων όσο και των ξένων άμεσων επενδύσεων	ΣΒΑ 8.2, 8.3	Υπουργεία με συναρμοδιότητα		Αναπτυξιακός νόμος 4399/2016	Απλοποίηση νομοθετικού πλαισίου για τα επιχειρηματικά πάγκα Παρατηρητήριο Επιχειρηματικότητας		
		Προσέγγιση του ανθρώπινου κεφαλαίου ως βασικού παράγοντα οικονομικής ανάπτυξης	ΣΒΑ 8.3, 8.5	Υπουργεία με συναρμοδιότητα		ΣΕΣ 2014-2020 & Αναπτυξιακός νόμος (4399/2016)	Πρόγραμμα-γέφυρα για τη μείωση της ανεργίας		
		Προώθηση της βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης μέσω της έρευνας και της καινοτομίας	ΣΒΑ 8.2, 8.3, 9.5	Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων (Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας)		Εθνική στρατηγική έρευνας και καινοτομίας για την έξυπνη εξειδίκευση (2015) Πολυετές σχέδιο προϋπολογισμού για την ερευνητική υποδομή		"RESEARCH-CREATE-INNOVATE" (εμπλοκή κοινίας πολιτών και επιχειρήσεων)	
		Ενίσχυση της αειφορίας στη γεωργική και αγροτική ανάπτυξη	ΣΒΑ 8.2, 8.3, 9.1, 9.4	Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων (Γενική Γραμματεία Αγροτικής Πολιτικής και Διαχείρισης Κοινοτικών Πόρων)		Εθνικό Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης 2014-2020 Εθνικό επιχειρησιακό πρόγραμμα για την αλιεία και τη θάλασσα 2014-2020			
		Ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και της ανάπτυξης στον τουριστικό τομέα	ΣΒΑ 8.3, 8.9, 9.1	Υπουργείο Οικονομίας & Ανάπτυξης		"Προτοβουλία για τον Εναλλακτικό Τουρισμό" στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος "Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία" 2014-2020			
		Επένδυση σε βιώσιμες υποδομές και μεταφορές	ΣΒΑ 8.2, 8.3, 9.1, 9.4	Υπουργείο Υποδομών και Μεταφορών, Υπουργείο Ναυτιλίας & Αιγαίου, Υπουργείο Ψηφιακής Πολιτικής, Τηλεπικοινωνιών και		Εθνικό στρατηγικό σχέδιο μεταφορών (2017)		Εθνικό σχέδιο δράσης για τα Logistics (2020)	

				Ενημέρωσης			Αναθεώρηση της Εθνικής Λιμενικής Στρατηγικής (2013-2018), Εθνική Ψηφιακή Στρατηγική (2016)	
2. Προώθηση της πλήρης απασχόλησης και της αξιοπρεπούς εργασίας για όλους	Ευημερία	Επίτευξη πλήρους απασχόλησης και αξιοπρεπούς εργασίας για όλους, συμπεριλαμβανομένων των πλέον ευάλωτων και των νέων	ΣΒΑ 8.5, 8.6	Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης	Σύσταση της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας (ΔΟΕ) (αριθ.204)	Project: "Υποστήριξη της μετάβασης από την άτυπη στην επίσημη οικονομία και αντιμετώπιση της αδήλωτης εργασίας στην Ελλάδα" και έκθεση αναφοράς: "Διάγνωση της αδήλωτης εργασίας στην Ελλάδα." που περιέχει 25 συστάσεις πολιτικής (2016)	Στρατηγικό Πλαίσιο για τον Σχεδιασμό των Ενεργητικών Πολιτικών Απασχόλησης (2018) που βρίσκεται σε διαβούλευση	
						τριετής χάρτης πορείας για την αντιμετώπιση της αδήλωτης εργασίας (2016) σε τριμερές επίπεδο		
						Προγράμματα προώθησης της απασχόλησης, Σχέδια Δημόσιας Εργασίας, Πρόγραμμα εγγύησης εργασίας στον ιδιωτικό τομέα, Εθνικό σχέδιο δράσης για την εγγύηση των νέων, νόμος 4430/2016 για την κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία και ανάπτυξη και το σχέδιο δράσης του 2017-2023		
		Προστασία των δικαιωμάτων των εργαζομένων	ΣΒΑ 8.8, 8.3, 8.7	Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης	Διεθνής σύσταση εργασίας αριθ. 203 με τίτλο "Συμπληρωματική μέτρα για την αποτελεσματική καταστολή τηςκαταναγκαστικής εργασίας "	Εθνική στρατηγική για την υγεία και την ασφάλεια στην εργασία 2016-2020 Σχέδιο δράσης για τη διαρθρωτική προσαρμογή των εργαζομένων και των επιχειρήσεων στις αλλαγές (2016) Κωδικός μετανάστευσης και κοινωνικής ένταξης (ν. 4251/2014), Προστασία ανεργίας (ν.4461/2017, άρ. 92)	Εθνικό Σύστημα Ασφάλειας και Προστασίας της Υγείας της Εργασίας (στο πλαίσιο της εθνικής στρατηγικής για την υγεία και την εργασία)	

		Αναβάθμιση του θεσμικού πλαισίου της επαγγελματικής κατάρτισης	ΣΒΑ 4.4	Υπουργεία με συναρμοδιότητα		Νόμος 4430/2016 άρ.56 (τροπ. Νόμο άρ.11) σχετικά με την βελτίωση των μεθόδων ενσωμάτωσης των ανέργων στην αγορά εργασίας		
3. Αντιμετώπιση της Φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού και παροχή καθολικής πρόσβασης σε ποιοτικές υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης	Άνθρωποι	Έσοδα κοινωνικής αλληλεγγύης και άλλες μεταρρυθμίσεις και παρεμβάσεις	ΣΒΑ 1, 2	Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης	Σύσταση 92/441	Πρόγραμμα Κοινωνικής Αλληλεγγύης (2017) και ν.4445/2016, ν. 4501/2017		
		Εξασφάλιση της καθολικής πρόσβασης σε ποιοτικές υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης	ΣΒΑ 3	Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Υπουργείο Εσωτερικών		Σχέδιο Δράσης για την Ισότητα των Φύλων 2016-2020 για την εξάλειψη των ανισοτήτων στον τομέα της υγείας		
		Ελεύθερη πρόσβαση στο δημόσιο σύστημα υγειονομικής περίθαλψης και υγειονομική περίθαλψη για ανασφάλιστους πολίτες	ΣΒΑ 3.8	Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων		Νόμος 4368/2016 για την ελεύθερη πρόσβαση στο δημόσιο σύστημα υγείας για τους ανασφάλιστους και τις ευπαθείς κοινωνικές ομάδες, Νόμος 4486/2017 για την λειτουργία Αποκεντρωμένων Περιφερειακών Μονάδων Υγείας, Νόμος 4512/2018 για την θεραπειών με υψηλό κόστος κ.ά. και μαζικοί εμβολιασμοί για τους μετανάστες.		
		Προώθηση της ψυχικής υγείας και της ευημερίας	ΣΒΑ 3.4	Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων		Πρόγραμμα "ΨΥΧΑΡΓΩΣ", νόμος 4461/2017 και ύδριση φορέα για την αξιολόγηση της ποιότητας της ψυχικής υγείας		
		Αύξηση της χρηματοδότησης της υγείας και πρόσληψη εργαζομένων στον τομέα της υγείας	ΣΒΑ 3.γ	Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων		Νόμος 4316/2014 για η ύδριση του Εθνικού Παρατηρητηρίου για την άνοια και το Αλτσχάιμερ (με το σχετικό σχέδιο δράσης)		
		Μείωση της μητρικής και παιδικής θνησιμότητας	ΣΒΑ 3.1, 3.2	Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων		Νόμος 4368/2016		Προς υλοποίηση πολιτικές
		Καταπολέμηση των περιφερειακών ανισοτήτων	ΣΒΑ 10.2, 10.3	Υπουργείο Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής, Υπουργείο Ψηφιακής Πολιτικής, Τηλεπικοινωνιών και Ενημέρωσης		Σύνδεση πολιτικών με πολλούς ΣΒΑ, Εθνικό στρατηγικό σχέδιο μεταφορών (NTPG), Σχέδιο δράσης για τα Logistics, Εθνικό Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης,		
4. Μείωση των				Υπουργείο		Γεφυρώνοντας το ψηφιακό χάσμα: Το Έργο Αγροτικής Ευρυζωνικότητας		
						Κώδικας Μετανάστευσης και Κοινωνικής Ενσωμάτωσης (νόμος 4251/2014)		

κοινωνικών και περιφερειακών ανισοτήτων και εξασφάλιση ίσων ευκαιριών για όλους	Ευμερία	Κοινωνική ένταξη των μεταναστών και άλλων πληθυσμιακών ομάδων	ΣΒΑ 10.2, 10.7	Μεταναστευτικής Πολιτικής, Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης	Ίδρυση της Ειδικής Γραμματείας για την Κοινωνική Ένταξη των Ρομά (νόμος 4430/2016) στο Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Εθνική Στρατηγική για την Κοινωνική Ένταξη των Ρομά		
		Επίτευξη της Ισότητας των Φύλων	ΣΒΑ 5.1, 5.2, 5.5	Υπουργείο Εσωτερικών (Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων)	Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Ισότητα των Φύλων 2016-2020 και νόμος 4491/2017		
5. Παροχή υψηλής ποιότητας και χωρίς αποκλεισμούς εκπαίδευσης	Άνθρωποι	Εξασφάλιση ισότιμης και ποιοτικής προσχολικής, πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης	ΣΒΑ 4.1, 4.2	Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης	Ενοποιημένος τύπος ολοήμερου δημοτικού σχολείου (2016)		
					Παρατηρητήριο για την Πρόσληψη του Σχολείου (2013)		
					Διαδραστικά Σχολικά Βιβλία, Ψηφιακή Εκπαιδευτική Πλατφόρμα		
					Ίδρυση του θεσμού των Ζωνών Εκπαιδευτικών Προτεραιοτήτων στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και ίδρυση παραρτημάτων υποδοχής γθα την εκπαίδευση των μεταναστών		
		Πρόγραμμα διατροφής π.χ. "Σχολικό Γεύμα"					
		Πρόσβαση της ισότιμης πρόσβασης και ενίσχυσης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης	ΣΒΑ 4.3	Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων	Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο Ανώτατης Εκπαίδευσης (2016-2020)	Ευρωπαϊκό Διαβατήριο Προσόντων για Πρόσφυγες	
Ανάπτυξη δεξιοτήτων για την απασχόληση και την αξιοπρεπή εργασία	ΣΒΑ 4.4	Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων	Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο για την Αναβάθμιση της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης και Μαθητείας (2016)	Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας			
Ενίσχυση της εφαρμογής της συμμετοχικής εκπαίδευσης και κατάρτισης σε όλα τα επίπεδα	ΣΒΑ 4.5	Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων	άρθρο 24 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία	Ζώνες Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας (2010)	Ανάπτυξη προσβάσιμου εκπαιδευτικού και υποστηρικτικού υλικού για παιδιά με αναπηρίες και / ή ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες		

		Ανάπτυξη της βάσης γνώσεων και δεξιοτήτων που απαιτούνται για την αειφόρο ανάπτυξη και την παγκόσμια ιθαγένεια	ΣΒΑ 4.7	Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων		Έχει δημιουργηθεί ένα δίκτυο 57 Κέντρων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης που είναι υπεύθυνο για την οργάνωση περιβαλλοντικών προγραμμάτων διαθέσιμων για εκπαιδευτικούς και φοιτητές όλων των τομέων της επίσημης εκπαίδευσης.	Η Ελλάδα βρίσκεται στη διαδικασία ανάπτυξης Εθνικής Στρατηγικής για την εισαγωγή και προώθηση της εκπαίδευσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη στον επίσημο εκπαιδευτικό τομέα και τη μεταρρύθμιση του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος σε διοικητικό και διαρθρωτικό επίπεδο.	
		Εξασφάλιση ποιοτικής εκπαίδευσης και διά βίου μάθησης για όλους τους νέους	ΣΒΑ 4.4, 4.6	Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων		Νόμος 3879/2010 για τη Δια Βίου Μάθηση		
						Εθνική στρατηγική για τη νεολαία		
						Εθνικό σχέδιο δράσης για την κυκλική οικονομία (2018)		
					Εφαρμογή της Οδηγίας 2008/98/ΕΚ και των θυγατρικών αυτής Οδηγιών, που ενσωματώθηκε με τον Νόμο 4042/2012 καθώς επίσης του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ.1013/2006 για τις μεταφορές αποβλήτων. Σε διεθνές επίπεδο, η περιβαλλοντικά ορθή διαχείριση των αποβλήτων αποτελεί υποχρέωση της χώρας ως Συμβαλλόμενο μέρος της Σύμβασης της Βασιλείας.	Εθνικό Σχέδιο Διαχείρισης Αποβλήτων και το συνοδευτικό Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο για την Πρόληψη Αποβλήτων (Πράξη Υπουργικού Συμβουλίου 49/2015)		
						13 Περιφερειακά Σχέδια Διαχείρισης Αποβλήτων και το Εθνικό Σχέδιο για τη διαχείριση επικίνδυνων αποβλήτων(2016)		

		Μετάβαση σε ένα μοντέλο κυκλικής οικονομίας για βιώσιμα μοντέλα παραγωγής και κατανάλωσης	ΣΒΑ 12, 8, 9	Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας	Εφαρμογή της Οδηγίας 2003/4 για την Πρόσβαση του κοινού στην περιβαλλοντική πληροφόρηση και της Οδηγίας 2003/35/ΕΚ όσον αφορά τα μέσα ένδικης προστασίας του κοινού κατά πράξεων ή παραλείψεων της Διοίκησης σχετικά με θέματα ενημέρωσης και συμμετοχής του κατά τη διαδικασία έγκρισης περιβαλλοντικών όρων. Σε διεθνές επίπεδο, το θέμα της πρόσβασης του κοινού στην περιβαλλοντική πληροφόρηση προωθείται μέσω της εφαρμογής της Σύμβασης για την "Πρόσβαση του κοινού σε πληροφορίες, τη συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα" της Οικονομικής Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για την Ευρώπη (UNECE) / Σύμβαση Aarhus στην οποία η Ελλάδα είναι Συμβαλλόμενο Μέρος.	Ηλεκτρονικό Περιβαλλοντικό Μητρώο, Διαύγεια, open gov.gr, τριετείς έκθεση υλοποίησης της Σύμβασης Aarhus. Συνεχής ενημέρωση θεματικών ιστότοπων Υπουργείου και κοινωνικών δικτύων καθώς και διάφορες δράσεις ευαισθητοποίησης πολιτών που χρηματοδοτούνται από το Υπουργείο όπως η βιώσιμη κινητικότητα και οεορτασμός επετειακών ημερών	Λειτουργία του Ηλεκτρονικού Περιβαλλοντικού Μητρώου και η αναβάθμιση θεματικών ιστότοπων Υπουργείου προκειμένου να γίνουν φιλικότερα προς το χρήστη ακόμα και μέσω έξυπνων συσκευών.	
						Νόμος 4493/2017 περί ανακύκλωσης		
						22 σχήματα σε λειτουργία που αφορούν την "Επέκταση της Ευθύνης του Παραγωγού"		
						Το μέτρο της πληρωμής για τη χρήση πλαστικών σακουλών από τους καταναλωτές, που ισχύει από την 1η Ιανουαρίου 2018		
						Πράσινες δημόσιες συμβάσεις (2017)		
					Οδηγία-πλαίσιο της ΕΕ για το νερό 60/2000 (μεταφέρθηκε με τον νόμο 3199/2003 και το προεδρικό διάταγμα 51/2007)	14 Σχέδια Διαχείρισης Λεκάνης Απορροής Ποταμών	Καταρτίζεται ένα εθνικό μητρώο σημείων υδροληψίας ώστε να καταστεί δυνατή η παρακολούθηση της κατάστασης των επιφανειακών και υπογείων υδάτινων σωμάτων και Αναθεώρηση Σχεδίων Διαχείρισης Λεκάνων Απορροής Ποταμών για το σύνολο των 14 Υδατικών Διαμερισμάτων της χώρας, βάσει Ν. 3199/2003 και ΠΔ 51/2007	Πιλοτική εφαρμογή της προσέγγισης του "Water-Food-Energy Nexus" (διασύνδεση θεμάτων νερού, επισιτιστικής ασφάλειας και ενέργειας) πχ σε επίπεδο λεκάνης απορροής ποταμού

6. Ενίσχυση της προστασίας και της βιώσιμης διαχείρισης του φυσικού κεφαλαίου ως βάση για την κοινωνική ευημερία και την μετάβαση προς μία οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα	Πλανήτης

UN HABITAT III Agenda	Χωρικά σχέδια σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο (2742/99 & 4447/2016)	Ο Ελληνικός Οργανισμός Τυποποίησης (ΕΛΟΤ Α.Ε.) ξεκίνησε τον Απρίλιο του 2017 μια Ομάδα Εργασίας με θέμα "Αειφόρες και έξυπνες πόλεις" με στόχο την ανάπτυξη και την επίσημη υιοθέτηση ενός Εθνικού Προτύπου για Αειφόρες Πόλεις στην Ελλάδα, βασισμένο σε σχετικές διεθνείς πρακτικές και εμπειρικές αλλά προσαρμοσμένες Ελληνικές ιδιαιτερότητες και ανάγκες.	
		Εθνικό Κτηματολόγιο και Δασικοί χάρτες	
		Ι. Καταγραφή των εγκεκριμένων κοινόχρηστων χώρων στο πλαίσιο της εφαρμογής του άρθρου 4 του Ν. 4315/14 από τις Αποκεντρωμένες Διοικήσεις και τις Υπηρεσίες Δόμησης της περιοχής τους βάσει του οποίου, υποχρεούνται να υποβάλουν σε ψηφιακό αρχείο στο Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας (Διεύθυνση Πολεοδομικού Σχεδιασμού και Τράπεζας Γης) και στην ιστοσελίδα του Υπουργείου, ψηφιακό χάρτη, με τους εγκεκριμένους κοινόχρηστους χώρους στους οποίους α) εκκρεμεί η συντέλεση της απαλλοτρίωσης, β) εκκρεμεί η υλοποίηση των προβλεπόμενων	

Ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου περιβαλλοντικού πλαισίου για τη στήριξη της οικονομικής ανάπτυξης και των επενδύσεων, με ταυτόχρονη διασφάλιση και προστασία του φυσικού κεφαλαίου και της βιοποικιλότητας	ΣΒΑ 6, 7, 11, 13, 14, 15	Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας, Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Υπουργείο Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων	Κοινοτική Υποχρέωση τόσο στο πλαίσιο της 1ης δέσμης "Ενέργεια-Κλίμα" για το 2020 και των στόχων "20-20-20" όσο και της 2ης δέσμης "Ενέργεια-Κλίμα" για το 2030	Εξοκονόμηση κατ'οίκον, "Εξοικονομώ"	
			Οι δράσεις που περιγράφονται στα Εθνικά Σχέδια Δράσης Ενεργειακής Απόδοσης (ΣΔΕΑ Ι & ΙΙ) και στις σχετικές ετήσιες εκθέσεις προόδου	Ενεργειακή Αναβάθμιση Δημοσίων Κτιρίων ανάπτυξη μετρό Θεσ/νικης Επέκταση μετρό Αθήνας	
			Στρατηγικό σχέδιο για τη βελτίωση της οδικής ασφάλειας στην Ελλάδα 2011-2020	Κατάρτιση προγραμμάτων παρακολούθησης για τη συνεχή εκτίμηση της περιβαλλοντικής κατάστασης των θαλασσίων υδάτων (άρθρο 11 Ν. 3983/2011 περί Εθνικής Στρατηγικής για την προστασία και διαχείριση του θαλάσσιου περιβάλλοντος – Εναρμόνιση με την Οδηγία 2008/56/ΕΚ)	
			Σχέδια βιώσιμης αστικής κινητικότητας	Ι. Έχει ξεκινήσει η διαδικασία για την υλοποίηση έργου στο ΕΣΠΑ 2014-2020 με αντικείμενο την "Εκπόνηση Ειδικών Περιβαλλοντικών Μελετών, Προεδρικών Διαταγμάτων και Σχεδίων Διαχείρισης για τις προστατευόμενες περιοχές του δικτύου Natura 2000". ΙΙ. Από ορισμένους Φορείς Διαχείρισης έχει συνταχθεί Διαχειριστικό Σχέδιο και εκκρεμεί η	
			Επιχειρησιακό πρόγραμμα για την αλιεία και τη θάλασσα 2014-2020		
			Θαλάσσια εθνική χωροταξική πολιτική (2021)		
			Νόμος 3739/2011 για τη βιοποικιλότητα		

7. Δημιουργία αποτελεσματικών, υπεύθυνων και διαφανών θεσμών	Ειρήνη	Προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων	ΣΒΑ 16.2, 16.3, 17.17	Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων	Ύδρυση του Εθνικού Συμβουλίου κατά του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας και σχέδιο δράσης για τα ανθρώπινα δικαιώματα		
					Πρόγραμμα "Νομική Βοήθεια για Νέους"		
					Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο κατά της Διαφθοράς 2018-2021		
		Δημιουργία αποτελεσματικών θεσμών και ενίσχυση της διαφάνειας	ΣΒΑ 16.6, 16.7, 16.β	Υπουργείο Διοικητικής Ανασυγκρότησης	Εθνική στρατηγική για τη διοικητική μεταρρύθμιση 2017-2019		
					Προγράμματα Διαφάνεια (Dianveia) το οποίο προσφέρει στους πολίτες την ευκαιρία να έχουν άμεση πρόσβαση, μέσω ενός ενιαίου κυβερνητικού ιστοτόπου (dianveia.gov.gr) (2010)		
					Ύδρυση μιας Ανεξάρτητης Αρχής Δημόσιων Εσόδων (νόμος 4389/2016)		
					Νόμος 4042/2012 για την προστασία του περιβάλλοντος μέσω του ποινικού δικαίου για τη ιασφάλιση της εφαρμογής της αρχής "ο ρυπαίνων πληρώνει		
		Ο Συνήγορος του Πολίτη	ΣΒΑ 16.3, 16.6, 17.17		Ανάληψη νέων ευθυνών: τον εθνικό μηχανισμό πρόληψης των βασανιστηρίων, το πλαίσιο για την πρόωθηση της εφαρμογής της σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, τον εθνικό μηχανισμό για την ανάπτυξη, την παρακολούθηση και την αξιολόγηση των σχεδίων δράσης για τα δικαιώματα των παιδιών κ.ά.		
		Τηρώντας τις αξίες της δημοκρατικής και συμμετοχικής διακυβέρνησης	ΣΒΑ 16.6, 16.7, 17.17		opengon online πλατφόρμα, Labs OpenGov		
	Περιβαλλοντική διακυβέρνηση και εταιρικές σχέσεις	ΣΒΑ 17.14, 17.16, 17.17		Νόμος 43845/2016 για την ενίσχυση της αγροτικής συνεργασίας Συμβούλια Ενσωμάτωσης των Μεταναστών (2010)			
	Διεθνείς υπουργικές συνόδους και διασκέψεις σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα, τη δημοκρατία και την ειρηνική συνύπαρξη	ΣΒΑ 16.3, 17.16, 17.17		Χωροταξικός σχεδιασμός Συνεργασίες "πέραν των συνόρων" Μεσογειακής Στρατηγικής για την Αειφόρο Ανάπτυξη (MSSD, 2016-2025)			
				Συνέδρια για τα ανθρώπινα δικαιώματα (Ρόδος 2017,2018), τον πολιτισμό και την θρησκεία (Αθήνα 2017, 2018)			

8. Ενίσχυση ανοικτών, συμμετοχικών, δημοκρατικών διαδικασιών και προώθησης εταιρικών σχέσεων	Εταιρικές Σχέσεις	Ανάπτυξη διεθνών συνεργασιών για την εκπαίδευση	ΣΒΑ 17.16, 17.17	Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων	Στο πλαίσιο αυτό συντονίστηκαν τα ελληνικά σχολεία-μέλη του δικτύου των συνδεδεμένων σχολών της UNESCO (ASPnet) και υλοποιούν έργα σε βασικούς θεματικούς τομείς, μεταξύ των οποίων η ειρήνη και τα ανθρώπινα δικαιώματα, η εκπαίδευση αειφόρου ανάπτυξης		
					Συμμετοχή σε project με τίτλο "Δράση Δασών για την Εξάλειψη της Κλιματικής Αλλαγής".		
		Προώθηση των διεθνών εταιρικών σχέσεων στους τομείς της μετανάστευσης και του ασύλου	ΣΒΑ 17.16, 17.17	Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής	Συμμετοχή σε διακυβερνητικές διαβουλεύσεις του ΟΗΕ και συμβούλια της ΕΕ		
					Συμμετοχή στο παγκόσμιο φόρουμ του ΟΗΕ για την μετανάστευση και την ανάπτυξη, στο Ευρωπαϊκό δίκτυο μετανάστευσης, στην ομάδα εργασίας του ΟΟΣΑ για τη μετανάστευση, συνεργασίες με διεθνείς οργανισμούς κ.ά.		

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ**Ελληνόγλωσση**

- Ανδρικοπούλου, Ε. (2004). Εδαφική Συνοχή και χωρική ανάπτυξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Στο Γ. Καυκαλάς (Επιμ.), *Ζητήματα Χωρικής Ανάπτυξης. Θεωρητικές Προσεγγίσεις και Πολιτικές* (σ. 387). Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική. ISBN 978-960-218-380-9
- Ασπρογέρακας Ε., Ζαχαρή Β. (2013). *Η πολιτική συνοχής ως πλαίσιο τοπικής ανάπτυξης*. στο Αγροτική οικονομία, ύπαιθρος χώρος, Περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη, 11ο ΤΑΚΤΙΚΟ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ERSΑ - GR, Πρακτικά Συνεδρίου, ERSΑ-GR, Πανεπιστήμιο Πάτρας, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα, 14 - 15 Ιουνίου.
- Ασπρογέρακας, Ε. (2016). Προσεγγίσεις ολοκληρωμένων αστικών παρεμβάσεων στην Ελλάδα: Εργαλεία και στοιχεία διακυβέρνησης. *Αειχώρος*, 26, σσ. 4-36. Ανάκτηση Φεβρουάριος 2019, από <http://www.aeihoros.gr/article/el/proseggiseis-olokliromenon-astikon-paremvasion-stin-ellada-ergaleia-kai-stoixeia-diakubernsis>
- Ασπρογέρας Ε., Ζαχαρή Β. (2012). Η Αναζήτηση Χωρικής Πολιτικής για την ΕΕ και η Προοπτική Ολοκληρωμένων Προσεγγίσεων Σχεδιασμού στην Ελλάδα. *Κείμενα Περιφερειακής Επιστήμης*, 1(3), 87-105.
- Βασενχόβεν, Λ. (2004). *Θεωρία Σχεδιασμού του Χώρου*. Ανάκτηση Ιανουάριος 2019, από Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών: http://courses.arch.ntua.gr/el/ergastirio_xvrotajias_kai_oikistikis_anaptyjhs/arura_-_dialejeis_-_paroyysiaseis.html
- Βασενχόβεν,Κ. Λ. σε συνεργασία με τους Σαπουντζάκη Κ., Ασπρογέρακα Ε., Γιαννίρη Ηλ. Παγώνη Θ. (2010). *Χωρική Διακυβέρνηση-Θεωρία, Ευρωπαϊκή Εμπειρία και η Περίπτωση της Ελλάδας*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική. ISBN 978-690-218-719-7
- ΓΓΚ. (2019). *Εθνικοί Δείκτες Παρακολούθησης για την Εφαρμογή των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ*. Ανάκτηση Μάιος 2019, από Γενική Γραμματεία της Κυβέρνησης: <http://www.ggk.gov.gr/?p=6550>
- Γιαννακούρου Γ. (2009). *Νόμος+Φύση*. Ανάκτηση 2019, από Η Ευρωπαϊκή Διάσταση του Χωροταξικού Σχεδιασμού: Από την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη στη Μεταρρυθμιστική Συνθήκη (Μάρτιος 2009): <https://bit.ly/2R2alf3>
- Δεκλερής, Μ. (2003). *Ο Δωδεκάδελτος του Περιβάλλοντος: Αρχές Βιώσιμης Ανάπτυξης (Σεπτέμβριος 1995)*. Ανάκτηση Δεκέμβριος 2018, από Νόμος+Φύση: <https://bit.ly/2R5rzIy>
- ΕΕ. (1999). *ΣΑΚΧ-Σχέδιο Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου*. Πότσνταμ. Ανάκτηση Ιανουάριος 2019, από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:g24401&from=EL>
- ΕΕ. (2001). *Λευκή Βίβλος για τη διακυβέρνηση*. Ανάκτηση Μάρτιος 2019, από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:l10109&from=EL>

- ΕΕ. (2010). *ΕΥΡΩΠΗ 2020 - Στρατηγική για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη*. Βρυξέλλες. Ανάκτηση Φεβρουάριος 2019, από https://www.espa.gr/elibrary/%CE%95%CE%95_2020.pdf
- ΕΕ. (2013). *7^ο ΠΔΠ – το γενικό Ενωσιακό Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον έως το 2020*. Ανάκτηση Φεβρουάριος 2019, από <http://ec.europa.eu/environment/pubs/pdf/factsheets/7eap/el.pdf>
- ΕΕ. (2014). *10 προτεραιότητες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την περίοδο 2015-19*. Ανάκτηση Φεβρουάριος 2019, από Ευρωπαϊκή Επιτροπή: https://ec.europa.eu/commission/priorities_el
- ΕΕ. (2016α). *Βιώσιμη ανάπτυξη: η ΕΕ καθορίζει τις προτεραιότητές της*. Ανάκτηση Μάρτιος 2019, από Ευρωπαϊκή Επιτροπή: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-16-3883_el.htm
- ΕΕ. (2016β). *Επόμενα βήματα για ένα βιώσιμο ευρωπαϊκό μέλλον*. Ανάκτηση Μάρτιος 2019, από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016DC0739&from=EL>
- ΕΕ. (2017). *Η Ευρώπη σε 12 βήματα*. Βέλγιο. Ανάκτηση Φεβρουάριος 2019, από http://publications.europa.eu/resource/cellar/009305e8-2a43-11e7-ab65-01aa75ed71a1.0021.01/DOC_1
- ΕΚΔΔΑ. (2012, Νοέμβριος). *Η Έννοια της Αειφορίας και η Ενσωμάτωσή της στο Εθνικό Θεσμικό Πλαίσιο*. Ανάκτηση Φεβρουάριος 2019, από Ελληνική Δημοκρατία Υπουργείο Διοικητικής Ανασυγκρότησης- Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης & Αυτοδιοίκησης: <https://bit.ly/30ytOsa>
- ΕΣΠΑ 2014-2020. (2014). Ανάκτηση Φεβρουάριος 2019, από Υπουργείο Οικονομίας & Ανάπτυξης: <https://www.espa.gr/el/Pages/staticESPA2014-2020.aspx>
- Θωίδου, Ε. (2004). Χωρική Ολοκλήρωση των Πολιτικών και Χωρική ανάπτυξη: Ευρωπαϊκές Πρακτικές και Ελληνική Εμπειρία. Στο *Ζητήματα Χωρικής Ανάπτυξης. Θεωρητικές Προσεγγίσεις και Πολιτικές* (σ. 387). Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική. ISBN 978-960-219-380-9
- Καυκαλάς, Γ. (2004). Το Επιστημονικό Πεδίο της Χωρικής Ανάπτυξης: Εξέλιξη και Βασικές Συνιστώσες. Στο Γ. Καυκαλάς (Επιμ.), *Ζητήματα Χωρικής Ανάπτυξης. Θεωρητικές Προσεγγίσεις και Πολιτικές* (σ. 387). Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική. ISBN 978-960-218-380-9
- Καυκαλάς, Γ. (2010α). *Χωρικός Σχεδιασμός: Ορισμοί και Οριοθετήσεις*. Ανάκτηση Ιανουάριος 2019, από [opencourses.auth.gr](https://opencourses.auth.gr/modules/document/index.php?course=OCRS406&openDir=/55d2f69dVu2K)
- Καυκαλάς, Γ. (2010β). *Χωρική Ανάπτυξη: Έννοιες και Προσεγγίσεις*. Ανάκτηση Ιανουάριος 2019, από [opencourses.auth.gr](https://opencourses.auth.gr/modules/document/index.php?course=OCRS406&openDir=/55d2f69dVu2K)

- Καυκαλάς, Γ., Βιτοπούλου, Α., Γεμενετζή, Γ., Γιαννακού, Α., Τασοπούλου, Α. (2015). Αστική διακυβέρνηση, παραδόσεις σχεδιασμού και ο ρόλος των ειδικών. Στο Γ. Καυκαλάς, Α. Βιτοπούλου, Γ. Γεμενετζή, Α. Γιαννακού, & Α. Τασοπούλου, *Βιώσιμες πόλεις* (σσ. 255-327). Εκδόσεις Κάλλιπος. Ανάκτηση Ιανουάριος 2019, από <http://hdl.handle.net/11419/2231>
- Κυβέλου, Σ. (2010). *Από τη Χωροταξία στη Χωροδιαχείριση-Η Έννοια του Στρατηγικού Χωρικού Σχεδιασμού και της Εδαφικής Συνοχής στην Ευρώπη*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική. ISBN 978-960-218-671-8
- Μέλλιου, Κ. (2015). Η Κοινωνική Διάσταση της Βιώσιμης Ανάπτυξης. Στο Γ. Γονιάδης, & Μ. Λαμπρίδη (Επιμ.), *Εισαγωγή στη Βιώσιμη Ανάπτυξη* (σσ. 37-40). International Hellenic University. Ανάκτηση Ιανουάριος 2019, από International Hellenic University: <https://bit.ly/2JJ5MED>
- Οικονόμου Δ. (2009). Χωροταξική Πολιτική-Σημειώσεις. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.
- Οικονόμου, Δ. (2012). Σημειώσεις Πολεοδομικής Πολιτικής. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.
- Παγώνης, Θ., Βασενχόβεν, Λ. (2010). *Η προσέγγιση της χωρικής διακυβέρνησης. Θεωρία, ευρωπαϊκή εμπειρία και η περίπτωση της Ελλάδας*. Ανάκτηση Απρίλιος 2019, από Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Ε.Μ.Π.: http://courses.arch.ntua.gr/el/uemata_astikoy_sxediasmoy/ekpaideytiko_yliko/h_pros_eggish_ths_xvrikis_diakybernhshs__uevria__eyrvpaiki_empeiria_kai_h_periptvsh_ths_elladas-1.html
- Παναγιώτου, Ε. (2016). *Διεθνής Οργανωση, Βιώσιμη Ανάπτυξη και Ναυτιλία*. Ανάκτηση Νοέμβριος 2018, από Διώνη - Πανεπιστήμιο Πειραιώς: <http://dione.lib.unipi.gr/xmlui/handle/unipi/9941>
- Παπαϊωάννου, Μ. (2005). *Βιώσιμη Ανάπτυξη, Διεθνείς και Ευρωπαϊκές Εξελίξεις και Προοπτικές*. Ανάκτηση Ιανουάριος 2019, από Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας: http://library.tee.gr/digital/m2045/m2045_papaioannou.pdf
- Παπανδρέου Α., Σαρτζεράκης Ε. (2002). Βιώσιμη Ανάπτυξη: Οικονομική Επιστήμη και Θεσμικό Πλαίσιο. *Αγορά χωρίς σύνορα*, 8(2). Ανάκτηση 2018, από <https://bit.ly/2I565IE>
- Πολύζος, Σ. (2011). *Περιφερειακή Ανάπτυξη* (1η εκδ.). Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.
- Ρίζος, Δ. (1999). *ΕΙΣΗΓΗΤΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ στο σχέδιο νόμου "Χωροταξικός σχεδιασμός και αειφόρος ανάπτυξη"*. Αθήνα.
- Τσαντίλης Δ., Χατζημπίρος Κ. (2008). *Η Περιβαλλοντική Πολιτική*. Ανάκτηση Ιανουάριος 2019, από Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Ε.Μ.Π.: <https://bit.ly/2WZtFid>
- ΥΠ.ΟΙ.ΑΝ. - Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης. (2018). *Ολιστική Αναπτυξιακή Στρατηγική - "Ελλάδα: Μια στρατηγική ανάπτυξης για το μέλλον"*. Ανάκτηση 2019, από Ελληνική Δημοκρατία - Η Κυβέρνηση: <https://government.gov.gr/olistiki-anartixiaki-stratigiki/>
- ΥΠΕΝ - Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2017). *New Excel for Ministry's SDGs Mapping*.

ΥΠΕΝ-Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας,. (2018). *Σχέδιο Στρατηγικής Ανάπτυξης της Δασοπονίας 2018-2038 (Εθνική Στρατηγική για τα Δάση)*. Ανάκτηση Μάιος 2019, από OpenGov: <http://www.opengov.gr/minenv/?p=9523>

Ξενόγλωσση

FAO- Food and Agriculture Organization of Unites Nations. (2015). Spatial Planning in the context of- What is Spatial Planning? Ανάκτηση Φεβρουάριος 2019, από http://www.fao.org/elearning/Course/VG4A/en/Lessons/Lesson1496/Resources/1496_lesson_text_version.pdf

UNDP - United Nations Development Programme,. (2017). *INSTITUTIONAL AND COORDINATION MECHANISMS Guidance Note on Facilitating Integration and Coherence for SDG Implementation*. Νέα Υόρκη. Ανάκτηση Απρίλιος 2019, από https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/2478Institutional_Coordination_Mechanisms_GuidanceNote.pdf

Amin, S. (2006). The millennium development goals – A critique from the South. *Monthly Reviewan Independent Socialist Magazine*, 57(10). Ανάκτηση Ιανουάριος 2019, από <https://monthlyreview.org/>

Aras G. & Crowther D. (2009). Making sustainable development sustainable. *Management Decision*, 47(6), 975-988. Ανάκτηση Δεκέμβριος 2018, από <https://doi.org/10.1108/00251740910966686>

Bergman Z., Bergman M., Fernandes K., Grossrieder D., Schneider L.,. (2018). The Contribution of UNESCO Chairs toward Achieving the UN Sustainable Development Goals. *Sustainability*, 10(12). Ανάκτηση Ιανουάριος 2019, από <https://doi.org/10.3390/su10124471>

Blowers A., Boersema J., Martin A. (2012). Is sustainable development sustainable? *Journal of Integrative Environmental Sciences*, 9(1), 1-8. Ανάκτηση Νοέμβριος 2018, από <https://doi.org/10.1080/1943815X.2012.666045>

EC. (1997). *The EU compendium of spatial planning systems and policies*. Λουξεμβούργο. Ανάκτηση Ιανουάριος 2019, από http://commin.org/upload/Glossaries/European_Glossary/EU_compendium_No_28_of_1997.pdf

EC. (2014). *Integrated Territorial Investment*. Ανάκτηση Μάρτιος 2019, από https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/2014/visibitily_en.pdf

EC. (2015). *European Commission*. Ανάκτηση από Environment: <http://ec.europa.eu/environment/eussd/>

EC. (2017). *Reviews of the EU Sustainable Development Strategy*. Ανάκτηση Φεβρουάριος 2019, από European Commission: http://ec.europa.eu/environment/sustainable-development/strategy/review/index_en.htm

EC. (2019). *Towards a Sustainable Europe by 2030*. Ανάκτηση Μάιος 2019, από https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/rp_sustainable_europe_30-01_en_web.pdf

- ECTP-European Council of Spatial Planners. (2013). *The Charter of European Planning*. Μπαρτελόνα. Ανάκτηση Ιανουάριος 2019, από <http://www.ectp-ceu.eu/images/stories/PDF-docs/The%20Charter%20of%20European%20Planning-HighResV2.pdf>
- ESDN. (2012). *History of the SD strategies*. Ανάκτηση Φεβρουάριος 2019, από European Sustainable Development Network: <https://www.sdnetwork.eu/?k=basics%20of%20SD%20strategies#history>
- ESPON. (2018α). *Policy Brief: The territorial dimension of future policies*. Ανάκτηση Μάιος 2019, από <https://www.espon.eu/future-policies-brief>
- ESPON. (2018β). *Policy Brief: Governance, planning and financial tools in support of polycentric development*. Ανάκτηση Μάιος 2019, από <https://www.espon.eu/polycentric>
- EU. (2016). *The New European Consensus on Development*. Ανάκτηση Μάρτιος 2019, από https://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/european-consensus-on-development-final-20170626_en.pdf
- EU. (2017). *White paper on the future of Europe and the way forward*. Ανάκτηση Φεβρουάριος 2019, από European Commission: https://ec.europa.eu/commission/future-europe/white-paper-future-europe-and-way-forward_en
- EU. (2018). *Sustainable development in the European Union - Monitoring Report on Progress Towards The SDGs in an EU Context*. Ανάκτηση Απρίλιος 2019, από <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/9237449/KS-01-18-656-EN-N.pdf/2b2a096b-3bd6-4939-8ef3-11cfc14b9329>
- European Council. (2019). *Strategic Agenda 2019-2024 - outline*. Ανάκτηση Μάιος 2019, από https://www.consilium.europa.eu/media/39291/en_leaders-agenda-note-on-strategic-agenda-2019-2024-0519.pdf
- Fehling M., Nelson D. B., Venkatapuram S. (2013). Limitations of the Millennium Development Goals: A literature review. *Global Public Health*, 8(10), 1109-1122. Ανάκτηση Ιανουάριος 2019, από <https://bit.ly/2I0NwEf>
- General Secretariat of the Government. (2018). *Greece- Voluntary National Report on The Implementation of The 2030 Agenda for Sustainable Development*. Office of Coordination, Institutional, International & European Affairs. Ανάκτηση Νοέμβριος 2018, από https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/19378Greece_VNR_Greece_2018_pdf_FINAL_140618.pdf
- Greek Presidency of CEMAT (Council of Europe Conference of Ministers responsible for Spatial/Regional Planning). (2014). *Meetings of the CEMAT Committee of Senior Officials*. Ανάκτηση Απρίλιος 2019, από Υπουργείο Περιβάλλοντος & Ενέργειας: <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=872&locale=en-US&language=el-GR>
- Guibou, V.,N., (2017). *Critical analysis of the Millennium Development Goals (MDGs)*. SSRN. Ανάκτηση Ιανουάριος 2019, από <https://ssrn.com/abstract=2954987>

- Hart S.L. and Milstein M.B. (2003). Creating sustainable value. *Academy of Management Perspectives*, 17(2). Ανάκτηση Δεκέμβριος 2018, από <https://doi.org/10.5465/ame.2003.10025194>
- ICLEI Local Governments for Sustainability. (2015). *From MDGs to SDGs: What are the Sustainable Development Goals?* Ανάκτηση Ιανουάριος 2019, από http://old.iclei.org/fileadmin/PUBLICATIONS/Briefing_Sheets/SDGs/01_-_ICLEI-Bonn_Briefing_Sheet_-_MDGs-SDGs_2015_web.pdf
- IUCN, UNEP, WWF,. (1980). *The World Conservation Strategy*. Ανάκτηση Νοέμβριος 2018, από <https://portals.iucn.org/library/efiles/documents/wcs-004.pdf>
- Koroneos, C. J. & Rokos, D. (2012). Sustainable and Integrated Development—A Critical Analysis. *Sustainability — Open Access Journal*, 141-153. Ανάκτηση Δεκέμβριος 2018, από doi:10.3390/su4010141
- Ntona M., Morgera E. (2018). Marine Policy-Connecting SDG 14 with the other Sustainable Development Goals through. *Marine Policy*-, 93, 214-222. Ανάκτηση Φεβρουάριος 2019, από <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0308597X17300520>
- OpenGov. (2010). *Ανοικτή Διακυβέρνηση - Υπουργείο Διοικητικής Ανασυγκρότησης*. Ανάκτηση Μάιος 2019, από <http://www.opengov.gr/home/?cn-reloaded=1>
- Pezzey, J. (1992). *Sustainable Development Concepts - An Economic Analysis*. Washington: The World Bank. Ανάκτηση Νοέμβριος 2018, από <https://bit.ly/2WuBfRY>
- Platje, J. (2008). An institutional capital approach to sustainable development. *Management of Environmental Quality: An International Journal*, 19(2), 222-233. Ανάκτηση Δεκέμβριος 2018, από <https://doi.org/10.1108/14777830810856609>
- Platje, J. (2010). Institutional Capital as a Factor of Sustainable Development - The Importance of an Institutional Equilibrium. *Technological and Economic Development of Economy*, 14(2), 144-150. Ανάκτηση Δεκέμβριος 2018, από <https://doi.org/10.3846/1392-8619.2008.14.144-150>
- Schleicher J., Schaafsma m., Vira B. (2018). Will the Sustainable Development Goals address the links between poverty and the natural environment? *Current Opinion in Environmental Sustainability*, 34, 43-47. Ανάκτηση Μάιος 2019, από <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877343517302166?via%3Dihub>
- UN. (1987). *Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future*. Ελβετία. Ανάκτηση Νοέμβριος 2018, από <https://bit.ly/30LjLQs>
- UN. (1992). *Agenda 21*. Βραζιλία. Ανάκτηση Νοέμβριος 2018, από <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf>
- UN. (2000). *United Nations Millennium Declaration*. Νέα Υόρκη. Ανάκτηση Νοέμβριος 2018, από <https://www.un.org/millennium/declaration/ares552e.pdf>
- UN. (2008). *SPATIAL PLANNING: Key Instrument for Development and Effective Governance*. Ανάκτηση Μάιος 2019, από Academia:

- https://www.academia.edu/10910211/SPATIAL_PLANNING_Key_Instrument_for_Development_and_Effective_Governance
- UN. (2012). *The future we want*. Βραζιλία. Ανάκτηση Νοέμβριος 2018, από https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/66/288&Lang=E
- UN. (2015α). *Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development*. Νέα Υόρκη. Ανάκτηση Οκτώβριος 2018, από <https://bit.ly/1OTd4Sr>
- UN. (2015β). *The Millennium Development Goals Report 2015*. New York. Ανάκτηση Δεκέμβριος 2018, από [https://www.un.org/millenniumgoals/2015_MDG_Report/pdf/MDG%202015%20rev%20\(July%201\).pdf](https://www.un.org/millenniumgoals/2015_MDG_Report/pdf/MDG%202015%20rev%20(July%201).pdf)
- UN. (2015γ). *About the Sustainable Development Goals*. Ανάκτηση από Sustainable development Goals- Knowledge Platform: <https://sustainabledevelopment.un.org/>
- UN. (2017). *Global indicator framework for the Sustainable Development Goals and targets of the 2030 Agenda for Sustainable Development*. Ανάκτηση Φεβρουάριος 2019, από Sustainable Development Goals: <https://unstats.un.org/sdgs/indicators/indicators-list/>
- UN. (2018). *UN Department of Economic and Social Affairs*. Ανάκτηση Φεβρουάριος 2019, από The Sustainable Development Goals Report 2018: <https://www.un.org/development/desa/publications/the-sustainable-development-goals-report-2018.html>
- UNESCO. (2012). *Education for Sustainable Development*. Ανάκτηση Φεβρουάριος 2019, από <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000216383>
- Waage, J., Banerji, R., Campbell, O., Chirwa, E., Collender G., et al. (2012). The millennium development goals: A cross-sectoral analysis and principles for goal. *Lancet*, 376(10), 991-1023. doi:doi:10.1016/s0140-6736

Θεσμικά Κείμενα

Νόμος 2742/1999 περί «Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης»

ΦΕΚ 128/Α/03.07.2008, Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού & Αειφόρου ανάπτυξης

Συνεντεύξεις

Μ. Παπαϊωάννου, Διεύθυνση Διεθνών και Ευρωπαϊκών Δραστηριοτήτων, Τμήμα Ευρωπαϊκών και Διεθνών Υποθέσεων Περιβάλλοντος. Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας, 12/04/2019

Α. Σεφερλή, Διεύθυνση Χωροταξικού Σχεδιασμού, Τμήμα Χωρικών Παρεμβάσεων Τοπικού Επιπέδου, Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας, 16/04/2019

Γ. Σπηλιοπούλου, Διεύθυνση Πολεοδομικού Σχεδιασμού, Τμήμα Πολεοδομικών Μελετών και Ρυθμίσεων, Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας, 29/05/2019

Μ. Κουτσούρη, Ειδική Υπηρεσία Στρατηγικής, Σχεδιασμού και Αξιολόγησης (ΕΥΣΣΑ), Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης, 03/05/2019

Μ. Κωστοπούλου, Ειδική Υπηρεσία Στρατηγικής, Σχεδιασμού και Αξιολόγησης (ΕΥΣΣΑ),
Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης, 03/05/2019

Α. Καΐλης, Γραφείο Συντονισμού, Θεσμικών, Διεθνών και Ευρωπαϊκών Θεμάτων, Γενική
Γραμματεία της Κυβέρνησης, 16/04/2019

